

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ESENLIK VE MEKAN İLİŞKİSİ: İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
AYAZAĞA KAMPÜSÜ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mert Göktuğ DEDEOĞLU

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

ARALIK 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ESENLIK VE MEKAN İLİŞKİSİ: İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
AYAZAĞA KAMPÜSÜ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Mert Göktuğ DEDEOĞLU
(502121130)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Göksenin İNALHAN

ARALIK 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502121130 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **M. Göktuğ DEDEOĞLU**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**ESENLIK VE MEKAN İLİŞKİSİ: İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ AYAZAĞA KAMPÜSÜ ÖRNEĞİ** ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Göksenin İNALHAN**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Işıl HACİHASANOĞLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Dilay GÜNEY
Beykent Üniversitesi

Teslim Tarihi : **26 Kasım 2015**
Savunma Tarihi : **22 Aralık 2015**

Aramaktan yorulmayanlara,

ÖNSÖZ

Çalışmam boyunca gösterdiği güler yüz, destek ve yardımından dolayı değerli hocam Doç. Dr. Göksenin İnalhan'a çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca destekleri ve tez çalışmam boyunca gösterdikleri sabır için annem Aliye Dedeoğlu'na, babam Göktekin Dedeoğlu'na ve kardeşim Alperen Dedeoğlu'na teşekkür ederim.

Mesleki hayatım, bu tez ve yaşamındaki etkileri ve motivasyonları için Dr. Hakkı Dede'ye, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Özüer'e, kuzenim Utku Sarıoğlu'na ve Yüksek Mimar Gözde Gürsoy'a teşekkür ederim.

Aralık 2015

Mert Göktuğ Dedeoğlu
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	1
1.2 Araştırma Soruları	3
1.3 Çalışmanın Araştırma Yöntemi.....	3
2. SAĞLIK VE ESENLİK.....	5
2.1 Sağlık.....	5
2.2 Esenlik	7
2.3 Esenliğin Boyutları.....	13
2.4 Esenliği Koruma Yolları	17
2.5 Bölüm Özeti	20
3. İNSAN-ÇEVRE İLİŞKİSİ	21
3.1 Çevre	22
3.2 İnsanın Çevreye Tepkisi.....	28
3.3 İnsan Gereksinimleri	30
3.3.1 Güvenlik	32
3.3.2 Mahremiyet	34
3.3.3 Okunaklılık.....	36
3.3.4 Merak ve Katılım	38
3.3.5 Aidiyet.....	40
3.4 Mekansal Elverişlilik.....	42
3.5 Erişilebilirlik ve Evrensel Tasarım.....	44
3.6 Çevre Bazlı Sağlık Yaklaşımı	46
3.7 Bölüm Özeti	52
4. ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİ.....	55
4.1 Üniversite Kampüsü Modelleri	58
4.2 Kampüs Tasarım Elemanları	65
4.2.1 Kampüs içi sirkülasyon	65
4.2.2 Aydınlatma ve ışık	67
4.2.3 Yeşil alanlar ve doğa	69
4.2.4 Yönlendirme elemanları ve tabelalar	71
4.2.5 Su ögesi	71
4.2.6 Plastik Öğeler	71
4.2.7 Oturma alanları.....	72
4.2.8 Meydanlar.....	73
4.2.9 Spor alanları	73

4.2.10 Erişilebilirlik ve evrensel tasarım.....	74
4.3 Sağlıklı Kampüs ve Sağlıklı Kampüs Örnekleri	75
4.3.1 Indianapolis Üniversitesi	76
4.3.2 Simon Fraser Üniversitesi	77
4.4 Bölüm Özeti.....	80
5. ALAN ÇALIŞMASI.....	81
5.1 Alan Çalışmasının Yöntemi	82
5.2 İTÜ Ayazağa Kampüsü	82
5.2.1 Kampüs elemanlarının değerlendirilmesi.....	84
5.3 Kişisel İyi Oluş İndeksi	93
5.4 Değerlendirme	95
5.5 Alan Çalışmasının Sonuçları	134
6. SONUÇ	139
KAYNAKLAR.....	143
EKLER.....	153
ÖZGEÇMİŞ.....	159

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AUR	: Australian Unity Report
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
IWG	: International Wellbeing Group
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
KİÖİ-Y	: Kişisel İyi Oluş İndeksi Yetişkin

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Yaşam doyumu, yaşam kalitesi, esenlik.....	11
Şekil 2.2 : Sosyal ağ ve sigara kullanımı ilişkisi.	16
Şekil 2.3 : Esenliği etkileyen içsel ve dışsal kaynakların ilişkisi	18
Şekil 3.1 : Kamusal alanlarda yer alan eylemler ve kalite ilişkisi	26
Şekil 3.2 : İlişki biçimleri diagramı (Gehl, 1987).....	26
Şekil 3.3 : Maslow'un Gereksinimler Hiyerarşisi (Demir, 2010).	31
Şekil 3.4 : Oturma birimlerinde mahremiyet (Marcus ve Francis'den, 1977)	35
Şekil 3.5 : İTÜ Stadyumu'nun futbol sahası, konser alanı ve kayak pisti olarak kullanımı [Url-2]	47
Şekil 4.1 : Üniversite kampüs planlama sürecine etki eden faktörler.....	57
Şekil 4.2 : Kampüsün içermesi gereken işlevler.....	57
Şekil 4.3 : Yaygın yerleşim şeması (Begeç, 2002).....	60
Şekil 4.4 : Merkezi yerleşim şeması (Begeç, 2002)	61
Şekil 4.5 : Moleküler yerleşim şeması (Begeç, 2002)	61
Şekil 4.6 : Şebeke yerleşim şeması (Begeç, 2002)	62
Şekil 4.7 : Lineer yerleşim şeması (Begeç, 2002)	62
Şekil 4.8 : Haç tipi yerleşim şeması (Begeç, 2002).....	63
Şekil 4.9 : Aynı merkezli büyüme modeli (Karaaslan, 1979)	64
Şekil 4.10 : Kendiliğinden büyüme modeli (Karaaslan, 1979)	64
Şekil 4.11 : Moleküler büyüme modeli (Karaaslan, 1979).....	65
Şekil 4.12 : Lineer büyüme modeli (Karaaslan, 1979).....	65
Şekil 4.13 : Aydınlatma ve ışık, [Url-4]	68
Şekil 4.14 : Doğa, [Url-4]	70
Şekil 4.15 : Indianapolis Üniversitesi planı	76
Şekil 4.16 : Smith Mall [Url-6]	77
Şekil 4.17 : SFU Burnaby Kampüsü planı.	78
Şekil 4.18 : Öğrenme ortamlarında esenlik hali [Url-7]	78
Şekil 4.19 : Hem öğrencilere hem kentliye hizmet eden kampüs mekanı [Url-8]	79
Şekil 5.1 : Ayazağa kampüsü planı, 1972 (Öztürk, 2009).....	83
Şekil 5.2 : İTÜ Ayazağa Kampüsü plan lekesinin değişimi.....	84
Şekil 5.3 : İTÜ Ayazağa Kampüsü yaya yolları.....	85
Şekil 5.4 : İTÜ Ayazağa Kampüsü	85
Şekil 5.5 : Kampüs içindeki birimlere erişim süreleri	86
Şekil 5.6 : Kampüs aydınlatmaları (Url-10).	87
Şekil 5.7 : Yaya yolları ve bitkilendirme ilişkisi	87
Şekil 5.8 : Sosyal medyada İTÜ Ayazağa Kampüsü	88
Şekil 5.9 : İTÜ Ayazağa Kampüsü yönlendirme tabelaları. Solda eski tip, sağda yeni tip.....	89
Şekil 5.10 : Mustafa İnan Kütüphanesi önündeki su elemanı ve gölet.....	89
Şekil 5.11 : İTÜ Ayazağa Kampüsü'ndeki plastik öğeler	90

Şekil 5.12 : İTÜ Ayazağa Kampüsü'ndeki oturma elemanları.....	90
Şekil 5.13 : Atatürk heykelinin bulunduğu tören meydanı	91
Şekil 5.14 : Bedri Karafakioğlu Caddesi	91
Şekil 5.15 : İTÜ stadyumu ve basketbol sahaları	92
Şekil 5.16 : Kampüste uygun erişilebilirlik sunan yol ve kaldırım çalışması.....	93
Şekil 5.17 : Kişisel İyi Oluş İndeksi Türkçe ve İngilizce halleri (Şimşek 2011).	95
Şekil 5.18 : Anket çalışmasına katılan öğrencilerin bölümleri (Anket soru 3).....	96
Şekil 5.19 : En düşük esenliğe sahip 5 öğrencinin bölümleri.....	96
Şekil 5.20 : En yüksek esenliğe sahip 5 öğrencinin bölümleri.	96
Şekil 5.21 : Kadın ve erkek öğrencilerin esenlik puanları.	97
Şekil 5.22 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin esenlik puanları	97
Şekil 5.23 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin esenlik puanları.	98
Şekil 5.24 : Ankete katılan öğrencilerin yaş ortalaması (Anket soru 1).	98
Şekil 5.25 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin yaş ortalaması.....	99
Şekil 5.26 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin yaş ortalaması.....	99
Şekil 5.27 : Yaş ve esenlik ilişkisi.	100
Şekil 5.28 : Deneklerin İTÜ'lü olma süreleri (Anket soru 4).	100
Şekil 5.29 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin İTÜ'de okuma süreleri.....	101
Şekil 5.30 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin İTÜ'de okuma süreleri.	101
Şekil 5.31 : İTÜ'de okuma süresi ve esenlik ilişkisi.	102
Şekil 5.32 : Deneklerin yaşadıkları yerler (Anket soru 5).	102
Şekil 5.33 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin yaşadıkları yer.....	103
Şekil 5.34 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin yaşadıkları yer.	103
Şekil 5.35 : Yaşanılan yer ve esenlik ilişkisi.	104
Şekil 5.36 : Deneklerin kampüs içindeki ulaşım şekilleri (Anket soru 6).	104
Şekil 5.37 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüs içindeki ulaşım şekli.	105
Şekil 5.38 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içindeki ulaşım şekli.	105
Şekil 5.39 : Deneklerin ders saati dışında geçirdiği vakit (Anket soru 7).	106
Şekil 5.40 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin ders saati dışında geçirdiği vakit.....	106
Şekil 5.41 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin ders saati dışında geçirdiği vakit.	107
Şekil 5.42 : Kampüsün en yoğun kullanıldığı saatler (Anket soru 8).	107
Şekil 5.43 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüsü en yoğun kullandığı saatler.	108
Şekil 5.44 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüsü en yoğun kullandığı saatler.	108
Şekil 5.45 : Öğrencilerin kampüs içinde vakit geçirdikleri yerler (Anket soru 9)... ..	108
Şekil 5.46 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin vakitlerini geçirdikleri mekanlar.....	110
Şekil 5.47 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin vakitlerini geçirdikleri mekanlar.....	110
Şekil 5.48 : Öğrencilerin kampüs içinde arkadaşlarıyla beraber vakit geçirdikleri mekanlar (Anket soru 10).	111
Şekil 5.49 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin arkadaşlarıyla beraber vakitlerini geçirdikleri mekanlar.....	111
Şekil 5.50 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin arkadaşlarıyla beraber vakitlerini geçirdikleri mekanlar.....	112
Şekil 5.51 : Öğrencilerin kampüs içindeki boş zamanlarında yaptıkları aktiviteler (Anket soru 11).	112
Şekil 5.52 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin ders saati dışındaki aktiviteleri.....	113
Şekil 5.53 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin ders saati dışındaki aktiviteleri.....	113
Şekil 5.54 : Öğrencilerin kampüs içinde daha fazla vakit geçirmemelerinin sebebi (Anket soru 12).	114

Şekil 5.55 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüste daha fazla zaman geçirmemesinin sebepleri.....	115
Şekil 5.56 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüste daha fazla zaman geçirmemesinin sebepleri.....	115
Şekil 5.57 : Öğrenciler için kampüsün en anlamlı/önemli yeri (Anket soru 13)....	116
Şekil 5.58 : Esenliği en düşük 5 öğrenci için kampüsün en anlamlı/önemli yeri....	117
Şekil 5.59 : Esenliği en yüksek 5 öğrenci için kampüsün en anlamlı/önemli yeri..	117
Şekil 5.60 : Kampüsün hafta sonu kullanılma durumu (Anket soru 14).....	118
Şekil 5.61 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin hafta sonu kampüsü kullanma durumu.....	119
Şekil 5.62 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin hafta sonu kampüsü kullanma durumu.....	119
Şekil 5.63 : Öğrencilerin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerler (Anket soru 15).	120
Şekil 5.64 : Öğrencilerin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerlerde beraber oldukları kişiler (Anket soru 15).	121
Şekil 5.65 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerler.	121
Şekil 5.66 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerlerde beraber oldukları kişiler.....	121
Şekil 5.67 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerler.	122
Şekil 5.68 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerlerde beraber oldukları kişiler.....	122
Şekil 5.69 : Öğrencilerin kampüs içinde kendilerine ait hissettikleri mekanlar (Anket soru 16).....	123
Şekil 5.70 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüs içinde kendilerine ait hissettikleri mekanlar.	124
Şekil 5.71 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içinde kendilerine ait hissettikleri mekanlar.	124
Şekil 5.72 : Okul günlerimin sonunda kişisel hayatım için yeterli enerjim kalır (Anket soru 17).	125
Şekil 5.73 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin okul günlerinin sonunda kişisel hayatları için yeterli enerjileri durumları.	125
Şekil 5.74 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin okul günlerinin sonunda kişisel hayatları için yeterli enerjileri durumları.	126
Şekil 5.75 : Kendimi üniversite toplumunun bir parçası olarak görüyorum (Anket soru 18).....	126
Şekil 5.76 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kendilerini üniversite toplumunun bir parçası olarak görme durumları.	127
Şekil 5.77 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kendilerini üniversite toplumunun bir parçası olarak görme durumları.	127
Şekil 5.78 : Bir öğrenci olarak benden beklenenin farkındayım (Anket soru 19)...	128
Şekil 5.79 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kendilerinden beklenilenin farkında olma durumları.....	128
Şekil 5.80 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kendilerinden beklenilenin farkında olma durumları.....	129
Şekil 5.81 : Üniversitemizde her kesimden insana eşit davranılır (Anket soru 20).	129
Şekil 5.82 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüsteki eşitlik değerlendirmesi. ..	130
Şekil 5.83 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüsteki eşitlik değerlendirmesi. ..	130

Şekil 5.84 : Kampüste insani becerilerimi geliştirme şansına sahibim (Anket soru 21).....	131
Şekil 5.85 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin insani becerilerini geliştirme şansı değerlendirmesi.	131
Şekil 5.86 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin insani becerilerini geliştirme şansı değerlendirmesi.	132
Şekil 5.87 : Öğrencilerin kişisel esenlik değerlendirmesi.....	132
Şekil 5.88 : Öğrencilerin kişisel esenlik istatistikleri	133
Şekil 5.89 : Esenlik çalışmalarının karşılaştırması	134
Şekil 5.90 : Anket çalışmasında sıklıkla kullanıldığı belirtilen iki kafe.....	136
Şekil 5.91 : Kütüphanede çalışan ve uyuyan öğrenciler.....	137

İYİ OLUŞ VE MEKÂN İLİŞKİSİ: İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ AYAZAĞA KAMPÜSÜ ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu tezin amacı esenlik ve mekan arasındaki ilişkiyi anlayabilmektir. Bu ilişkiyi sistematik bir şekilde değerlendirebilmek için pozitif psikoloji alanının insanların genel durumlarını değerlendirmede kullandığı esenlik kavramı üzerinden tartışma yürütülür. Esenliğin değerlendirildiği mekan kısmını üniversite kampüsleri oluşturur. Eğer öğrenciler kampüste esenlik halinde var oluyorsa bu olumlu bir durumdur ve esenliklerini sürdürmeleri amacıyla çalışmalar yapılmalıdır. Eğer kampüste esenlikten bahsetmek mümkün değilse bu negatif bir durumdur ve bu durumu tersine çevirmek için çalışmalar yapılmalıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde konuya genel bir giriş yapılmıştır. Çalışmanın amacı, kapsamı, literatüre ve mimari tasarıma katkısı ve çalışma yöntemine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

İkinci bölümde önce sağlık kavramı açıklanmıştır. Sonraki kısımda sağlık ve esenlik kavramları arasındaki ilişki açıklanmış ve esenlik kavramsal çerçevesiyle ele alınmıştır. Sonraki bölümde esenlik, esenlik ile günlük hayatın iç içe geçtiği üzerinden tartışılmıştır.

Esenlik sağlık, mutluluk gibi kavramları kapsayan, kimi zaman bunların yerine kullanılan ancak çoğunlukla bu kavramlarla ilişki içinde olan bir durumdur. Kısa dönemli mutluluktan çok, uzun dönemli denge ve uyumu içerir.

Üçüncü bölümde insan-çevre ilişkisi açılmış ve bu çalışmadaki konumu belirlenmiştir. İlk olarak mekan ve tez çalışmasının yer alacağı kentsel mekan ölçeğine değinilmiştir. Bu bağlamda bireyin çevreye tepkisi ve gereksinimleri esenlik bağlamında değerlendirilmiştir. Sonrasında mekan bazlı sağlık konusunun üstünde durulmuştur. Çevre ve esenlik arasındaki ilişkiyi anlayabilme konusundaki metodolojik zorluklara değinilmiş, bu zorlukları aşmak için kullanılan yöntem ve örnekler açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde öncelikle üniversite kampüsleri amaçları, işlevleri, çeşitleri, tasarım faktörleri bağlamında incelenmiştir. Sonrasında kampüs tasarım elamanları değerlendirilmiştir. Bu bölümde son olarak sağlıklı kampüs kavramı ele alınmış ve Dünya'dan örnekler değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde öncelikle çalışma alanının neden seçildiği açıklanmıştır. Sonrasında İstanbul Teknik Üniversitesi Ayazağa Kampüsü mekansal bazda esenliğe etki

edebilecek unsurlar bağlamında değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler ve kampüste yapılan alan çalışması sonucu ortaya çıkan bulgular incelenmiştir.

Sonuç bölümünde, alan çalışmasının bulguları ve önceki bölümlerdeki tartışmalar doğrultusunda, mekan tasarımında kullanılmak üzere esenlik göstergelerinin ve tasarım ilkelerinin neler olabileceği ve bunların nasıl birlikte çalıştığı açıklanmıştır.

Sonuç olarak esenlik ve mekan arasında ilişkiye rastlanmıştır. Bu ilişki ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

RELATIONSHIP BETWEEN WELL-BEING AND SPACE: A CASE STUDY IN ISTANBUL TECHNICAL UNIVERSITY AYAZAGA CAMPUS

SUMMARY

We all want to be happy. To be happy is probably a common trait among all human. Nobody wants to be unhappy. But then, what is to be happy? How can we feel happy and understand that we are happy. Do we born happy or does it depend on what we live in our life? Is it possible to be happier?

To be happy is one of the most important life objectives of people. Therefore, it is one of primary topics of science to be researched. However, measuring the level of happiness is quite complicated issue.

Systematic and scientific measurements of happiness enable us to fill the blanks and give the opportunity to measure the factors which affects the life of people and the extent of these factors.

The general mood of a person is not dependent with ups and downs on external factors, on the other hand, it is in the shape of continuity and persistence. Hence, well-being, a concept in the positive psychology, is more meaningful concept to explain the general mood a person. In general, well-being is a positive state of mind. On the contrary to instantaneous happiness, well-being is a permanent and lasting gratification.

It is impossible to think the existing of people independent of environment. At this point, another question is needed to be asked. How environment affects the well-being? The objective of this study exactly is answer this question and to understand and examine the relationship between well-being and place. The objective of this study shall give the opportunity to understand which places affects our life how and on what scale, and also how places increase or decrease the well-being level. Moreover, the study tells us which places are more preferable by people who have more well-being and shall give the opportunity to understand the selection mechanisms of this places. The effects of environment on the individuals are for a long time at issue and will continue to be debated.

The purpose of this study is to comprehend the relationship between well-being and the place. University campuses constitute the place part of well-being issue. If the students in a campus are enjoying a state of high well-being, this is an achievement and effort should be given to sustain their state. If it is impossible to talk about high well-being in a campus, then this is a bad state and work should be put in to reverse this.

People associate with the places in which they live just as they make with other objects, connect themselves to them and form their identities in them. The place encircle our body and the individual experience the place and the body. The place contributes to feel happy our unhappy, feel comfortable or uncomfortable and also feel safe or unsafe. Human behaviours are formed in specific social and specific region and cities are the most important one among these regions. Human select, rationalize and give meaning to the city, environment and the physical structure of them.

In the first chapter of the study has been devotes to introduction. The aim, scope and the methods of study have also been presented in the first chapter.

In the second part, firstly the healthy concept is explained. Afterwards, the relationship between health and well-being is explained and well-being is handled in conceptual framework. In the following part, it is discussed over daily life and well-being interlock with each other.

Third chapter opens by discussing human-environment relation and its importance in this study have been outlined. Firstly, the concept of environment has been discussed in the scale of the field study of this thesis. Individuals' response to their environment and their needs from the environment has been outlined through concepts of well-being. Methodological difficulties which helps to realize the difference between environment and well-being is mentioned, methods and examples which are used to overcome these difficulties are explained. Lastly, health based on environment has been discussed in this chapter.

In the fourth part, university campuses are examined in terms of their objectives, functions, types and design factors. After that, the campus design elements are evaluated. Lastly, the healty campus concept is handled in this part.

In the fifth part, for what reason this field of study is chosen is explained at first. The reason why university campuses are chosen as field of study:

Afterwards, The Ayazağa Campus of Istanbul Technical University is examined in terms of spatial factors which have an impact on well-being. Evaluations and findings which are revealed after field operations on the campus are examined.

In conclusion part, in accordance with the findings of field operations and the discussions in the previous parts, what factors can be well-being indicators and designs principles that are utilized to design places and how these factors works together are explained.

In summary, a relationship has been observed between well-being and environment and this relationship has been studied by this thesis.

Personal well-being changes according to relation with the place. In terms of meeting the requirement, creating places which fits the identity of individuals and make sense in terms of people should be prioritized by designer by taking into consideration characteristics of people who are living or will live in the place. In this connection, to create environments which are acquainted by possible users, to design by using acceptable amount of uncommon factors will enable to individuals to feel safe in the place. Therefore, the utilization from the place will increase and this will increase well-being.

In conclusion, it can be said that the meaningful relationship between the place and well-being is not only satisfy ours needs but also will offer information wealth so that more humanitarian, in other words, more liveable city places to be created.

Even if the design processes differentiate on the different dimensions of built environment, general results concerning process and result are reached. As far as possible, healthy, participant and accessible environments are important not only in terms of individual satisfaction but also in terms of human rights.

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Hepimiz mutlu olmak isteriz. Mutlu olma isteği muhtemelen bütün insanlarda ortak olan bir istektir. Kimse mutsuz olmak istemez. Peki ama mutlu olmak nedir? Nasıl mutlu oluruz ve mutlu olduğumuzu nasıl anlayabiliriz? Mutlu mu doğarız yoksa mutluluğumuz hayatımızda olanlarla mı ilgilidir? Mutlu olmanın yararı nedir? Daha mutlu olabilir miyiz?

Mutlu olmak bireylerin en önemli yaşam hedeflerinden bir tanesidir. Bu sebeple bilimsel anlamda en çok araştırılması gereken konuların başında gelmektedir.

Mutlulukla ilgili sorular çoğaltılabilir. Ancak bu sorulara cevap vermeden önce bilinmesi gereken bir durum vardır. Mutlu olmak nasıl ölçülebilir?

Bireylerin veya ülkelerin ne kadar iyi durumda veya ne kadar mutlu olduğu uzun süre gayri safi milli hasılaya, ev fiyatlarına, tüketici fiyat endekslerine bakılarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu faktörler her ne kadar önemli olsa da işlerin arka planda nasıl yürüdüğü hakkında tam bilgi vermezler. Gayri safi milli hasılları arasında 2 kat fark bulunan ülkelerin bireyleri arasında, 2 kat mutluluk farkı vardır demek yanıltıcı bir kabuldür.

Ekonomik veriler ve ekonomi teorileri uzun süredir sosyal bilimlere hakim durumda olan önemli etkenlerdir ama çok önemli bir noktada yetersiz kalmış durumdadır. Bu teori ve yaklaşımlar toplumdaki parayla ölçülemeyecek kadar önemli bileşenleri doğru bir şekilde ele alamaz veya görmezden gelirler. Bu da bize sunu gösterir ki bu tip geleneksel ölçütler yaşam kalitesi, toplum ruhu, huzur, sağlık gibi önemli faktörleri hesaba katmakta başarısızdırlar.

Mutluluğun başka bir bakış açısıyla sistematik ve bilimsel yöntemlerle araştırılması bize boşlukları doldurma, insanların yaşam kalitelerini etkileyen faktörleri ve bu faktörlerin kapsamını ölçebilme imkanı verecektir.

Kişinin genel durumu dış etkilere maruz kalma şeklinde etkilenen bir durum değil, devamlılık içerisinde ve sürekli bir haldedir. Bunun için pozitif psikolojinin kavramlarından esenlik kişilerin durumunu açıklamada daha anlamlı bir kavramdır. Esenlik genel olarak pozitif bir ruhsal durumdur. Anlık mutluluğun aksine kalıcı ve devamlı bir hoşnutluktur. Bir şakaya gülerken hissettiğimiz şey mutluluktur. Ancak mutluluk anlık bir durum olarak kabul edilir.

Her ne kadar mutluluğun ve esenliğin ayrı ayrı (kendi) tanımları olsa da, bu çalışmanın amaçları doğrultusunda esenlik kavramı alternatifli bir biçimde mutlulukla beraber kullanmıştır, çünkü mutluluk insanların kolayca kendileri ile ilişkilendirebildiği ve gözlerinde canlandırabildikleri bir şeydir. Belirtmek gerekir ki ölçülmesi zor olan bu durumların sağlıklı bir şekilde araştırılması çok da kolay değildir.

Çevreden bağımsız bir insan var oluşu mümkün değildir. Bu noktada başka bir soru sormak gereklidir. Çevre esenliğimizi nasıl etkiler? Bu çalışmanın amacı tam olarak bu soruya cevap vermek, esenlik ile mekan arasındaki ilişkiyi sistematik bir şekilde incelemek ve anlayabilmektir. Bu bize hangi mekanların hayatımızı nasıl ve ne oranda etkilediğini, mekanların esenliği nasıl arttırdığını veya azalttığını, yüksek esenliğe sahip bireylerin hangi mekanları kullandığını ve bu tercih mekanizmalarını anlayabilme fırsatı verecektir.

Çevre, birtakım binaların, coğrafyanın, nesnelerin düzenlemesi olarak görülebileceği gibi, karmaşık problemleri ve ilişkileri olan bir düzendir. İnsanların hayatlarını sürdürdükleri kent ise ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel bir çok ilişkinin olduğu, bireyin çevreyle ve diğer bireylerle ilişkisini kapsayan simülasyonu imkansız bir oluşumdur. İnsanların esenlikleri ve sağlıklı olmaları, bireyin ihtiyaçlarını karşılama niteliklerine sahip bir çevreyle olan etkileşiminin dışavurumudur. Bireyin yaşam kalitesi, huzur ve mutluluğu kentsel huzur ve yaşam kalitesinden bağımsız olmayıp sürekli bir etkileşim içerisinde dir.

Mümkün olduğunca sağlıklı, konforlu, tatmin edici, yaşanabilir çevreler tasarlanması, sadece kişiler, gruplar ve toplumlar düzeyinde daha doyurucu çevrelerde yaşama doyuruculuk açısından değil, insan hakları açısından da hayati önem kazanmaktadır (Göregenli, 2010). Bu çalışma, esenliği yüksek kişileri belirleyeceği gibi, toplum içinde esenliği düşük insanların belirlenmesini ve düşük esenliğe sahip insanlara en iyi nasıl yardım edebileceğimizi öğrenmemizi sağlar.

Esenlik ile mekan arasındaki anlamlı ilişkiler ve cevaplar sadece konudaki merakımızı gidermeyecek, aynı zamanda daha insani, diğer bir deyişle daha yaşanabilir kentsel mekanların yaratılabilmesi için bilgi zenginliği de sunacaktır.

İyi oluşla ilgili çalışmalar yoğunlukla psikoloji alanında yapılmıştır. Bunun yanında ülkemizde eğitim bilimleri, sosyal bilgiler ve sağlık bilimleri dallarında da esenlik çalışmaları bulunmaktadır. Mimarlık alanında birey-çevre ilişkisini araştıran pek çok çalışma olsa da, esenlik ile mekanı birleştiren çalışma ülkemizde bulunmamaktadır.

İyi oluşun İngilizce karşılığı “well-being”dir. Ancak Türkçede bu terimin karşılığı konusunda net bir görüş birliği yoktur. Genel olarak esenlik ve iyi oluş kullanılsa da, refah, sağlık, gönenç gibi kullanımlara da rastlanmaktadır. Bu tezde “esenlik” olarak kullanılacaktır.

1.2 Araştırma Soruları

1. Bireylerin mekan kullanım tercihleriyle, esenlikleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
2. Bireyler, esenliklerini destekleyecek mekan tasarımların ne kadar farkında olup, bu mekanları ne derece önemli görmektedir?
3. Öğrenciler, kampus içinde esenliklerini desteklemek için nerede zaman geçirmekte ve ne gibi aktivitelerde bulunmaktalar?
4. Öğrenciler okullarda sosyal grupları hangi süreçlerden geçerek oluştururlar ve kampüs tasarımının bu sürece etkisi nedir?
5. Mekan tercihi ile sosyal ilişkilerin nasıl bir ilişkisi vardır?

1.3 Çalışmanın Araştırma Yöntemi

Çalışmanın yöntemi, araştırma mekanını Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün tanımladığı esenlik kavramı üzerinden incelemektir. Öncelikle esenlik ile mekanın ilişkisi ve bu iki kavram arasındaki örüntüler açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada esenlik üzerine yapılmış çeşitli çalışmalardan ve mekan bazlı sağlık yaklaşımlarından yararlanarak anket oluşturulmuştur. Anketin oluşturulmasında Uluslararası İyi Oluş Grubu (International Wellbeing Group) tarafından geliştirilen

ve pozitif psikoloji alanında en yaygın kullanılan ölçeklerden bir olan Kişisel İyi Oluş İndeksi Yetişkin (KİÖİ-Y) formundan yararlanılmıştır

Anket çalışmasındaki amaç, esenlik-çevre ilişkisini anket sonuçları üzerinden değerlendirip, kullanıcıların ihtiyaçlarını ve esenlik gereksinimlerini göz önünde bulundurarak tasarım kararlarını bu doğrultuda verebilmektir. Bunun yanında mekanda yapılan gözlemlerin de yardımıyla, geniş bir kullanıcı profilinde çalışma yapılmış ve alan çalışmasının güvenilir olması amaçlanmıştır.

2. SAĞLIK VE ESENLIK

Bu bölümde sağlık ve esenlik kavramları açıklanmaya çalışılacaktır. Bunu yaparken iki kavram da açıklanmaya çalışılacak, bunun yanında iki kavram arasındaki ilişki incelenecek.

2.1 Sağlık

Sağlık, doğası gereği tanımlaması oldukça zor ve karmaşık bir kavramdır. Bunun sebebi konu hakkında fikir ve üretim eksikliği değil, konunun mimarlık, tıp, sosyoloji, ekonomi, politika gibi birçok alanla etkileşim içinde olması ve sağlığın kendi içinde de bölümlere ayrılmasıdır. Sağlık tanımı ve durumu, yaşanan zamana ve yaşanan kültüre bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bireysel ölçekte ise kişilerin sağlıkla ilgili algılamaları zaman içinde farklılık gösterdiği gibi, ülkeden ülkeye de değişiklik göstermektedir (Aggleton, 1990).

Aggleton (1990)'a göre sağlığı tanımlamanın birçok yolu bulunmaktadır. Sağlığın birçok tanımı olsa da bu konuda bazı kabuller ve zorunluluklar vardır. Sağlık statik bir durum değil, dinamik bir süreçtir. Belli bir başlangıç ve bitiş noktası yoktur. Ancak her bireyin ırkına, etnik grubuna, sosyoekonomik durumuna, cinsiyetine, kırsal/kentli ayrımına bakılmaksızın ulaşılabilen en iyi sağlık düzeyine ulaşabilmesi temel bir haktır.

Robinson ve Elkan (1996)'a göre sağlık, "kişilerin hayata katılabilme yeteneği" olarak tanımlanırken, Bovvling (1992)'e göre ise, "stresli durumlara karşı koyabilme, güçlü bir sosyal destek sisteminin kurulması ve korunması, toplumla bütünleşme, yüksek moral, hayattan duyulan tatmin ve psikolojik iyilik ve fiziksel uyum" şeklinde tanımlanmaktadır.

DSÖ'ne göre sağlık bireyin veya grubun, bir yandan beklentileri ve güvenlik ihtiyaçlarını gerçekleştirme; diğer yandan ise çevreyi değiştirme ve onun üstesinden gelme kabiliyetinin derecesidir. Sağlık, bununla birlikte, yaşamak için bir araç değil günlük yaşamın kaynağı olarak görülür. Bu tanıma göre sağlık fiziksel kapasitelerin

yanı sıra sosyal ve kişisel kaynakların vurgulandığı pozitif bir kavramdır (Robinson ve Elkan 1996).

Hastalık (illness) ve sağlık (wellness) birbirinden bağımsız olmakla birlikte aralarında net bir ayrım bulunmamaktadır. Sağlıklı bir insanda sağlıklı özellikler, hasta bir insanda da sağlıklı özellikler bulunabilir. Sağlık, çoğunlukla hastalığın olmayışı olarak anlaşılır. Ancak sağlık, hastalığın olmadığı bir durum değildir. Hastalığın bittiği yerde sağlık başlar denilemez.

İnsanların sağlık algısı genel olarak fiziksel boyut açısından sağlıklı olmayı kapsamaktadır. Ancak sadece fiziksel sağlığa önem vermek sağlıklı olduğu anlamına gelmez. Fiziksel bir belirti olmadan da, insanlar kaygı, depresyon, özgüven eksikliği gibi durumların içinde bulunabilirler. Bu gibi durumlar ayrıca fiziksel sağlığı etkilemekte ve fiziksel hastalıklara zemin hazırlayabilmektedirler. Anlaşılacağı üzere sağlığın fiziksel ve ruhsal boyutları birbiriyle ilişkide olan ve birbirini etkileyen konulardır.

Sağlıklı yaşam biçimi, bireyin sağlığını etkileyen tüm davranışlarını kontrol etmesi, günlük aktivitelerini düzenlemede kendi sağlık statüsüne uygun davranışları seçmesi olarak tanımlanmıştır.

Sağlığı geliştiren davranışlar, bireyin esenlik düzeyini arttıran, kendini geliştirmesini sağlayan davranışları içerir. 2000’li yıllarda DSÖ çalışmaları sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının önemi üzerinedir. Bu bağlamda 2000 yılında “Herkes İçin Sağlık” sloganı ile sağlıklı yaşam biçiminin önemi vurgulanmıştır. DSÖ’nün “Sağlık 2020” ve “Sağlıklı Kent Planlaması” girişimleriyle gelecek için belirlenen hedef, sağlıklı insan sayısının giderek artırılmasıdır. Bu hedefler sağlık kavramına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bu hedefe ulaşmada, kalitenin artırılması ve olumsuz sağlık şartlarının elimine edilerek sağlıklı yaşam biçiminin sağlanması gereklidir (Edelman, 1999). Bunun yanında bireyin kendi sağlığı için sorumluluğa sahip olması, sağlıklı yaşam biçimini bir süreklilik haline getirmesi gerekmektedir. Ancak günümüz insanı sanayileşme, kentleşme, hızlı teknolojik gelişmeler gibi durumlara uyum sağlamaya çalışırken, günlük hayatın sorumluluklarını, geleceğini, diğer bireylerle ilişkilerini de yürütmeye ve biçimlendirmeye çalışır. Bu durumda birey yalnızlık, yabancılaşma, sağlık kaybı gibi durumlarla mücadele etmek zorunda kalarak sağlıklı yaşam biçimini sürdürmekte zorlanmaktadır.

Sağlığın bireysel anlamda olduğu kadar toplumsal anlamda da önemi vardır. Toplumların sağlık düzeyi, toplumda sağlıklı bireylerin çoğunlukta olması ile ölçülür (Ayaz, Tezcan ve Akıncı 2005). Sağlıklı bir toplum yaratmak ancak sağlıklı bireyler ile mümkündür. Toplumların gelişip ilerleyebilmesi de sağlıklı bireyler yetiştirilmesine bağlıdır. Sağlıksız bireylerin oluşturduğu toplumlarda sorunların katlanarak büyümesi kaçınılmaz bir sonuçtur.

Özellikle ülkemiz gibi gelişmekte olan bir ülkede sağlıklı bir ekonomi de sağlıklı bir toplumla mümkündür. Sağlık olmadan işverenler işçilerin üretkenliği konusunda kayba uğradığı gibi, sağlıksız bir toplumda eğitilen öğrenciler yeteri kadar eğitilemez ve ülkenin ihtiyaç duyduğu iyi yetişmiş insan topluluğu oluşturulamaz. Ayrıca toplumun çalışan bireyleri, sağlık sistemini desteklemek için kendi yaşamlarından ödün verir ve yaşam kalitelerinden mahrum kalırlar. Amerika’da yürürlükte olan tıbbi bakım sistemi uyarınca, Amerika’da çalışan bireyler yalnız kendilerinin değil, çalışma arkadaşlarının da sağlık giderlerini karşılamaktadır. Her sağlıklı Amerikalı kendine iyi bakmayan meslektaşı yüzünden yılda tahminen 1464 dolar daha fazla vergi ödemektedir (Rath ve Harter, 2013). Dahası bu tip giderlerinin dörtte üçü stres, sigara kullanımı, fiziksel hareketsizlik, yanlış beslenme gibi büyük ölçekte önlenabilir nedenlerden kaynaklanır (Rath ve Harter, 2013).

İnsanların yaşam tarzı onların kaderi değildir. Sağlıklı yaşam seçenekleriyle, sağlıklı mekanlarla, rutindeki küçük değişiklikler ve bilinçlenme ile yaşam tarzında değişiklik yapmak mümkündür.

2.2 Esenlik

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı “yalnız hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” olarak ifade etmektedir. Bu tanımın gücü, sağlığın fiziksel yönüne olduğu kadar psikolojik ve sosyal boyutlarına da ilgi göstermesinde yatmaktadır (Robinson ve Elkan, 1996). Tanımdan da anlaşılacağı üzere sağlıklı olmak, sadece fiziksel hastalık belirtisinin olmaması durumunun ötesinde bir haldir. Bu tanıma göre sağlık, bireyin fiziksel, sosyal, ruhsal, zihinsel yönden iyi olmasının toplamı olarak ele alınmaktadır.

Esenlik sağlıkla ilişkilidir. Esenlik, sağlığın tüm yönlerini kuşatan bir terim olup, bunun yanında hem vücut hem de zihin için olumlu bir iyilik duygusunu ifade eder. Esenlik yaşamın boyutları arasındaki denge ve uyumu içerir. Önceleri sağlığa

hastalık merkezli yaklaşıldığı için, bireyin beslenme alışkanlıkları, yaşadığı ortam, alışkanlıkları göz ardı edilerek, sorun çözme odaklı bir sağlık anlayışı benimsenmişti. Günümüzün sağlıkçıları artık bir “esenlik” felsefesi izlemeye başlamışlardır. Bu görüş; hastalığın tek seferlik tedavisi yerine, insan varlığının diğer yanlarının farkına varıp, sürekli devam eden aktif bir süreç için gerekli seçimlerin yapılmasının önemini vurgulamaktadır (Harari, 2002).

Esenlik ve hastalığın olmaması farklı durumlardır. Esenlik bir süreçtir, hasta olmamak ise bir hal veya bir dönemdir. Esenlik aktif olmaktır, bireyin kararlılığına, isteğine, gelişmesine ve yargılarına bağlıdır. Hastalık ise bireyin olumlu veya olumsuz bir çabası olmasa da olabilir. Bu bağlamda esenlik, bireyin kendi kişisel gelişim potansiyellerini sürekli olarak gerçekleştirmesini ve sosyal, psikolojik, kültürel, çevresel, manevi ve fiziksel tüm kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirmesini işaret etmektedir (Hovsepian, 1998).

Çoğu insan esenliği çok mutlu olmak, çok sağlıklı olmak veya çok zengin olmak olarak algılasa da esenlik bunların hiç biri değildir. Hatta bu öğeleri birbirinden ayrı tutup, bir tekine odaklanılırsa birey kendini sıkıntıya sokma tehlikesiyle karşılaşabilir. Esenlik bireyin hayatına dair bütüncül bir bakışla denge içinde olunması halidir. Bu bağlamda Hoeger (2005) son yıllarda gelişmekte olan bir yaklaşım olan esenliği, insanların yaşam tarzını düzenleme ve bu sayede daha kaliteli ve sağlıklı bir yaşam sürme ile başlayarak, hayatın tamamına bir bütün olarak bakabilme sanatı olarak tanımlanmaktadır.

Esenlik, bireyin yaşamında ne yaptığının ve kendinde var olan potansiyelin farkında olup, bu potansiyeli kullanabilme durumunda olmasıdır. Böylelikle de kişi kendi fiziksel sağlığı, zihinsel sağlığı ve yaşama arzusu için en iyi potansiyeli gerçekleştirebilir (Memnun, 2006). Bireyin ne yaptığının ve kendinde var olan potansiyelin farkında olup, bu potansiyeli kullanabilme durumunda olması gereken en önemli yerlerden biri bu tezin araştırma konusu olan üniversite kampüsleri ve dolayısıyla bu mekanı kullanan öğrencilerdir. Bu bakımdan çalışmanın önemi artmaktadır.

Harari (2002) ise, esenliği kişinin fiziksel, zihinsel ve manevi esenliğinin birbiriyle entegre edilmesi ve dengelenmesi yoluyla yaşam kalitesinin yükseltilmesi süreci olarak tanımlar.

Esenlik kavramını “Yüksek Seviyeli Esenlik” adlı kitabında ilk ele alan kişi olan Dunn’a göre, “çevre, hayatı dolu dolu yaşamaya teşvik etmelidir” ve “zihin ve beden aktif olmaya istekli olmalıdır” (Steward, 1998). Ona göre esenlik, fiziksel ve psikolojik durumu geliştirmeyi sürdürme çabası içinde bir yaşam sürecidir.

Esenlik üzerinde çalışan bir diğer isim ise Bill Hettler’dir. Hettler’e göre esenlik; “kişinin daha başarılı bir varoluş için gerekli olan seçimlerin farkında olduğu ve bu seçimleri yaptığı aktif bir süreçtir. Birey böylelikle kendi sağlığının sorumluluğunu üstlenmiş olur” (Memnun,2006).

Esenlik çok boyutlu bir kavramdır, fakat ilk belirtisi kendini mutlu hissetme, yaşam memnuniyeti ve özsaygıda artış gibi duygulardaki pozitif değişimlerdir. Esenlik olmadığında ise kendini sıkıntılı hissetme, depresyon, ümitsizlik ve kızgınlık gibi duygular kendini gösterir. Esenliğin pozitif etkisi ise coşku, enerji ve mutluluktur (Çakıcı, 2008).

Birey beden ve ruhen sağlıklı olduğunu hissediyorsa, diğer insanlarla ve dünya ile barışık ise esenlikten söz edebiliriz (Çakıcı, 2008). Esenlik dediğimiz olgu başarılı olma, sağlıklı olma, kişinin yaşamının iyi olması, kişinin dünkü, bugünkü ve yarınki yaşamını bir bütün olarak anlamlı, doyurucu ve hoş olarak algılayabilmesidir. Esenlik duygusu, kişinin günlük problemlerine, dertlerine rağmen kendini sevinçli hissetmesidir (Mayers, 1993). Konu esenlik olduğunda doyum noktası yoktur, bunun yerine yüksek düzeyli esenlik vardır.

Esenliği sağlayan durumlardan biri bireyin uyum yeteneğidir. Buna göre, bireylerin sahip olduğu içsel standartlar, yaşanan olaylara göre değişebilmekte ve bireyler yeni olaylara, durumlara uyum sağlayabilmektedir (Brickman ve Campbell, 1971). Yalnızca yaşamda en son ve yakın olan alanlar/olaylar yaşam doyumunda belirleyicidir. Olumsuz yaşam olayları kısa dönemde doyuma etki ederken, uzun dönemde bireyler kendilerini onarmakta ve uyumlanmaktadır (Şimşek, 2011).

Esenlik homeostaz teorisine dayanır (Australian Unity, 2010). Homeostaz teorisi bireyin uyum yeteneği ile alakalıdır. Bu teoriye göre esenlik içsel ve aktif bir sistem tarafından sürdürülür. Bu sistem işler kötüye gitse bile bireyin pozitif hissetmesini sağlar. Bir çeşit ayarlama olarak adlandırılabilir olan bu durum, vücut sıcaklığının sabitlenmesi sistemine benzer şekilde çalışır. Organlarını kaybeden, felç olan ya da piyangodan büyük ikramiye kazananların önce aşırı mutluluk ve mutsuzluk hissetmelerine karşın daha sonra bu duygusal değişimin dengeli hale gelmesi ya da

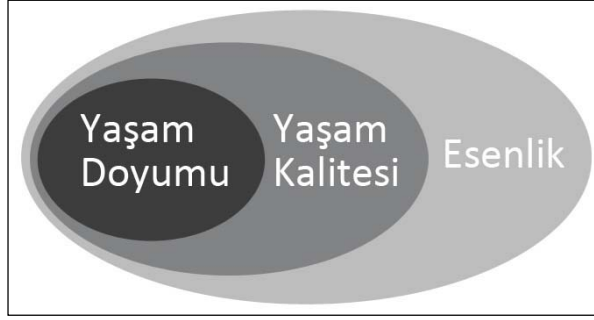
yaklaşması, duruma uyumları sayesinde (Şimşek, 2011). Olumsuz olaylar kısa dönemde esenliğe etki ederken, uzun dönemde bireyler kendilerini dengelemenin yolunu bulurlar. Bu sebeple esenlik belli bir seviyenin altına düşmemektedir. Eğer düşerse bu durum depresyon göstergesi olabilir.

Ancak Diener (1984)'e göre bireyler her duruma uyum sağlayamayabilir. Yaşam doyumunun bilişsel mekanizması ancak böyle bir süreçte dış çevredeki ağır yaşam koşulları ve olaylardan etkilenmektedir (Cummins, 2003).

Esenliği öznel esenlik (subjective well-being) ve kişisel esenlik (personal well-being) olarak ikiye ayırabiliriz. Bu iki kavram zaman zaman birbirinin yerine kullanılsa da aralarında farklılık vardır. Bireyin istek ve amaçlarının harmonisine yönelik memnuniyet düzeyi olarak tarif edilen öznel esenlik, öznellik ya da bireysel olarak tecrübe etme, olumlu yaşam ölçütleri ve birey yaşamının tüm açılarını kapsayan bir değerlendirme ile karakterize edilebilir (Diener, 1984). Bireyin yaşamı hakkında genel anlamda bilişsel ve duygusal değerlendirmesini içeren öznel esenlik kavramının (Manolis ve Roberts, 2012) bileşenleri ise; olumlu ve olumsuz duyguların yanı sıra genel olarak yaşamdan ve aile/arkadaşlar, özsaygı, barınma, sağlık, eğlenme/keyif alma, parasal gelir ve iş durumu gibi yaşam alanlarına ilişkin memnuniyet olarak sıralanabilir (Roberts ve Clement, 2007). Bireyin kendi yaşamı hakkında nasıl hissettiğini betimleyen daha genel bir terim olarak kullanılan kişisel esenlik ise bireylerin duygusal tepkilerini, yaşam alanlarındaki doyumlarını ve genel anlamda yaşam kalitesinin öznel değerlendirilmesini içermektedir (Yousefi ve diğ., 2013). Dolayısıyla kişisel esenlik bilişsel doyum ile olumlu duyguların ölçülmesini içermektedir (Cummins, 2000). Bu kapsamda bilişsel doyumun ölçülmesi yaşam doyumunu ve yaşam kalitesinin öznel değerlendirmesi ile olurken olumlu duygular ise akıl sağlığının temel bileşenleri olan duygusal davranışlar ve psikososyal işlevsellik noktasında bireyin algısını yansıtmaktadır (Keyes, 2003). Bu haliyle olumlu duygular öznel esenlik kavramı ile formüle edilirken kişisel esenlik kavramının daha üst bir çerçeve kavram olduğu gözlenmektedir (Meral, 2014).

Esenlik yaşam doyumunu içeren bir kavramdır (Şekil 2.1). Yaşam doyumunu genel iyilik duygusunun ve yaşam kalitesinin en önemli belirleyicilerinden biridir ve bireyin kendi seçtiği niteliklere dayanan yaşam kalitesi ve iyilik hali yargısını içermektedir. Başka bir anlatımla, bireyin kendi yaşamını çeşitli ölçütlere göre yargılamasına dayanan bilişsel bir değerlendirmedir. Yaşam doyumunu, genel olarak

kişinin tüm yaşamını ve bu yaşamın çeşitli boyutlarını içermekte; yaş, cinsiyet, sağlık, iş yaşamı, ekonomik durum, eğitim düzeyi, din, evlilik, sosyal destek ve çevresel koşullar gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Özgür ve diğ, 2010).

Şekil 2.1 : Yaşam doyumu, yaşam kalitesi, esenlik.

Yaşam doyumu kişisel esenliğin bilişsel bileşenidir ve bireyin kendisine yüklediği kriterler ile yaşam koşullarını algılayışı arasındaki karşılaştırmaları, dolayısıyla kendi yaşamı hakkında değer biçmesini içermektedir (Pavot ve Diener 1993). Yaşam doyumu bir insanın beklentileriyle elinde olanların karşılaştırılmasıyla oluşan durum ya da sonuçtur.

Öznel yaşam kalitesi, diğer bir ifadeyle kişisel esenlik, bireylerin yaşamları konusunda ne hissettiğine karşılık gelmektedir (Lawton, 1997). Kişisel esenliği değerlendirecek ölçeklerin başında Kişisel İyi Oluş İndeksi gelmektedir (International Wellbeing Group, 2006). Bu doğrultuda “Kişisel İyi Oluş İndeksi”, öznel ve nesnel boyutlarıyla ve çoğu zaman bu boyutların birbirine karıştırıldığı yaşam kalitesinin (Cummins, 2000) öznel algılanışına karşılık gelen “kişisel esenliği” ölçmek için geliştirilmiştir. Bu bağlamda kişisel esenlik, bireyin kendisi hakkında hissettiklerine ilişkin memnuniyeti düzeyi ile ölçülmektedir (International Wellbeing Group, 2006). Bu çalışmada bireylerin esenliğini ölçebilmek için Kişisel İyi Oluş İndeksi kullanılmıştır.

Pozitif psikolojiyle ilişkili bir kavram olan kişisel esenlik bireyin sadece belirli bir dönemdeki olumlu duygularının varlığı ya da olumsuz duyguların yokluğunu temel alarak yaptığı bir değerlendirmeden farklı olarak kendi yaşamı hakkında bilişsel doyumunu da içeren kapsamlı bir değerlendirme, diğer bir ifadeyle uzun dönemli yaşam memnuniyetidir (Deci ve Ryan, 2008).

Ülkemizde esenliği ölçen pek fazla çalışma olmasa da, bireylerin yaşam kalitesini ölçen çok sayıda çalışma vardır. Ancak bu çalışmalar tüm toplumdan çok, toplum içindeki öğrenciler, çalışanlar, belli mekan kullanıcıları gibi toplum içindeki grupları

araştıran çalışmalardır. Ancak Birinci Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi: Türkiye’de Yaşam Kalitesi Anketi (2007) ülkemiz ve AB üyesi ülkeler arasında daha geniş ölçekte karşılaştırma imkanı veren bir çalışmadır.

Bu çalışmaya göre Türk toplumunun büyük çoğunluğu genel anlamda yaşamlarından memnun olduklarını belirtmektedir. En memnun oldukları alanlar kişisel sağlıkları ve aile yaşantısıdır. Özellikle sağlık durumunun nasıl olduğu yönünde sorulan soruya cevap verenlerin büyük çoğunluğu “sağlığım çok iyi” “sağlık yönünden hiç bir şikayetim yok” gibi cevaplar vermiştir. En az memnun oldukları alanlar ise, doğrudan devletin sorumlu olduğu sağlık hizmetleri, eğitim ve yaşam standartı gibi alanlardır.

Türkiye’de ailelerin AB ülkelerine göre daha az varlıklı olması, çocuklarına iyi eğitim koşulları sağlayamaması, fiziksel çevrenin yetersizliği, kullanılan konutların %72 oranında gecekondü olması ve kadınların pek çoğunun çalışmaması gibi olumsuzluklara rağmen aileye olan memnuniyet yüksek seviyede çıkmış, bu sonuç şaşırtıcı bulunmuştur. Bu çalışmada Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi (EQLS) verilerine göre bir (tatmin edici değil) ile 10 (çok tatmin edici) derece arasında derecelendirme yapıldığında Türk vatandaşları aile yaşamları memnuniyeti çok tatmin edici anlamına gelen 7.8 derecede yer almıştır.

Türkiye’deki yaşam doyumu araştırmalarına bakıldığında, Türklerin yaşam doyumunun öteki ülkelerle karşılaştırıldığında orta düzeyde olduğu, ülkedeki insanların yaşam doyumu düzeyleri arasında büyük farklılıklar olduğu ve 1990’lı yıllarla karşılaştırıldığında yaşam doyumunda önemli bir azalma olduğu görülmektedir (Şimşek, 2011). Gelişmekte olan ülkelerin genellikle yaşam doyumunun son yıllarda arttığına ilişkin bulgulara (Veenhoven ve Hagerty, 2006) karşın Türkiye’de yaşam doyumu artmamıştır (Şimşek, 2011).

Eid ve Larsen (2008)’e göre esenliği yüksek olan bireyler daha girişkendir, dışa dönüktür, yaratıcı fikirlere sahiptir, ayrıca bağışıklık sistemleri daha güçlüdür ve uzun yaşarlar, daha iyi liderdirler, fırsatları değerlendirebilir ve çok para kazanabilirler, iş tatmin düzeyleri yüksektir, özel hayatlarından da memnundurlar. Esenliği yüksek bireylerin varlığı hem bireysel hem de toplumsal ölçekte pozitif bir durumdur.

2.3 Esenliğin Boyutları

Esenlik çok boyutlu bir kavramdır. Bradburn (1969)'e göre iki boyutlu (Pozitif ve negatif), Rath ve Harter'a göre beş boyutlu (Mesleki, sosyal, mali, fiziksel, camia), Hetler (Url-1)'e göre altı boyutlu (Sosyal, mesleki, manevi, fiziksel, entelektüel, duygusal). Bu çalışmada Adams, Bezner ve Steinhar'ın altı boyutlu esenlik modeli temel alınacaktır.

Adams ve diğ. esenliği; “insan varlığının fiziksel, manevi, psikolojik, sosyal, duygusal ve entelektüel boyutlarının tutarlı ve dengeli gelişimine izin veren bir yaşam biçimi” olarak tanımlamaktadır (Memnun, 2006). Adams ve diğ. 1997 yılında geliştirdiği ölçeğe göre esenlik; fiziksel, spiritüel (manevi), psikolojik, sosyal, duygusal ve entelektüel olmak üzere altı boyut içermektedir.

1. Fiziksel esenlik: Fiziksel esenlik temel anlamıyla sağlıklı bir bedene sahip olmaktır. Sağlıklı beden ise sigara, içki, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklardan kaçınarak ve yıkıcı sosyal davranışlardan uzak durarak, bunun yanında düzenli spor, iyi beslenme, kaliteli uyku ve gerektiği zaman tıbbi yardım ile mümkün olur.

Sağlık uzmanları fiziksel etkinliği, dengeli beslenmeyi ve sağlıklı tutumlar içiren bir yaşam tarzının birçok sağlık problemini önlediği veya geciktirdiği konusunda benzer fikirleri paylaşmaktadırlar. Sağlıksız yaşam tarzı benlik saygısının azalması, kalp, kanser hastalıkları, depresyon, anksiyetinin artması gibi çok sayıda fiziksel ve psikolojik bozuklukla ilişkilidir (Bezner ve diğ, 1997).

Haftada en az iki gün egzersiz yapanlar daha mutlu oluyor ve daha az gergin yaşıyorlar. Egzersiz arttıkça bu yararlar da artıyor (Rath ve Harter, 2013). Düzenli egzersiz yapmak, insanlara vücutları ve görünüşleri konusunda daha iyi hissetme şansı veriyor, böylece özgüvenleri artıyor. Bu da kişinin sosyal esenliğini arttırıyor. Yani rutindeki küçük bir değişiklik nasıl hissettiğimizi değiştiriyor ve esenliği önemli ölçüde arttırabiliyor.

İnsanlar her türlü egzersizi yanında olmaktan keyif aldığı insanlarla yapmayı diğer durumlara tercih ediyorlar. Parklarda, açık havada, arkadaşlarla birlikte hareket etmek, yalnız olmaya göre daha hem fiziksel esenliğe hem de ileride değineceğimiz sosyal esenliğe fayda sağlıyor (Rath ve Harter, 2013). Çevreyi

diğer insanlarla beraber kullanarak sosyal bağlantılara fiziksel hareketlilik eklenince esenlik üzerindeki etkisi katmerleniyor. Yani hem sosyal çevrenin hem de fiziksel çevrenin fiziksel esenlik üzerinde olumlu etkisi vardır.

Fiziksel esenlik düzeyleri yüksek olan insanlar, sağlıklarına iyi bakıyorlar. Düzenli egzersizle bütün gün kendilerini iyi hissediyorlar. Düzenli ve iyi uykuyla bedenlerini ve beyinlerini dinlendiriyor, sabahları yorgun uyanmadan yeni güne iyi bir şekilde başlayabiliyorlar. Doğru beslenme tercihleriyle kilolarını kontrol altında tutuyor enerji düzeylerini yükseltiyorlar. Fiziksel esenliği yüksek olan insanlar iyi görünüyor ve iyi hissediyorlar, bunun yanında ömürleri de uzun oluyor.

2. Manevi esenlik: Bireyin hayatın anlamlı ve yaşamaya değer olduğunu düşünmesi, kendinden farklı ve birleştirici bir gücü hissederek kendini kuvvetli hissetmesi durumudur. Yaşamın anlamı ve amacı konusundaki farkındalık hali olarak da tanımlanabilir. Bu tanım algısal kriterleri de kapsadığından en çok kabul gören ve olumlu sağlık durumu ile ilgisi kurulabilen bir tanımdır (Memnun, 2006).

Paloutzian ve Ellison'ın 1982 yılında yaptığı çalışmaya göre yüksek manevi esenliğe sahip bireylerde yalnızlık hissi, depresyon, intihar eğilimi daha az görülürken, aile ile bir arada olma, özsaygı, sosyal beceriler gibi konularda diğerlerine göre daha iyi durumda oldukları görülmüştür (Memnun, 2006).

Esenliğin tüm boyutları birbiriyle etkileşim halindedir fakat manevi esenlik diğerlerini belki de en çok etkileyen boyuttur (Çakıcı, 2010). Yüksek manevi esenliğe sahip insanlar, toplumdan aldıklarına karşılık ona bir şeyler verir ve kalıcı katkılar sağlarlar. Yaşamları bir nedene ve amaca bağlıdır. Hayatın anlamını görürler, yüksek duyarlılığa sahiptirler.

3. Psikolojik esenlik: Psikolojik esenlik kişinin hayatta karşısına çıkan tüm olay ve koşulların kendisi için olumlu sonuçlanacağına dair algısı şeklinde tanımlanabilir (Tsai, 2004). Kişinin kendine ve hayatına ilişkin olumlu bakış açısıdır.

Psikolojik esenliğe sahip kişi hayata ve zorluklara karşı dirençlidir. Başarısızlığa uğrasa bile bu zor durumla baş edebilecek enerjisi vardır. Kendinde var olan zayıflık, başarısızlık gibi duyguları yenmek için kendisine

ve diğer insanlara güçlü ve yıkılmaz olduğunu kanıtlama çabası içine girerler (Çakıcı, 2010).

Psikolojik esenlik ile ilgili algısı yüksek olan kişiler daha esnek ve daha tutarlıdırlar. Hayat üzerinde güçlü bir kontrol duygusuna sahiptirler. Fiziksel ve psikolojik olarak daha iyi bir sağlık durumuna sahip olmaları beklenebilir.

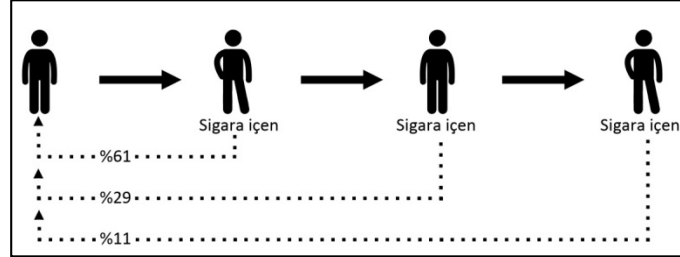
4. Sosyal esenlik: Sosyal esenlikle vurgulanan nokta bireyin ihtiyaç duyduğunda çevresi tarafından karşılanan sosyal destektir (Memnun, 2006). Kişinin çevresi tarafından sevildiğine, kollandığına, sayıldığına ve değer verildiğine duyduğu inanç ve bunun yanında karşılıklı bir iletişim ve yükümlülükler sistemine ait olma hissidir (Harari, 2002).

Her yaştaki birey için sosyal ilişkiler önemlidir. Bütün insanlar yaşamları süresince başkalarıyla ilişki kurma ve etkileşim içinde olmaya ihtiyaç duyarlar. Günümüzde, kişilerarası ilişkiler birçok nedenden dolayı bozulmakta ve yalnız olan insanların sayısında hızlı bir artış gözlenmektedir. Yalnızlık da bireyin yaşamını olumsuz olarak etkileyen, gün geçtikçe artan önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Kılınç ve Sevim, 2005). Burada olması gereken bireylerin yalnızlığı deneyimlemesi değil, günlük hayatın içinde olarak sosyal esenliği deneyimlemesidir.

Esenlik bireyin çevresindeki kişiler ve hatta arkadaşlarının arkadaşları tarafından da etkilenir; bütün bir ilişkiler ağı içinde olduğumuzu Harvard Üniversitesi'nin bir çalışması ortaya çıkarmıştır. 30 yıl süren 12 binden fazla kişiyi kapsayan bu çalışmaya göre sosyal ağ içindeki bir tek mutlu kişiyle doğrudan temas bireyin mutluluğa yönelme oranını %15 arttırır. Sosyal ağ içinde yaşayan bireyin durumu, diğer insanları da etkiliyor, yani bu durum kolektiftir ve topluluğa aittir. İnsan mutluluğu birbirinden kopuk bireylere ait bir özellik değil, aksine sosyal ağ içindeki herkesin etkisi olan bir durumdur. (Rath ve Harter, 2013). Bu durumda esenlik bulaşıcıdır demek yanlış olmayacaktır.

Christakis'in sosyal bağlantıların huylarımızı, davranışlarımızı ve sağlığımızı nasıl etkilediğini araştırdığı çalışmasına göre, sigara içen biriyle doğrudan temasta olan insanın sigara içme olasılığı (konunun rastlantıya bırakılmasına göre) %61 artıyor. Etki dolaylıysa, yani ikinci elden bir iletişim varsa artış oranı %29 oluyor. Üçüncü elden olursa %11'e düşüyor (Şekil 2.2). Sigara

içmek ev, iş yeri, kamusal alan gibi sosyal ortamda kabul edilemez olduğunda, sigara içen bireyler hem mekansal bazda hem de sosyal ağ bağlamında kenarlara sürülmesi kaçınılmazdır. Bu ilişkileri anlamlandırınca, olumlu mahalle baskısının son bir kaç on yıl boyunca sigara içenlerin sayısını nasıl yarıya indirdiğini anlamak kolaylaşıyor (Christakis ve Fowler, 2008).

Şekil 2.2 : Sosyal ağ ve sigara kullanımı ilişkisi.

Sosyal çevrenin bireyin kilosunu üzerinde de doğrudan etkisi vardır. Yemek ve egzersiz düzeni zamanla bireyin ilişkisi içinde olduğu insanlara benzer. Bireyin en iyi arkadaşının yemek düzeni, birey için ebeveynlerinin beslenme tarzından daha belirleyicidir. Bireyin çevresine topladığı insanlar, bireyin sağlığını aile tarihçesinden daha çok etkilediği söylenebilir. (Rath ve Harter, 2013) Genler değiştirilemez ancak yaşam tarzı değiştirilebilir. Sosyal çevre sosyal esenliği etkilediği gibi fiziksel esenliği de etkiler.

Sosyal esenliği yüksek olan kişiler ailesi, çevresi ve iş arkadaşlarıyla iyi ilişkiler içindedir. İş verimliliği yüksek, hayatta başarılı olma şansları diğer bireylere göre fazladır. Yeni insanlarla tanışmaya hazır bireylerdir. Bu sayede kurdukları ilişkiler onlara yeni fırsatlar sunar, ayrıca günlük hayatta kullanacak pozitif enerji elde etmiş olurlar.

5. Duygusal esenlik: Greenberg ve Dintiman'a göre duygusal esenlik bireyin insana ait tüm duyguları hissedebilmekle beraber duygularını kontrol etme yeteneğidir (Memnun, 2006). Kişinin kendi hislerini anlama kabiliyeti, sınırlılıklarını kabullenmesi, duygusal istikrarın üstesinden gelmek ve duygularıyla daha rahat hale gelmektir. Duygusal esenlik karşılıklı vaat, güven, dürüstlük ve saygıya dayalı gibi duyguların birbirine bağlılık yeteneğidir.

Özgüven duygusal esenliğin en önemli bileşenidir ve genel esenliğin en güçlü belirleyicisidir (Harari, 2002).

Duygusal esenliği yüksek kişilerin 6zgüveni yüksektir, kendileriyle barışkırtırlar. Başkalarının onayı ve güveni olmadan da harekete geçebilecek cesaretleri vardır. Kişisel yeterliliklerine inanırlar ve ona göre hareket ederler. Karşılaştıkları olay ve durumları kendi deneyimlerini arttıracak şekilde yorumlama ve faydalanma yeteneğine sahiptirler.

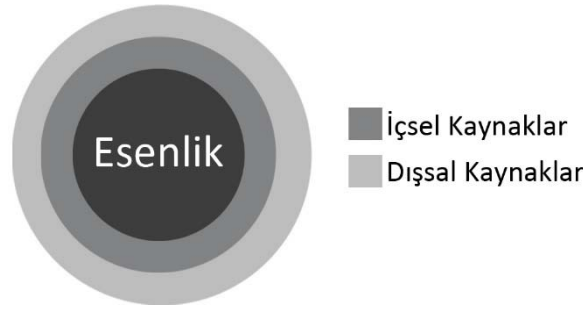
6. Entelektüel esenlik: Kişinin yeni şeyler öğrenme ve kendini geliştirme isteğidir. Entelektüel esenlik temelde, öğrenmeye karşı güçlü istek ve meraka sahip olma durumudur. Fırsatların doğmasına izin vermek, planlar yapmak, stratejiler geliştirmek ve problem çözmeyi gerektirir.

Adams ve arkadaşları entelektüel esenliği bireyi entelektüel açıdan uyaran optimal derecede eylemlilik için duyulan içsel enerji olarak tanımlar. Kişide stres yaratacak aşırı entelektüel yükleme de kendisini geliştirmesini engelleyecek derecede yetersiz entelektüel eylemler de entelektüel esenlik için uygun değildir (Çakıcı, 2010).

2.4 Esenliği Koruma Yolları

Esenliğin teorik açılımı çoğaltılabilir ancak unutulmamalıdır ki esenlik kesin bir şekilde bireylerle ve onların günlük yaşam deneyimiyle alakalıdır. Esenlik sadece teorik bir kavram değildir. Bu bölümde esenliğin günlük hayattaki durumu ve esenliği koruma ve artırma konuları açıklanacaktır.

Her insanı kendisi yapan bir genetik kodu vardır. Ancak esenlik bireyin önceki nesillerden aldığı bu kodlarla beraber içsel ve dışsal kaynaklar tarafında da etkilenir (Şekil 2.3). Bireyin esenliğini etkileyen dışsal kaynaklar kişisel ilişkiler ve paradır. Konuşacak bir insan ya da bir ameliyat için gerekli para dışsal kaynakları oluşturur. Kötü bir olay sonrasında bir anlam bulmak ve yaşamı devam ettirme isteği içsel bir kaynaktır. İş kaybı sonrası “eski iş zaten benim için uygun değildi, yeni işim daha iyi olacak” demek bu tür içsel bir kaynaktır (Australian Unity, 2010). Bu kaynakları ikiye ayırmak mümkün olsa da, sınırlarının oldukça muğlak olduğunu belirtmek gereklidir.

Şekil 2.3 : Esenliği etkileyen içsel ve dışsal kaynakların ilişkisi

Gürkaynak (1975)'ın çalışan ve çalışmayan kadınlar üzerinde yaptığı çalışmada, aktivitelerden bağımsız olarak, bir kişinin varlığının (bu çoğunlukla eş olmaktadır) o ortamda gerçekleştirilen davranıştan duyulan doyumunu arttırdığı saptanmıştır. Bu genotiplerde eşin davranışı çoğunlukla mutfakta oturma, konuşma, bulaşık yıkamaya yardım etme, kahve hazırlama şeklinde tanımlanmıştır. Elde edilen bu bulgudan hareketle sosyal etkileşimin doyumunu arttırdığı söylenmiştir.

Beraber olmaktan keyif aldığımız insanlarla zaman geçirmek bireyi mutlu, sağlıklı ve daha üretken yapar. Bu tip bireyler ve ilişki çeşidi kişinin esenliği üzerinde en önemli etkiyi yapan unsurlardır (Australian Unity, 2010). Bireyin esenliğini korumak ya da yükseltmek için yapabileceği en önemli şey aile ve arkadaşlarla bağlantılı olmaktır.

Diener ve Seligman (2002) mutluluk için en önemli gereğin yüksek kalitedeki sosyal ilişkiler olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Çok mutlu insanların bireylerarası ilişkilerinde daha çok doyum sağladıkları, yalnız başlarına daha az zaman geçirdikleri ve daha iyi ilişkiler kurdukları saptanmıştır. Mutsuz olan insanlar ailesi, arkadaşları ve romantik ilişkileri konusunda yeterince doyum sağlayamamaktadır (Şimşek, 2011).

Bunun yanında paranın da esenlik üzerindeki etkisi göz ardı edilemez. Simmel (1950)'e göre kent, para ekonomisinin olduğu yerdir. Para olmadan kentte var olabilmek neredeyse imkansızdır. Para her şey demek değildir ancak işler kötüye gittiğinde biriktirilmiş paraya sahip olmak önemlidir.

Kent içinde paraya dayalı ilişkilerin minimumda olduğu yerlerden birinin kampüsler olduğu söylenebilir. Kampüste yapılabilecekler, satın alınabilecekler herkes için aynıdır. Kampüsün kütüphane, yüzme havuzu, sosyal tesis gibi birimleri, ortak kullanıma hizmet eden noktalardır. Kampüsün ait olduğu okulda okuyan herkesin eşit seviyede kullanım hakkı vardır.

Gelirin esenliğe etkisinin ancak temel gereksinimleri karşılamaya yardım ettiği sürece olduğu söylenebilir. Kişisel gelir artışının yaşam doyumuna etkisi düşük gelir grubunda daha yüksektir (Şimşek, 2011).

Araştırmalara göre bir noktadan sonra paranın bireyin esenliği üzerindeki etkisi yok denecek kadar aza iner. 10 yıllık verileri kapsayan “Australian Unity Wellbeing Index (2010)’e göre yıllık 150.000 doların üzerinde kazanan Avustralyalı bireylerin esenliğinde belirgin bir fark bulunmamaktadır. Zenginlik arttıkça gelirin yaşam doyumuna etkisi azalmaktadır.

Avustralya örneğinde, en az 150.000 dolar kazanıp, evli veya bir partnerle yaşayan bireylerin esenliği, aynı miktarı kazanıp yalnız yaşayan bireylere göre daha yüksektir. Bu bulgu sosyal sistemin gelişmiş olduğu, gelir eşitsizliğinin düşük olduğu toplumlarda geçerli olabilir. Ülkemiz için bu tip bir araştırmanın eksikliği açıktır. Önemli olan çok para kazanmak değil, bu kazanılan parayı esenlik için kullanabilmektir.

Esenlik algısı ve bireylerin ihtiyaçları ülkenin durumuna göre değişebilmektedir. Gelişmiş ülkelerde bireysellik, sosyal eşitlik ve insan hakları gibi kavramlar doyum üzerinde gelirden daha çok etkilidir (Şimşek, 2011).

Bir topluluğun parçası olmak da kişinin esenliği için iyidir. Yeni insanlar tanımak, gönüllülük çalışmaları, yerel aktivitelere katılmak bireyi topluma ve çevreye bağlı hissettirir ve böylece bireyin toplum içinde daha güvenli hissetmesini sağlar. İnsanlar sosyal ağlar üzerine yerleşerek yaşarlar. Bu nedenle sosyal ihtiyaçları karşılamak önemlidir. Yaşantı yatırımı hiç pişmanlık yaratmaz. Tersine, kararımızdan hoşnutluğumuz zamanla artar (Carter ve Gilovich, 2010).

Bireyin esenliğine etki eden durumlardan biri de başarıma duygusuna sahip olacağı aktivitelere katılmaktır. Bu aktiviteler bireyin bedenini, ruhunu ve zihnini canlı tutarak esenliği üzerinde etki eder. Böylelikle birey ihtiyaç duyduğu kendine güvene sahip olur.

Bireyin her gün yapmak için vaktini verdiği iş kişiliğini biçimlendirir (Rath ve Harter, 2013). İş ve gündelik hayat arasında denge kişinin esenliğini etkiler. Ancak bu konuda genel geçer bir kabulden bahsetmek olanaksızdır. Temelde yapılacak bir iş bireylerin ihtiyacıdır ancak bu işin, karşılığında para kazanılması mecburi değildir. Kişi çok çalışarak da yüksek esenliğe sahip olabilir. Ancak birey işini sevse bile

yorulmaya ve gerginleşmeye karşı bağıışıklığı yoktur (Rath ve Harter, 2013). Önemli olan bireyin kendi sınırlarını, isteklerini, hedeflerini bilerek bu dengeyi sağlamasıdır.

2.5 Bölüm Özeti

Bu bölümde ilk olarak sağlık kavramına değinilmiştir. Sağlık konusu irdelenmiş ve esenlikle ilgisi açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci kısımda esenlik kavramı incelenmiş, konu açıklanmaya çalışılmıştır. Sonraki bölümde esenliğin günlük hayatımızdaki yeri ve esenliği korumak için yapılabilecek durumların üstünde durulmuştur.

DSÖ sağlığı “yalnız hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” olarak ifade etmektedir. Bu tanıma göre sağlık, bireyin fiziksel, sosyal, ruhsal, zihinsel yönden iyi olmasının toplamı olarak ele alınmaktadır. Burada en önemli olgu, bu yönler arasındaki ilişkidir. Esenlik sağlıkla ilişkilidir. Esenlik sağlığı kuşatan bir terim olup, bunun yanında hem vücut hem de zihin için olumlu bir iyilik duygusunu ifade eder.

Esenlik yaşam doyumunu içeren bir kavramdır ve esenlik ile yaşam doyumunu arasında güçlü bir ilişki vardır. Yaşam doyumunu genel iyilik duygusunun ve yaşam kalitesinin en önemli belirleyicilerinden biridir ve bireyin kendi seçtiği niteliklere dayanan yaşam kalitesi ve esenlik yargısını içermektedir.

Esenliğin boyutları bireyin hayata bakışını, fiziksel durumunu, kendine güvenini, yalnızlık durumunu belirler. Yüksek esenliğe sahip insanlar bedenlerine iyi bakan, girişken, dışa dönük, yaratıcı fikirlere sahip, daha uzun yaşayan bireylerdir. Bu bireyler ayrıca daha iyi liderdirler, fırsatları değerlendirebilir ve çok para kazanabilirler, iş tatmin düzeyleri yüksektir, özel hayatlarından da memnundurlar.

İnsanların yaşam tarzı onların kaderi değildir. Sağlıklı yaşam seçenekleriyle, sağlıklı mekanlarla, rutindeki küçük değişiklikler ve bilinçlenme ile olumlu anlamda değişiklik yapmak mümkündür. Bu da bireylerin ve toplumların esenlik hedeflerini gerçekleştirmede faydalı olacaktır.

3. İNSAN-ÇEVRE İLİŞKİSİ

Gülmek, aşık olmak, çalışmak, öğrenmek, satmak, almak, doğmak, ölmek, tartışmak, araştırmak, siyaset yapmak, kısaca duygusal, sosyal ve fiziksel her türlü ihtiyacımızın merkezi şehirler olmalı. Buna rağmen şehirler genellikle yakınlığın zor olduğu mekanlar olarak öne çıkar. Kişileri evlerinin izolasyonundan çıkartıp sokakta geniş yelpazeli ve besleyici ilişkiler kurmaya yönlendirecek şehirler, ruh sağlığı açısından icat edebileceğimiz en iyi teşvik olabilir (Baum, 1993, s. 33).

İnsanla çevre arasındaki ilişkiler, çevre psikolojisinin ilgi alanıdır. Çevre psikolojisini fiziksel çevre ile insan davranışları arasındaki karşılıklı ilişkilerin incelenmesi olarak tanımlamak mümkündür ve en yaygın tanımlamanın da ilişkinin karşılıklığını vurgulama yönünde olduğu görülmektedir (Glifford, 2002).

Çevresel psikoloji disiplinler arası bir alandır. Bu sebeple mimarlık, sosyoloji, coğrafya, psikoloji gibi disiplinlerinden girdiler alınarak geliştirilir. Bu disiplinlerden yararlanılarak geliştirilen kural, yöntem ve kavramlar yine bu disiplinlerce kullanılır.

İnsan-çevre ilişkileri, çevrenin fiziki özellikleriyle bireyin biyolojik, sosyal ve kültürel özellikleri arasındaki ilişkileri inceler. Bu ilişkinin içindeki nedenselliği anlamaya çalışırken, tasarım disiplinine de tasarım özelliklerini ve ilkelerini belirleme konusunda katkı sağlar. Çevresel psikolojinin çalışma alanları mahremiyet, egemenlik sınırı, kalabalık, kimlik, kültür gibi konulardır.

İnsan-çevre etkileşimini araştırmaya yönelik çalışmalar genellikle üç soruyu ele alır;

1. İnsanlar çevrelerini nasıl şekillendirirler – belirli bölgeleri şekillendirme, değişik boyutlarda, bireyler ve gruplar olarak, insanların hangi özellikleri ile ilgilidir?
2. Fiziksel çevrenin insanlar üzerindeki etkisi ne ölçüde ve nasıldır?
3. Bu iki yönlü etkileşimde insanları ve çevreyi bağlayan mekanizmalar nelerdir? (Rapoport,1977).

İnsan ve çevre arasındaki ilişkinin araştırılmasında ve sonucunda insan-çevre modellerinin oluşturulmasında üç yaklaşım bulunmaktadır.

1. Çevresel Belirlenimlilik (Determinism): Bu yaklaşıma göre dış etkiler tepkileri oluşturur ve insanların belirli şekillerde davranmasını sağlar. Bu yaklaşım bireyin kendi çevresini ihtiyaçlarına göre değiştirmesini, seçmesini engelleyen yaklaşımdır. Buna göre insanlar belli kararlara ve davranışlara kaçınılmaz olarak zorlanırlar bu da bireyin pasifize olduğu bir durumdur.
2. Olanakçılık (Possibilism): Bu yaklaşımda çevre kişilere olanaklar sağlayan bir ortam olarak ele alınır. Buna göre dış etkiler karşısında karar verme yeteneği, kişilerin en önemli özelliklerinden biridir ve çevre bu konuda kişiye olanaklar sunan bir ortamdır.
3. Olasıcılık (Probabilism): Buna göre çevre sadece davranışı belirlemekle ve olanaklar sunmakla kalmaz, daha çok seçim yaptırır. Daha önceden oluşmuş davranışları destekler ve yeni davranış modelleri ortaya çıkarabilir ama yeni bir davranış "yaratamaz". Çevre, genellikle davranışları sınırlandırmaktadır fakat kent gibi bir çevre aynı zamanda gizli olanakları belirgin hale getirip kişiye daha büyük seçim özgürlüğü getirebilmektedir (Krupat, 1985).

İnsanla çevrenin birbirinden ayrılamayacağını ve beraber bir sistem oluşturduklarını söyleyebiliriz. İnsan-çevre ilişkisi statik değil dinamik, karşılıklı bir alışveriş ve etkileşim vardır. Bu bağlamda mutlu ve üretken insan ancak çevresiyle iyi bir uyum içerisindeyse mümkün olabilir. İnsan-çevre ilişkisinin temel derdi olan çevrenin insanı nasıl etkilediği konusunu anlayabilmek için insanın çevreyi değerlendirme mekanizmalarını ve çevre kaynaklı ihtiyaçlarını bilmek gerekmektedir.

3.1 Çevre

Çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen veya süre içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkiye bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belli bir zamandaki toplamıdır. Çevre insan, tarih ve doğa varlıklarının etkileşim içinde oldukları bir iletişim ortamıdır.

Çevre kavramının anlamları bilim dalları arasında farklılık gösterir. Psikoloji ve sosyolojide “bireyin dışındaki, birey üzerinde etkili olan özel koşullar ve ortamlar” olarak tanımlanırken, sağlık çalışmalarında ‘sağlık üzerine etkili olan çevre koşulları’ olarak ele alınır. Çevre mimarlar ve şehir planlamacıları tarafından ‘yapısal çevre’,

coğrafyacılarca ‘coğrafi çevre’, biyologlar tarafından ise ‘organizmaların habitatu’ olarak yorumlanmıştır. Aymaz (2009)’ a göre çevre:

1. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerini ve bu ilişkiler sonucunda ortaya çıkan etkileşimleri,
2. İnsanın, bitki ve hayvan türleriyle olan karşılıklı etkileşimlerini,
3. İnsanın, canlıların yaşamını sürdürdüğü ortamdaki, tüm cansızlarla, yani, hava, su, toprak, yer altı zenginlikleri ve iklimle olan karşılıklı ilişki ve etkileşimlerini anlatmaktadır.

Rapoport ve Kantor ise (1967) çevreyi,

1. Karmaşık,
2. Sık değişken,
3. Basit olduğu için seçilen,
4. Çeşitliliği ve belirsizliğinden ötürü yetişkinler tarafından tercih edilen,
5. Beklenen sürprizlerle oluşmuş ve görsel uyarıcı olarak değerlendirmişlerdir.

Bir sistem olarak ele alındığında yapay çevre, doğal çevre ve sosyal/toplumsal çevreden söz edilebilir. Bu 3 tip çevre birbiri ile etkileşim içindedir. Ancak doğal çevre olmadan yapay ve sosyal çevreden söz etmek olanaksızdır.

1. Doğal çevre: Topoğrafya, su, bitki, canlı ve cansız doğal kaynakların tümü tarafından oluşturulur. Doğal çevre sistem içinde en önemli yaşama ve yaşamı biçimlendirme kaynağıdır.
2. Yapay çevre: İnsanlar tarafından oluşturulmuş yerleşmeler, yapılar, kentler ve objelerden oluşan bir sistemdir. Yapay çevre kültürel bir üründür. Yapay çevrenin en önemli bileşeni kentin kendisidir.
3. Sosyal çevre: Sosyal çevre kentsel bileşenler içinde yer alır. Aile, arkadaşlık, komşuluk, hemşerilik, vatandaşlık ilişkileri sosyal çevrenin elemanlarıdır.

Başka bir bakış açısıyla Morval (1985) çevreyi üç bölüm halinde açıklamıştır:

1. Mikro çevre: Kişisel mekan ya da bir kişi ya da gruba özgü alan
2. Mezo çevre: Evler, komşuluk birimi, mahalle
3. Makro çevre: Kent, kentsel topluluk, bölge

Bu tezde tartışmanın yer alacağı çevre yapılı çevredir. Yapılı çevre hayatımızı yaşadığımız, toplumsal hayata katıldığımız, fiziksel aktivitenin gerçekleştiği, bunun yanında duyularımızı, duygularımızı etkileyen bir zemindir. İnsan çevrenin bir parçasıdır ve yaşam çerçevesiyle ilişkisi dinamiktir. Mekanlar bireylerin belirli seçim ve ilgi mekanizmalarıyla oluşturulur ve şekillendirilirler. Bu mekanizmalar bizim mekanı nasıl kullandığımızı ve seçimlerimizi belirler.

Yapılı çevre, insanlar üzerinde sosyal ve fiziksel anlamlar içermekte, kişilik ve sosyal kimlik bunların içinde yapılaşmaktadır. Bireyin yaşamını sürdürdüğü çevrenin karşılaması gereken belirli performans ölçütleri ve nitelikler vardır. Göregenli (2010)'nin aktarmasında, Lynch'e göre yapılı çevre içinde yer alan bir yerleşmenin performans ölçütlerini 5 boyutuyla ele alabileceğimizden bahseder:

1. Yaşama Uygunluk: Bir yerleşmenin, insanın yaşama fonksiyonlarını destekleme, biyolojik gereksinimlerini karşılama, kapasitelerini geliştirmeye yardımcı olma derecesi olarak tanımlanabilir. Bu boyut içinde yeterli ve sağlıklı içme suyunun ve enerjinin varlığından, atıkların sağlık koşullarına uygun olarak uzaklaştırılmasından, güvenliğe, insanların gürültüye maruz kalmamasına kadar pek çok şey yer alabilir.
2. Anlamlı olmak: Bir yerleşmenin içinde yaşayanlarca açık olarak algılanabilmesi, mekanda ve zamanda farklılaşmış yapısının zihinsel bileşiminin olanaklılığı, çevre, duyum ve zihinsel kapasitelerimiz ve kültürel kuruntular arasında uyum bulunması olarak tanımlanabilir. Bu boyut içinde çevreyi öğrenebilme, kimlik, çoğulcu yaşam biçiminin gerçekleştirilmesi, yaşadığı çevreyi anlamlı bulmak gibi değişik öğeler bulunmaktadır.
3. Kullanım amacına uygun olmak: Bir yerleşmede kullanım mekanlarının biçim ve büyüklüklerinin, akım kanalları ve teçhizatın kapasitelerinin, halkın meşgul olduğu ya da meşgul olmak isteyeceği faaliyetlerin miktarına ve düzenine uygun ve yeterli olması diye tanımlayabiliriz. Bu boyut içinde, herkese yeterli konuttan, trafik sıkışıklığı sebebiyle zaman kaydedilmemesine, engellilerin gereksinimlerine uygun kaldırımların bulunmasına kadar pek çok şey kendisine yer bulacaktır.
4. Erişilebilir olmak: Bir yerleşmede yaşayanların diğer insanlara, faaliyetlere, kaynaklara, hizmetlere, bilgiye ve diğer yerlere erişebilir olmasıdır. Tabii ki erişilenler yeterli miktarda ve çeşitlilikte olmalıdır. Günümüz dünyasında

erişebilirliği yerleşme içiyle sınırlı tutmamak, küresel ölçekte ilişkiler ağı içinde ele almak gerekecektir.

5. Yaşayanlarca Denetleme: Mekanların ve faaliyetlerin yaratılması, geliştirilmesi, işletilmesi ve bunlardan yararlanılması konusunda orada yaşayanlar, çalışanlar ve onları kullananların söz sahibi olmasıdır.

Günümüzde yapılı çevre büyük oranda kentlerden oluşur. Kent aktivitelerin gerçekleştiği bir kamusal alandır ve bireyler yaşamsal ihtiyaçlarının büyük bölümünü bu kamusal alanlardan karşılamaktadır. Gehl (1987) yaşamı oluşturan aktiviteleri şu şekilde sınıflandırmıştır (Şekil 3.1):

1. Zorunlu (Necessary) aktiviteler: Günlük hayatta karşımıza çıkan, yaşamı sürdürmek için gerekli aktiviteleri kapsar. Yemek yemek, okula veya işe gitmek, otobüsü veya birini beklemek bu tip aktivitelerdir. Günlük aktiviteler bu grubun içindedirler ve yürümeye bağlı aktivitelerin büyük bir çoğunluğunu kapsarlar. Bu aktiviteler gerekli oldukları için, varoluşları fiziksel çevreden çok az etkilenir. Bu aktiviteler yıl boyunca sürer, her türlü koşul altında yapılırlar. Dış çevreye ve koşullara çok fazla bağlı değildirler çünkü insanların bu aktiviteleri yapmaktan başka şansları yoktur.
2. Tercihe bağlı (Optional) aktiviteler: Bu tip aktiviteler zaman ve isteğin yanı sıra, gerçekleşmesi için uygun mekan gerektiren yürüyüşe çıkma, hava alma, gezme, güneşlenme gibi aktivitelerdir. Bu aktiviteler ancak mekan koşulları uygunsa gerçekleşirler. Bu grup aktiviteleri, büyük oranda fiziksel koşullara bağlıdır. Dış mekan kalitesi düşük olursa, sadece zorunlu aktiviteler gerçekleşir. Fakat, yüksek dış mekan kalitesi söz konusu ise, zorunlu aktiviteler aynı oranda gerçekleşirken, daha uzun zamanda gerçekleşirler çünkü koşullar daha elverişlidir. Ayrıca mekanın uygun koşullarından dolayı tercihe bağlı aktiviteler de gerçekleştirilir.
3. Sosyal (Social) aktiviteler: Diğer insanların da varlığını gerektiren çocukların oynaması, kutlamalar, konuşmalar gibi basit olarak birbirini duyma ve görme bazındaki aktivitelerdir. Farklı sosyal aktiviteler, pek çok mekanda gerçekleşebilir; özel dış mekanlarda, bahçelerde, balkonlarda, kamusal binalarda, iş yerlerinde vs. Bu aktivitelere, "sonuç aktiviteleri" de denmektedir çünkü pek çok durumda, zorunlu ve tercihe bağlı aktivitelerin birer sonucu olarak ortaya çıkarlar. Diğer aktiviteler ile sürekli bağlantı

içerisindedirler. Sosyal aktiviteler, kendiliğinden oluşan ve ortaya çıkan aktiviteler olabilirler. Sosyal aktivitelerin karakteri, oluştukları çevreye göre değişmektedir. Örneğin, konut bölgelerinde, okul çevrelerinde benzer geçmişe ve ilgilere sahip insanlar arasındaki sosyal aktiviteler çok geniş kapsamlı olabilir; karşılaşmalar, sohbetler, tartışmalar gerçekleşir çünkü insanlar birbirlerini tanımaktadırlar veya en az bir kere karşılaşmışlardır.

	Fiziksel Çevrenin Kalitesi	
	Zayıf	Güçlü
Zorunlu Eylemler	●	●
Tercihli Eylemler	•	●
Sosyal Eylemler	•	●

Şekil 3.1 : Kamusal alanlarda yer alan eylemler ve kalite ilişkisi

Kent mekanındaki hayat sadece trafik, rekreasyon ve sosyal aktivitelerden oluşmaz. Bir kentin kamusal alanlarında veya yapıli çevresinde görüşme, buluşma ve günlük aktivitelere ait olasılıklar, insana diğer insanları görme, duyma, ilişki kurma şansı verir. Pasif kontakt denilebilecek bu durum, sosyalleşmenin ilk adımıdır. Gehl (1987) (Şekil 3.2)

Şekil 3.2 : İlişki biçimleri diagramı (Gehl, 1987).

Bireyler arasındaki ilişkiler pasif kontakt ile başlar ve isteğe göre yakın arkadaşlığa kadar gidebilir. Mekanın yapması gereken önce pasif kontağa imkan sağlaması sonrasında da bu ilişkileri sürdürecektir emniyet, mahremiyet, çeşitlilik gibi şartları sağlamasıdır. Sadece pasif kontakla yetinen birey ya yalnızdır ya da düşük seviyede ilişkilerini sürdürmektedir. İstenen durum ise bireylerin çeşitli mekanlarda bir araya gelip, diğer insanlarla ilişki kurmalarıdır.

İnsanlar içinde yaşadıkları mekanlar ile tıpkı diğer nesnelerle kurdukları tarzda bir ilişki kurmakta, onlara bağlanmakta ve kimliklerini onlarda oluşturmaktadır (Göregenli, 2010). Mekan bedenimizi kuşatır ama aynı zamanda bedeni ile mekanı

deneyimleyen de bireydir. Mekan mutlu veya mutsuz olmamıza, rahat veya rahatsız hissetmemize, güvenli ya da güvensiz hissetmemize katkıda bulunur.

Mekan bireyin ve toplumun kendini ifade ettiği yerdir. Mekan en basit tanımıyla bir kişi veya grubun yeridir. İnsanın, insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıların içinde yer aldığı, sınırları kapsadığı örgütlenmenin yapı ve karakterine göre belirlenen bir boşluktur (Gür, 1996).

İnsan davranışları belirli bir sosyal ve fiziksel çevrede oluşmaktadır. Kent bu mekanların en önemlisidir. İnsan yaşadığı çevreyi, kenti, onun fiziksel yapısını anlamlandırmakta, seçmekte ve zihninde örgütlemektedir (Göregenli, 2010).

Bireyin durumu ile mekan arasındaki ilişki uzun süredir tartışma konusudur ve çok uzun süreler tartışılacak gibi görünmektedir. Günümüz mimarisini, fenomenolojik bakış açısından hareketle değerlendiren Aközer “modern” mimari mekanları, mutluluk mekanlarının kaybolması olarak tanımlamaktadır (Aközer, 1990).

Agamben’e göre ise “bugün yaşadığımız çevrelerde sağlıklı bir kent deneyimine olanak sağlayan bir ortamdan söz etmek oldukça zordur. Bugün, deneyimin yıkımı için bir felaketin gerekli olmadığını biliyoruz; büyük bir kentte rutin bir gündelik varoluş buna yeter de artar bile” (Agamben, 1978).

Bu görüşlere zıt düşünceler de vardır. Montgomery (1998), başarılı kentsel mekanların özellikleri arasında tesadüfi karşılaşmaları, sohbetler için seçenekleri, eğlence yerlerini, yemek satın alınabilecek ya da tüketebilecek ortamları, sokak sergilerini, insanları izlemeyi, beklemeyi ve oturmak için çeşitli konforlu mekanları, değişen mevsimlerle gelen rahatlık duygusunu ve bütün bunların ötesinde ait olma, sevgi, iyi karşılanma, canlılık, tarihi ve kültürel devamlılığı göstermiştir. Ona göre bu şartlar sağlandığında, sağlıklı bir kent deneyiminden bahsedilebilir.

Bu tez zıt görüşlerin hangisinin doğru olduğunun araştırmasını yapmaktan ziyade, hangi durumlarda sağlıklı bir kent deneyimi oluşabileceğini araştırır.

Yapılı çevrenin farklı boyutlarında tasarım süreci farklılaşsa da, sürece ve sonuca ilişkin genel sonuçlara varılabilir. Mümkün olduğunca sağlıklı, katılımcı, erişilebilir çevreler sadece bireysel doyum açısından önemli değil, aynı zamanda insan hakları bakımından da önemlidir.

3.2 İnsanın Çevreye Tepkisi

İnsan yaşadığı çevreye uyabilmek, onu kendi ihtiyaçlarına göre değiştirmek ve ondan yararlanmak için çevresini anlamak ve tanımak zorundadır. Algı kişinin çevre hakkında veya çevreden bilgi edinme sürecidir (Atabek, 2002). Algı, çevreden alınan bilgilerin yorumlanıp değerlendirilmesini olarak tanımlamaktadır.

Çevrenin algılanması dinamik, karmaşık ve tek sefere özgüdür. Çevreyle ilişkiyi sağlayan bu algılama olayı, çevreden gelen bilgileri büyük oranda gözlerimiz, kulaklarımız ve diğer duyu organlarımızla aldığımız enformasyona dayanır. Gördüğümüz ve duyduğumuz ortamı anlayıp değerlendirmek ve bununla beraber çevreyi görüp duymanın ötesinde içinde yaşanan ortamı kendimiz için yararlı ve geçerli kılabilmek de büyük önem taşır (Erkman, 1973). Bu enformasyonun anlamlandırılması sürecinde zihin bireyin çevreye ilişkin beklentilerini, deneyimlerini, kültürel etkileri hesaba katar. Bu süreçte gelen enformasyonu seçme, kontrol etme, bazılarını güçlendirme, beklentilere göre anlam verme olayları olur.

Algılama, duyu organlarının aldığı bilgilerin değerlendirilmesi ve yorumlanmasının yanında, diğer pek çok etkenin de biçimlendirdiği dinamik bir olgudur. Kişilere göre farklılığı ve ayrıca aynı kişinin çevre algısının zaman içindeki değişkenliği, algı konusunun karmaşıklığının sonuçlarındandır (Erkman, 1973).

Erkman'a göre çevredeki anlamları anlama ve yorumlama insandan insana değişiklik gösterir. Çevre bireye alabileceğinden fazla enformasyon sağlar ancak bireyin algı kapasitesi bunların hepsini almaya yetmez. Bu enformasyonun seçimi bireyin nitelik ve amaçlarıyla alakalıdır. Algılama, kişilere göre değişen bir olgudur. Kişinin algılama sistemlerine, kişiliğine, yaşadığı sosyal gruba, kültürüne ve çevresine bağlıdır (Erkman, 1973).

Gür (1996)'e göre algı bir tepki düzeneği içinde açıklanabilir:

- Çevreden gelen uyarı (stimulus) organizma tarafından algılanır. En dar anlamda algı bir uyarının varlığından duyular yoluyla bilgi sahibi olmaktır.
- Algılanan şey (percept) beyne iletilir. Beyin tarafından algılanmak demek (apperception) bir nesneyi eski deneyimler yoluyla yorumlamak demektir.
- Algılanan şey uyumlandırılıp kavrandığında biliş gerçekleşir, yani organizmanın tanıdığı, bildiği bir şey haline gelir.

- İlk uyarıya bir tepki gösterilirse, bu önceden bilinen bir imgeye gönderme yapılarak gerçekleşmiştir.

Çevre, nesneler ve insanlar arasındaki ilişkiler dizisi olarak görülebilir. Bu ilişkiler düzenli değildir ancak tesadüfi olduğu da söylenemez. Belirli bir örüntü ve strüktür dahilinde bu ilişkiler sağlanabilir. Birey için bir yere anlamını veren bileşenlerin sayısı, boyutu ölçülebilen değerlerden çok öznenin oraya yüklediği anlam ve önemlidir. Tüm fiziksel çevre aynı zamanda sosyal bir sistemdir ve herkes çevreye sosyal bir aktör olarak rolüne göre tepkide bulunur (Göregenli, 2010).

İnsanın çevreyle başa çıkma yollarını 3 şekilde ele alınabilir.

1. Çevreye uyum: Canlıların ortamlarında başarılı bir şekilde yaşamasını sağlayan düzenleme davranışı uyumdur. Bu bağlamda bireylerin yaşama amacı bedensel, ruhsal ve duygusal olarak çevreye ve topluma uyum sağlamaktır. Bireylerin ulaştıkları uyum düzeyleri ihtiyaç, istek ve amaçlarını doyurucu düzeyde karşılamalarına bağlıdır.

Uyum davranışı, dışarıdan gözlenebilir bir davranıştır. Çevreden ve diğer bireylerden hoşnut olup olmama, bireyin sorumluluklarını yerine getirebilme, karmaşık görevlerdeki performansı, kabullerine dayanan sosyal normlar ve değer sistemleri şeklinde ortaya çıkan davranışlardır (Torun, 2004).

2. Çevreyi ihtiyaçlara uyarlama: İnsan çevreye uyum sağlamaya çalışmanın yanında, kendini ve çevresini değiştirmeye ve geliştirmeye çalışır.

İnsanın çevreye uyumu, sadece var olan koşullara yada ortama en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmez, sürekli kendini ve çevresini değiştirmeye, geliştirme çabasını da kapsar (Eşigök, 1986).

Çevreyi ihtiyaçlara uyarlama anlamındaki çözümler; yapısal değişiklik ve eklemeler türünde olabileceği gibi eylemlerin mekanlara dağılımı ve kullanılan donanımların farklılaşması anlamında da olabilmektedir (Esin ve Özsoy, 1993).

3. Çevreyi terk etme: Kişilerin gereksinimlerinin karşılanamaması sonucu mekanları bırakıp gitmeleri olarak tanımlanabilir. Kent merkezlerindeki çöküntü alanları terk edilmiş mekanlara örnek olarak gösterilebilir. Trafik, hava kirliliği, sosyal ve fiziksel ihtiyaçların karşılanamaması gibi sebeplerle bu yerleşimler terk edilmektedir. Terk edilen mekanlar idareler ve

tasarımcılar tarafından yeni fonksiyonlara sahip olabilecek değerli alanlar olarak kullanılabileceği gibi bireylerin kullanmadığı mekan parçacıkları olarak da kalabilir.

Tversky (2003)'ye göre, insanın mekan içinde etkin edimlerde bulunabilmesi için mekanın zihinsel temsillerine sahip olması gerekir; bu temsiller yoluyla nesneleri belirli bir referans çerçevesinde, bu nesneler arasında oluşan mekansal ilişkiler boyunca algılarız. Bu algısal yapı içinde, amaca, göreve bağlı olarak değişen biçimlerde davranırız. Temsil süreci sonucunda dört tür mekan oluşur: Bedenin mekanı, bedenin çevresinin mekanı, yön bulma mekanı ve grafik mekan.

Bireyin çevreyle ilişkisi, bireysel bir konu olabileceği gibi toplumsal ölçekte de değerlendirilebilir. Bu anlamda yer değiştiren toplumların ekolojik ve kültürel değişimlerinin araştırılmasında Berry (1997)'nin kültürlenme modeli öncü ve hakim paradigmadır. Bu modele göre bu bireyler yeni yerleştikleri mekan ve toplumlarla asimilasyon (Assimilation), bütünleşme (Integration), ayrılma (Seperation) ve marjinalleşme (Marginalization) şeklinde ilişki kurarlar. Bu stratejilerden marjinalleşmenin en az tercih edilen ve kültürel hayata en az uyum sağlayıcı strateji olduğu görülmüştür (Arends-Toth & van de Vijver, 2003). Bütünleşme stratejisinin ise en çok tercih edilen, en uyum sağlayıcı ve olumlu psikolojik etkileri olan strateji olarak tanımlandığı görülmektedir (Saissy, 2009).

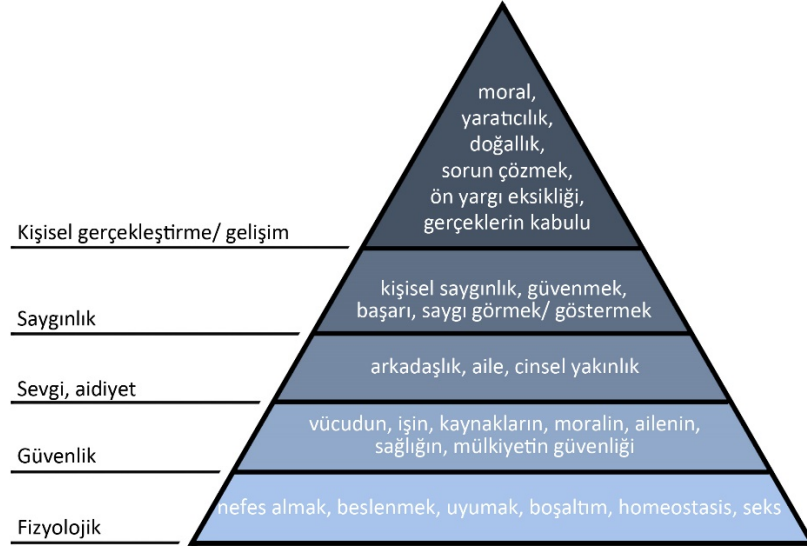
Çevrenin sunduğu nitelikler ve bağlamında bireyin çevreye verdiği tepki, bireyin mekanı kendisi için yeterli olup olmadığını değerlendirmesini sağlar. Filtreler sonucu elde edilen değerlendirme süreci çevrenin uygunluğu hakkında karar verdiğimiz süreçtir. Bunun sonucunda mekan için güzel, güvenli, rahatsız edici, uygun, tehlikeli sıfatlarıyla değerlendirmemizi yaparız.

3.3 İnsan Gereksinimleri

İyi oluş ile mekan arasındaki ilişkiyi anlamak için, insanların çevrelerinden beklentilerinin ve insan gereksinimlerinin anlaşılması gerekmektedir. İnsan gereksinimlerinin neler olduğu konusunda çeşitli araştırmacıların çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmada insan gereksinimlerinin değerlendirilmesi yapıp, esenlik üzerinde etkisi bulunabilecek öğeler incelenecektir.

İnsan gereksinimin kavramlaştırılması konusunda ilk ve en önemli çalışmalardan biri Maslow'un insan gereksinimleri hiyerarşidir. Maslow (1971)'un insan hiyerarşisi

(Şekil 3.3), insan ihtiyaçlarını bir piramit gibi hiyerarşik bir düzen içinde ele alır. Bu modele göre güçlü gereksinimler daha zayıf gereksinimlerden önce karşılanmalıdır. Bu piramidin en altında biyolojik güdüler, üstünde ise psikolojik güdüler yer almaktadır. Üst düzeydeki güdüye gidebilmek için, alt düzeydeki güdüde doyuma ulaşmaya gerek yoktur, belirli bir derecede doyumluluk bireyi öbür düzeydeki güdülere hazır hale getirebilir.

Şekil 3.3 : Maslow'un Gereksinimler Hiyerarşisi (Demir, 2010).

Lawrence (1987) 'a göre bu gereksinimler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Fiziyojik gereksinimler
2. Güvenlik gereksinimleri
3. Ait olma ve sevgi gereksinimleri
4. Saygınlık Gereksinimleri
5. Kendini Ortaya çıkarma Gereksinimleri
6. Bilişsel Kapasiteler
7. Estetik İhtiyaçlar

Zeisel (1995) ise bu gereksinimleri şu şekilde sıralıyor:

1. Güvenlik gereksinimleri,
2. Netlik, okunaklılık gereksinimleri,
3. Mahremiyet gereksinimleri,
4. Sosyal iletişim gereksinimi,
5. Uygunluk, elverişlilik gereksinimi,

6. Kimlik gereksinimleri

Ittelson (1976)'a göre ise bu gereksinimler şunlardır:

1. Fiziksel gereksinimler,
2. Fonksiyonel gereksinimler,
3. Bilişsel gereksinimler,
4. Duyuşsal gereksinimler,
5. Sosyal gereksinimler

Bu sıralamalara göre denilebilir ki, insan-çevre ilişkisini değerlendirirken ve bir sonraki aşama olan tasarım sırasında, bu unsurların hepsi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sıralamalar, bireyler tek tek incelendiklerinde istisnalara rastlanıp geçerlilikleri sorgulanabilecekse de, genele baktığımız zaman geçerliliğini koruyabilecek çalışmalardır. Çünkü burada önemli olan “ihtiyaç” kelimesidir. Bu sıralamayla anlatılmak istenen, “insan açken sosyalleşemez” değil “karnını doyurma ihtiyacı sosyalleşme ihtiyacından önce gelir” olmaktadır.

Bunun yanında toplum yapısının değişmesiyle beraber bireyselliğin de gelişmesi, bireyler arasındaki farkları arttırmaya başlamıştır. Böylece insan ihtiyaçlarını belli bir liste halinde değerlendirme imkanı zorlaşmıştır. Ancak ihtiyaçların karşılanması tüm bireylerde mutluluk ve memnuniyetle sonuçlanırken, ihtiyaçların karşılanmaması hoşnutsuzluğa, yabancılaşmaya ve soyutlanmaya neden olur.

Bireylerin büyüdüğü çevre, aile ortamı, kültür düzeyi gibi değerler hangi düzeydeki güdülerin daha baskın olacağını belirler. Farklı ortamda büyüyen bireylerin güdü piramitleri de birbirinden farklı olacaktır. Bir birey için sosyal ilişkiler yoluyla kurulacak insanlarla yakınlaşma güdüsü, emniyet ve korunma güdüsünden daha önce gelebilir.

3.3.1 Güvenlik

Güvenlik insanların kendi yaşamları üzerinde denetim sağlaması ile mümkün olur. Bu denetim fiziksel güvenlikle yakın ilişki içinde olmakla beraber, bireysel itibar, saygı görme, öz saygı, benlik gereksinimleri de ilgilidir.

İnsanların çevredeki güven duygusu, bireye ve bireyin aradığı güven çeşidine bağlıdır. İnsan, kendini dış dünyadan ve sosyal yaşamdan kopararak tamamen soyutlanabilir. Statik güvenlik olarak tanımlanabilecek bu durum, bireyin esenliği

için olumsuz bir durumdur. Dinamik güvenlik olarak tanımlanabilecek durum ise, bireylerin toplum hayatının içinde olduğu, benlik gereksinimlerinin karşılandığı, yeteneklerinin farkında olup, sergileyebildikleri hallerde mümkün olur. Mekan dinamik güvenlik şartlarını sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Güvenliği sağlama mekanizmalarından biri mahremiyettir. İyi bir yapılı çevre mahremiyetin sağlanmasıyla mümkün olur. Bunun yanında kullanıcıların aşına olduğu türden çevreler yaratmak, aynı zamanda yeteri kadar farklı tasarım elemanı kullanılarak oluşturulan çevreler, bireylerin mekan içinde güvende hissetmelerini ve mekanı kullanmalarını sağlayacaktır.

Güvenlik ile mekanın kesiştiği önemli durumlardan biri yer değiştirmedir. Bu yer değiştirme eğitim, iş, görev nedeniyle olabileceği gibi, mecburi sebeplerle de olabilir. Örneğin göç böyle bir yer değiştirmedir.

Göç mekana dair ve fiziksel bir hareket olsa da, birçok politik, ekonomik, psikolojik sonucu vardır. Mekanlar sadece insanların yaşamını yürüttükleri fiziksel coğrafyalar değildirler. Mekanlar anlamlarla, kişisel ve toplumsal tarihle, kişilerarası ilişkilerle, kültürle doldurulmuşlardır. Sevdiğimiz veya bize aitmiş gibi hissettiğimiz mekan ve alanlar yıkıldığında, geri döndürülemez şekilde değiştirildiğinde veya birey o mekandan uzaklaştığında kişi bir kaybolmuşluk hissine sahip olacaktır. İstemedikleri bir sebepten dolayı başka alanlara yerleşmek zorunda kalan insanlarda oluşan sorunlardan bir sebebi de geriye dönüş şansları olmayıp, adeta bir yersizlik deneyimi yaşamalarıdır. Mecburi göç bu işte türden bir yer değiştirmedir. Göç sorununun gün geçtikçe arttığı zamanımızda, bu tür bir yer değiştirme birçok insan için oldukça yıkıcı olmakta, birey ve toplumların esenliğini ciddi şekilde etkilemektedir.

Bugün göç alan ve göç veren yerler karşılaştırıldığında ise; göç alan yerlerin daha güvenli ve refah seviyesinin daha yüksek olduğu; buna karşılık göç veren yerlerin daha riskli, daha katı yönetim anlayışının hakim olduğu ve ayrıca gelir düzeylerinin çok daha düşük yerler olduğu görülmektedir (Erdem, 2012). Başka bir deyişle göç esenliği düşük yerden, esenliği daha yüksek yere yapılan bir yer değiştirme hareketidir.

Dilimizde olmayan ancak İspanyolcada “destierra” olan kelime sevilen bir yerden edilme, sürülme, oradan sökülmenin psikolojik etkilerini anlatmaya yarar. İşte bu yer değiştirmeyle gerçekleşen mekan kaybı “ontolojik güvenlik” hissini kaybına sebep olur.

Ontolojik güvenlik, Giddens'e göre kişinin devam eden günlük hayattaki öngörülebilirlik hissi ve faaliyetlerinde kendi kişisel kontrolüdür. Ontolojik güvenlik bilişsellikten ziyade duygusallığı belirtmekte ve sosyal hayatın güvenilirliğine ve sürekliliğine duyulan inancı yansıtmaktadır (Giddens, 1990). Giddens'e göre ontolojik güvenlik insan varlığının önemli bir unsurudur. Bu kavram bir kişinin dünyada güvenlik altında olduğu duygusuna sahip olması ve diğer insanlara güvenmesi anlamına gelmektedir. Bu güvenlik duygusu çocukluktan itibaren gelişir ve yetişkinlik evresinde sosyal hayatın rutinleri arasında önem kazanır (Yıldırım, 1997).

Güvenlikle ilgili bir diğer konu da rutindir. Başkalarına ve topluma güven bireyin en temel güvenlik sistemidir ve rutin bu sistemi oluşturan ortamdır. Rutin sonucu oluşan tanıdıklık duygusu, o mekanda ve toplumda tanınan bir birey olmak topluluk ve yere bağlılığı artırır, esenliği arttırabilir. Rutinler bozulduğu zaman insan kararsızlık, şaşkınlık veya kızgınlıkla karşılaşabilmektedir. Öngörülemeyen, güvenilirmez, bireyin kendini sıkışmış hissettiği ortamlarda öz kimlik ve kişisel gelişim engellenecektir (Yıldırım, 1997).

Rutinler iyidir ancak bu rutinlerden monotonluk ve tekdüzelik üretilmemelidir. İnsanın dünya ile ilişkisinde rutinlerimizin önemi vardır, ancak rutinin bireyin isteğiyle bozulduğu anlar ve ortamlar daha değerlidir. Kent bize belirli ölçüde rutinler sunmalı, ancak aynı zamanda bu rutini bozabileceğimiz ortamlar sağlamalıdır. Kişi her gün aynı saatte ofisinden çıkıp evine geleceğini bilmelidir, bunun yanında istediği zaman ve fazla plan yapmadan bir ağacın altında vakit geçirme özgürlüğüne sahip olduğunun da farkında olmalıdır.

İnsanın güvenlik ihtiyacının karşılanması için bireyin sosyal ve fiziksel çevredeki yerinin belli olması, sosyal çevreden ve diğer insanlardan korkmaması gerekmektedir. İnsanların güvenlikle ilgili korkuları ve güvenlik hisleri birbirinden farklıdır ancak tasarımcının yapması gereken psikolojik ve fizyolojik olarak güvenli çevreler yaratmaktır. Güvenliğin olmadığı yerde esenlikten söz edemeyiz.

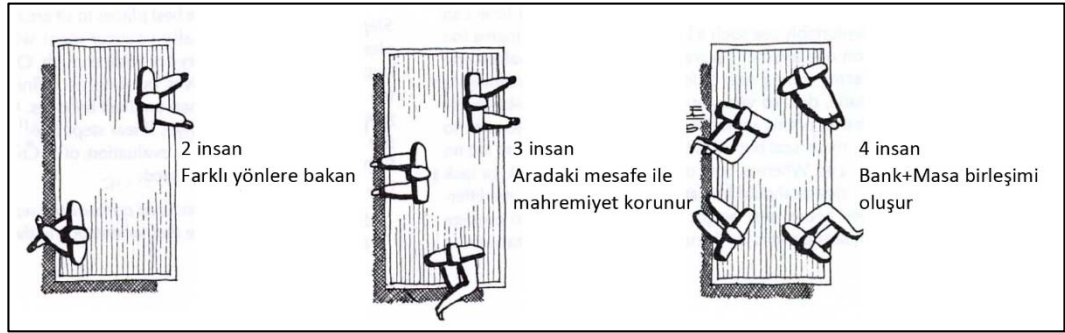
3.3.2 Mahremiyet

Mahremiyet bireyin ilişkilerini düzenleyen sınır-kontrol mekanizmasıdır. Mahremiyetin derecesi kültüre, sosyal statüye, toplum içindeki rollere, cinsiyete göre

değişir. Mahremiyet talebinin derecesi farklı olsa da mahremiyete ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Mahremiyetin farklı tanımları vardır ve bu tanımların ortak noktası bireyin kontrol mekanizmasıdır. Kontrol bir insanın ya da bir grup insanın diğerleriyle ilişkilerini düzenleyebilme becerisidir. Mahremiyetin amacı dört yönlüdür: kişisel özgürlük, duyguların açığa çıkması, kendi kendini değerlendirme ve iletişim (Atabek, 2002).

Mahremiyet çok katmanlı ve pek çok mekanizmaya sahip bir durumdur. Bireyler ortamdaki mahremiyet düzeylerini ayarlamaya çalışırken pek çok mekanizmadan faydalanırlar. Beni yalnız bırak anlamına gelen bir bakış, bir yerde otururken bireye ait eşyanın alan belirleyicisi olarak kullanılması veya pek fazla kullanılmayan bir mekana gitmek mahremiyet ihtiyacı anlamına gelebilir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 : Oturma birimlerinde mahremiyet (Marcus ve Francis'den, 1977) .

Mahremiyet kimliğimizin önemli bir parçasıdır. Mahremiyet sayesinde kimliğimize dair duyarlılığımız gelişir. Karşılaştığımız her şeyi toplumsal ortamda tartıp anlamlandırmak zordur ve mahremiyet bize olayların anlamı üzerine düşünmek, yaptığımız yorumları, dünya görüşümüz içinde bir yere yerleştirmek ve bu olaylara bakış açımızda tutarlı bir karşılık oluşturmak için zaman ve yer sağlar (Göregenli, 2010). Modern kentin, kentliyi baskılayan gücünün karşısına koyabileceğimiz güç, yine kentin içinde yer alan mekanlardaki mahremiyettir. Bu duruma aynılığın içinde farklılığı sağlayan es noktaları da denilebilir.

Mahremiyet sadece yalnız olmak değil; istenildiği zaman yalnız istenildiği zaman ise diğerleriyle birlikte olmaktır. Mahremiyet, birey ve toplumsal katılım bağlamında, istemli, geçici olarak kişinin kendisini fiziksel ve psikolojik olarak toplumdan çekişidir (Göregenli, 2010). Westin (1970)'e göre mahremiyet bir durumdur, kişinin içinde bulunduğu, etkileşimsel bir durumdur ve ne kendi kendine yeterli olunandır ne de kendi içinde bir sondur.

Günümüz toplumlarında bireysellik, mahremiyet ve yabancılaşmanın oturduğu zemin tartışmaya açıktır. Sennett (1977) mahremiyetin mekansal sınırları keşfetmesinden bahseder ve mahremiyet üstüne odaklanmanın kamusalılığı yok edeceğini ileri sürer. Foucault (1975) mahremiyet üzerinden iktidar-birey ilişkisinin ne kadar sorunlu olabileceğini göstermiştir. Westin (1970)'e göre ise modern toplumlarda aile, birey ve gruplar için istenen mahremiyet düzeyinin sağlanması bir zorunluluğun ürünü olmaktan çok, bir özgürlük sorunu haline gelmiştir.

Bireyin mahremiyeti esenliğini etkiler. İnsanların hem mahremiyete hem de sosyal etkileşime ihtiyaçları vardır. Mahremiyete duyulan ihtiyaç ve kişilik arasındaki ilişkiyi araştıran Göregenli (2010)'nin McKenzie'den alıntılamasına göre mahremiyete daha fazla ihtiyaç duyanların daha az mutluluk hissine, daha düşük ego duygusuna sahip olduklarını ve daha fazla endişe yaşadıklarını gözlemlemiştir. Altman (1976)'a göre ulaşılan mahremiyet, arzu edilenden azsa, mahremiyet ihlalden, yoğunluk ve kalabalık deneyiminden tersi durumda ise; yalnızlık ve sosyal izolasyondan söz edilebilir

Çevre, mahremiyeti düzenler. Mahremiyet durumlarının farklı mekansal ihtiyaçlara sebep olduğu öne sürülmüştür. Taylor ve Ferguson (1980) kolej öğrencileriyle yaptıkları çalışmanın bulgularından hareket ederek, farklı mahremiyet arayışlarının mekan ihtiyaçlarında da farklılık yarattığını savunmuşlardır. Bu araştırmanın bulgularına göre yakın ilişkilerde ve inziva durumunda, daha güvenli ve başka insanlara açık olmayan bir ev odası ya da yurt yatakhane gibi mekanlar aranmaktadır.

İnsanların gizlilik ihtiyacı ile sosyal etkileşim ihtiyacı arasında diyalektik bir ilişki vardır (Altman, 1976). Fiziksel çevreler kişisel alanı belirlemeye ve ihtiyaç duyduğumuz geri çekilmeye yardım edebilir veya zorlaştırabilir. Kişisel mekanlar kişinin mahremiyet edinmesi ve korunmasını sağlayan alanlardır.

3.3.3 Okunaklılık

İnsanlar çevreleriyle ilişki kurmaya yatkındırlar ve onunla iletişime geçmek isterler. Bize güvenlik, sığınak ve yiyecek şeyler sağlayan ortamları var olduğumuzdan beri tercih ederiz. Bunun yanında merak oluşturacak ama aynı zamanda belli bir kesinlik ve okunaklılığa sahip mekanlarda yaşamak isteriz.

Lynch (2010)'e göre iyi ve doğru imajların oluşabilmesi için, düzenli ve tanımlı kentsel mekanlar gereklidir. Lynch bu özelliği “okunabilirlik” olarak adlandırmıştır.

Yapılı çevre insanlara zaman ve evren içinde nerede olduklarını bilmeleri, evreni ve içindeki insanları anlamlı bir bütün içinde organize edebilmeleri yeteneği sunabilmelidir (Atabek, 2002). Gerekli olan kullanıcıların kent içerisinde ve diğer mekanlarda kendilerini yönlendirebilmeleri ve yollarını kolaylıkla bulabilmeleridir.

Net bir çevre, kişinin kolay ve hızlı bir şekilde hareket etmesini sağlar. İyi bir çevresel imge aynı zamanda duygusal olarak da güven sağlar. Bu sayede birey kendisi ile dış dünya arasında uyumlu bir ilişki kurabilir.

Okunaklılığın bir diğer yönü yönlenmedir (Orientation). Yönlenme, bir gözlemcinin belli bir çevre içinde kendi yerini bilmesi, bundan haberdar olması şeklinde açıklanabilir. Yönlenme, çevrenin verdiği ipuçlarının, bireyin hafızasındaki imajlar ve eski deneyimleriyle beraber algılanması ve birey tarafından anlaşılmasıyla mümkün olur. Yönlenme sadece belli bir noktaya en kısa zamanda ve en doğru şekilde ulaşmak değildir. Yönlenme bireyin o çevreye ait mekansal özellikleri fark etmesidir. Günümüz kentlerinin yapısı ve kent-kentli ilişkileri göz önüne alındığında yönlenme ihtiyacı ve önemi öne çıkmaktadır.

Okunaklı bir çevre, kolay bir şekilde gözlemlenebilen ve kolay algılanabilen çevredir. Ayrıca okunaklı bir çevre bilişsel haritası daha kolay yapılabilecek bir çevredir. Okunabilir bir çevrede yönlenme ve aitlik duygusu artacak, böylece kişinin ihtiyaç duyduğu güvenlik ihtiyacı karşılanacaktır.

İnsanlar sürekli dünyalarını anlamlandırmaya çalışırlar ve yeni bilgiler keşfetmek için doğuştan gelen bir merağa sahiptir ancak mekanda yanlış yönlenme birey için kötü sonuçlar doğurabilir. İnsanlar kafa karışıklığından, yönünü kaybetmekten, yetersiz ve çaresiz olmaktan nefret ederler (Kaplan ve Kaplan, 1989). Kişinin kendisiyle dış dünya arasında uyumlu bir ilişki kurması güvenlik hissiyle mümkündür. Okunaklılık bireylere çevreden geçerken o çevreyi anlamalarını sağlayacak güveni verir.

Fakat tümüyle düzenlenmiş bir çevre, yeni etkinlik alanlarının kısıtlanması sonucunu getirir. Bu bağlamda çevrenin durağan, eksiksiz, düzenli ve eşsiz olması değil, anlamlı, açıklayıcı, uyarıcı, ahenkli ve duygusal açıdan zevk verici olması gereklidir.

Bu konuda monotonluk ve çeşitlilikten bahsetmek faydalı olacaktır. Monotonluk yapıları çevrenin görsel çeşitliliğe sahip olmaması olarak tanımlanabilir. Monoton çevreler yönelmeyi zorlaştırır. Çünkü birey monoton çevrenin bir bölümünü algılayamaz. Monoton çevreler minimum düzeyde farklılaşma sunar. Okunaklılık ve yönelme için çevrenin basit ve kolay anlaşılır olması gerekmektedir, bunun yanında yönleri belirtmek ve neredelik bilgisi sağlanmak açısından mekanın iyi organize edilmiş farklılıklara sahip olması gerekmektedir.

Alışılmışın dışında çevreler ve çeşitlilik, insanların psikolojik gelişimleri açısından gerekli özelliklerdendir (Atabek, 2002). Çeşitliliğe sahip çevreler, bireylerin öğrenme, keşfetme, aktivite ihtiyaçlarını karşılayan çevreler olacaktır. Bunun yanında çeşitlilik bireyin keşfetme duygusunu sürekli tetikleyecektir. Çeşitlilik sağlanarak bireyin algılama kapasitesi, çevreye bakışı ve bilişsel gereksinimlerinin karşılanma olasılığı artacaktır.

Okunaklılık özellikle kente yeni gelen veya mekanda ilk kez bulunan bireyler açısından önemlidir. İnsanların alışkın oldukları davranış kalıplarından uzak çevreler, bireyin ihtiyaç duyduğu tanıdıklığı ve güven duygusunu sağlamaz.

Bu bağlamda, muhtemel kullanıcıların aşına olduğu türden çevreler yaratmak, kabul edilebilir oranda alışılmışın dışında öğeler kullanılarak tasarımı gerçekleştirmek, kişilerin mekan içinde kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak ve mekanın kullanımını arttıracaktır.

3.3.4 Merak ve Katılım

Nasıl hayatlar istendiği; nasıl kentler, nasıl evler planlandığıyla doğrudan ilişkilidir ve belki bu sürece insanın dahil olabilmesi, bir anlamda dahil olarak “özgürleşmesi”, en çok da kendileme’yi mümkün kılan bir mekan anlayışıyla mümkündür. Bir sosyal bilimcinin bakışıyla hareketle tasarım sürecinde en çok odaklanılması gereken, insanın genel doyumu ve mutluluğuyla çevresel tasarım arasındaki ilişkidir. Bugün, çevre psikolojisinin geldiği noktada, insanın genel iyi oluş haliyle, içinde yaşadığı fizik dünyanın ilişkisi tartışmasız kabul edilmektedir. Belki de üzerinde en çok durulması gereken, insanı çevreleyen fizik dünyanın tasarlanması sürecine, insanların farklı ihtiyaç ve beklentilerinin, dolayısıyla farklı hayatların nasıl yansıtılabileceği sorunudur. Mimari ve planlama alanına, insanın dahil olabilmesi de bu anahtar kavram sayesinde gerçekleşmiştir: Katılım (Göregenli, 2010).

Mekanın bir parçası olmak, mekana katılmak ve onu dönüştürmek yetisine, psikolojik ya da davranışsal planda sahip olmak, çevreyle ilgili sorumluluğu

doğrudan etkilemektedir. Böyle bir gücü olduğunun farkında olan birey, kent ve çevresiyle ilişkili kararlarda söz sahibi olmak isteyecek, bunun yanında çevresini belirli sınırlar içinde kendi istediği gibi dönüştürmeye çalışacaktır. Katılımla birey çevrenin tüketicisi değil, aynı zamanda üreticisi haline gelecektir.

Araştırmalar göstermiştir ki, kendi yaşamları hakkında söz sahibi olan ve katılımlarıyla aktif bir üretici haline gelen birey ve topluluklar daha iyi hissetmektedirler (Australian Unity, 2010). Bu sayede kendine seçim şansı ve topluluğun bir parçası olma imkanı verilen birey hem daha iyi yaşam kalitesine hem de esenliğe ulaşmış olacaktır. Bireylere kararları, çevreleri ve seçimleri konusunda daha çok kontrol ve söz sahibi olma imkanı vermek insanlara kapasitelerini ortaya koyma fırsatı verebilir. Bu sebepten katılımcılık bireylerin esenlikleri üzerinde etkili olabilecek bir yaklaşımdır.

Katılım, egemenlik alanını ve yer aidiyetini direkt olarak etkiler. İki tür kullanıcı katılımından bahsedilebilir: Birincisi yapılar inşa edilmeden, tasarıma katılımdır. Bu ancak kullanıcıların belli olduğu durumda yapılabilir. İkincisi ise yenileme projelerinde, yerleşim yeri içinde yeni yapı yapma sürecinde orada yaşayan insanların düşünce ve istekleri değerlendirilebilir.

Oxman ve Carmon (1986)'un yılında toplu konut bölgelerinde yaptıkları çalışmada, insanların evleri ve yaşadıkları semt üzerinde sahip oldukları kontrol düzeyinin ve sitenin yönetimine katılımın, doyumu yükselten değişkenler olduğu belirtilmiştir.

Berkowitz (1996) bir alanda yaşayan bireylerin birbirini tanıması ve iletişime geçmesi yoluyla sosyalleşmesi için onların birbirlerini görebilecekleri fırsatlar yaratmanın gerekli olduğunu belirtir. Ona göre toplum olmanın ilk aşaması görmek, bilmek, sevmek, güvenmek ve son olarak harekete geçme şeklinde gerçekleşir. Eğer insanlar bu ortamı kendi yaşamlarının bir anlatımı/dışavurumu olarak görürlerse, bir ortamı korumanın kendilerini de korumanın bir yöntemi olduğunun farkına varırlar (Butterworth, 2000).

Görmenin, tanımanın, iletişime geçmenin, katılımın ilk aşaması meraktır. Göregenli (2010)'ye göre insan bazı teorilerin öne sürdükleri gibi, temel gereksinimleri doyurulunca yatıp uzanan bir hayvan değil; garip ve huzursuz bir hayvan olabilmelidir. Bu bağlamda insan keşfetme gücüne sahiptir.

Bu keşfetme eyleminin sebebini merak olarak tanımlayabiliriz. Bu eğilim tüm toplumlarda kabul edilir ve yararı bile vardır. Bu tür merak insanların kendi toplumlarındaki tabuları yıkmalarına ve gizli dünyalara girmelerine yol açabilir. Bu merak gizli olanı keşfetmekle ilgili doymak bilmez bir arzudur. Çevremizi keşfetmemizi sağlayan öğelerden birisi de bu merak duygusudur (Göregenli, 2010).

Bireylerde merak duygusunu tetikleyen çevresel özelliklerden biri gizemdir. Gizem ilgiyi artırır. Gizem bir bakıma bireyin çeşitli olanaklara ve çevresine odaklanmasını sağlar. Gizemi bu kadar çekici yapan birçok farklı alternatifi tahmin etme fırsatı vermesidir (Kaplan ve Kaplan, 1989). Mekan ne kadar çok alternatif sunarsa, tekdüzelikten kurtulacak ve bireye keşfedilecek çok sayıda alternatif sunacaktır.

Meraklı, katılımcı, keşfetme duygusuna sahip bireylerde içinde bulundukları çağı, toplumu ve çevreyi etkileyen varlıklar olduklarına dair bir farkındalığın oluşması, bireylerin yaşamına anlam kazandırmakla birlikte, kendilerinin ve toplumlarının daha iyi olması yönünde onları harekete geçirir. Bununla birlikte, tüm bu bahsi geçen unsurların dinamik bir biçimde birlikte hareket ettiklerinde yüksek bir topluluk duygusunun oluşacağını ilave etmek mümkündür (Alptekin, 2011).

Sosyal politikalar açısından katılımı, yönetimin merkezilikten kurtulması, yurttaşlara önerilen programlar konusunda onların rızalarının alınması; yabancılaşmış azınlık gruplarının rehabilitasyonu ve entegrasyonu; zayıf, güçsüz grupların korunması, güvence altına alınması; iktidar ve güç kaynaklarının yeniden dağıtılması ve benzeri işlevlerin sağlandığı vurgulanmıştır (Foz, 1971).

3.3.5 Aidiyet

Aidiyet, mekana aidiyet ve topluluğa aidiyet olarak iki kısma ayrılabilir de, bu kavramların birbirlerine dönüşümsel ilişkileri sebebiyle bu çalışmada direkt olarak böyle bir ayrıma gidilmeyecektir.

İnsanların yaşama dair temel gereksinimleri karşılandıktan sonra, bir sisteme ait olma ihtiyacı doğacaktır. Aidiyet bireye psikolojik konfor ve güvenlik sağlaması itibarıyla önemlidir.

İnsanlar arası bağlantıların kurulmasında çevresel tasarımın etkisi vardır. Tasarımın toplum ve sosyal yapı içindeki rolünü gerçekleştirebilmesi için bu bağlantılar

anlaşılmalıdır. Konuda mekanla ilgili kısım bireylerin bir yere ait olma ihtiyaçları olsa da topluluğa aidiyet ve topluluk duygusu yine fiziksel çevrede yer bulur.

Gustafson (2002)'a göre aidiyet; kişisel esenlik, toplumsal hayata katılım ve sosyal dayanışma gibi kavramlar ile genel anlamda ilişki içindedir. Bireysel düzeyde topluluğa ait olma duygusunun, kolektif etkililik olarak tanımlanan yetkinlik duygusuna yol açtığı, daha yüksek yetkinlik duygusunun, yüksek topluluğa aidiyet duygusuyla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Kentlerin sembolü olmuş bölgelerin, mekanların, yapıların insanların kendilerini o kente aitmiş gibi hissetmelerinin devam etmesinde önemli rolü vardır. Bu mekanlardaki maddi ve politik dönüşüm, insanların eski yer kimliklerini ve aidiyetlerini sarsmaktadır. Bu bağlamda tasarımın bir rolü de, mekan kimliği ve mekanın kullanıcılarının kimliğini zaman içindeki dönüşümlere karşı korumaktır.

Sadece toplumsal olarak önemli mekanlar değil, bireyin kendi yaşamına ait yerler de mekana ve kente aidiyetini etkiler. Bankalar, dükkanlar, posta ofisleri, sağlık gibi insan hizmetlerinin verildiği mekanlar aidiyetle ilgilidir. Örneğin kırsal alandaki bir posta ofisi bir kentli için önemsizdir. Ancak kırsaldaki bir bireyin dünya ile iletişimin sağlandığı bir iletişim noktası olarak görülebileceği için yer duygusunu harekete geçirir ve aidiyeti artırır (Kearns ve Joseph, 1991). Büyük, kişisiz bir hastane ise yersizliğe sebep olabilir ve hastaların zihninde negatif çağrışımlı bir mekan olarak yer tutar. Böylece birey mekanla ilgili bir aidiyete sahip olamaz.

Mekana bağlılık ve aidiyet duygusu özellikle mekanla, kendiliğinden olmayan – örneğin göç nedeniyle- bir biçimde ilişki kurmak durumunda olan kesimler açısından çevresel doyumu arttırmakta ve dolayısıyla kente entegrasyonu kolaylaştırmaktadır (Göregenli, 2010).

Kentle bireyin ilişkisi bakımından kente aidiyet önemlidir. Kentsel doyumu düşük birey ve gruplar açısından kent, engellendikleri, bağlanamadıkları, itici, kısıtlayıcı mekanlardan oluşan bir nitelik göstermektedir. İtici, yasaklayıcı mekanlar, özellikle gençler için, kişiselleştirilmesi, kendilemesi ve içinde kimliğinin ifade edilmesi zor mekanlardır (Göregenli, 2010). Kentsel doyum ne derecede yüksek olursa, aidiyet de aynı oranda yüksek olacaktır.

Aidiyetin diğ er unsuru topluluk duygusudur. Topluluk duygusu McMillan ve Chavis (1986)'e göre üyelerin aidiyet hissi, üyelerin birbirlerini ve grubu   nemsemelerine ilişkin bir duygu ve   ye gereksinimlerinin ortak olduğuna ilişkin paylaşılan bir inançtır. Topluluk “biz” duygusunun olduğu oluşumdur. Biz duygusu da güvenlik, aidiyet, arkadaşlık duygularıyla beraber esenliği etkiler.

McMillan ve Chavis (1986) topluluk olma duygusunun dört bileşenden oluştuğunu belirtmişlerdir: ilk bileşen olarak aidiyet hissi tanımlanmıştır. İkinci bileşen grup için bir farklılık oluşturma ve gruba üyelik ile kendini önemli hissetmektir.     nc   bileşen bütünleşme ve gereksinimlerin yerine getirilmesi grup içinde olanakların paylaşılması yoluyla topluluk duygusunu yaşamaktır. Son bileşen olan duygusal bağın paylaşımı üyelerin benzer geçmişleri, ortak yerleri ve benzer deneyimleri paylaştıklarına dair yorumları ve inançlarıdır.

Talen (1999), yeni kentleşme anlayışlarının toplulukta aidiyet duygusunu yaratmada mekanı yapılandırmaya yönelik pek çok yanıtlanmamış soruyla dolu olduğunu belirtir. Topluluğa aidiyet duygusu, içinde yaşanılan ev, mahalle veya yerleşim yerine duyulan bağlılığın ötesinde; bireyin kentli gibi hissetmesini ve topluluğa katılarak, kente entegre olarak, diğerleriyle, öteki olarak konumlandırıdıklarıyla bütünleşmesini öngörmektedir

Gereksinimlerin karşılanması bakımından, mekanda yaşayan veya yaşayacak olan bireylerin özellikleri göz önünde bulundurularak, bireylerin kimliğine uygun ve insanlar açısından anlam ifade edecek mekanlar yaratmak tasarımcının önceliklerinden olmalıdır.

3.4 Mekansal Elverişlilik

Elveriş (affordance) ilk olarak Gibson tarafından kullanılmıştır. Gibson'ın “The Theory of Affordances” çalışmasına göre elverişlilik herhangi bir nesnenin biçim ve kurgusu itibariyle belirli bir amaç ve eylem için kullanılmasını mümkün kılan özellikleridir (Gibson, 1986).

Mekan oluşturmak, insanın mekanda davranış ve eylemlerini gerçekleştirmesinin yanı sıra mekanla arasında kuracağı, mekansal davranışlarla tanımlanan ilişkiyi geliştirmesi için ilk adım, bir diğer deyişle önkoşuldur. Ancak bu noktada tüm bu

etkileşim süreci için önemli olan bir diğer konu ise mekanın sunduğu olanaklardır (Demir, 2010).

Bireyler mekanı kendileri oluşturma ve yetisine sahip olsalar da bu çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Elverişlilik bireyin kendi düzenlediği mekandan çok, bir tasarımcı, idare veya yerel yönetim tarafından oluşturulmuş mekanlar açısından daha önemlidir.

Kullanıcısı olmadan mekan bir nesnedir. Mekan edilgendir ve birey mekanın etkenidir. Ancak bugün pek çok kamusal mekan bireyler tarafından kullanım değerinden çok, görsel değeriyle ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, kullanılmaktan çok seyredilmek için tasarlanmışlardır. Mekanın elverişliliği, bu görseelliği aynı zamanda mekandaki bireysel ihtiyaçlara yönelik ortak zeminde kurgulanmasını amaçlar.

Bu tip mekanların ne tip kullanıcı profili tarafından kullanılacağı, bu profilin ne çeşit eylemler gerçekleştireceği ve bu eylemlerini hangi düzeyde karşılayacağı belirsizlikleri bulunmaktadır. Mekan, bireylerin şu anki ve gelecekteki eylem ve isteklerine cevap verebilmelidir. Bu sebeple mekandaki insan davranışlarını etkileyen faktörlerden biri mekanın elverişliliği olmuştur.

Yapılı çevrenin faklı parça ve bölümleri, farklı davranışları ve gereksinimleri karşılamaktadır. Bu bağlamda mekansal elverişlilik bireyin davranış, seçim ve hareketlerini sınırladığı gibi tam tersi şekilde arttırabilir. Bunun yanında amaca yönelik mekansal elverişlilik yoksa davranışın meydana gelme olasılığı da yoktur (Lang, 1987). Mekan pek çok elverışı barındırsa da bireyler bunları algılayamayabilir veya algılanan elverişlilik kullanılmayabilir. Bunun yanında bireyin mekanın elverişliliğinin ötesinde faklı beklentilere sahip olması da mümkündür.

Bireyin mekandaki elvermeleri kavraması mekansal davranışın oluşma sürecinde önemli bir aşamadır. İnsanlar doğal ve yapay çevreyi sundukları elverişlere bağlı olarak değiştirmişlerdir ve değiştirmeye devam etmektedirler (Demir, 2010). Tasarımcının ve yapay çevrenin önceliği, mekanın öngörülen kullanıcı profili tarafından benimsenmesi olmalıdır. Eğer tasarım kullanıcı tarafında benimsenmezse, kullanıcılar mekanları tekrar düzenleme veya terk etme eğilimi gösterirler.

Uygun bir şekilde biçimlenmiş yapılı çevre insan davranışları için destek ve koruma sağlar. Bunun yanında anlamlarla bağlantı kurmak için fırsatlar sunar. Bir alandaki elvermeler, insan davranışı için olası çevreler, değerler ve estetik anlamlar oluşturur. Yapılı çevre neredeyse sonsuz sayıda elvermeye imkan tanır. Bütün elvermeler

insanlar tarafından algılanmaz, insanların dikkatleri güdülerine, çevre hakkındaki bilgilerine ve davranışların sonuçlara yönelik algılarına bağlıdır. Çevrenin etkinliği, insanların neye dikkat ettiği, neyin anlamı olduğudur (Lang, 1994).

Mekan insanın davranış ve eylemleri üzerinde yönlendirici bir nitelik taşımaktadır. Mekanın yönlendiriciliği ise elverişliliğiyle açıklanmaktadır. Bu anlamda mekansal tasarım insanların mekanla ve diğer insanlarla olan etkileşim ve iletişimde önemli bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır (Demir, 2010).

3.5 Erişilebilirlik ve Evrensel Tasarım

Bir hizmete ulaşmanın, mekanı kullanmanın, diğer bireylerle iletişime geçmenin ilk ve temel şartı mekana erişebilmektir. Bireyin ulaşamadığı bir hizmetten faydalanması mümkün değildir. Erişilebilirlik, bir ürün, alet, hizmet veya çevrenin, çoğunluk tarafından kullanılabilirliğinin derecesidir (Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz? Sabancı Üniversitesi, 2003). Erişilebilirlik bireyin yaşamını sürdürmesi için gereken her türlü faaliyeti yardımsız veya en az yardımla gerçekleştirmesi durumunda mümkün olur.

Erişilebilirlik ilk anda engelli bireylerle alakalı bir konu olarak düşünülse de, pek çok alanda engelli bireylerin ihtiyaç duyduğu hizmetler engelsiz bireylerin ihtiyaç duyduğu hizmetlerden çok farklı değildir. Erişilebilirlikle engelli olsun olmasın, ürüne (alet, hizmet veya çevre), tüm kullanıcıların ulaşımı hedeflenir (Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz? Sabancı Üniversitesi, 2003). Bu bağlamda erişilebilirlik sadece engellilere yönelik değil başlı başına tüm toplumu kapsayan bir konu olarak düşünülmelidir. Her birey hastalık, kaza, hamilelik gibi sebeplerle geçici de olsa engelli durumuna gelebilir. Bu sebeple erişilebilirliği toplumun küçük bir kesiminin hayatını kolaylaştırmak için yapılan düzenlemeler değil, toplumun tüm kesiminin hayatını kolaylaştıracak şekilde düşünmek gerekmektedir.

Fiziksel erişilebilirlik, bireyin, yapılı veya doğal çevrede bir noktadan diğerine erişebilmesini, kullanıcısı olduğu çevre ve buna bağlantılı mekânlarda, başka bir bireyin yardımına gerek duymaksızın, bağımsız olarak, diğer kullanıcılarla eşit şekilde, güvenli ve rahatça dolaşımını kapsamaktadır derecesidir (Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz? Sabancı Üniversitesi, 2003).

“Evrensel tasarım” fiziksel erişilebilirlik ile ilgili kavramlar içinde en yaygın olanlarından birisidir. Evrensel tasarım, toplumdaki sosyal eşitsizliğin farkında olan

ve bundan hareketle tasarımın her boyutunda, hiçbir ayrımcılığa izin vermeden, toplumun mümkün olduğunca çoğunluğunun kullanımını benimseyen bir tasarım anlayışı olarak tanımlanabilir derecesidir (Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz? Sabancı Üniversitesi, 2003). Evrensel tasarım ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir ek tasarıma veya düzenlemeye gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilir şekilde tasarlanmasıdır. Bunun yanında gerek duyulduğu takdirde bazı engelli grupları için ihtiyaç duyulan yardımcı cihazların tasarımı ve kullanımını da barındırır.

Evrensel tasarım ilkeleri şunlardır (Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz? Sabancı Üniversitesi, 2003):

1. Eşit kullanım: Tasarım çok farklı yetenekleri olan kişilerce kullanılabilir ve satın alınabilir olmalıdır. Bu durum hem ürün tasarımında hem de mekân ve çevre tasarımında geçerlidir. Mekân ve çevre tasarımında kullanılabilirlik yanında erişilebilirlik de aynı kapsamda ele alınmalıdır.
2. Kullanımda esneklik: Tasarımın bireysel tercihler ve yetenekler konusunda geniş seçenekler içermesi ve çeşitli kullanıcıların kendilerine uygun tercihi yapmalarına olanak sağlayabilmesi anlamına gelir.
3. Basit ve sezgisel kullanım: Tasarımın kullanımının kullanıcının deneyimine, bilgisine, dil yeteneklerine ve dikkat düzeyine bağlı olmadan, kolay kullanılabilmesini ifade etmektedir. Tasarım ve mekân kurgusunun kolay anlaşılabilmesi için basit olması ve kolay algılanabilir olması yararlı olmaktadır.
4. Algılanabilir bilgi: Tasarım, söz konusu ürün, çevre, mekân veya kullanımla ilgili gerekli bilgilendirmeyi kullanıcısına, çevrenin şartlarından ve kullanıcının algılama yeteneklerinden etkilenmeyecek şekilde verebilmelidir.
5. Hatalara dayanım: Tasarım, olası tehlike ve kazaların kötü sonuçlarını en aza indirmelidir. Evrensel tasarım farklı kullanıcılara yönelik olduğu için tüm kullanıcıları göz önüne alması gerekir.
6. Düşük fiziksel çaba: Tasarım ürünleri ve mekânlar minimum güçle efektif olarak ve konforlu şekilde kullanılabilmesi ve mekân-çevrelere minimum güç harcanarak konforlu şekilde erişim sağlanmalıdır.

7. Yaklaşım ve kullanım için boyut ve mekan: Her türlü kullanıcının vücut boyutu, duruş şekli ve hareketlilik özelliklerine uyum gösterecek yaklaşım, erişim ve kullanım boyut ve alanının sağlanması gereklidir.

Fiziksel yeterlilik bütün bireyler için geçici bir durumdur. Çevre ve mekanlar erişilebilir ve ulaşılabilir olursa, bu sadece engelliler için değil toplumun tüm kesimleri için faydalı olacaktır.

3.6 Çevre Bazlı Sağlık Yaklaşımı

İnsan, mekan ve sağlık arasında karmaşık bir ilişki vardır (Churchill ve diğ, 2012). Bu karmaşıklık sorunsalları da beraberinde getirmiştir.

Sağlığın hem yerel hem de küresel düzeyde çevremizle bağlantılı olduğu açıktır (Yıldırım, 2007). Kişisel esenliğimiz yaşadığımız yerin niteliğine göre değişmektedir. Örneğin, kırsal alanlarda ya da küçük yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin esenliği, kentsel mekanlarda yaşayan bireylerin esenliğine göre daha yüksektir (Oğuz, 2014). Ancak kırsalın bu avantajı 40.000 kişiden fazla insanı barındıran kentsel mekanlarda kaybolmaktadır (Australian Unity, 2010). Bu sonuçlar nispeten büyük coğrafi alanlardaki durumu yansıttığı için, daha küçük ölçekte ve yerel alanlarda farklılık yaratan önemli ayrıntıların anlaşılmasında yeterli olmayabilir.

Ellaway ve Macintyre (1996) Glasgow'un birbirinden farklı iki bölgesinde yaşayanların sağlıkla ilgili davranışlarını araştırdıkları çalışma göstermiştir ki, cinsiyet, yaş, sosyal sınıf ve gelir değişkenlerini kontrol ettikten sonra, bireylerin diyet, sigara kullanımı ve egzersizleri direkt olarak yaşadıkları çevreden etkilenmiştir. Onlara göre mekanların belirli çevresel karakterleri vardır ve bu karakter günlük hareketi belirleyen işaretlerce oluşturulur. Bu işaretler bireyin mekan kullanımını sınırlandıran veya cesaretlendiren ve bu bağlamda bireyin günlük hayatını düzenleyerek esenliği etkileyen unsurlardır.

Akademik literatürde çevrenin sağlık ve esenliğe olan etkilerini araştıran bir dizi yaklaşım vardır. Bu yaklaşımların en önemlileri bilişimsel (compositional) ve bağlamsal (contextual) yaklaşımlardır. (Larsen, 2007). Bu yaklaşımlar “insan odaklı” ve “mekan bazlı” teoriler olarak açıklanabilir. Bilişimsel yaklaşıma göre sağlık, orada yaşayan bireylerin oluşturduğu bir durumdur. Buna göre bir alanın demografik profili o alandaki sağlığı etkileyen en önemli unsurdur. Bağlamsal yaklaşıma göre ise

sağlıktaki farklar mekansal farklılıklardan dolayıdır. Başka bir deyişle sosyal ve fiziksel çevre, sağlığın belirleyicisidir.

Ancak günümüzde bu iki yaklaşımın da sağlık, mekan ve birey arasındaki ilişkiyi açıklayamadığını anlaşılmıştır. Mekan-birey ilişkisini tartışırken, mekan tanımı ve anlayışımız da sorgulanabilir. Mekanlar insanlar tarafından sürekli olarak yaratılır ve şekil değiştirir. Günümüzde mekanın sadece en, boy ve yükseklikten oluşan bir kavram olmadığı, zamanın, deneyimin devreye girmesiyle mekan tanımının ve kavrayışının değiştiği bilinen bir durumdur.

Aynı alanda yer alan, ancak farklı zamanda farklı programlara sahip olabilen mimari mekanlar, mevsimler şartlar, bireyin geçmiş deneyimleri gibi durumlar mekanla birey arasındaki ilişkiyi değiştirir. Değişen şartlarda bireyin mekanı nasıl algıladığı, bu değişimden nasıl etkilendiği, kendi zihninde bu durumu nasıl örgütlediği, mekanın hangi özelliğine göre mekanı kullandığını analiz etmek zorlaşmaktadır (Şekil 3.5). Bu değişimler, mekanın insan üzerindeki etkisi yoluyla, bireyin esenliğini de etkileyecektir. Bunun etkilerin daha iyi anlaşılması için, mekan ve esenlik arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların süreci değerlendirmesi daha doğru olacaktır.

Şekil 3.5 : İTÜ Stadyumu'nun futbol sahası, konser alanı ve kayak pisti olarak kullanımı [Url-2]

Oğuz (2014)'a göre sadece farklı bölgelerdeki toplu esenlik ortalamasına bakarak, mekanlar arasındaki farkların (fiziksel, çevresel, sosyal ya da kültürel) esenlik farklılıklarının nedeni olduğunu düşünmek gayet olasıdır. Kişinin yaşadığı ortamın, kişinin esenliğini etkileyen çok sayıda faktörden sadece bir tanesi olduğu konuyu değerlendirilirken unutulmaması gereken bir faktördür. Birey ve esenliği arasındaki ilişki, sadece mekanla açıklanamayacak kadar karmaşık olabilir. Bireylerin esenlikleri arasındaki farklar, yaşadıkları yerden olduğu kadar deneyimleri, ilişkileri, aileleri, gündelik yaşam deneyimleri vb. gibi pek çok kaynaktan etkilenir. Aynı çevrede yaşayan her bireyin esenliği aynı olamaz.

Çevre ile esenlik arasındaki ilişkiyi anlayabilme konusunda bazı metodolojik zorluklar bulunduğu söylenebilir. Oğuz (2014) bu zorlukları üç başlık altında toplamıştır:

1. Bireysel ve mekansal etkileri ayırmanın ve ortaya koymanın zorluğu: Bu ayrımı yapabilmek için bazı girdilerin sabit tutulduğu bir laboratuvar ortamına ihtiyaç vardır ancak bu yapılırsa konunun kendine has bağlamını korumak mümkün olmamaktadır.
2. Konuyu doğru şekilde anlamlandırabilmek ve tartışabilmek için gerekli mekansal ölçeğin bilinmemesi: Bir tek bireyin esenliği inceleyebileceği gibi, bir şehrin ya da bölgenin esenliği de incelenebilir. Her ölçekte elde edilen bilgiler değişiklik gösterecektir. Bundan dolayı konuyu araştırmak için uygun örneklem sayısı da bilinmemektedir.
3. Mekanın hangi özelliğinin esenliğin en önemli belirleyicisi olduğunun bilinmemesi: Kırsalda yaşayan bireylerin esenliğinin kentte yaşayan bireylerin esenliğinden daha iyi olduğu bilinmektedir. Ancak bunun sebebinin kırsal alanda daha fazla yeşil alan olması mı, temiz hava mı, bu mekanların kent ortamına göre küçük ölçeğiyle beraber oluşan bireyler arasındaki komşuluk ilişkisi mi olduğunu bilmek mümkün değildir. Birbiriyle ilişkili bu belirleyicileri izole etmek ve izole edilmiş şekilde değerlendirmek çok zordur.

Bireyin yaşama çevrelerine ilişkin değerlendirmelerinin, çevrenin pek çok farklı boyutunu ele alarak araştırılması mümkündür. Bunun yanında yaşanan çevrenin salt fiziksel özelliklerinin ya da onların insanda yarattığı psikolojik yaşantıların tek başına ele alınması ve bu süreçlere ilişkin düzenleme çabaları, çevresel deneyimi bütünlüğü içinde anlamada yeterli olmamaktadır (Göregenli, 2010). Bu sebeple mekan deneyiminin sosyal psikolojik değişkenler çerçevesinde ele alınması gereksinimi doğmuştur. Bu tez esenliği bu tip bir deneyim olarak ele alıp değerlendirmektedir. Çünkü esenlik ne salt mekan tabanlıdır ne de sadece bireyin kendisi esenliğin belirleyicisidir.

Mekan bazlı yaklaşımlar genellikle direkt olarak sağlık ve esenliğe etki eden unsurlar değişimlerdir. Mekan dolaylı yoldan esenliği etkiler. Ancak esenlik değişkenlerine olan etkileriyle önemli sayabilecek oranda değişikliğe zemin hazırlayabilirler. Bireylerin esenliklerini etkileyen çevre kalitesi, sosyal ve kültürel hayat, güvenlik gibi yaşam

kalitesiyle ilgili unsurlardır. Mekanlar bireylere anlık mutluluklar verebilir ancak esenlik uzun dönemli bir süreçtir.

Bireylerin hayatlarını sürdürdüğü kent yaşamının eğitim olanaklarına ulaşım, sağlık hizmetleri, sosyal destek, bilgiye ulaşım kolaylığı gibi pek çok yönü sağlık için elverişli olabilir. Ancak bunun yanında trafik, yoğun yerleşim, atıklar, bulaşıcı hastalıklar, kazalar kent ortamının olumsuzluklarıdır. Özellikle yoğun kentleşme, kentlerdeki pek çok sorunun kaynağıdır. Baş ağrısı, göz yorgunluğu, solunum problemleri, bulaşıcı hastalıklar, depresyon, stres, kaygı, kazalar, kanser kalitesiz kentsel çevrelerin bir sonucudur (CDHAC, 1999).

Örneğin yeşil alanların miktarı ve ulaşılabilirliği esenlik için belirleyicidir. Bu etki, sağlığın esenlik üzerindeki etkisinden dolayıdır. Bu etki, fiziksel aktiviteyi destekleyen bir çevre yapısından dolayı olabileceği gibi, düşük çevre ve hava kirliliği sebebiyle de olabilir. Bunun yanında yeşil alanlara erişim, kent mekanında yaşayan insanlarca kırsal alanlarda yaşayan insanlara göre daha önemli bulunmuştur (Oğuz, 2014). Tez çalışmasında bu etkinin nasıl gerçekleştiği anlaşılmaya çalışılmaktadır. Yaşanılan mekana göre insanların önemsedikleri ve eksikliğini hissettiği çevresel unsurlar da değişmektedir.

Nüfus yoğunluğu kişisel esenliği etkileyen bir diğer çevresel faktördür. Araştırmalar esenlik ile nüfus yoğunluğu arasında ters oranlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Yüksek yoğunluklu kentleşme ruh hastalıkları, depresyon ve tükenmişlik gibi durumlarla etkisini gösterebilir (Cramer ve diğ., 2004). Yüksek yoğunluk, her fırsatta insanlarla tanışma şansı ve iyi sosyal ilişkiler sağlamaz, önemli olan mekanın bu ilişkileri istenen seviyede tutmasına imkan verecek çevresel tasarım ve bireysel seçim şansıdır. Yoğunlukla beraber hava ve ses kirliliği oluşur, bu da fiziksel ve zihinsel rahatsızlıklara sebep olabilir. Yoğunluğun yaşandığı mekanlarda fiziksel aktiviteler sınırlanır. Sosyal stres artar. Bireyin topluma güveni azalır güvenlik hissi zayıflayabilir.

Bu bağlamda sağlık eşitsizliği sosyal eşitsizlikten kaynaklanır denilebilir. Sağlık hakkı barınma, iyi yaşam düzeyi, iyi eğitim, ayrımcılığa uğramama, topluluğa katılma özgürlüğü gibi temel insan haklarından ayrılamaz (Braveman ve Gruskin 2003). Gelişmemiş alanlarda yaşayan bireyler, sosyal dışlanma, işsizlik, yetersiz eğitim ve kötü fiziksel çevreler gibi etkenlerden dolayı, daha iyi çevre koşullarında yaşayan bireylere göre daha düşük sağlık ve esenlik seviyesine sahip olma riskiyle

karşı karşıyadır. İyi ve kötü çevrelerde yaşayan toplulukların sağlık ve esenlikleri arasında oluşan bu farkı “mekan bazlı sağlık eşitsizliği” (Place-based health inequity) olarak tanımlayabiliriz. Mekan bazlı sağlık yaklaşımları bu eşitsizliği ortadan kaldırmayı hedefler. Bireysel eşitsizliklerin mekansal eşitsizlik yoluyla yeniden üretilip sürdürülmemesi amaçlanmaktadır.

Mekan bazlı yaklaşımların önemli özelliklerinden biri problem tanımında ve çözümünde mekan kullanıcılarının katılımıdır. Mekan bazlı yaklaşımlarla bireyler çevrelerine ve topluluklarına bağlı, esnek ve konuda sorumluluk alan hale gelirler. Bu da insanlara topluluğun üretici bir parçası olma şansı verir (Murdoch Children’s Research Institute, 2011).

Mekan bazlı yaklaşımlar, yukarıdan aşağı olabileceği gibi aşağıdan yukarı da olabilir. Yani devlet ve iktidar tarafından başlatılacağı gibi, mekan kullanıcıları tarafından da başlatılabilir. Önemli olan karar verme aşamasında değil, süreç içinde katılımcı olmaktır. Konu esenlik olduğunda, çözümlerin sadece yukarıdan (hükümet, belediye, sağlık örgütleri) gelemeyeceğini belirtmek gereklidir. Asıl çözüm yolları bireylerde ve topluluklarda saklı olabilir. Bireyler çevrenin ve sağlık servislerinin sadece tüketicisi değil aynı zamanda esenliğin ve sağlığın ortak üreticileri olduklarının farkında olmalıdır. Alandaki en önemli fırsat, birey ve toplulukların kendi esenliklerini geliştirmek için kendi yollarını bulmaları konusunda desteklemektir.

Mekan bazlı sağlık yaklaşımları yoğunlukla ABD, AB ülkeleri, İngiltere, Avustralya ve Kanada’da görülür. Mekan bazlı yaklaşımları ölçeklerine göre 3 boyutta sınıflandırabiliriz. Bunlar büyük, orta ve küçük ölçektir. Bu boyutlar fiziksel boyuttan ziyade, yaklaşımın etkisi ve kapsamına göre oluşturulmuştur.

Büyük ölçekli çalışmalara DSÖ’nün Sağlıklı Şehir Yaklaşımı örnek olarak gösterilebilir. Bu yaklaşımdaki sağlıklı kent kavramıyla ifade edilen, sağlıklı amaç edinmiş ve daha sağlıklı, huzurlu, yaşanabilir kent olmak için, gerekli yapısal değişiklikleri ve süreci başlatmış ve çalışmalarını bu yönde kararlılıkla yürüten kenttir (Başaran, 2007).

Sağlıklı kent, “kentteki önemli değerleri yenilemek ve yeni mekânlar yaratmak”, “kentin ulaşımında, konut alanlarında, yeşil alanlarında yeni, iyi fiziksel alanlar oluşturmak”, “sosyal bütünleşmeyi oluşturmak ve geliştirmek”, “toplumun gelişmesine ortam sağlamak”, “sağlık servislerine yüksek seviyeli ulaşılabilirliği

sağlamak”, “yaşama imkânının sağlanması, ailesinin korunması, arkadaşları ile görüşebilmesi, yeme-içme ihtiyacını sağlayabilmesi, güvenli ve özgür bir biçimde yaşama eylemlerini gerçekleştirmek” şeklinde farklı bakış ve çalışma alanlarına göre tanımlanabilmektedir (Başaran, 2007).

Orta ölçekli çalışmalar genellikle kent içindeki bir bölgeyi kapsayan çalışmalardır. Bunun yanında tüm kent mekanı içindeki tek bir değişkene de odaklanabilirler. Bu çalışmalar büyük oranda yaşam standardı düşük yerlerde yapılarak, bu alanların iyi çevrelerle arasındaki sağlık eşitsizliği azaltılmaya yöneliktirler. Ayrıca bir bölgede uygulanıp, diğer bölgeler için tecrübe yaratacak bilgi birikimini sağlayan projeler olabilirler. Bu tip yaklaşımlar:

1. Yerlerin kendilerine has ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulurlar.
2. Zaman alırlar, düzgün takip ve değerlendirmeyi gerektirirler.
3. Mekanda yaşayan bireyleri, başlangıçtan üretime kadar karar verme aşamasının tüm safhalarında barındırırlar.
4. Alana ait lokal fırsat ve avantajlı durumları öne çıkarırlar. Bu tip fırsatları özellikle ararlar.
5. Bireylerin ilgisini ve dikkatini çekmek için geliştirilir ve adapte edilirler.
6. Mekandaki davranışları ve normları değiştirmeye, iyileştirmeye çalışırlar.
7. Mekanın bağlamı ve durumuna göre esnek ve dönüştürebilir yapıdadırlar.
8. Uygun kaynaklara ihtiyaç duyarlar.
9. Bireyler arasında ilişki kurar ve geliştirirler.

Bu tip yaklaşımlara İngiltere’den “New Deal for Communities”, “Health Action Zones”, Kanada’dan “Action for Neighbourhood Change” ve Norveç’den “Sandnes Bike City” projesi örnek olarak gösterilebilir.

Özellikle “Sandnes Bike City” projesi konuyu ele alış şekliyle dikkat çekicidir. Bu yaklaşımda kent ulaşımının merkezine bisiklet yerleştirilmiştir. Projede hem işe gidip gelme hem de gezi amaçlı araç kullanımını azaltmak ve bisiklet kullanımını günlük bir aktivite haline getirmek amaçlanmıştır. Proje kapsamında kent merkezi ve çevresi için ana bisiklet yolu sistemini planlanmış ve inşa edilmiş, bisiklet yolu haritaları hazırlanmış, bisiklet kiralama imkanları geliştirilmiş, ücretsiz bir kent-bisiklet altyapı sistemi oluşturulmuştur (Zanussi, 2003). Proje fiziksel egzersizi desteklemesi, araç

kullanımının azaltılmasıyla azalan hava kirliliği, daha güvenli kent ortamı sunması yoluyla sağlığa etki eder. Böylece çevresel koruma unsuru gerçekleştirilmiş, bireylerin kenti kullanmaları sağlanmış, hem de bireylerin bisiklet kullanımı desteklenerek fiziksel aktivitede bulunmalarına ortam hazırlanmıştır.

Küçük ölçekli çalışmalar konut çevreleri, kampüsler, okullar, huzurevleri, iş ortamları gibi belirli çevrelere odaklanır. Kanada'da Simon Fraser Üniversitesi'nin Sağlıklı Kampüs Topluluğu (Healthy Campus Community) bu tip bir organizasyondur. Bu yaklaşıma göre fiziksel çevre öğrencilerin stres seviyesini etkileyebilir, başkalarına ve topluluğa bağlılık derecesini belirleyebilir ve bilişsel yeteneklerini etkiler.

Tezin bundan sonraki kısmında, çevre bazlı sağlık yaklaşımında küçük ölçekli mekan olarak kabul edilen üniversite kampüsleri değerlendirilecektir.

3.7 Bölüm Özeti

Bu bölümde insan-çevre ilişkisi anlaşılmaya ve bu çalışmadaki konumu belirlenmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde çevre ve tez çalışmasının yer alacağı kentsel mekana değinilmiştir. İkinci bölümde bireyin çevreye tepkisi ve tepki mekanizmaları incelenmiştir. Üçüncü bölümde bireyin çevredeki gereksinimleri esenlik bağlamında incelenmiştir. Dördüncü bölümde mekan bazlı sağlık konusu incelenmiştir.

Çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen veya süre içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belli bir zamandaki toplamıdır. Çevre insan, tarih ve doğa varlıklarının etkileşim içinde oldukları bir iletişim ortamıdır. İnsan davranışları, belirli bir fiziksel ve sosyal çevrede oluşmaktadır. İnsan yaşadığı çevreyi, kenti, onun fiziksel yapısını anlamlandırmakta, seçmekte ve zihninde örgütlemektedir.

İnsanlar içinde yaşadıkları mekanlar ile tıpkı diğer nesnelerle kurdukları tarzda bir ilişki kurmakta, onlara bağlanmakta ve kimliklerini onlarda oluşturmaktadır (Göregenli, 2010). Mekan bedenimizi kuşatır ama aynı zamanda bedeni ile mekanı deneyimleyen de bireydir. Mekan mutlu veya mutsuz olmamıza, rahat veya rahatsız hissetmemize, güvenli ya da güvensiz hissetmemize katkıda bulunur.

İnsan yaşadığı çevreye uyabilmek, onu kendi ihtiyaçlarına göre değiştirmek ve ondan yararlanmak için çevresini anlamak ve tanımak zorundadır. Algı kişinin çevre

hakkında veya çevreden bilgi edinme sürecidir (Atabek, 2002). Algı, çevreden alınan bilgilerin yorumlanıp değerlendirilmesini olarak tanımlamaktadır. Algılama, duyu organlarının aldığı bilgilerin değerlendirilmesi ve yorumlanmasının yanında, diğer pek çok etkenin de biçimlendirdiği dinamik bir olgudur. Kişilere göre farklılığı ve ayrıca aynı kişinin çevre algısının zaman içindeki değişkenliği, algı konusunun karmaşıklığının sonuçlarındandır (Erkman, 1973).

İnsan çevreyle 3 şekilde başa çıkar. Bunlar çevreye uyum, çevreyi ihtiyaçlara uyarlama ya da çevreyi terk etmedir.

Kişisel esenlik mekanla ilişkimize göre değişmektedir. Gereksinimlerin karşılanması bakımından, mekanda yaşayan veya yaşayacak olan bireylerin özellikleri göz önünde bulundurularak, bireylerin kimliğine uygun ve insanlar açısından anlam ifade edecek mekanlar yaratmak tasarımcının önceliklerinden olmalıdır. Bu bağlamda, muhtemel kullanıcıların aşina olduğu türden çevreler yaratmak, kabul edilebilir oranda alışılmışın dışında öğeler kullanılarak tasarımı gerçekleştirmek, kişilerin mekan içinde kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak ve mekanın kullanımını arttıracaktır.

4. ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİ

Üniversite sözcüğü, Latince universitas'tan (bütün, hep, hepsi) batı dillerine, Fransızca universite'den (toplum bütününe açık, bütün bilgilerin öğretildiği kurum) dilimize geçmiştir. Osmanlıca külliye (küll/bütün, genel'den), Arapça cami (toplayan, içeren) ile anlam benzerliği içerir. Latince universium (evren, bütün), universal (genel), universas (topluca) kelimelerinin türevi olan universitas sözcüğü, bağımsız tüzel kişiliklere sahip ve ortak çıkarları olan kişiler topluluğu (lonca) anlamına gelmektedir (Sönmezler, 2003). Tüm bu kelime ve anlamların barındırdığı ortak nokta içine alma, toplanma ve barındırma olarak özetlenebilir.

Türeyen (2002)'e göre üniversite orta öğretim düzeyinden sonra, kültürün yenilenmesi, kuşaktan kuşağa aktarılması ve gençlerin bazı mesleklere hazırlanması gibi görevleri üstlenen yükseköğretim kurumlarıdır.

Yükseköğretimin amaç ve işlevleri farklı biçimlerde değerlendirilmektedir. King (1967) üniversitelerin işlevlerini kültür aktarma, bilimsel araştırma yapma, meslek kazandırma, milli yaşamın bekçiliğini yapma, toplumu ve ekonomiyi etkileme olarak tanımlamaktadır (Türeyen, 2002). Flexner ise, üniversitelerin işlevlerini, bilgi ve düşüncelerin korunması, gerçeğin araştırılması ve öğrencilerin yetiştirilmesi olarak görmektedir (Kısakürek, 1976). Pusey (1978)'e göre ise, yükseköğretimin ne olduğu ve ne yapması gerektiği konusunda evrensel olarak kabul edilen tek bir tanım bulunmamaktadır. Çünkü her ülkede üniversiteler içinde bulundukları toplumun ekonomik ve sosyal yapısını, siyasal ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadır.

Ülkemizde ise 5347 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre yükseköğretimin amaçlarından biri de öğrencilerin beden, zihin, ruh, ahlak ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmesidir. Bunun yanında bireyleri ilgi ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip, vatandaşlar olarak yetiştirmektir (Url-3).

Üniversitelerin amaçları çeşitlendirilebilir olsa da, en temel amacı kültür, değer ve ideoloji aktarmaktır. Kısaca “kitlelerin bilinçlenmesidir” (Erçevik, 2008). Dooris ve Doherty (2010)’ye göre üniversiteler:

1. Eğitim, araştırma, bilgi paylaşımı ve sunduğu imkanlarla öğrenme ve gelişmenin merkezidir.
2. Disiplinler içinde ve disiplinler arası bilgi ve anlayış geliştirmesi, yaratıcılık ve yenilikçiliğin odak noktasıdır.
3. Pek çok öğrencinin yaşamında önemli bir geçiş dönemi olan ergenlikten yetişkinliğe geçiş yükseköğrenim dönemine denk gelir. Belirli sağlık sorunlarının ortaya çıkmasının, aileden bağımsızlık, yetişkin bir birey olma, yaşam becerilerinin gelişmesi gibi değişimlerin gerçekleştiği bir ortamdır.
4. Performans ve verimliliğe önem veren, rekabetin olduğu çalışma ve iş alanıdır.
5. Yarının aileleri, çalışanları, toplumu olacak öğrencilerin entelektüel gelişimi ve kampüs deneyimleri yoluyla geleceği şekillendirme imkanlarının olmasıdır.
6. Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel topluluklar için bir kaynak, kurumsal vatandaş ve etki ortağı olmasıdır.

Üniversiteler farklı pek çok bileşen barındıran bir bütündür. Bu bütünü oluşturan parçalar:

1. İnsan: Öğretim görevlisi, öğrenci, araştırma görevlisi, çalışanlar
2. Mekan: Kampüs; altyapı, derslikler, hizmet birimleri
3. Finans: Sistemin işletilebilmesi için gerekli malzemenin edinilebilmesi
4. İşlev: Üniversiteyi üniversite yapan unsur işlevdir. Çöltekin (1997)’e göre işlevsel-üretken olamayan bir kuruluşa üniversite denilemez.

Üniversitelerin fiziki çevresini kampüsler oluşturur, kampüsün en önemli kullanıcısı ise öğrencilerdir. Bu çalışmada insan kısmını kapsayan öğrenciler ile mekan kısmını kapsayan kampüslerin ilişkisi araştırılmaktadır.

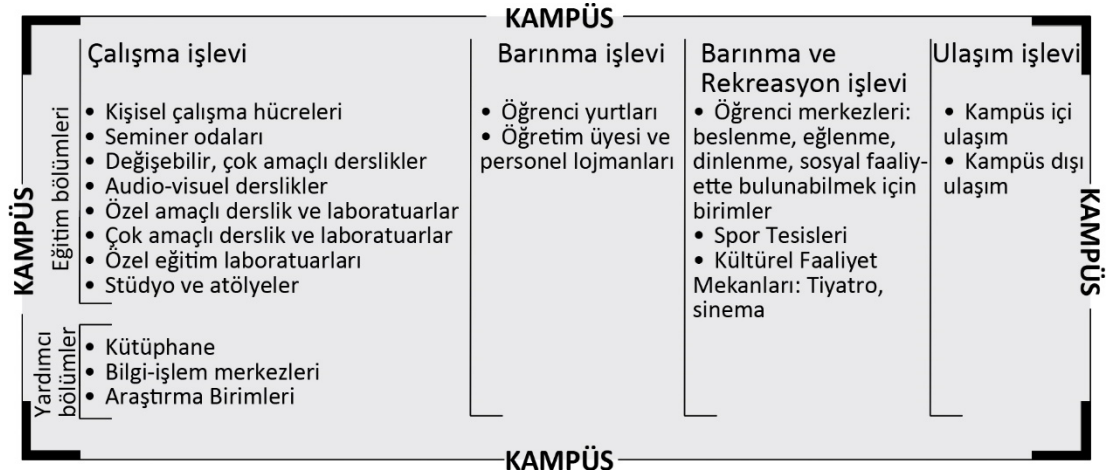
Kampüslerin plan, tasarım ve uygulama sürecine birçok faktör etki etmektedir. Öztürk (2009) bu faktörleri “sosyal faktörler”, “fiziksel faktörler”, “işlevsel

faktörler” ve “kavramsal faktörler” ana başlıklarında gruplayarak açıklamaktadır (Şekil 4.1).

Kampüs Planlama Sürecine Etki Eden Faktörler			
Sosyal faktörler	Fiziksel faktörler	İşlevsel faktörler	Kavramsal faktörler
1-Siyasi Faktörler 2-Ekonomik faktörler 3-Kültürel faktörler	1-Arsa koşulları ve kampsün arsa ve yakın çevresi ile olan ilişkisi 2-Doğal Faktörler 3-Altyapı 4-Nüfus 5-Kampüs dokusu ve mimarisi	1-İşlevler ve işlevlerin organizasyonu	1-Esneklik/uyabilirlilik 2-Algılanabilirlik 3-Ulaşabilirlik/erişebilirlik

Şekil 4.1 : Üniversite kampüs planlama sürecine etki eden faktörler

Kampüs tasarımı etkili olarak karşımıza çıkan diğer bir faktör de kampüsün kapsadığı işlevler ve işlevlerin organizasyonudur. Kampüs mekanının sahip olması gereken belirli işlevler bulunmaktadır. Buna kampüsün mimari programı da denilebilir. Erkman (1990)’a göre kampüsün içermesi gereken işlevler, Şekil 4.2’de ifade edilmektedir;

Şekil 4.2 : Kampüsün içermesi gereken işlevler

Gelişmiş bir üniversite kampüsünün başlıca işlevleri olan; eğitim-öğretim, araştırma ve uygulama eylemlerini etkin bir şekilde gerçekleştirebilmek ve kullanıcılarının çalışma, barınma, beslenme, alışveriş, spor, sağlık, eğlence ihtiyaçlarını karşılayabilmek için her türlü imkana sahip olması gerekmektedir (Öztürk, 2009). Bu bağlamda üniversite kampüslerinin içinde pek çok fonksiyon barındıran kompleksler olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Erkman'a göre kampüsler barındırdıkları işlevlere dayalı olarak dört ana bölgeden oluşmaktadır:

1. Akademik bölge
2. İdari bölge
3. Dinlenme ve rekreasyon bölgesi
4. Barınma bölgesi

Çınar (1998)'a göre üniversite kampüsü tasarlanırken aslında bir kent tasarlanmaktadır. Nasıl ki bir kentin barınma, çalışma, dinlenme ve ulaşım gibi temel fonksiyonları varsa, üniversite kampüsünde de aynı fonksiyonlar bulunmalıdır. Ancak kampüslerin kentten farkı, bu fonksiyonları bir sistem dahilinde bulundurması ve ihtiyaçları karşılamasıdır. Kent pek çok kültürel, tarihsel, ekonomik ve sosyal girdiyle üretilirken, kampüs mekanı önceden planlanmış, kullanıcılarına uzun yıllar iyi bir şekilde hizmet vermesi düşüncesiyle rastlantısal üretimlere yer vermeyen, esnek ve planlı büyüme yeteneğine sahip olması gereken bir yapıdır.

Kentlerde olduğu gibi kampüslerin de kendi kendilerine yetecek, kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek bütünler olması gerekmektedir. Bu ihtiyaçları karşılamak üzere tasarlanmamış, yeterli önlemleri almamış ve olanakları sağlayamamış üniversitelerin işlevlerini istenen seviyede gerçekleştirebilmesi mümkün değildir.

Yapıları, büyüklükleri, tarihleri, işlevleri, mimari özellikleri gibi pek çok konuda birbirinden farklılaşan kampüslerin yapılaşmaları bağlamında değerlendirmek, konuya sistematik bir şekilde bakma imkanı sağlayacaktır. Tez çalışmasının bundan sonraki aşamasında kampüs sınıflandırmaları incelenecektir.

4.1 Üniversite Kampüsü Modelleri

Pek çok sayısız faktörün etkisiyle oluşmuş kampüs varyasyonlarına rağmen, kampüsleri sistematik olarak irdelemek ve bir sistem dahilinde tasarlamak için, kampüsleri konum, gelişme ve biçimlenme yönünden belli sınıflar altında toplamak mümkündür. Bu bağlamda kampüsün fiziksel gelişimini yönlendirecek kavramların ve kampüs tiplerinin ortaya konması gereklidir.

Kentteki konumlarına göre kampüsleri 3 kısma ayırabiliriz:

1. Kent Dışı Kampüs: Koç Üniversitesi Sarıyer Kampüsü
2. Kent İçi Kampüs: YTÜ Yıldız Merkez Kampüsü
3. Kent Üniversitesi: Bahçeşehir Üniversitesi Beşiktaş Kampüsü

Kampüs, şehirlerin günlük yaşam trafiğinden geriye çekilerek doğaya yaklaşan, kendi iç komününü oluşturmaya çalışan ve aynı zamanda da sosyal ideallerin fiziksel planlamaya yansıdığı mikrokozmos kent olarak ifade edilebilir (Sönmezler, 2003). Bu geri çekiliş, kampüslerin kent içinde kapladığı alanın değişmesine sebep olmuştur. 1960'lardan itibaren görülmeye başlayan üniversitelerin yavaş yavaş kent dışına yönelmelerinin sebebi Erkman (1990)'a göre gelişmenin kent içinde sınırlı hale gelmesi, iletişim ve ulaşım araçlarındaki gelişmeler, disiplinler arası çalışmaların artması sonucu birimlerin birbirine yakın konumlanmalarının gerekmesi ve kampüslerin prestij sembolü haline gelmesidir.

Kentteki konumlarına göre 3 tip kampüs çeşidinin öğrencilerin kent ile olan ilişkilerinde avantaj ve dezavantajları vardır. Bu tiplerin hangisinin öğrenciler için daha uygun olduğu hakkında genel bir kabul bulunmamaktadır. Bu tez tek bir kampüs üzerinden yürütüldüğünden, bu soruya cevap bulamayacaktır. Öğrenci esenliği bakımından hangi tip kampüs tipinin daha uygun olduğu konusu araştırılması gereken bir konudur.

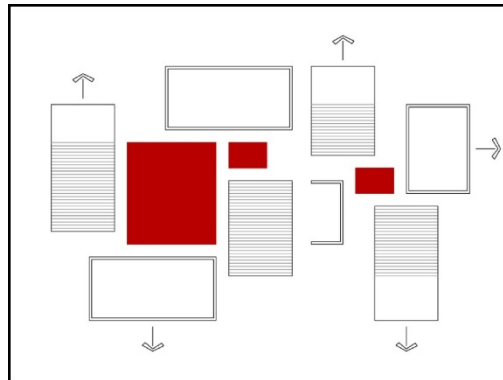
Tüm kampüs tiplerinde dikkat edilmesi gereken nokta, konumlanmanın kente ve üniversite toplumuna zarar vermemesidir. Kampüs ne tamamen kentten izole olmalı, ne de kentin genelinden ayrılamayacak kadar kent içinde olup, kente benzemelidir. Kampüs kullanıcısı standart kent mekanından farklı bir yerde olduğunun farkında olmalıdır.

Kampüslerin, kentten kopuk ve içine kapanık adalar haline dönüşme olgusu, onları tehdit eden önemli bir tehlikedir, hatta bazı kampüsler "modern kışlalar" olarak tanımlanmaktadırlar. Kaldı ki, üniversite, kitaplıkları, konferans, seminer ve kongreleriyle, müze, sergi ve enstitüleriyle kültürel imkânlar sağlarken, gerçek toplum yaşantısını tanımak, aydın-halk ilişkisini kurmak, kentin sosyal ve kültürel aktivitelerinden yararlanması açısından, kentle ilişkisini yoğun bir şekilde kurmak zorundadır (İnceoğlu, 1982). Kampüsler modern kışlalar değil, kullanıcının olabilecek en yüksek esenlik halinde deneyimlediği modern kamusal alanlar olmalıdır.

Üniversite topluluğu tıpkı kent kullanıcısı gibi tüketici bir topluluktur. Kampüslerin bireylerin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak kapasitede tasarlanmış olmaları beklense de, kampüs kullanıcılarını kentten izole edilmesi düşünülemez. Keleş'e göre, üniversite topluluğunun, bir tüketici grubu olarak, kent bölgesinde yarattığı talep, gereksinim duyduğu çeşitli hizmetlerin arzını özendirir, kente getirilen sosyo-kültürel canlılık, üniversite ile kent arasındaki ilişkilerin etkisidir (Keleş, 1972). Kent halkı da üniversite halkı da, kentte ve üniversite bünyesinde bulunan toplumsal kullanımlara yönelik imkanlardan birlikte faydalanabilmelidir (Irgatoğlu, 2011). Bu faydalanma sonucu oluşan birliktelik, iyi tasarlanmış kampüsler ve iyilik hali içindeki kampüs kullanıcısı yoluyla kenti de değiştirme şansına sahiptir.

Kampüsler kentteki konumlarının yanında yerleşim şemalarına göre de gruplandırılırlar. Yerleşim şemalarına göre kampüsleri 6 tip olarak ayırmak mümkündür:

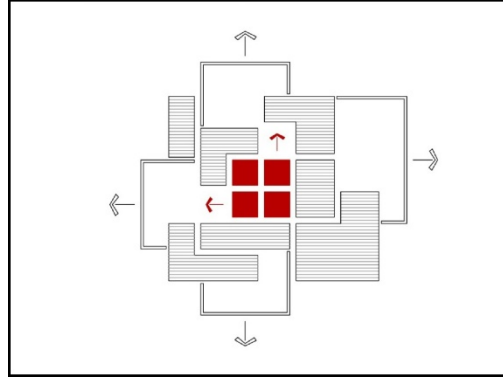
1. Yaygın yerleşim şeması: Seyrek bina yoğunluğunun hakim olduğu bu yerleşim sisteminde, binalar arazi üzerine rastlantısal bir biçimde yerleşmişlerdir (Şekil 4.3). Bina yoğunluğunun düşük olması ve aralıklı yerleştirilmesi birimler arasındaki iletişimin zayıf olmasına, ulaşımın güçleşmesine ve mekansal bütünlüğün uzun sürede oluşmasına neden olmaktadır (Öztürk, 2009). Büyüme, birimler arası boşlukların doldurulması şeklinde gerçekleştirilir. Bu sebeple iç ulaşım ağının iyi çözülmesi, etkin bir peyzaj ve ulaşım planlaması gerektirir. Ülkemizde Yeditepe Üniversitesi Kayışdağı kampüsü yaygın yerleşim şemasına örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 4.3 : Yaygın yerleşim şeması (Begeç, 2002)

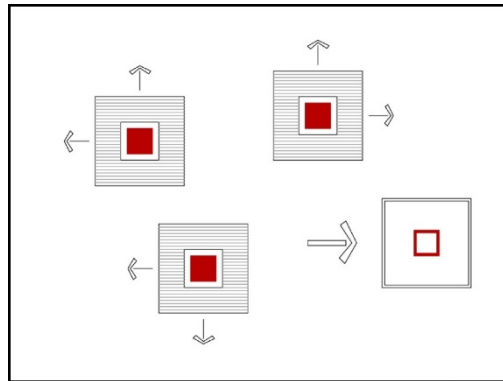
2. Merkezi yerleşim şeması: Yoğunluğun yüksek, kompakt bir sistemdir. Ortak tesisler radyal biçimde yerleştirilmiş akademik birimlerin merkezinde yer alır

(Şekil 4.4). Merkez ile diğer binalar arası mesafeler kısadır ve kampüs içi ulaşım kolaydır. Bu tipte merkezin çevresinin kuşatılmış olması merkezin büyüme ve gelişmesini kısıtlar. İçe dönük bir yapısı olduğundan, çevre ile bağlantısı genellikle zayıftır. Büyüme, yeni yapıların dışta bırakılan boş alanlara doğru gelişmesi şeklinde gerçekleşir.

Şekil 4.4 : Merkezi yerleşim şeması (Begeç, 2002)

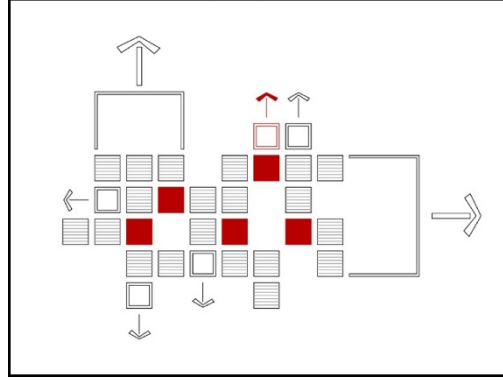
3. Moleküler yerleşim şeması: Bu sistem farklı strüktürel ve organizasyonel çekirdeklerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Şekil 4.5). Çekirdeklerin her birinin kendine ait ortak kullanım alanı bulunmaktadır ve çekirdekler kendi kendine yeter durumda olmalıdır. Çekirdeklerin yüksek bina yoğunluğuna rağmen, dağınık yerleşim sebebiyle genel bina yoğunluğu düşüktür. Çekirdekler arası ilişkiler etkin bir dolaşım ağını gerekli kılar. Mikro büyümeler binalar arası alanlardan gerçekleşirken, makro büyümeler ise yeni çekirdeklerin (fakülte, yüksekokul) oluşması ile olur. Ülkemizde Sabancı Üniversitesi Tuzla Kampüsü böyle bir örnektir.

Şekil 4.5 : Moleküler yerleşim şeması (Begeç, 2002)

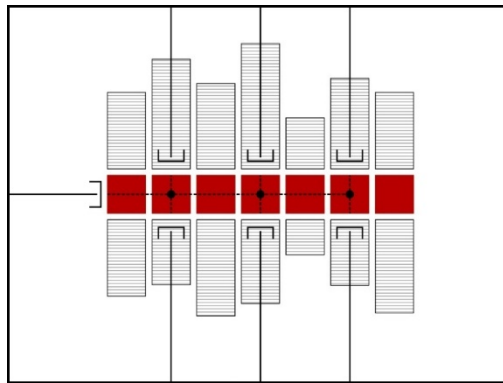
4. Şebeke yerleşim şeması: Kampüsü oluşturan işlevler bir ızgara sistemi biçiminde kesişirler (Şekil 4.6). Sistem birbirine bağlı avlulardan meydana

gelir ve yüksek yoğunluk oluşur. Ayrıca iç ulaşım oldukça kolaydır. Bu sistemde makro büyüme her defada yeni yapı gruplarının oluşturulması şeklinde gerçekleşir. İnşaat safhaları ve yatırım iyi planlanmadığı durumda, kampüs bütünlüğü sağlanamaz; birimler arası bağlantı kopar ve şebeke sistemi aksar (Irgatoğlu, 2011). Ülkemizde Dicle Üniversitesi Kampüsü örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 4.6 : Şebeke yerleşim şeması (Begeç, 2002)

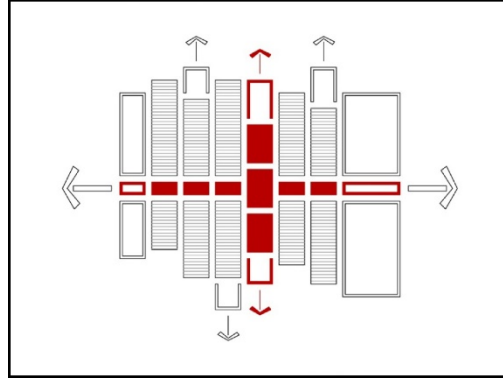
5. Lineer yerleşim şeması: Lineer yerleşim sistemi ortak kullanım birimlerinin bir bant üzerinde düzenlenmesinden oluşur (Şekil 4.7). Tüm akademik, ticari ve sosyal aktiviteler bu merkezi bant üzerinde yer almaktadır. Merkezden uzaklaştıkça genel kullanımlar, özel kullanımlara dönüşür. Bu bant, küçük bir kentin ana caddesi olarak düşünülebilir. Yapı yoğunluğu yüksektir. Mikro büyümeler merkezi etkilemeden ana aksa dik yönlerde gelişebilir. Ülkemizde Maltepe Üniversitesi kampüsü örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 4.7 : Lineer yerleşim şeması (Begeç, 2002)

6. Haç tipi yerleşim şeması: Bu sistemde akademik birimler ve ortak kullanım birimleri iki ayrı bant şeklindedir (Şekil 4.8). Bu bantlar kampüs merkezinde kesişirler. Bu yapı grubunun yoğunluğu yüksektir ve yaya ulaşımı bakımında

uygundur. Öğretim, araştırma alanlarının mikro büyümeleri ana bantlar arasında kalan bölümlerde gerçekleştirilirken, ortak tesisler bunlardan bağımsız olarak ana bantlar üzerinde büyüyebilir.

Şekil 4.8 : Haç tipi yerleşim şeması (Begeç, 2002)

Kampüste yeni ihtiyaçların karşılanabilmesi için fiziksel düzenlemelerin yapılması kaçınılmazdır. Dober (1963) bu düzenlemeleri büyüme ölçeklerine göre 6 başlıkta toplamıştır.

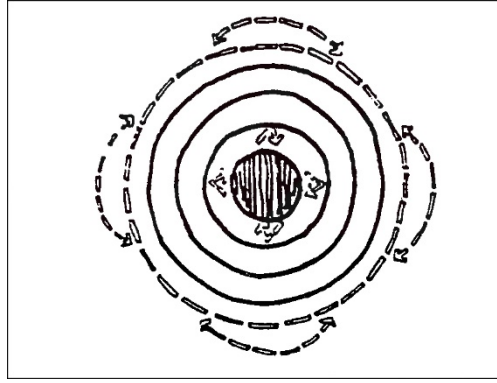
1. Yeniden düzenlemek
2. Eklentiler yapmak
3. Yeni yapılar yapmak
4. Yeni kullanım alanları sağlamak
5. Uydu kampüsler kurmak
6. Yeni kampüsler kurmak

Kampüsler büyüme ve gelişimleri uzun yıllar alan yapılardır. Kampüsler ihtiyaçları doğrultusunda gelişip, büyürlerken yeni yapıların, mevcut ve gelecekte yapılacak olanlarla bütünlüğü sağlanmalıdır. Sağlıklı bir gelişmenin olabilmesi için “gelişme planı” hazırlanmalı ve bunun mevcut kampüs ile koordinasyonu kurulmalıdır (Dober, 1992). Kampüsün gelişmesi günlük kararlarla değil, belirli planlar sonucunda yapılmalıdır.

Bu büyümenin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla 4 farklı büyüme modelinden söz edilebilir. Bunlar (Karaaslan, 1979):

1. Aynı merkezli büyüme modeli: Merkez bölge gelişme halkalarıyla sınırlanmakta ve kapalı bir alan haline dönüşmektedir. Büyüme merkezden dışarı doğru

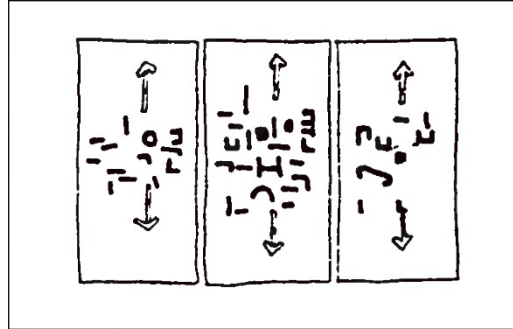
olup, merkezin dışında, mikro gelişme kısmen sağlanabilmekte ancak makro gelişme sağlanamamaktadır (Şekil 4.9) (Karaaslan, 1979).

Şekil 4.9 : Aynı merkezli büyüme modeli (Karaaslan, 1979)

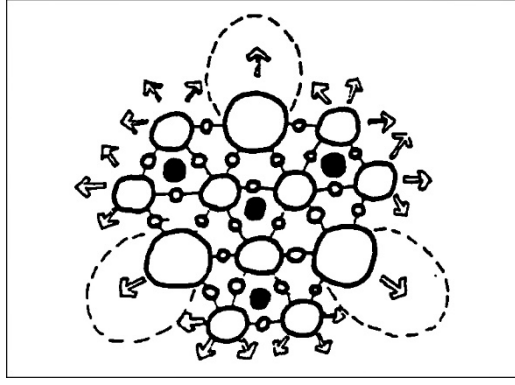
2. Kendiliğinden büyüme modeli: Çeşitli kullanışların, birbirinden kopuk bağlantısız düzenlemeleri durumunda; bu kullanışlar aralarda kalan alanlarda büyüebilmekte, yeni kullanışlar ise diğer boş alanlara yerleşmektedir (Şekil 4.10) (Karaaslan, 1979).

Bu sistemde büyüme olanakları geniştir. Ancak kullanışların birbirinden kopuk yerleşmeleri, bağlantılarının olmaması, seyrek bir planlamayı getirmekte, üniversite faaliyetleri arasında bütünlük sağlanamamakta, ulaşım mesafeleri uzamakta ve iletişim ortamı kurulamamaktadır (Karaaslan, 1979).

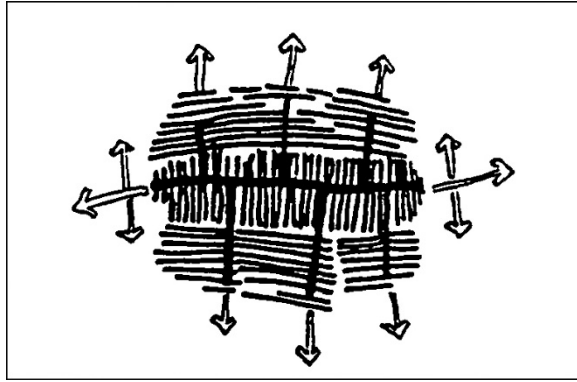
Şekil 4.10 : Kendiliğinden büyüme modeli (Karaaslan, 1979)

3. Moleküler büyüme modeli: Üniversite bütününe, gerektiğinde ona eklenebilen moleküllerle tamamlanarak büyüdüğü bir modeldir (Şekil 4.11). Yeni moleküller ya bütün içinde daha önceden bırakılan boşluklara eklenmekte ya da dışı doğru dört bir yöne eklenebilmektedir (Karakaş, 1999).

Şekil 4.11 : Moleküler büyüme modeli (Karaaslan, 1979)

4. Lineer büyüme modeli: Ana aksını yaya allesinin oluşturduğu ve kullanımların buna paralel olarak her iki tarafta yer aldığı açık uçlu büyüme modelidir (Şekil 4.12). Yaya aksının iki ucu daima açık olduğundan makro büyümeye, alleye dik olarak da mikro büyümeye elverişlidir (Karakaş, 1999).

Şekil 4.12 : Lineer büyüme modeli (Karaaslan, 1979)

4.2 Kampüs Tasarım Elemanları

Kampüsler eğitim-öğretimin yanı sıra bünyelerinde sundukları sosyal ve kültürel aktivitelerle öğrencilerin gelişimlerinde ve esenliklerinde rol oynarlar. Bu sadece kampüsün barındırdığı binalarla değil, binalar arasında kalan alanlardaki durumla da ilgilidir. Bu bölümde kampüsleri oluşturan öğeler, mekanlar ve materyallerle ilgili tasarım girdileri incelenecektir.

4.2.1 Kampüs içi sirkülasyon

Kampüslerde birimler arası ve kent ile ilişki kurabilmek amacıyla motorlu taşıt, bisiklet ve yaya bileşiminden oluşan ulaşım sistemlerinden yararlanılır. Sirkülasyon

ve özelinde yürüme eylemi, bireyin esenliği ile bağlantılıdır. İyi tasarlanmış bir sirkülasyon sistemi, bireyin çevresini kullanmasını destekleyen bir unsurdur.

İnsan çevre içindeki hareketi sonucu çevreyi görsel yönden olduğu kadar psikolojik olarak da algılar ve değerlendirir. Söz konusu hareket, bir yaya dolaşımı olarak düşünülebilir, çünkü insan yürüyerek dolaştığı zaman çevresini en iyi biçimde tanıma ve diğer kişilerle, objelerle iletişim kurma olanağını elde edebilir (Kortan, 1978). Kişinin yaya olduğu konumda çevresiyle ilişkisi daha yoğundur.

Kampus alanındaki sirkülasyon sistemi, “yaya hareketi” ön planda tutularak hazırlanmalıdır. Bu tasarım ilkesindeki ısrarın nedeni, temelde, teknolojiye gelişmelerin, kişiye getirdiği yoğun hayat ile birlikte kişiyi insan ilişkilerinden koparmasını yayalaştırma ile birlikte çözme çabasıdır (Bilgin, 2006).

Nesne, tek bir noktadan bakılmak yerine hareket halinde ve belirli bir süreç gerektiren izlenimler sonucunda daha iyi bir şekilde algılanmaktadır (Öner, 1999). Doğru şekilde tasarlanan sirkülasyon sistemi ile kampüste hareket halinde olan bir insan çevresindeki nesnelerle daha rahat bir şekilde iletişim kurabilir Böylece birey çevresiyle daha iyi ilişkiler kurma imkanına sahip olacaktır.

Dober (2000), kampüslerde yaya yolu tasarımı ile ilgili olarak şu hususlar üzerinde durmuştur:

1. Yaya ve araç trafiği mümkün olduğu kadar ayrılmalıdır.
2. Yaya yollarının genişliği kullanıcı yoğunluğu saptanarak tasarlanmalıdır.
3. Kesintisiz, engelsiz yollar yapılmasına dikkat edilmelidir.
4. Yollar için gece güvenliği sağlanmalı ve iyi bir aydınlatma sistemi kurulmalıdır.
5. Görsel olarak sempatik materyaller kullanılmalı ve bakımı kolay olacak şekilde tasarlanmalıdır.
6. Yan yolların sağlayabileceği kolaylıklardan da yararlanılmalıdır.
7. Ara yolların çevresiyle birlikte tasarlanması kampüs yaşamına adapte olunmasına yardımcı olur.
8. Yaya yolları estetik ve rekreasyonel nedenler ile farklı formlarda tasarlanabilir. Örneğin; alleler, pergoleli yollar, korular, arkatlar, bina giriş ve çıkışlarındaki parçalı ve devamlı yollar, köprüler, tüneller, vb.

Kampüs tasarımıındaki ulaşım kararı yaya ölçeği doğrultusunda verilmelidir. Bu kararda bireylerin konforu ve kampüs içinde bireyin yürüyebileceği maksimum mesafe ve zaman dikkate alınmalıdır. Yaya yürümeleri ile ilgili olarak, M. Skrzypczak-Spak aşığıdaki bulguları vermektedir (Çınar, 1998):

- Maksimum elverişli yürüme zamanı 30 dakikadır.
- Yürüme hızı: İşçiler için 5 km/saat
Yetişkinler için 4 km/saat
Yaşlılar, anne ve çocuklar için 2.5 km/saat

Bu veriler ışığında yaklaşık 15 dakikalık yürüme mesafesinde kullanıcı kentteki hizmetlerden maksimum yararlanabilmelidir. Bu konuyu üniversite kampüslerinde ele alırsak, kampüs içinde öğrenciler iki ders arasındaki süre içinde (10-15 dakika) kampüsün bir ucundan diğer ucuna ulaşabilmelidir. Bu da bize yaklaşık 1000-1200 m lik bir uzaklığı verir. Topografya, arazi sınırları, nüfus gibi kriterler buna imkan vermiyorsa, belirtilen süre içinde en azından kampusun en uzak noktasından merkeze yaya olarak ulaşılmalıdır (Çınar, 1998).

Kampüs yaya sirkülasyonu kesintisiz olarak tasarlanmalıdır. Bu kesintisiz yapı, yer yer çeşitli aktiviteler için ayrılmış ve özelleşmiş toplanma alanları ile genişlemelidir.

Bunun yanında taşıt ulaşımının da yaya ulaşımını özgür hale getirmesi ve kampüs içindeki binaların taşıt gürültüsünden arındırılması gerekmektedir. Taşıt trafiğinin, akademik ve ortak kullanım alanlarına girmesi gerektiğinde ise mevcut yaya trafiği ile kesişmemesine ve bu durumdan yayaların olumsuz şekilde etkilenmemesine dikkat edilmektedir (Türeyen,2002). Bu yollar, hizmet götürdükleri birimlere yakın yerlerdeki otoparklarla beraber çalışmalıdır. Kampüste araç yollarından ziyade yaya yolları baskın elemanlar olmasına dikkat edilmelidir.

Ulaşım öğrencilerin esenlikleriyle alakalı olarak kampüs tasarımıında oldukça önemli bir yer tutar. Bir dizi kararla sağlanabilecek bu durum, kampüslerin pek çok önemli tasarım kriterinin yanında azımsanmayacak bir öneme sahiptir.

4.2.2 Aydınlatma ve ışık

Kampüs aydınlatmasının; görsel algılamayı en iyi şekilde oluşturmak, kullanıcıların güvende olduklarını hissetmelerini sağlamak, gece kullanımını arttırmak, çevreyi

korumak, aydınlık alan oluşturmak, hareket halinde olanlara yol gösterici olmak, binalara ya da kampüste yer alan diğer öğelere vurgu yapmak gibi işlevleri bulunmaktadır (Dober, 2000). Yoğun olarak, yurtlar, lojmanların olduğu bölüm, bu bölgeden eğitim merkezi ve sosyal merkezlere olan ana aks boyunca aydınlatmanın yapılması gerekmektedir (Nuhoğlu, 1989). İyi aydınlatılmış çevreler yürüme rahatlığının sağlanmasının yanında, çevredeki öğelerin ve olası tehlikelerin algılanabilmesini sağlayıp, kullanıcının kendini güvende hissetmesi için zemin hazırlayacaktır.

Kampüslerde güvenliğin sağlanması açısından gece aydınlatması büyük önem taşımaktadır. Özellikle gece kullanımının da yoğun olduğu işlev alanları çevresi ile bu alanlar arasındaki erişimi sağlayan yaya ve taşıt yollarının yeterli düzeyde aydınlatılmış olması, kampüs alanlarının gündüz yanı sıra gece kullanımının da güvenli ve konforlu şekilde yapılabilmesini olanaklı kılmaktadır (Ayvacı, 2009).

Kampüs dış mekan aydınlatması kadar iç mekan aydınlatmasını da esenliği etkiler. Öğrenme mekanlarında aydınlığın uyanıklık, konfor, bilişsel yeteneğe etkisi olduğu belirlenmiştir (Heerwagen, 1990). Işık bilişsel performansı yükselttiği, konforu arttırdığı, stres kaynağının etkisini azalttığı için direkt psikolojik esenliği etkilemektedir (Black & Dhaliwal, 2014) (Şekil 3.5).

Şekil 4.13 : Aydınlatma ve ışık, [Url-4]

Aydınlatma ve ışık, bireyin kendini daha güvenli hissetmesini sağlayacak ve böylece birey endişe duymadan mekanı kullanma fırsatına sahip olacaktır. Bireyin esenliği hem kendini daha güvenli hissedeceğinden hem de mekanı daha fazla kullanıp, daha çok insanla iletişime geçeceğinden artacaktır.

4.2.3 Yeşil alanlar ve doğa

Mekanların bireyleri canlandırıcı etkiler bağlamında tasarlanmaları sıkça karşılaşılan bir durumdur. Tasarımla bireylere stresle başa çıkma, dinlenme, kendini geri çekerek ruhunu dinlenme ve iyileşme şansı yaratacak çevreler sağlamak mümkündür. Kampüslerde bunu sağlayabilecek en önemli öge doğal elemanlardır.

Kampüs içindeki yeşil alanlar görsel çeşitlilik ve zenginlik sağlarlar. Çeşitlilik ve görsel zenginlik terimleri düzensizlik, uyuşmazlık gibi negatif çağrışımları olmayan karmaşıklıkla temsil eder. Karmaşa ilgide artışı sağlar ve diğer şeyler eşit olduğunda insanlar ölçülü bir karmaşayı ve görsel zenginliği tercih eder (Nasar, 1997). Bitkilendirme ile sağlanabilecek bu karmaşa içindeki görsellik, bireyin zihnini açık tutacak ve onda keşfetme isteği uyandıracaktır.

Kentsel tasarımda önemli rolü olan ve kentsel mekanlarda özellikle son yıllarda kullanımı oldukça artan yeşil ögenin; renginin bireyleri hoşnut kılması, rahatlık duygusu vermesi, canlılığın, sevincin, gençliğin simgesi olması nedeniyle; sinir sistemi üzerinde dinlendirici etki yaptığı ispatlanmıştır (Karakon, 2010). Kentin yaşayan elemanları ağaçlar; kentlilerin doğa özlemini giderirken, olumsuz görüntüleri örtüp, çeşitli biçim ve anlamdaki yapıları birbirine bağlama, onlara fon oluşturma ve yapılarla çevrili mekanlarda trafik gürültüsünün kullanıcıları rahatsız etmesini önleme gibi olanaklar ortaya koyup, bireyde psikolojik rahatlık sağlar (Aktürk, 1991).

Yeşil alanların kampüslerde de önemli yeri vardır. Üniversite kenti olarak tanımladığımız kampüslerde açık ve yeşil alanların işlevlerini şu şekilde sıralayabiliriz. Açık ve yeşil alanlar:

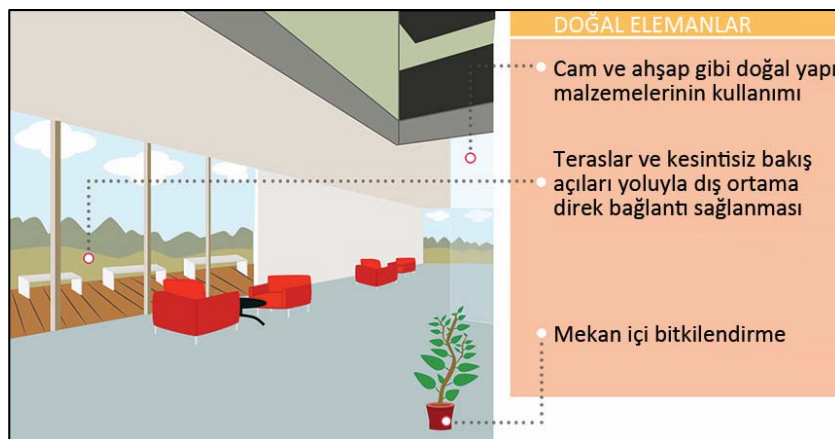
1. Kampüsün yapılarla olan dengesini sağlar
2. Dolaşım sistemi için gerekli alanı sağlar
3. Kampüste rekreasyon işlevine cevap verecek dış mekan düzenlenmesine olanak verir
4. Kampüsün sınırları içinde insanla çevresi arasında denge kurar
5. Kampüsün fiziksel gelişimi için rezerv alanlar sağlar
6. Kampüse estetik açıdan katkıda bulunur (Karakaş, 1999).

Kampüslerde yeşil alanları ve doğayı öne çıkarmayı amaçlayan projelerden biri 2013 yılında başlatılan “Yeşil Kampüs, Yeşil İTÜ” projesidir. Amacı engelsiz ve doğa

dostu üniversite olan bu çalışma, bir dizi yeniliği içeren ve uzun soluklu proje olarak yapılandırılan Yeşil Kampüs projesi kapsamında ilerlemektedir. Yeşil Kampüs projesi öğrencilerin esenliğini arttıracak potansiyeller taşımakla birlikte etkisini göstermesi uzun zaman alacaktır. Projenin temel hedefleri:

1. Minimum Karbon
2. Geri Dönüşüm Bilinci
3. Bisiklet Kenti İTÜ
4. Engelsiz İTÜ
5. Spor Kenti İTÜ
6. Doğa Dostu Tanıtım
7. Doğayla İç İçe Kampüs
8. Peyzaj ile Renklenen İTÜ

Bunun yanında kampüslerde yeşil alanlar sadece dış mekandan ibaret değildir. Kullanıcılarını doğa ile bir araya getiren binalar da bu kategoride değerlendirilebilir. Yapılı çevre araştırmaları kullanıcıları doğayla bir araya getiren binaların diğer binalara göre esenliği ve bilişsel performansı desteklemede daha iyi olduklarını açığa çıkarmıştır (Black & Dhaliwal, 2014). Çalışmalar bireyin doğaya erişilebilir olduğu algısının fiziksel rahatlık hissini ve kaygıyı azaltarak canlandırıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir (Heerwagen, 2003). Bina içlerinde doğanın varlığı gün ışığı, temiz hava, iç ve dış bitkilendirme, ahşap gibi doğal malzemelerin kullanımı ile sağlanabilir (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 : Doğayla iç içe bina tasarımı, [Url-4]

4.2.4 Yönlendirme elemanları ve tabelalar

Yönlendirme elemanları ve tabelalar kampüsün daha kolay kullanılmasını, mekanın anlaşılmasını sağlayan, kampüs içindeki bireylerin hızlarını arttıran ve kampüsün erişilebilirliğini destekleyen elemanlardır. Tabelaların özellikle kampüsü yeni kullanmaya başlamış bireylerin kampüse alışmalarında, keşfetmelerinde, güvenlik hissine sahip olmalarında önemli rolü bulunmaktadır.

Kampüste koordinatlı işaret sisteminin kullanılması, trafik akışının düzgün sağlanmasının yanı sıra ziyaretçilerin ve diğer kampüs kullanıcılarının alanı kolaylıkla algılamasında önemli rol oynamaktadır (Dober,2000). Bu nedenle, kampüse yerleştirilen bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının uygun boyut ve renklerde, rahatlıkla okunabilir, farklı açılardan yaya ya da taşıt ile gelen kullanıcıların kolayca görebildikleri özelliklerde elemanlar olması gerekmektedir (Dober,2000).

4.2.5 Su ögesi

Kampüslerde bina önlerinde, meydanlarda, oturma alanlarında su öğelerine rastlanmaktadır. Bu öğeler, kullanıldıkları yerlerde görsel etki yaratarak kampüsün kullanıcıların zihninde daha kolay anlaşılmasını sağlarlar. Bunun yanında ortamın havasını serinletmek, gürültüyü azaltmak, bireylerin günlük hayattan sıyrılarak bir bakıma zihinlerini dinlendirmek ve bireyler arası etkileşim sağlamak gibi fonksiyonları da vardır.

Alanda kullanılan su ögesi, mekanı tamamlayıcı özellik göstererek odak noktası oluşturmaktadır. Suyun hareketli olarak kullanılması, ses ve görüntü etkileriyle dinamik bir mekan yaratırken, durgun su yüzeyi ise sessiz, dinlendirici bir mekan yaratmaktadır (Dober, 2000). Su öğeleri yalnızca görsel bir öğe olarak kalmayıp, kullanıcıların zihninde örgütlenen bir mekan haline gelirse asıl tasarlanma amaçlarına hizmet ederler.

4.2.6 Plastik Öğeler

Kampüsler kentteki diğer mekanlardan farklı ve özel mekanlardır. Kampüsler birer kültür mekanıdır ve plastik öğeler bu kültürün dışı vurulduğu objelerden biridir.

Kampüs alanlarında kültür anlayışını, gelişimi, üniversitenin özelliklerini ve eğitim alanlarını simgeleyen sanat öğeleri kullanılmaktadır. Bu objelerin, odak noktası

oluşturmak, ilgi çekmek, insanlara bir mesaj vermek, gibi işlevleri bulunmaktadır (Akyol, 2006). Plastik öğeler kampüs kullanıcılarına nasıl bir yerde olduğunun ipuçlarını verir. Bu öğeler yer aldıkları bağlamda bir mekanı baskın hale getirebilir, odak noktası yaratabilir veya insan hareketini yönlendirebilirler. Bu tip öğeler toplanma yeri, aktivite alanı da olabilir ve bireylere yol bulmalarında da yardımcı olurlar.

Kampüsü daha çok yaya olarak kullanan bireyler çevresel karmaşıklığı daha fazla olan, birçok detay bulunan zengin çevrelere ihtiyaç duyarlar. Bu tip öğeler, bu zengin çevre ihtiyacının karşılanmasına yardım ederken, tekdüzeliğin oluşmamasını sağlarlar. Tekdüze bir çevrede bir yerin, düzenli olarak geçilse bile, fiziksel elemanlarının ayırtılamaması olağandır (Altman, 1980).

4.2.7 Oturma alanları

Kampüslerde öğrencilerin dinlenme, çalışma, sohbet etme, boş zaman geçirme, yeme-içme gibi işlevleri gerçekleştirebilmeleri için oturma alanlarına gereksinim bulunmaktadır. Bu elemanların tasarımı, uygunluğu, konforu, sayısı öğrencilerin kampüs içindeki hareketlerini, diğer öğrencilerle ilişkilerini ve kampüs içinde geçirdikleri zamanı etkilemektedir.

Kampus alanında bu işlevlere yönelik olarak fakülte çevresi oturma alanları, geniş çim alanlar, kafe-restaurantların açık alanları, pergola ve kamerye gibi korunaklı oturma birimleri ve yeşil alanlar içinde ya da yaya yolları boyunca düzenlenmiş oturma alanları kullanılmaktadır (Marcus ve Francis, 1990).

Bu elemanların niceliğine olduğu kadar niteliğine de dikkat edilmelidir. Kötü mobilya tasarımı ve oturma alanları öğrencilerde kas yorgunluğuna ve uyuşukluğa neden olur (Cornell, 2002). Kampüste kullanılan mobilyalar toksin olmayan maddelerden yapılmış, çeşitli, konforlu, esnek, sezgisel ve mümkün olduğunca çekici olmalıdır (Cornell, 2002). Bunun yanında mobilyaların sosyal bağlantıları teşvik edici rolü olduğu unutulmamalıdır.

Kampüs oturma alanları tasarımında önerilen genel kriterler şöyle özetlenebilir:

1. Konforlu oturma elemanları (Arkalıklı banklar ya da yeme- içme, çalışma amaçlı masalı oturma elemanları) seçilmeli,

2. Bitkisel ve yapısal materyaller kullanılarak hava koşullarına karşı korunaklı, gölge ve serin alanlar oluşturulmalı,
3. Bitkisel ve yapısal öğeler ile görsel yönden ilgi çekici alanlar oluşturulmalı,
4. Kullanım amacına göre binalara çok yakın ya da uzak alternatif oturma alanları oluşturulmalı,
5. Gece aydınlatması, alanda yeterli güvenliğin sağlanacağı şekilde yapılmalıdır.

4.2.8 Meydanlar

Kampüs alanlarında öğrencilerin bir araya geldiği, törenlerin düzenlendiği, çeşitli etkinliklerin gerçekleştirildiği ve performansların sergilendiği mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, üniversite kampüsünün küçük bir kent modeli olduğu düşüncesinden yola çıkılarak kampüs alanlarında merkezi meydan tasarımları yapılmaktadır (Ayvacı 2009).

Meydanlar formal ya da informal pek çok ilişkinin yaşandığı, aktivitelere izin veren, gün boyu yoğun yaya akışının olduğu alanlardır. Bu alanlar herhangi bir aktivitenin gerçekleştirilebileceği değişken mekanlar da olabilir.

Kampüs içindeki meydanların boşmuş gibi algılanan belirsiz mekanlar olmaması gerekir. Bu doğrultuda çeşitli plastik elemanlar, su kullanımı, oturma elemanları ve bitkilendirmeye ilgi çekici ortamlar yaratılabilir.

4.2.9 Spor alanları

Kampüslerdeki spor faaliyetleri genel anlamıyla iç mekanlarda veya kampüs dış mekanında yapılan rekreasyon aktiviteleridir. Öğrenciler ve üniversitede görevli olan çalışanlar, bu alanlarda boş zamanlarını değerlendirerek rutin işlerden uzaklaşma imkanı bulmaktadır (Ağan, 2000).

Kampüs tasarımında uygun alanlar spor aktiviteleri için ayrılmalıdır. Bu alanlar için yer seçimi yapılırken dikkat edilen kriterler:

1. Yapım ve bakım maliyetinin belirlenmesi,
2. Teknik olarak yapılabilirliğin değerlendirilmesi,
3. Güvenliğin sağlanması,
4. Kullanım yoğunluklarının saptanması,

5. Sirkülasyon ve otopark sorunun çözümülenmesi,
6. Trafik gürültüsünden uzak tutulmasıdır (Öner, 1999).

Spor alanları için uygun yerlere karar verilmesinden sonraki önemli bir başka unsur ise öğrencilerin en fazla hangi spor dallarını tercih ettikleridir (Ağan, 2000). Ülkemizde bulunan üniversite kampüslerinde genel olarak yer alan spor alanları yüzme havuzu, kapalı spor salonu, basketbol sahası, voleybol sahası, tenis kortları gibi açık hava spor alanları, stadyum ve çok amaçlı salonlardır.

4.2.10 Erişilebilirlik ve evrensel tasarım

Yükseköğretim öğrenci nüfusu ivmesi artan bir şekilde yetenek, yaş, öğrenim stili, dil, kültür özellikleri gibi geniş bir yelpazede çeşitlenmektedir (Burgstahler, 2012). Yaşına, cinsiyetine, ırkına, fiziksel durumuna bakılmaksızın bütün bireylerin eşit, onurlu ve bağımsız bir şekilde yaşayacakları ortak yaşam alanları kurmak, mimari tasarımda ve kampüs mekanında dikkat edilmesi gereken önemli bir kriterdir.

Engellilerin kampüs ortamındaki durumuyla ilgili yapılan çalışmalardan biri Engelsiz Üniversite Kampüsü için Tasarım Rehberi: İTÜ Ayazağa Kampüsü Örneği (Hacıhasanoğlu ve Hacıhasanoğlu, 1997) adıyla yürütülen araştırma projesidir. Bu çalışmada kampüslerdeki bina ve yakın çevresinin erişilebilirliği ve tekerlekli sandalye kullanımına uygunluğu, çeşitli kriterler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Araştırmada özellikle üzerinde durulan kavram eşit erişilebilirlik olmuştur. Engelli kişilerin toplum içinde diğer insanlarla eşit koşullarda bulunduğu vurgulanması ancak eşit erişilebilirlikle sağlandığı düşünüldüğünden; araştırma genel kapsamında üniversite kampüslerinin tüm binalarında eşit erişilebilirlik ile çözümler üretilebileceği belirtilmiştir.

Ülkemiz toplumunun büyük çoğunluğunun engelli bireyleri komşu olarak dahi görmek istemedikleri ortaya çıkmıştır (Özgül, 2012). Bireylerin karşılaştığı bu dışlayıcı ve ayırıştırıcı tavrı, tasarım yoluyla azaltmak mümkündür. Kampüs gibi demokratik ve kente göre erişilebilirlik kriterinin daha kolay uygulanabileceği bir ortamda engelli bireylerle engelsiz bireyler bir araya gelebilecek, yarının yetişkini olan bireyler toplumda yeteri kadar ilişkiye girmedikleri engelli bireylerle aynı mekanı paylaşacaktır. Böylece ilerideki iş hayatlarında ve toplumsal yaşamlarında, engellilerle ilgili kararlarını bu deneyimlerinden yola çıkarak vereceklerdir.

Erişilebilirlik adına atılacak adımlarla, üniversite kampüslerinde daha çok engellinin eğitim olanağından faydalanması mümkündür. Böylece toplumda engelli istihdamı artacak, bireyler arasında engellilere karşı tutum ve davranışlar değişecektir. Ayrımcılıktan uzak, toplum hayatında kendine yer edinmiş engelli, toplumda bir yeri olduğunu hissedecek, başkalarına muhtaç olmadan yaşamayı başaracaktır.

Engellilerin hayatlarını kolaylaştırmak ve onları günlük hayatın içine sokarak istihdamlarını arttırmanın yanında engelsiz bireylerin de mekan kullanımlarını kolaylaştırmak ancak erişilebilirlik sorunlarının ortadan kaldırılmasıyla mümkün olur.

4.3 Sağlıklı Kampüs ve Sağlıklı Kampüs Örnekleri

Tezin bir sonraki bölümünde İTÜ Ayazağa Kampüsü sağlık ve esenlik bakımından değerlendirilecektir ancak ilk önce Dünya'dan örnekler bakmak hem Dünya'da esenliği destekleyen üniversite kampüsleri konusunda neler yapıldığını anlamamızı sağlayacak hem de bu kampüslerdeki yaklaşıma bakarak İTÜ Ayazağa Kampüsü hakkında fikir yürütmemizi kolaylaştıracaktır.

Sağlıklı bir üniversite ortamı, kullanıcıların yalnızca fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı olmalarını değil, üniversite toplumunun yüksek esenliğe ulaşmasını, sürdürülebilir gelişmeyi desteklemeyi ve bireylerin potansiyellerini tam olarak kullanmalarını sağlayan bir öğrenme ortamı ve toplum kültürü yaratmayı hedefler.

Standart öğrenim çevrelerinde veya eski sınıflarda eğitim gören öğrencilerin yeni veya geliştirilmiş ortamlardaki öğrencilere göre akademik anlamda dezavantajlı oldukları bulunmuştur (Earthman, 2002). Bu yüzden esenliği destekleyen sağlıklı kampüs yaklaşımları, alanda dikkat edilmesi ve uygulanması gereken bir sistemdir.

Sağlıklı üniversiteler bu hedefi sağlamak için temel olarak 3 farklı yöntemi kullanabilir. Yöntemler birbirinden farklı olsalar da beraber çalıştıkları durumda daha iyi sonuçlar elde etmek mümkündür [Url-5].

1. Sağlıklı ve sürdürülebilir eğitim, çalışma ve yaşama ortamları yaratmak.
2. Sağlıklı ve sürdürülebilir gelişmeyi disiplinler arası bir kesişim olarak müfredat ve araştırmalara entegre etmek.
3. Bilgi üretimi yoluyla yerel, bölgesel ve ulusal toplulukların sağlığına, esenliğine ve sürdürülebilirliğine katkı sağlamak.

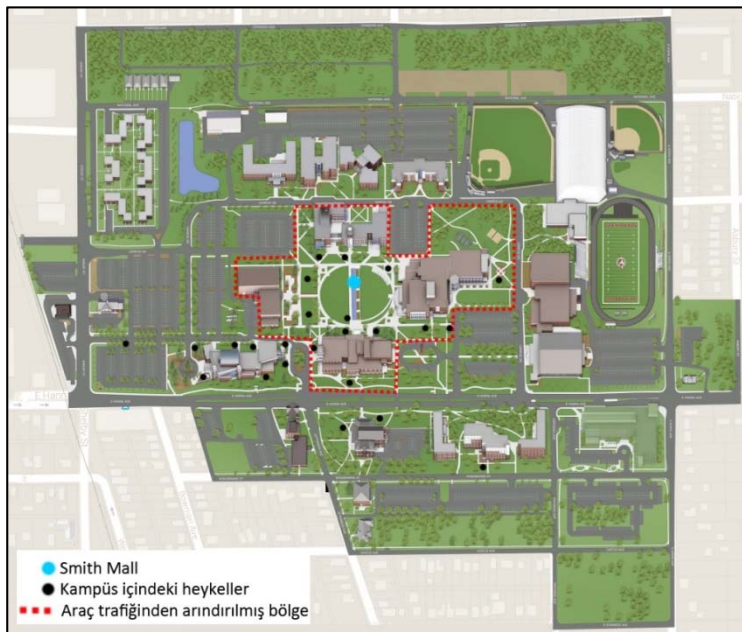
Gelecek bölümde yukarıdaki yöntemler, sağlıklı üniversite yaklaşımlarını ele alma şekillerine göre değerlendirilecektir. Bu amaçla ABD’de Indianapolis Üniversitesi ve Kanada’dan Simon Fraser Üniversitesi seçilmiştir. Bu iki üniversitenin de amacı sağlıklı bir üniversite kampüsü ve topluluğu yaratmak olsa da, konuya yaklaşımları farklılık göstermektedir. Bu yaklaşımlar bize esenliği destekleyen üniversite ortamı için tek ve kesin bir yol değil, pek çok yol olduğunu göstermektedir.

4.3.1 Indianapolis Üniversitesi

Indianapolis Üniversitesi ABD’nin Indiana kentinde 1902 yılında kurulmuş özel bir üniversitedir. Kampüs lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileriyle beraber 5400 öğrenciyi barındırmaktadır. Ana kampüs alanı 65 dönümdür. Kentteki yerleşimine göre bir kent içi kampüs örneğidir (Şekil 4.15).

Bu üniversitedeki sağlıklı kampüs yaklaşımı daha çok bireylerin fiziksel aktiviteleri ve kampüs tasarımı yoluyla sağlanmaya çalışılmaktadır.

Kampüsü kullanan öğrenciler arasındaki araç kullanımı yüksektir. Ancak kampüs içinde ulaşım yaya yolları vasıtasıyla olmakta, araç kullanımı daha çok kampüse ulaşım şeklinde gerçekleşmektedir. Kampüste en uzak birimler arasındaki ulaşım yaya olarak yaklaşık 15 dakikadır. Binalar arası mesafe, kampüs arazisinin düz yapısı, yolları çevreleyen yeşil doku, kampüs içindeki 24 adet heykel ve geceleyin sağlanan güvenlik hizmetiyle yaya ulaşımının sürdürülebilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 4.15 : Indianapolis Üniversitesi planı

Pek çok Amerikan üniversite kampüsünde olduğu gibi burada da merkezi bir meydan ve bu meydanın çevresinde toplanmış birimler bulunmaktadır. İç tarafta ortak kullanıma ait binalar bulunurken çeperde ise eğitim binaları, spor alanları bulunmaktadır. Smith Mall isimindeki meydan hem mimari programı hem de merkezdeki su ögesi, büyük yeşil alanları ve oturma birimleriyle beraber kampüsün merkezini oluşturur (Şekil 4.16). Su ögesi ve çevresi işlev, tasarım ve kampüs içindeki konumu itibari ile iyi bir kamusal alandır.

Şekil 4.16 : Smith Mall [Url-6]

Okul bünyesinde basketbol, futbol, Amerikan futbolu, beyzbol sahaları, yüzme havuzu, jimnastik salonu bulunmaktadır. Bunun yanında sayıları çok fazla olan sporcu öğrencilerin yoğun olarak kullandıkları Öğrenci Sağlık Merkezi ve Sporcu Gelişim Merkezi, Öğrenci Sağlığı Kayıt Merkezi, Sağlık ve Danışma Merkezi gibi kurumlarla da öğrencilerin özellikle fiziksel anlamda aktif bir hayat tarzına sahip olmaları amaçlanmıştır. Burada önemli olan kampüsü kullanan bireylerin olabildiğince fiziksel aktivitede bulunmasıdır.

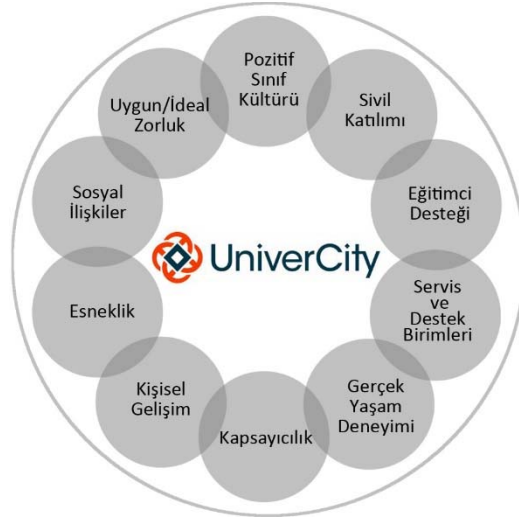
4.3.2 Simon Fraser Üniversitesi

Simon Fraser Üniversitesi 1965 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde kurulmuştur. Ana kampüs olan Burnaby Kampüsü kent merkezine 20 km uzaklıkta, Burnaby Dağı isimli alanda yer almaktadır. Yüksek bir tepedeki konumu ve çevresindeki sık orman örtüsü sebebiyle kampüs çevresinden izole olmuş bir yapıdadır. Kampüs günümüz itibariyle 30.000 den fazla öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır. Kampüsün ilk planı 1963 yılında yapılmış olup, 1990 yılına kadar bu plan çerçevesinde yapılaşma devam etmiştir. 1990 yılında ilk planın temel prensipleri korunarak yeni bir yapılaşma planına göre gelişme göstermiştir.

Şekil 4.17 : SFU Burnaby Kampüsü planı.

Buradaki anlayışa göre, üniversite ve kampüsler yalnızca bir eğitim mekanı olarak düşünülmemeli, ayrıca öğrencilerin, çalışanların ve büyük ölçekte toplumun sağlığını ve iyilik halini destekleyen bir kaynak olarak görülmelidir. Burada deneyime, yaşantıya ve sosyal ilişkilere dayanan bir iyilik halinden bahsedilebilir. Bu bağlamda yapılan çalışmalardan sonra iyilik hali için üzerinde çalışılması gereken 10 madde belirlenmiştir (Şekil 4.18). Bu maddelerden yola çıkan ve bu maddeleri kapsayan UniverCity modeli, kampüsteki iyilik hali konseptinin kavramlaştırılmış ve sloganlaştırılmış halidir.

Şekil 4.18 : Öğrenme ortamlarında esenlik hali [Url-7]

Bu yaklaşıma göre kampüs öğrencilerin kent hayatından izole şekilde yaşadığı bir ortam değil, aksine kentlilerle beraber aynı ortamı paylaştıkları mekandır. Bu yaklaşımın diğer kampüslerden temel farkı, kampüs içinde kent halkının yaşaması, kampüsün hem öğrencilere hem de kentlilere hizmet etmesidir.

Öngörülebileceği üzere, kampüste yaşayan insanlar üniversitenin etrafında konumlanmış konutlarda yaşayan bir topluluğun sakinleridir. Kampüs içinde yapılmış konut alanlarının mülkiyet hakkı üniversitede olup, bu alanlar tasarım prensiplerine ve imar kurallarına uyulması koşuluyla, 30 yıllık kiralama yöntemiyle geliştirmecilere/girişimcilere açık tutulmaktadır. Kampüs içindeki konutlarda üniversite öğrencileri yaşadığı gibi öğretim üyeleri, emekliler, çocuklu aileler de yaşamaktadır. Günümüzde 3000 kişiye ev sahipliği yapan bölgenin önümüzdeki 25 yıl içinde 10.000 kişiye ev sahipliği yapması amaçlanmaktadır.

Kampüs sadece öğrenciler için, kent gibi tasarlanmış bir mekan olarak kalmamış, hem öğrenciler hem de konut sakinleri için bir kentin sunduğu olanakları sunmuştur. Bu konutlarda yaşayan bireylerin kampüs çevresini, kampüs içindeki sanat galerisini, yüzme havuzunu, spor alanlarını, kütüphaneyi, konferans salonlarını, sağlık ve spor merkezlerini kullanabilmeleri serbesttir (Şekil 4.19).

Şekil 4.19 : Hem öğrencilere hem kentliye hizmet eden kampüs mekanı [Url-8]

Bu yaklaşımın temel hareket noktası, öğrenciler ile konut sakinleri arasında kentsel çarpışmalara imkan tanıyarak bireyler arasındaki sosyal ilişkilerin geliştirilmesidir. Yapılan araştırmaya göre konut sahiplerinin %47'si öğrenciler, öğretim üyeleri veya üniversite çalışanlarıyla ilişki içindedirler. Bu ilişki komşuluk ilişkisi olabileceği gibi ortak mekan kullanımı veya organizasyonlara/gönüllü faaliyetlere katılma şeklinde de gerçekleşebilir. Kampüs mekanı kent halkının esenliklerine imkan tanıyan mekansal ve organizasyonel bir altyapı oluşturmaktadır.

Kişilerin esenlikleri sürdürülebilir bir kentsel yaşam ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu sürdürülebilirlik sadece doğa veya yaşam alanıyla ilgili değildir. Buradaki sürdürülebilirlik öğrenciler ile konutta yaşayan insanların oluşturdukları birliktelik ile oluşan toplumun devamı, bireylerin esenliklerinin artırılması ve deneyimlerinin değerlendirilmesiyle ortaya çıkan bilgi topluluğudur.

4.4 Bölüm Özeti

Bu bölümde kampüsler, kampüs tipleri ve kampüs tasarım elemanları anlaşılmaya ve bu çalışmadaki konumu belirlenmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde kampüs modelleri incelenmiştir. İkinci bölümde kampüs tasarım prensipleri ve elemanları değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde Dünya'dan sağlıklı kampüs örnekleri incelenmiştir.

Üniversite kampüsleri içinde pek çok fonksiyon barındıran komplekslerdir. Gelişmiş bir üniversite kampüsünün başlıca işlevleri olan; eğitim-öğretim, araştırma ve uygulama eylemlerini etkin bir şekilde gerçekleştirebilmek ve kullanıcılarının çalışma, barınma, beslenme, alışveriş, spor, sağlık, eğlence ihtiyaçlarını karşılayabilmek için her türlü imkana sahip olması gerekmektedir (Öztürk, 2009). Bu işlevleri yerine getirmek için kampüsler kampüs konumu, kampüs yerleşim modeli ve kampüs gelişimin modeli gibi konularda birbirlerinden farklılaşırlar.

Birbirinden farklılaşan kampüslerin kişilerin kullanımlarını kolaylaştıracak, esenlikleri arttıracak, güvenlik sağlayacak, erişilebilir hale getirecek çeşitli tasarım prensipleri ve barındırmaları gereken öğeler vardır.

Amaç sağlıklı ve esenliği destekleyen üniversite kampüsü tasarlamak olduğu zaman, konuya pek çok şekilde yaklaşılabileceğini ve konuyla alakalı çözümler üretilebileceğini bilmek gereklidir. Bu yaklaşımlar bize esenliği destekleyen üniversite ortamı için tek ve kesin bir yol değil, pek çok yol olduğunu göstermektedir.

5. ALAN ÇALIŞMASI

Bu bölümde alan çalışmasının gerçekleştirileceği yer olarak üniversite kampüsleri seçilmiştir. Üniversite kampüsleri özelinde İstanbul Teknik Üniversitesi Ayazağa Kampüsü araştırma alanını oluşturur. Kampüsün seçilme nedenleri:

1. Kampüs ortamının dış dünyaya göre daha eşitlikçi bir ortam olması. Kentlerde paraya dayalı mekan kullanımının en düşük seviyede olduğu yerlerden biri kampüslerdir. Her kullanıcının kampüs mekanından eşit derecede yararlanma hakkı vardır. Bu durum çalışma kapsamında yapılacak olan araştırmalarda, maddi durumdan kaynaklanacak farklılıkları azaltmaktadır.
2. Kampüs yapılaşmasının devam etmesi. Bitmemişlik genel olarak olumsuz bir durum olarak algılansa da, bu tez için kampüs yapılaşmasının bitmemesi pozitif bir durumdur. Çünkü tez sonucu üretilen bilgi, aynı ortamda kullanılabilir olacaktır. Bu da üretilen bilginin kısa zamanda gerçek hayat düzleminde uygulama ve olası sonuçları araştırma şansı verecektir.
3. Kampüs kullanıcılarının her gün yapacak bir işi olması ve öğrenciler için bu işin aynı olması. Esenlik için bireyin her gün yapacak bir işi olması önemlidir. Bu işten gelir elde etsin veya etmesin yapacak bir işi olması, bireyi günlük hayatın içinde tutacaktır. Ayrıca öğrencilerin işi temel olarak “eğitim” olduğundan, araştırmanın tutarlılığı açısından bireyler arasındaki farklar azalacaktır.
4. Kampüs mekanının konuda gerekli olan bireysel ölçeğe inebilme şansı vermesi. Esenlik çalışmaları ülke, kent, mahalle ölçeğinde yapılabileceği gibi, bireysel ölçekte de yapılabilir. Bu çalışma esenliği bireysel ölçekte incelemeyi amaçlar.
5. Üniversite çağının, öğrencilerin gençlikten yetişkinliği geçtiği bir zaman dilimi olması. Bu çağın yoğun geçtiği mekan kampüstür. Kampüsler bina

topluluklarından daha fazlasıdır. Öğrencinin sosyalleşebildiği, kişinin değiştiği, alışkanlıklar kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde kişilikte olan değişiklikler, bireyi yaşamı boyunca etkileyecektir. Bu dönemde kampüsün bireye etkisi, bireyi hayatı boyunca etkileyecektir.

İstanbul Teknik Üniversitesi Ayazağa Kampüsü'nün, esenlik-çevre-birey etkileşiminde etkin parametrelerin anlaşılması ve değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir.

5.1 Alan Çalışmasının Yöntemi

Esenlik ve çevre arasındaki ilişkinin anlaşılması ile, esenliği destekleyen bir üniversite kampüsü yaratılması amacıyla İTÜ Ayazağa Kampüsü'nde değerlendirmeler yapılmıştır. Bunun için anket, yerinde değerlendirme ve gözlem yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Anket çalışması için öğrenciler ele alınmış olup, 2015 yılı mayıs ayı bahar akademik döneminde toplam 50 öğrenci ile çalışma yapılmıştır. Anket çalışması 25 erkek 25 kadın öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çevre değerlendirmelerinde mesleki eğitimden kaynaklanan ön yargının önüne geçebilmek için mimarlık eğitimi alan öğrencilerle çalışma yapılmamıştır. Katılımcılara çalışma ile ilgili bilgi verilmiş ve gönüllü olanların ankete katılmaları istenmiştir. Çalışma anket sorularının cevaplandırılması ve deneklerle bire bir görüşme şeklinde gerçekleşmiştir.

Öğrencilerin mekan kullanımlarıyla alakalı soruların yanında, anket çalışmasında Kişisel İyi Oluş İndeksi Yetişkin (KİÖİ-Y) formundan yararlanılmıştır. Verilerin analizi MS Excel programında yapılmıştır.

Çalışmanın sonraki aşamasında, elde edilen anket sonuçları, kampüste yapılan gözlemler ve literatür çalışması beraber ele alınarak, Ayazağa Kampüsü ve öğrenci ilişkileri hakkında değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir.

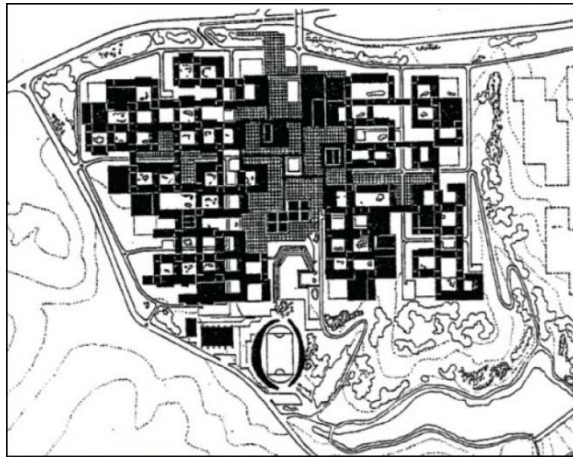
5.2 İTÜ Ayazağa Kampüsü

Temelleri 1773'e dayanan ve 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi adını alan üniversitenin mevcut binalarında daha fazla gelişim göstermesinin mümkün olmadığı anlaşıncaya, yeni bir yerleşke ihtiyacı doğmuştur. Üniversite bünyesindeki mimar ve planlamacılar tarafından oluşan bir grup ile ihtiyaç programı ve fiziki planlama çalışmaları

gerçekleştirilmiş, İstanbul Ayazağa'da yapılması planlanan kampüsün planı Kemal Ahmet Aru tarafından yapılmıştır.

Projenin tamamlanması için on yıllık bir süre belirlenmiş ve proje çalışmalarının yatırım programına paralel bir şekilde iki yıllık etaplar halinde yürütülmesine karar verilmiştir. Planlama için temel alınan öğrenci sayısı 1972 yılı için 12000 olmuştur. Kampüs 1983 yılında yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır (Hacıhasanoğlu ve Hacıhasanoğlu, 1997).

İTÜ Ayazağa Kampüsü'nün temel yerleşim şeması 60x60 metrelik kare bir ızgaranın birleşim noktalarındaki düşey sirkülasyon elemanları ile bunlar birbirine bağlayan akslarda değişik derinlikteki farklı mekanları içeren bloklar şeklinde oluşturulmuştur (Hacıhasanoğlu ve Hacıhasanoğlu, 1997). Kampüs planlamasında, yoğun bir plan dokusu kabul edilmiş ve pek çok akademik üniteler düşünülerek disiplinler arası bir ortam yaratılması amaçlanmıştır. Akademik alanları oluşturan çeşitli mimari birimler, bilimdeki gelişmelere paralel, esnek bir doku niteliğinde kabul edilmiş ve ileriki kullanışlara açık, içe dönük avlular çevresindeki tip elemanlardan oluşmuştur (Öztürk, 2009) (Şekil 5.1).

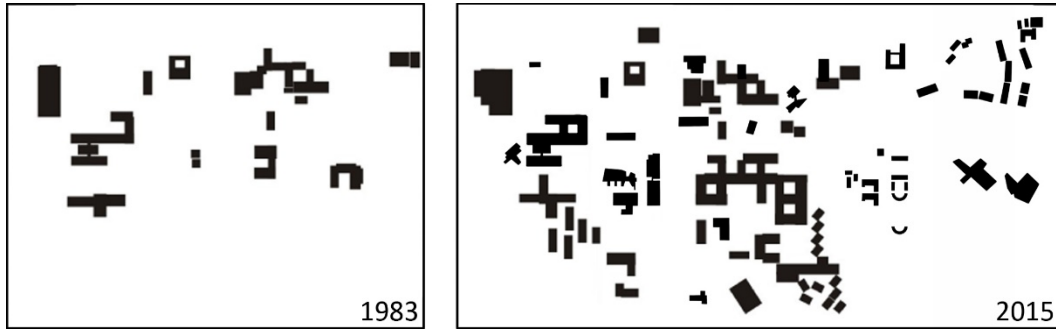

Şekil 5.1 : Ayazağa kampüsü planı, 1972 (Öztürk, 2009).

247 hektarlık alan üzerine yerleşmiş olan kampüs bünyesinde İnşaat, Elektrik-Elektronik, Kimya-Metalurji, Maden, Fen-Edebiyat, Uçak ve Uzay, Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakülteleri ve Enerji, Fen Bilimleri, Avrasya ve Yer Bilimleri, Bilişim Enstitüleri bulunmaktadır. Eğitim yapılarının yanı sıra rektörlük, 75. Yıl Öğrenci Merkezi, kütüphane, Süleyman Demirel Kültür Merkezi, kapalı spor salonu, kapalı yüzme havuzu, gölet, öğrenci yurtları, lojmanlar, halı saha, tenis kortları, stadyum ve çarşı da bu kampüste yer almaktadır (Url-9).

Ayazağa Kampüsü tasarlandığı 1972 yılında kent dışı kampüs olarak ele alınabilir, ancak İstanbul'un ve özellikle Büyükdere Caddesi boyunca Maslak bölgesinin karşılaştığı yoğun yapılaşma bu durumu değiştirmiştir. Kampüsün günümüzdeki durumu için kent içi kampüs tanımını kullanmak daha doğru olacaktır.

Ayazağa Kampüsü'nün orijinal planı için şebeke yerleşme sistemi tanımı yapılabilir. Günümüzdeki duruma bakıldığında yaygın yerleşme sistemine geçişten bahsedilebilir. Zaman içinde oluşan bu gelişim ve dönüşümün belirli bir plan dahilinde yapıldığı söylenemez (Şekil 5.2). Kampüsün tasarlandığı 1972 yılından günümüze kadar olan gelişiminde işlevsellikten uzak orta avlularının varlığından, kabul edilemeyecek boyutlarda kayıp alanlardan, arazi eğiminin kötü kullanımından ve düzensiz bir kampüs planından bahsetmek mümkündür (Çınar, 1998).

Şekil 5.2 : İTÜ Ayazağa Kampüsü plan lekesinin değişimi.

5.2.1 Kampüs elemanlarının değerlendirilmesi

Bu kısımda İTÜ Ayazağa Kampüsü, kampüs tasarım elemanları ve prensipleri kapsamında değerlendirilecektir. Bu değerlendirme kampüsün öğrenci esenliğine etki edebilecek unsurlar bağlamında yapılmıştır.

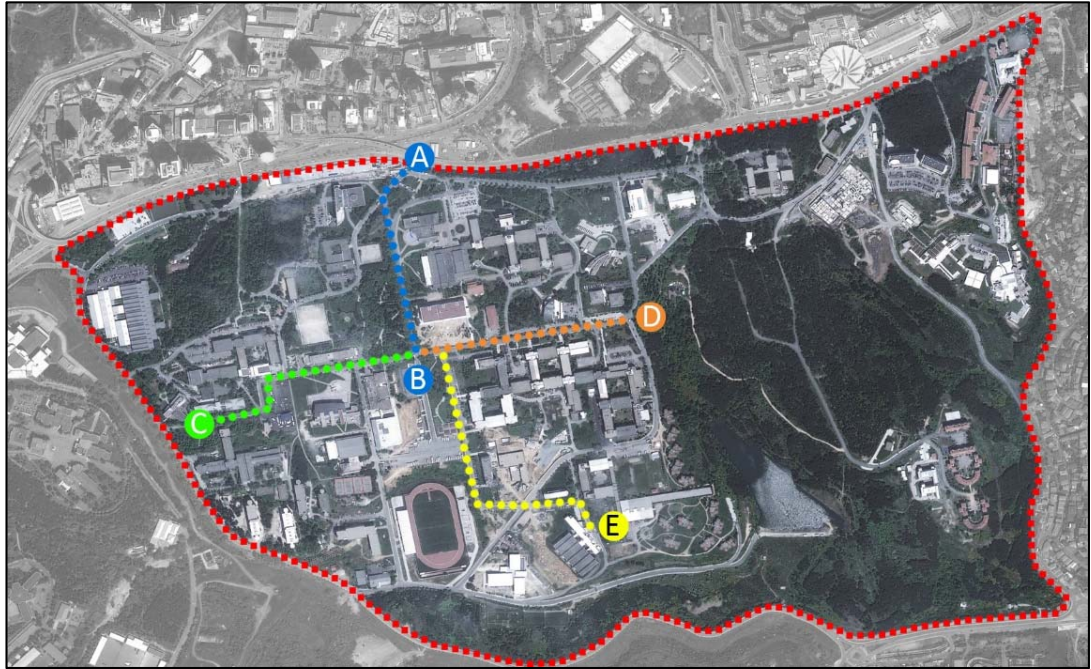
Kampüs içi sirkülasyon: Ayazağa Kampüsü'nde (Şekil 5.4), taşıt yolları ile birlikte sürekliliğini devam ettiren yaya yollarının yanı sıra, açık alanlar ve akademik birimler arasında ulaşımı sağlayan tali yollar bulunmaktadır. Araç yolları ile birlikte tasarlanan yaya yolları, gün boyu yoğun yaya kullanımına maruz kalan alanlarda yetersiz kalmaktadır. Ağaçlık alanlar arasında bulunan tali yollar ve gezinti yolları ise diğer tip yollara göre daha ilgi çekicidir. Bu yollar özellikle düşük güvenlik hissi sebebiyle daha çok gündüz kullanılmaktadır. Bunun yanında yaya yolları, arazinin mevcut eğimi nedeniyle yer yer rampa ve merdivenlerle çözümlenmiştir. Zaman

zaman yorucu olan bu durum, bu tip yolların kullanılmasını azaltan diğ er bir durumdur ( ekil 5.3).

Şekil 5.3 :  TU Ayazağ a Kampüsü yaya yolları.

Şekil 5.4’de Ayazağ a Kampüsü’nde öğrencilerin, yaya olarak en çok kullandığı rotalar belirlenmiş,  ekil 5.5’de ise bu rotaların uzaklıkları ve ortalama erişim süreleri saptanmıştır. Buna göre; kullanıcıların kampüs girişi olan A noktasından ana mekan olarak belirlenen B noktasına ulaşması 5 dakika sürerken en uzak noktadaki ortak kullanım mekanına ulaşım 14 dakika olarak hesaplanmıştır.

Şekil 5.4 :  TU Ayazağ a Kampüsü

Buna göre kampüsün ana giriş kapısı A (Ana giriş kapısı) noktasından, B (Bedri Karafakioğ lu Caddesi) noktasına kadar devam eden aks, ilk bakışta barındırdığı oturma alanları, aydınlatması, peyzajı ve çok yoğ un insan hareketiyle iyi tasarlanmış ve kaliteli bir mekan olarak görülebilmektedir. Ancak yapılan gözlemlere göre bu

aks öğrenciler tarafından sadece ulaşım amacıyla kullanılmaktadır. Bunun sebebinin buranın transit bir geçiş rotası olması, yaşamın ve hareketin bu aksta kampüsün diğer noktalarına göre daha hızlı akması ve fazla tasarlanmışlık sebebiyle mekanın bireye olan buyurganlığı sonucu kendiliğinden gelişen aktivitelere izin vermemesi olduğu söylenebilir. Bu bağlamda öğrencilerin asıl vakit geçirdikleri aks C-D aksı olarak adlandırabileceğimiz Bedri Karafakioğlu Caddesi olmuştur.

Şekil 5.5 : Kampüs içindeki birimlere erişim süreleri

Kısım	Uzaklık	Ortalama Süre
A-B	500 m.	5 dk.
B-C	550 m.	6 dk.
B-D	450 m.	5 dk.
B-E	650 m.	8 dk.

Kampüs içindeki genel ulaşım sürelerine baktığımızda süreler makul gözükse de, birimler arasındaki kayıp mekanlar, kampüsün engebeli yapısı, mevsim şartlarından korunmak için gerekli yarı açık mekanların eksikliği, kaldırımların durumu ve yetersiz otopark alanları sebebiyle oluşan yürüme güçlüğü sebebiyle iyi bir sirkülasyon sisteminden bahsetmek mümkün değildir. Bu sebeple öğrenciler gün içindeki zamanlarını kısıtlı mekanlarda geçirmekte veya gün boyunca sadece kendi bölüm binalarını kullanmaktadırlar. Kampüs içinde daha kompakt bir yapı gereksinimi açıktır. Bunun yanında bazı yurtların kampüs ana mekanına uzaklıkları yurtlara ulaşımı zorlaştırmakta, bu durum kampüs içinde ring servisler kullanılarak giderilmeye çalışılmaktadır.

Aydınlatma ve ışık: Kullanıcıların güvenliği açısından gece aydınlatmasının büyük önemi vardır. Ayazağa Kampüsü'nde iki tip gece aydınlatılmasından bahsedilebilir. Kullanımın yoğun olduğu giriş kapısı, kütüphane, yüzme havuzu ve yurt gibi mekanların çevresi ve ana yolların iyi şekilde aydınlatılmasıyla güvenli ve konforlu bir kampüs ortamından bahsedilebilir. Bunun yanında araç yollarından ayrı yollarda, gezinti yollarında kullanılan aydınlatmaların sayıca az oldukları, bu alanların gece kullanımı için uygun olmadıkları tespit edilmiştir. Kampüste kullanılan aydınlatma elemanları, kentin diğer yerlerinde kullanılan elemanlara benzemekte, kullanıcıya kampüs ortamında olduğunu hissettirecek tasarımsal bir kimlik barındırmamaktadır (Şekil 5.6).

Şekil 5.6 : Kampüs aydınlatmaları (Url-10).

Yeşil alanlar ve doğa: İTÜ Ayazağa Kampüsü yeşil alanlar bakımından zengin sayılabilecek bir alandır. Kampüsün ilk planlama aşamasında yoğun yeşil alanlar korunarak yerleşime açılmamıştır. Bu tutum günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

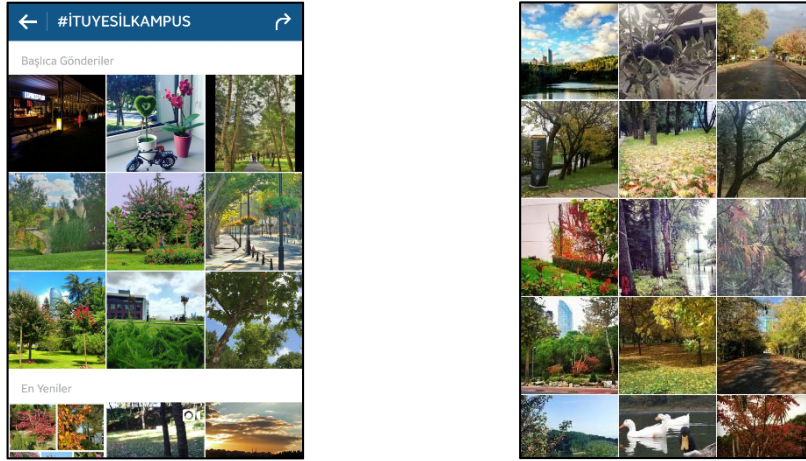
Kampüste sık orman dokusu, doğal peyzajı sağlayan bodur bitkiler, çim alanlar ve mevsimsel duruma göre yoğun çiçekli bitkiler bulunmaktadır. Bitkilendirme görsel etkinin yanında kullanıcılar için gölge alanlar da oluşturmaktadır.

Şekil 5.7 : Yaya yolları ve bitkilendirme ilişkisi

Öğrencilerin sıklıkla kullandıkları yeşil alanlar Mustafa İnan Kütüphanesi ile Merkezi Derslik önündeki çim alanlardır. Bu alanlar kampüsün sıklıkla kullanılan ana aksı olan Bedri Karafakioğlu Caddesi üzerinde yer alırlar. Sık kullanımlarının sebebi insan hareketinin yoğun olmasından ziyade, bu iki alanın görsel algı korunurken belirli bir geri çekilmeye izin vermeleridir. Diğer pek çok alan daha nitelikli doğayla baş başa kalma duygusu yaratsa da, düşük güvenlik hissi pek çok yeşil alanın kullanılmasını engellemektedir. Kampüsteki tüm yeşil alanlar değil, belirli şartları sağlayan yeşil alanlar tercih edilmektedir.

Ayazağa Kampüsü doğaya ve öğrenci ilişkisine yaklaşımıyla öğrenci esenliğine pozitif etki edip, destekleyebilen bir alandır. “İTÜ yeşil kampüs” sloganından hareketle bu konuda çalışmalar devam etmektedir. Çeşitli sosyal paylaşım platformlarında bu konuda öğrenciler ve çalışanlar tarafından sık sık paylaşımlar yapıldığı gözlemlenmiştir. Bireylerin bu platformlarda sıklıkla keyif aldıkları anların, durumların, mekanların paylaşımı yapıldığı düşünülürse, kampüs doğasının öğrenciler tarafından keyif alınan bir yer olduğu sonucuna varılabilir.

Şekil 5.8 : Sosyal medyada İTÜ Ayazağa Kampüsü

Yönlendirme elemanları ve tabelalar: Ayazağa Kampüsü’nde alanın genel planını anlatan tabelalar ve yönlendirme elemanları bulunmaktadır. Torun (2004)’un Ayazağa Kampüsü’nde yaptığı çalışmada öğrencilerin %42’si kampüsü tabelalar açısından iyi bulurken, %42’si ise orta olarak değerlendirilmiştir. Tabelalar nitelikli olsa da, kampüsün tümüne yayılmamaları ve bazılarının üzerinde çeşitli ilanların yetiştirilmiş olması eksiklik olarak görülmektedir.

Yapılan görüşmelerde öğrenciler kampüsü kullanmaya yeni başladıkları dönemde kampüs içindeki birimleri bulmada sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kampüsü bir süre kullandıktan sonra oluşan deneyimle kampüs içinde yol bulmak kolaylaşsa da, üniversiteye yeni başlamış bir bireyin yön ve yol bulma sıkıntısı yaşaması, hem bireyde güvensizlik yaratacak hem de mekanı keşfetmesini engelleyecektir.

Bunun yanında 2015-2016 eğitim-öğretim yılı itibarıyla yeni bir tabelalandırma çalışmasına başlanmıştır. Yeni tip tabelalar tasarımları ve sağladıkları bilgi bakımından bir üniversite kampüsüne yakışır niteliktedir. Yeni tip bilgi ve yönlendirme tabelalarının ne kadar etkin olduğunun anlaşılması için yapılacak bir

değerlendirme ile Torun'un 2004 yılında yaptığı çalışmayı karşılaştırmak faydalı olacaktır (Şekil 5.9).

Şekil 5.9 : İTÜ Ayazağa Kampüsü yönlendirme tabelaları. Solda eski tip, sağda yeni tip

Su ögesi: Ayazağa Kampüsü'nde en büyük su yüzeyini gölet oluşturmaktadır. Gölet ve çevresi öğrencilerin dinlenme ve gezinti amacıyla kullanabilecekleri bir alandır. Ayrıca çevredeki bitki örtüsü, oturma elemanları gibi öğelerle zenginleştirilmiştir.

Süleyman Demirel Kültür Merkezi ve Mustafa İnan Kütüphanesi önündeki havuzlar diğer dikkat çekici su elemanlarıdır. Mustafa İnan Kütüphanesi önündeki su elemanı ve yeşil alan uygun mevsim şartlarında pek çok insanın toplandığı ve aktivitelere izin veren, öğrenciler tarafından sıkça kullanılan bir mekandır (Şekil 5.10).

Şekil 5.10 : Mustafa İnan Kütüphanesi önündeki su elemanı ve gölet

Plastik öğeler: Ayazağa Kampüsü'nde Mustafa İnan Kütüphanesi, Süleyman Demirel Kültür Merkezi, inşaat fakültesi ve uzay-uçak fakültesi önünde plastik öğeler bulunmaktadır (Şekil 5.11). Bu öğelerin daha çok mesleki eğitim alanlarının dışa vurulduğu öğeler oldukları görülmektedir. Genel olarak bakıldığında kampüste, bir

üniversitede olundugunu hatırlatacak, entelektüel seviyeyi destekleyecek güçlü etkide plastik öğeler bulunmamaktadır.

Şekil 5.11 : İTÜ Ayazağa Kampüsü'ndeki plastik öğeler

Oturma alanları: Ayazağa Kampüsü'nde nitelik ve nicelik yönünden çeşitli oturma elemanları gözlemlenmektedir (Şekil 5.12). Genel olarak bakıldığında dinlenme, yeme-içme, çalışma gibi işlevlere hizmet edecek elemanların bulunmaması ve niceliksel olarak ihtiyaçları tam olarak karşılayamadıkları gözlemlenmiştir. Bu da öğrencilerin kampüs içindeki kafeleri kullanmalarına sebep olmaktadır. Bunun yanında mevsim şartları elverdiği takdirde yeşil alanların sıklıkla oturma elemanı işlevi gördüğü gözlemlenmiştir.

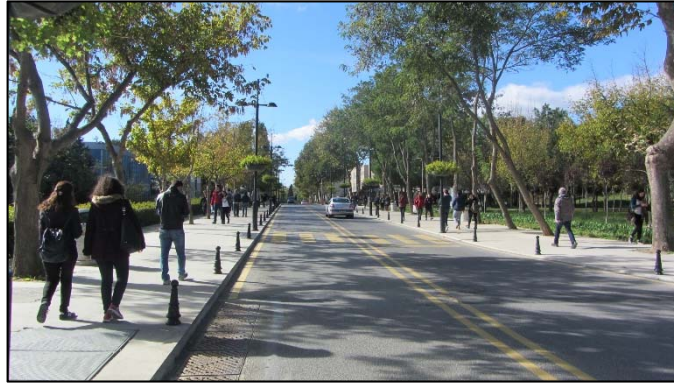
Şekil 5.12 : İTÜ Ayazağa Kampüsü'ndeki oturma elemanları

Meydanlar: Ayazağa Kampüsü'nde törenlerin düzenlendiği, Atatürk heykelini barındıran, yol seviyesinden daha düşük kotta yer alan bir meydan bulunmaktadır (Şekil 5.13). Bu meydan çevresindeki bitki örtüsü ile beraber farklı bir mekan hissi yaratmaktadır. Bu özelliklerine rağmen sözü edilen meydan kampüs içindeki yeri ve insan hareketinde uzaklığı sebebiyle sadece resmi törenler için kullanılmaktadır.

Şekil 5.13 : Atatürk heykelinin bulunduğu tören meydanı

Bunun yanında Bedri Karafakioğlu Caddesi fiziksel özellikleri sebebiyle olmasa da, barındırdığı fonksiyonları ve gün boyu yoğun insan hareketiyle meydanlaşma gösteren bir alan haline gelmiştir. Bu cadde ileride araç trafiğine kapatılarak, tanınmış, ihtiyaç duyulan ve etkin bir kampüs meydanı olabilecek potansiyeli taşımaktadır.

Şekil 5.14 : Bedri Karafakioğlu Caddesi

Kampüste öğrencilerin toplanabileceği, yeterli büyüklüğe sahip ve mimari programla desteklenmiş bir meydanın varlığından söz edilemez. Yapılan gözlemlerde öğrenciler bir meydanın sağlayabileceği toplanma ve beraber vakit geçirme ihtiyaçlarını kampüs içindeki kafelerde ve fakülte binalarının bahçelerinde karşılamaktadırlar. Öğrencilerin sıklıkla kullanacağı iyi tasarlanmış bir meydan, hem öğrencilerin bir araya gelmesini sağlayabileceği, hem de bir kampüs topluluğu oluşmasına yardımcı olacağından öğrencilerin esenlikleri için yararlı olacaktır.

Spor alanları: Kampüs içinde çok sayıda spor alanı bulunmaktadır. Bu alanlar futbol sahaları, voleybol sahası, tenis kortları, stadyum, kapalı spor salonu, kapalı yüzme havuzu ve basketbol sahalarıdır (Şekil 5.15).

Ayazağa Kampüsü'nde 19 bin 980 metrekare kapalı, 23 bin 630 metrekare açık olmak üzere toplam 43 bin 610 metrekare spor alanına sahiptir. Bunun yanında

kampüs içinde yürüyüş parkurlarının ve açık alan spor alanlarının yapımına devam edilmektedir. Kampüs içindeki spor alanlarının niceliksel olarak yeterli seviyede olup, öğrencilerin esenliklerini destekleyebilecek seviyededir.

Şekil 5.15 : İTÜ stadyumu ve basketbol sahaları

Erişilebilirlik ve evrensel tasarım: Kampüsün inşa sürecinin uzun yıllar önce başlaması ve planlama sürecinde erişilebilirliğin bir tasarım kriteri olmaması, arazinin eğimli yapısı, birimlerin dağınıklığı, yaya yollarının yetersizliği ve kimi yerde bakımsızlıkları kampüsü engelli veya engelsiz tüm bireyler için kullanımı zor bir mekan yapmaktadır.

Bu çalışmada kampüs dış mekanı üzerinden gözlemler yapılmış olup, bina girişlerinde, bina içinde yatay ve düşey erişilebilirlik durumu değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Kampüsün erişilebilirlik düzeyinin artırılması için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar kaldırım yüksekliklerinin alçaltılması, otoparkların engelli araçları için düzenlenmesi, yaya geçitlerinin yapılması ve sesli uyarı sistemlerinin entegrasyonu, görme engelliler ve yük taşıyanların yol ile kaldırım arasındaki bağlantılarını sağlayacak kaldırım rampaları eklenmesi, görme engellilere dönüş, aktarım noktaları gibi unsuları algılabilecek yüzey elemanları ve dokuları eklenmesidir. Bu değişikliklerin planlama ve yapım aşamaları uzun süre alacağından etaplama şeklinde yapılmaktadır. Tüm bu sistemin kampüsün her yerinde olmaması istenilen seviyede erişilebilirliğe izin vermese de, uygulama aşaması bittikten sonra erişilebilirlik konusunda faydalı olacağı açıktır (Şekil 5.16).

Şekil 5.16 : Kampüste uygun erişilebilirlik sunan yol ve kaldırım çalışması

Kampüste yaya hareketini sınırlandıran merdivenler ve birbirinden farklılık gösteren zemin kaplama malzemeleri kullanılmıştır. Bireylerin hareketlerinin kolaylığı ve zeminin algılanması için tüm yolların aynı dokuda olması gerekmektedir. Yaya yollarının genişlikleri genel olarak yeterli olmakla beraber, hareket halindeki bireyin dinlenmesini sağlayacak, güneşin ve yağmurun olumsuz etkilerinden koruyucu kent mobilyaları bulunmamaktadır. Bazı yaya yollarının bakımsızlık sonucu bitkilenmeye maruz kaldığı ve yol kenarlarına park etmiş araçlar sebebiyle hareketin kısıtlandığı görülmüştür.

Çeşitli noktalarda aydınlatma elemanları ve direkler yaya akslarında bulunup, hareketi engelleyen yapıdadır. Bunun yanında kampüste kayıp alanlar olarak tanımlayabileceğimiz alanlar bulunmaktadır. Bu alanlar tasarlanmamış veya bakımsız, kullanıcılar tarafından kullanılmayan, yeterli aydınlatmaya sahip olmayan, düşük güvenlik hissine sahip alanlar olarak özetlenebilir. Bu alanlar kampüste insan hareketini sınırlandıran önemli problem noktalarıdır. Ayrıca kampüste ulaşımı sağlayan ring servisler engelliler için uygun değildir ve özellikle akşam saatlerinde çok kalabalık oldukları gözlemlenmiştir.

5.3 Kişisel İyi Oluş İndeksi

Bu çalışmada öğrencilerin esenliğini belirlemek için Uluslararası İyi Oluş Grubu (International Wellbeing Group) tarafından geliştirilen ve pozitif psikoloji alanında en yaygın kullanılan ölçeklerden bir olan Kişisel İyi Oluş İndeksi Yetişkin (KİÖİ-Y) formundan yararlanılmıştır.

Kişisel İyi Oluş İndeksi (Kişisel İyi Olma Ölçeği, Yaşam Alanlarındaki Doyum Ölçeği) Uluslararası İyi Olma Grubu tarafından Cummins (1995)'in Kapsamlı

Yaşam Kalitesi Ölçeği'ne (Comprehensive Quality of Life Scale) dayanarak geliştirilmiştir (Şimşek, 2011).

KİÖİ-Y (IWG, 2006) kişisel esenlik kavramının ölçümlemesi amacıyla pek çok ülkede ve farklı örneklemeler üzerinde uygulanmıştır (McGillivray ve diğ, 2009). Ölçek Berberice, Arapça, Çince, Hırvatça, Felemenkçe, İngilizce, İtalyanca, Japonca, Norveççe, Farsça, Rusça, Türkçe, Slovakça ve İspanyolca'yı da içine alan 48'den fazla ülkede farklı dile çevrilmiş ve adı geçen ülke topluluklarına uygulanmıştır (IWG, 2006).

Kişisel İyi Oluş İndeksi çalışmalarını ülkemizde Dr. Bekir Fatih Meral, Doç. Dr. Candan Öztürk ve Dr. Eylem Şimşek tarafından yapılmıştır (url-11).

KİÖİ-Y formunun uyarlama çalışmalarına dil geçerliği ile başlanmıştır. İndeks Türkçeye Şimşek (2011) tarafından çevrilmiştir. Dil geçerliğinde çeviri- tekrar çeviri (back-translation) yöntemi kullanılmıştır (Şekil 5.17). Türkçe çevirisinin Cronbach alpha katsayısı .87 ve yaşam doyumu ölçeği (Diener ve diğ, 1985) ile paralel geçerliği .75'dir. İlgili sonuçlara göre KİÖİ-Y formunun, Türkiye'de pozitif psikoloji ve yaşam kalitesi çalışmaları kapsamında kişisel esenliği ölçebilecek yeterlikte olduğu söylenebilir.

	İngilizce	Türkçe
1	Thinking about your own life and personal circumstances, how satisfied are you with your life as a whole ?”	Kendi yaşamınızı ve kişisel koşullarınızı düşündüğünüzde yaşamınızdan bir bütün olarak ne kadar memnunsunuz?
2	How satisfied are you with your standard of living ?	Yaşam standartlarınızdan ne kadar memnunsunuz?
3	How satisfied are you with your health ?	Sağlığınızdan ne kadar memnunsunuz?
4	How satisfied are you with what you are achieving in life ?	Yaşamınızda başardıklarınızdan ne kadar memnunsunuz?
5	How satisfied are you with your personal relationships ?	Kişisel ilişkilerinizden ne kadar memnunsunuz?
6	How satisfied are you with how safe you feel ?	Kendinizi güvende hissetme düzeyinizden ne kadar memnunsunuz?
7	How satisfied are you with feeling part of your community ?	Kendinizi bir topluluğun üyesi olarak hissetmekten ne kadar memnunsunuz?
8	How satisfied are you with your future security ?	Geleceğinizin güvenliğinden ne kadar memnunsunuz?

9	How satisfied are you with your spirituality or religion ?	Din ya da maneviyatınızdan ne kadar memnunsunuz?
---	--	--

Şekil 5.17 : Kişisel İyi Oluş İndeksi Türkçe ve İngilizce halleri (Şimşek 2011).

KİÖİ-Y formu, kişisel esenliği, bireylerin sekiz yaşam alanıyla ilgili memnuniyet düzeyleri üzerinden ölçmeyi hedefleyen bir ölçme aracıdır.

Bu faktörlerden birisi olan ve ölçeğe sonradan eklenen “din ya da maneviyatınızdan ne kadar memnunsunuz” maddesi Avustralya örnekleminde yaşam doyumunu açıklama varyansına etki etmediğinden ve örneklem açısından çekince yaratabileceğinden bu araştırmaya dahil edilmemiştir.

Ankette alınabilecek en yüksek puan 100’dür. Genel olarak bireylerin esenlikleri için normal aralığın 55-90 puan arasında olduğu söylenebilir. Eğer esenlik 55 puanın altına düşerse, bu depresyon riskine işaret eder (Australian Unity, 2010).

10 yıllık ortalamalara bakıldığında, Avustralya yetişkin örnekleminin kişisel esenlik algısı ortalama en düşük 73,7 en yüksek 76,7 olmuştur (Australian Unity, 2010). Şimşek (2011)’in Anadolu Üniversitesi’nde 233 öğretim elamanıyla yaptığı çalışmada genel ortalama 70.6 olarak bulunmuştur. Şimşek’in (2011) çalışmasına göre Anadolu Üniversitesi’ndeki öğretim elemanlarının genel olarak yaşam alanlarından doyum aldığı söylenebilir.

Bu tez çalışması, belli bir zaman diliminde yapılmış, o zamanın kesitini almıştır. Esenlik çalışmalarında süreklilik önemlidir. Uzun yıllara yayılmış çalışmalar süreci değerlendirebilecek verilere sahip olabilecekken, bu tez çalışması ancak durumu değerlendirmiştir. Bu durum, çalışmanın kısıtlılıklarındandır.

Bu çalışmadaki anket soruları, KİÖİ-Y formu hakkında daha fazla bilgi ve formun tez için nasıl kullanıldığı EK C kısmında bulunabilir.

5.4 Değerlendirme

Anket çalışmasının değerlendirilmesinde 50 öğrenciye ait genel grafiklerin yanında, esenliği en düşük ve en yüksek olan 5 öğrenciye ait grafikler de yer almıştır. En düşük ve en yüksek esenliğe sahip öğrencilerin durumları ve tercihleri arasında anlamlı ilişkiler ve farklılıklar görülmüştür.

Esenlik puanı en yüksek öğrenciler 5 erkekten oluşurken, en düşük olan öğrenciler 4 kadın ve 1 erkekten oluşmaktadır.

BÖLÜM	Erkek	Kadın	Toplam
Nano Mühendisliği	1	0	1
Maden Mühendisliği	2	0	2
Metallurji-Malzeme Mühendisliği	1	0	1
Kimya Mühendisliği	0	5	5
Elektronik-Haberleşme Mühendisliği	4	2	6
Enerji Bilimi ve Teknolojileri	0	1	1
Endüstri Mühendisliği	1	2	3
İşletme Mühendisliği	1	2	3
Fizik Mühendisliği	0	3	3
Elektrik Mühendisliği	3	0	3
Jeoloji Mühendisliği	0	2	2
Matematik Mühendisliği	3	1	4
Bilgisayar Mühendisliği	1	3	4
Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği	1	0	1
Kontrol ve Otomasyon Mühendisliği	1	0	1
Meteoroloji Mühendisliği	1	1	2
İnşaat Mühendisliği	5	0	5
Jeofizik Mühendisliği	0	1	1
Tekstil Mühendisliği	0	1	1
Çevre Mühendisliği	0	1	1
TOPLAM	25	25	50

Şekil 5.18 : Anket çalışmasına katılan öğrencilerin bölümleri (Anket soru 3).

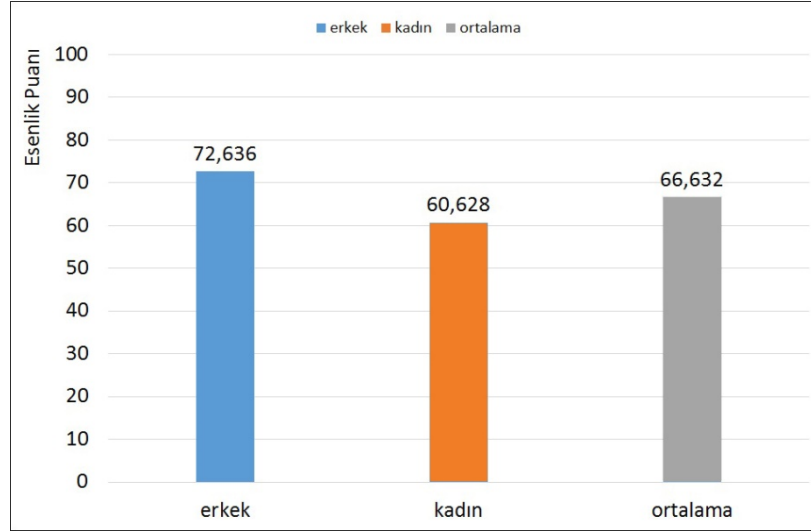
BÖLÜM (En düşük iyilik hali)	Erkek	Kadın	Toplam
Fizik Mühendisliği	0	1	1
Tekstil Mühendisliği	0	1	1
Jeoloji Mühendisliği	1	1	2
İşletme Mühendisliği	0	1	1
TOPLAM	1	4	5

Şekil 5.19 : En düşük esenliğe sahip 5 öğrencinin bölümleri.

BÖLÜM (En yüksek iyilik hali)	Erkek	Kadın	Toplam
İnşaat Mühendisliği	2	0	2
Nano Mühendisliği	1	0	1
Kimya Mühendisliği	1	0	1
Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği	1	0	1
TOPLAM	5	0	5

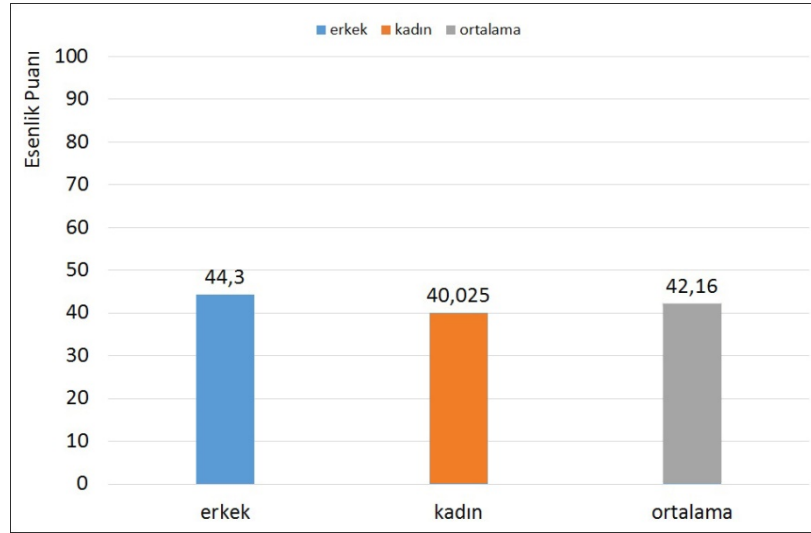
Şekil 5.20 : En yüksek esenliğe sahip 5 öğrencinin bölümleri.

Anketi çalışmasının yapıldığı öğrenciler 20 farklı bölümde eğitim hayatlarını sürdürmektedirler (Şekil 5.18). Bu durum çalışmanın farklı öğrenci gruplarını kapsaması bakımından olumludur. En düşük esenliğe sahip 1 erkek ve 4 kadın öğrenciden oluşan grup 4 farklı bölümde eğitimlerine devam etmektedir (Şekil 5.19). En yüksek esenliğe sahip 5 erkek öğrenci de yine 4 farklı bölümde eğitimlerine devam etmektedir (Şekil 5.20).

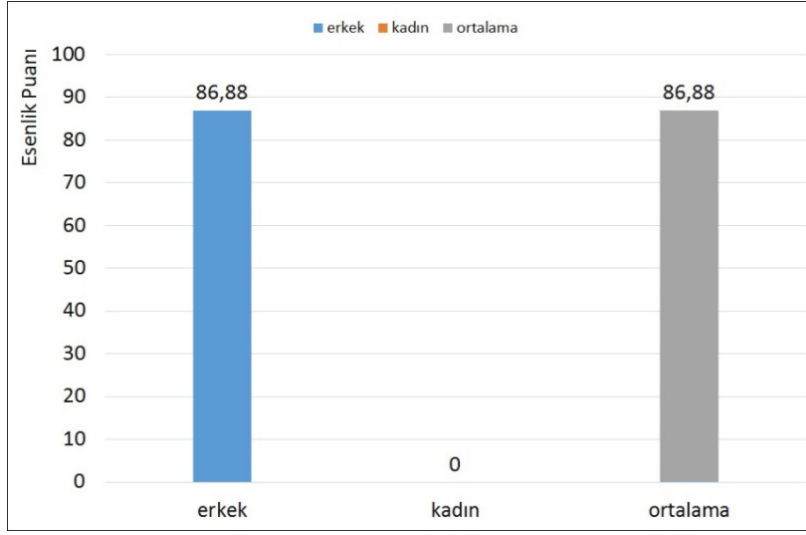

Şekil 5.21 : Kadın ve erkek öğrencilerin esenlik puanları.

Şekil 5.21'e göre öğrencilerin esenlik puanları ortalama 66,632 bulunmuştur. Avustralya yetişkin örnekleminin kişisel esenlik algısı ortalama 75,7 (Australian Unity, 2010) ve Anadolu Üniversitesi öğretim elemanlarının genel ortalamasının 70,6 (Şimşek, 2011) olduğu göz önüne alınırsa ankete katılan öğrencilerin esenliklerinin düşük olduğu söylenebilir. Erkek öğrenciler ile kadın öğrenciler arasında ise anlamlı bir fark bulunmaktadır. Cinsiyet esenliği etkileyen bir değişken olarak ortaya çıkmıştır.

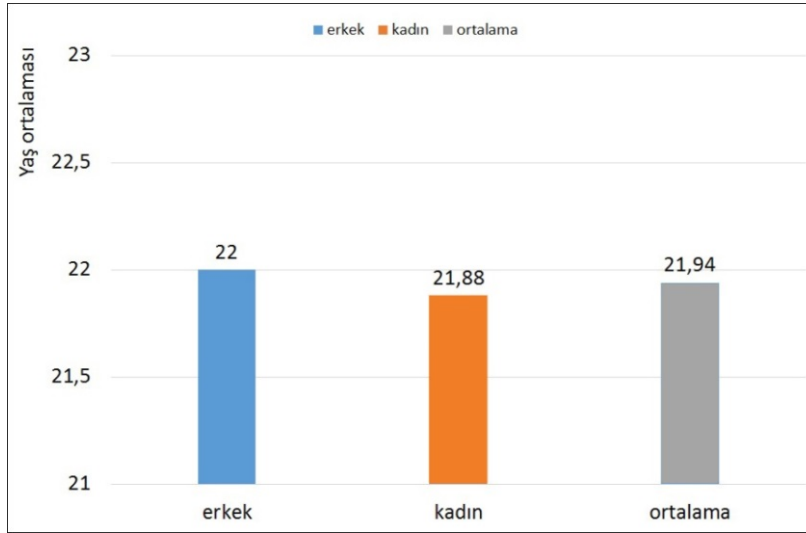

Şekil 5.22 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin esenlik puanları

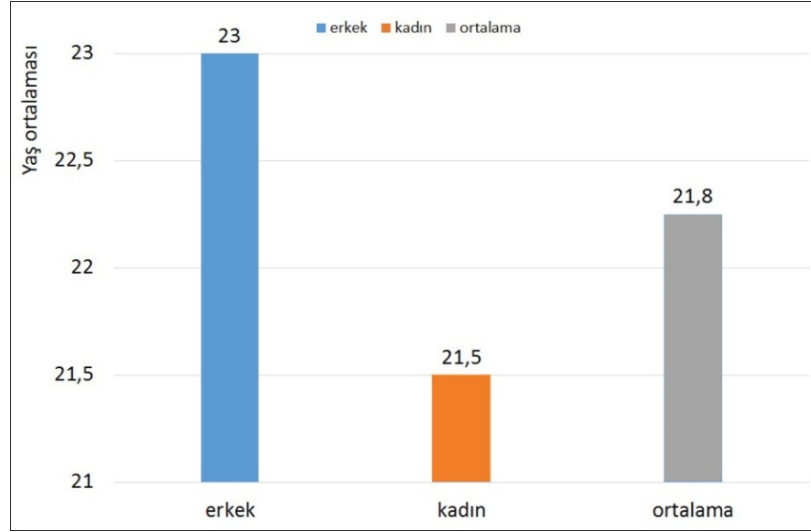

Şekil 5.23 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin esenlik puanları.

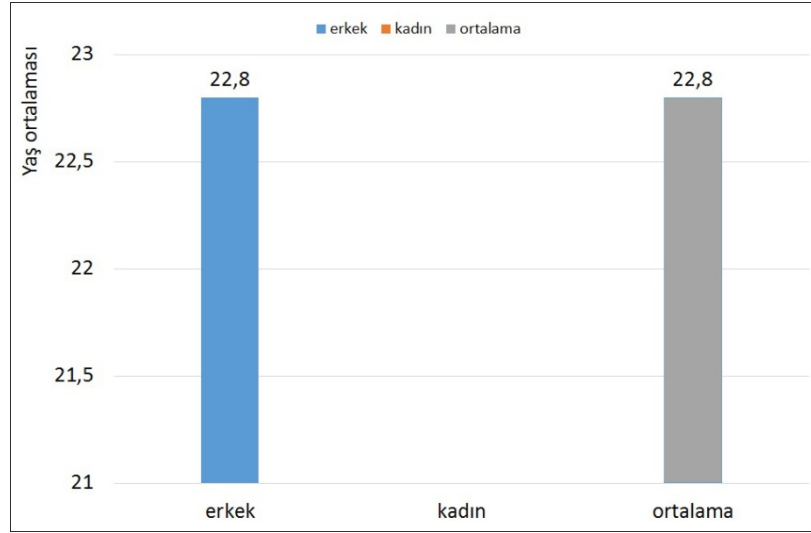
Şekil 5.22'ye göre esenliği en düşük 5 öğrencinin esenlik puanları ortalama 42,16 bulunmuştur. Şekil 5.23'e göre ise esenliği en yüksek 5 öğrencinin esenlik puanları ortalama 86,88 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 5.24 : Ankete katılan öğrencilerin yaş ortalaması (Anket soru 1).

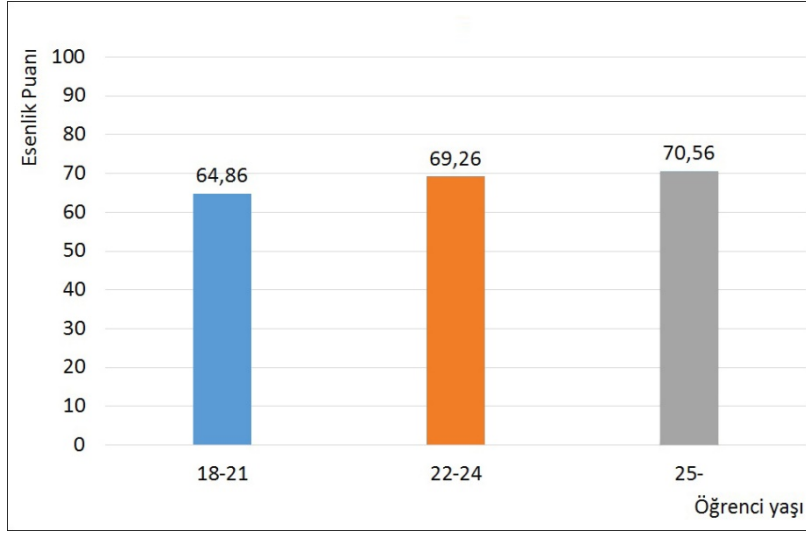

Şekil 5.25 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin yaş ortalaması.

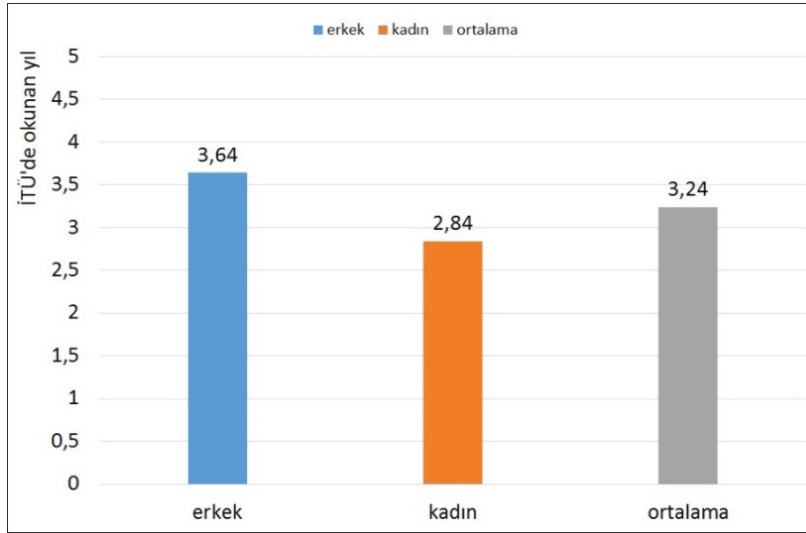
Şekil 5.26 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin yaş ortalaması.

Şekil 4.24'e göre öğrencilerin yaş ortalaması 21.94'tür. Erkek öğrencilerin yaş ortalamasının küçük bir farklı kadın öğrencilerin yaş ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür. Şekil 5.25'e göre esenliği en düşük 5 öğrencinin yaş ortalaması 21.8 olurken, Şekil 5.26'ya göre esenliği en yüksek 5 öğrencinin yaş ortalaması 22.8 olmuştur.

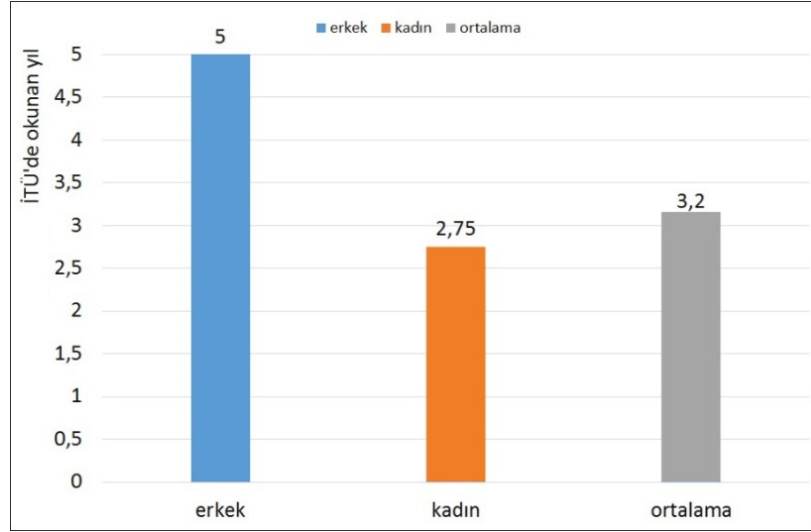
Şekil 5.27 : Yaş ve esenlik ilişkisi.

Yaş ve esenlik arasında ilişki bulunmaktadır. Bireyin yaşı esenliği etkileyen bir değişken olarak ortaya çıkmıştır. Şekil 5.27’ye göre öğrenci yaşı arttıkça esenlik artmaktadır.

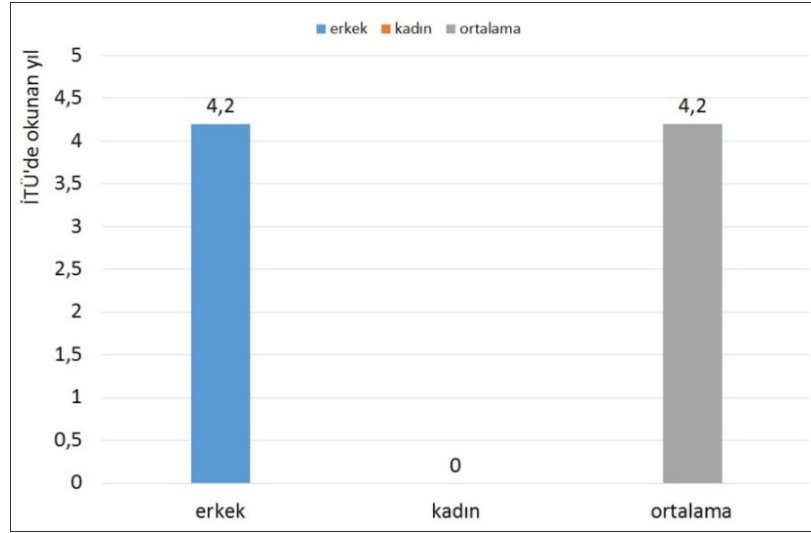

Şekil 5.28 : Deneklerin İTÜ’lü olma süreleri (Anket soru 4).

Şekil 5.28’e göre öğrenciler ortalama 3.64 yıldır İTÜ öğrencisidir. Erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre daha uzun süredir İTÜ öğrencisidir. Şekil 5.29’a göre esenliği en düşük 5 öğrencinin İTÜ’de okuma süresi 3,2 yıl olurken, Şekil 5.30’a göre esenliği en yüksek 5 öğrencinin İTÜ’de okuma süresi 4,2 yıl olmuştur.

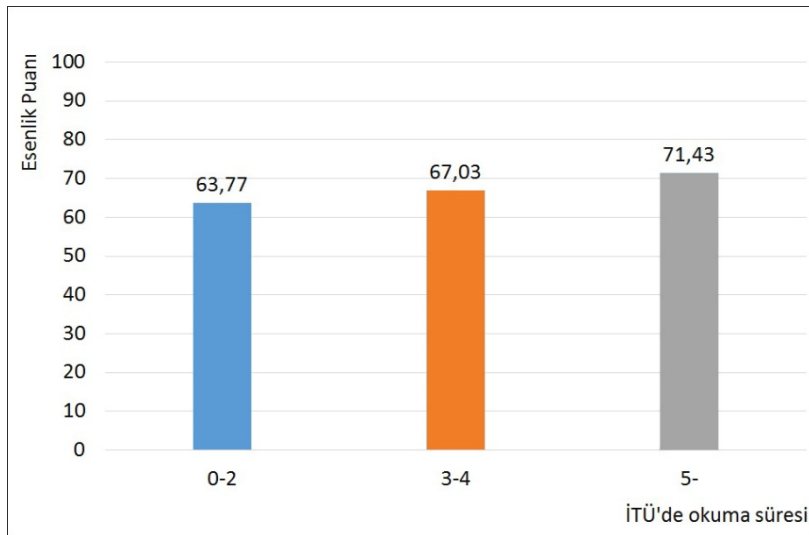

Şekil 5.29 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin İTÜ’de okuma süreleri.

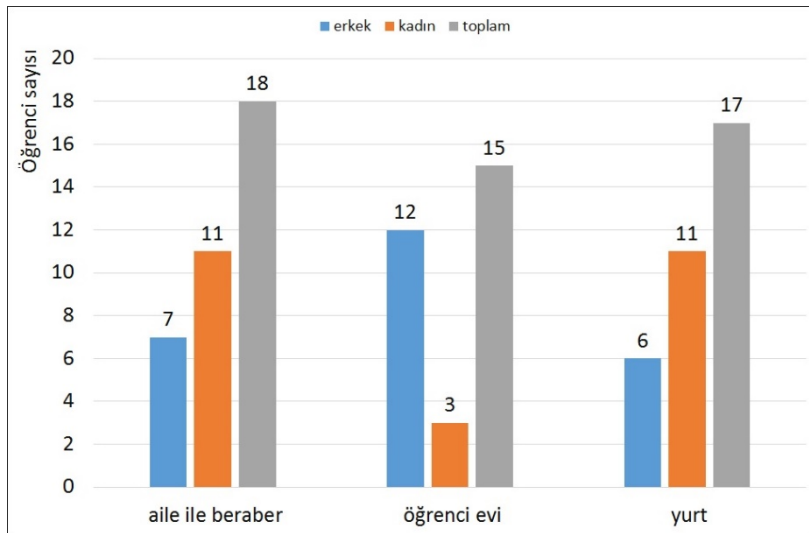
Şekil 5.30 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin İTÜ’de okuma süreleri.

Esenliği en yüksek 5 öğrenci, esenliği en düşük 5 öğrenciden daha fazla zamandır İTÜ öğrencisidir. Bu durum yaş ile esenlik arasındaki ilişki ile açıklanabileceği gibi, mekan kullanma süresinin artması, zaman içinde gelişen tanıdıklık ilişkileri gibi sebeplerle de açıklanabilir.

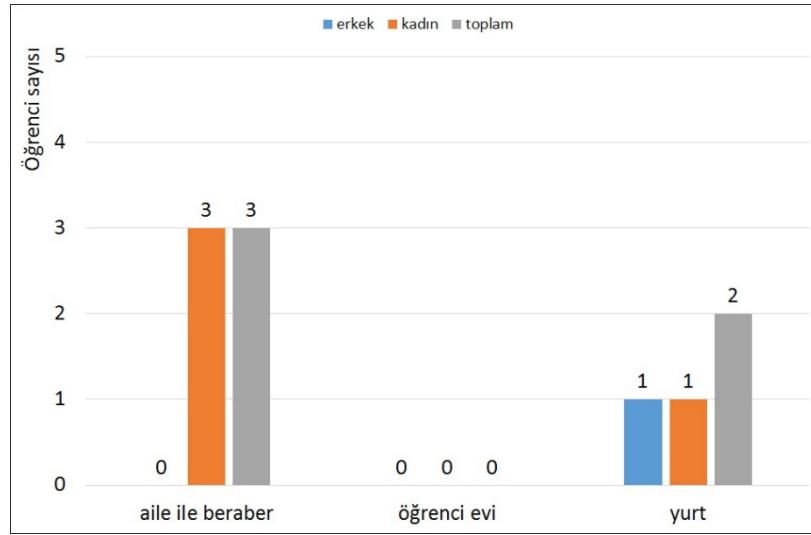
Şekil 5.31 : İTÜ’de okuma süresi ve esenlik ilişkisi.

İTÜ’de okunan süre ve esenlik arasında ilişki bulunmaktadır. Şekil 5.31’e göre öğrencinin İTÜ öğrencisi olma yılı arttıkça esenliği de artmaktadır.

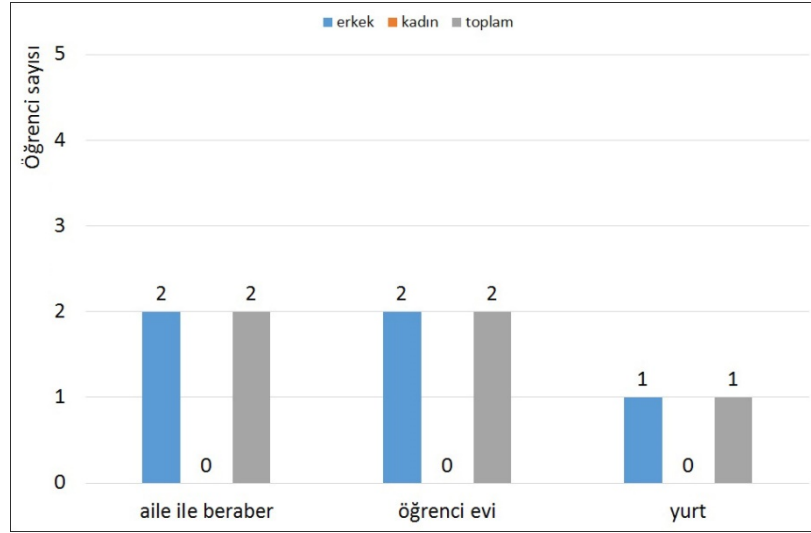

Şekil 5.32 : Deneklerin yaşadıkları yerler (Anket soru 5).

Şekil 5.32’ye göre öğrencilerin yaşadıkları yerler dengeli bir şekilde dağılmıştır. Bu tabloya göre kadın öğrenciler daha çok aileleriyle beraber ve yurttan yaşarken, erkek öğrenciler daha çok öğrenci evinde yaşamayı tercih etmektedirler. Yapılan görüşmelerde bazı öğrenciler yurtların sosyalleşme olanağı sağladığını söylemiş, özellikle hazırlık okumayan öğrenciler önemli sosyalleşme alanlarından birinin yurtlar olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler yurtların sorunlarına rağmen sosyalleşmek ve daha çok insan ile tanışmak için arkadaşlarıyla beraber aynı evde kalmak yerine bir süre daha yurttan yaşamayı tercih etmektedirler.

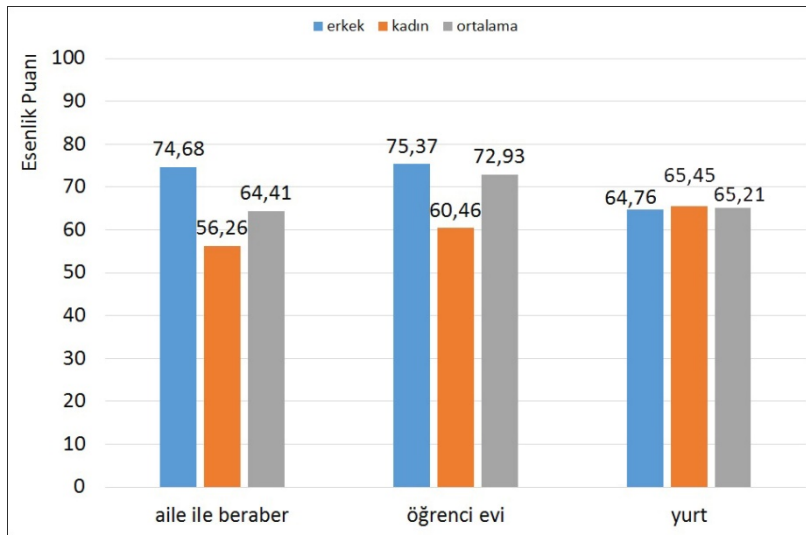

Şekil 5.33 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin yaşadıkları yer.

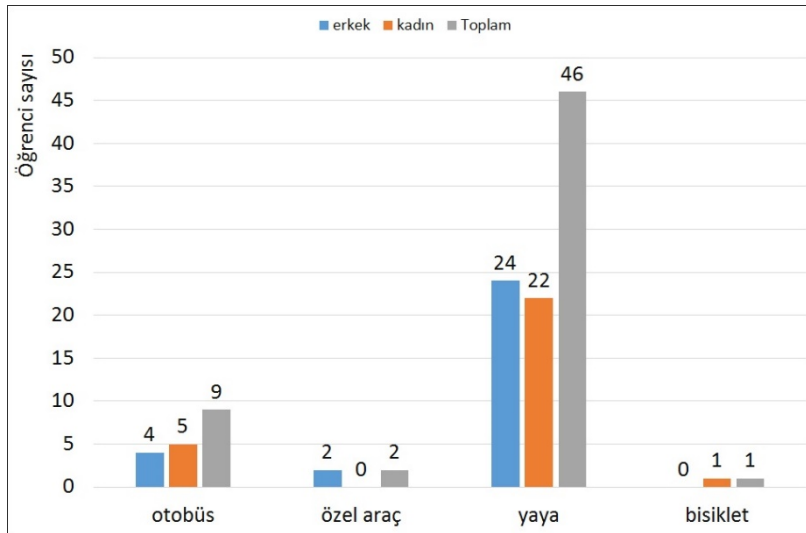
Şekil 5.34 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin yaşadıkları yer.

Şekil 5.33'e göre esenliği en düşük 5 öğrenci aileleriyle beraber ve yurttadır. Şekil 5.34'e göre ise esenliği en yüksek 5 öğrenci üç mekan tipinde de yaşamaktadır. İki tip arasındaki fark öğrenci evinde yaşamak konusunda gerçekleşmiştir.

Şekil 5.35 : Yaşanılan yer ve esenlik ilişkisi.

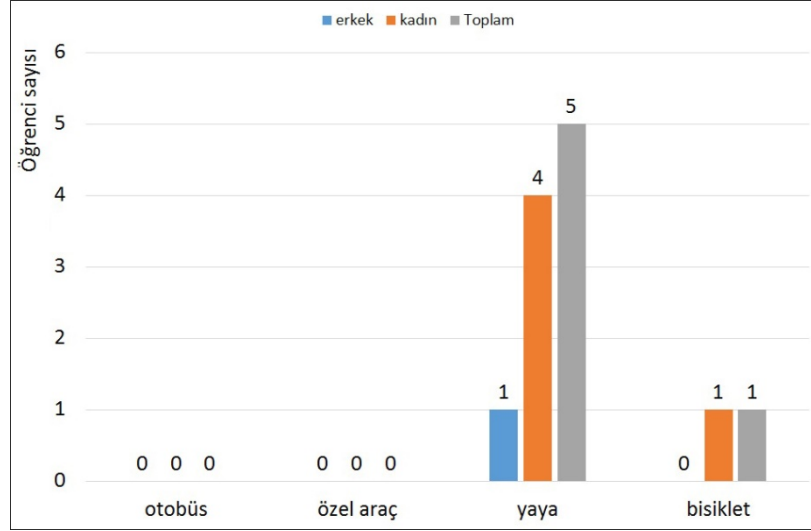
Yaşanılan yer ile esenlik arasında ilişki bulunmaktadır. Şekil 5.35'e göre kadınlarda en yüksek esenliğe yurttaki yaşayan öğrenciler sahip olurken, en düşük esenliğe aileleriyle yaşayanlar sahiptir. Erkeklerde en yüksek esenliğe öğrenci evinde yaşayanlar sahipken, en düşük esenliğe yurttaki yaşayanlar sahiptir. Genel olarak erkeklerin esenliği, kadınlardan daha yüksekken, yurttaki kalan erkek ve kadın öğrencilerin esenliği birbirine çok yaklaşımaktadır.

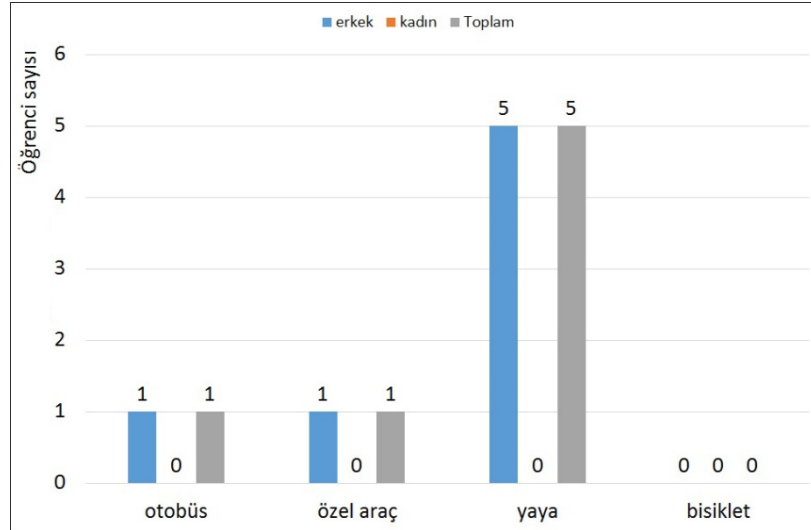
Şekil 5.36 : Deneklerin kampüs içindeki ulaşım şekilleri (Anket soru 6).

Şekil 5.36'ya göre öğrencilerin kampüs içindeki ana ulaşım şekli yürümedir. Bu durum kampüsün kullanımı bakımından önemlidir, çünkü bir kişinin ulaşım şekli onun mekan algısını etkilemektedir. Kampüs içindeki ring servislerin kullanımı yurttaki kalan öğrenciler arasında yaygındır ve araç kullanımının baskın ulaşım şekli olmaması olumludur. Bisiklet kullanımının çok düşük olması, üzerinde düşünülmesi

gereken olumsuz bir durumdur. Okul içinde kısmen bisiklet yolları olsa da bu yolların bir ağ oluşturmaması sebebiyle bisiklet kullanımı düşüktür. Kampüs içinde yeni bisiklet yolları ve bisiklet evi projesi ile bisiklet kullanımının artırılması hedeflenmektedir (url-12).

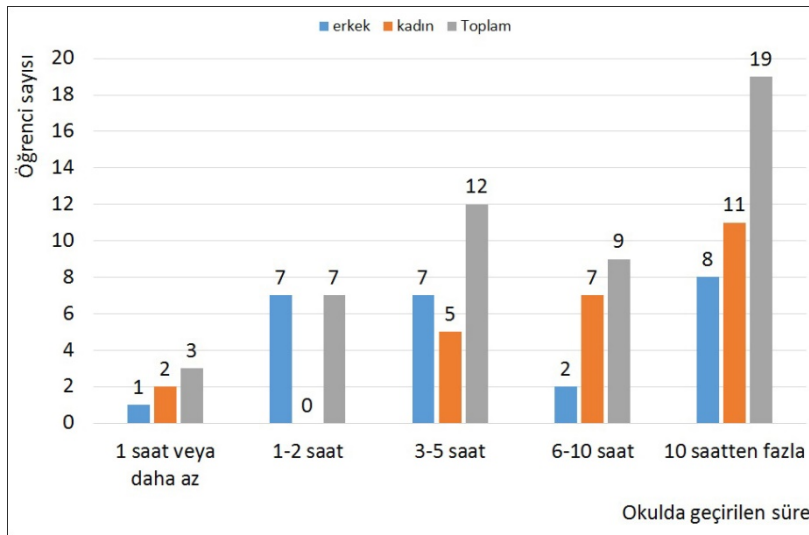

Şekil 5.37 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüs içindeki ulaşım şekli.

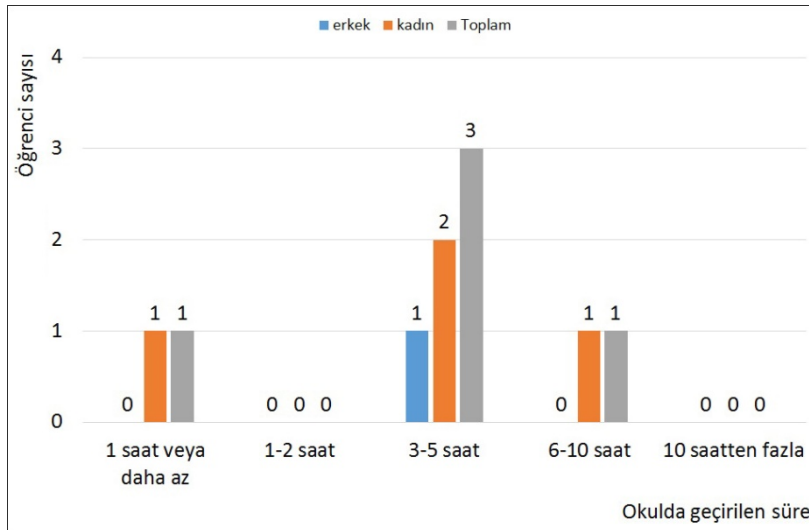
Şekil 5.38 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içindeki ulaşım şekli.

Esenliği en düşük ve 5 yüksek öğrencilerin temel ulaşım şekli yürümedir. Bireysel farklılıklar olsa da anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

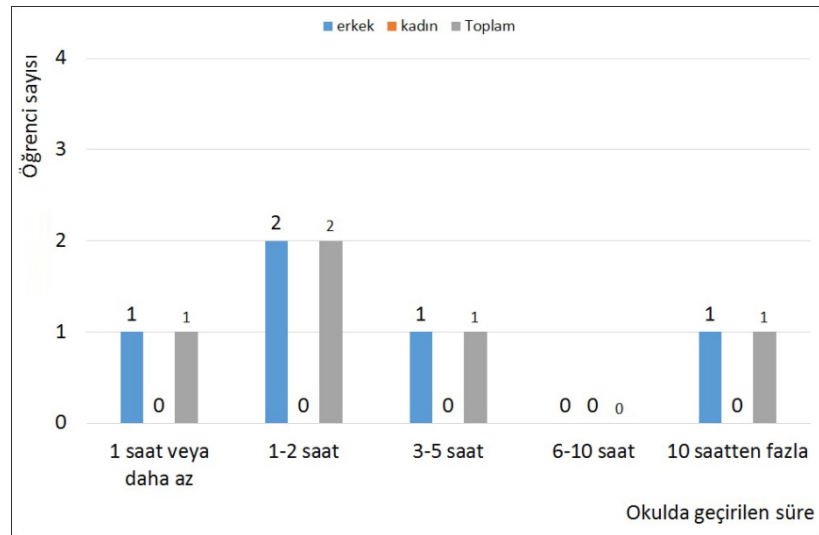

Şekil 5.39 : Deneklerin ders saati dışında geçirdiği vakit (Anket soru 7).

Şekil 5.39'a göre kampüse gelen öğrenciler ders saatleri haricinde kampüste oldukça fazla vakit geçirmektedirler. Bu durum olumlu olarak görülse de, yapılan görüşmelerde bunun sebebinin yoğun olarak sınavlara/projelere çalışmak olduğu görülmüştür. Bunun yanında kampüste 1 saat geçiren öğrenci ile, 10 saatten fazla vakit geçiren öğrencinin ihtiyaçları farklıdır. 1 saat geçiren öğrenci için kampüs içindeki hız ve dolayısıyla kampüs içindeki ulaşım şekilleri önemli iken, 10 saatten fazla vakit geçiren öğrenci sessiz bir çalışma ortamı, kafeler, spor alanları gibi mekanlara ihtiyaç duyabilir. Kampüsün tüm bu zaman dilimleri içindeki gereksinimleri karşılaması gereklidir.

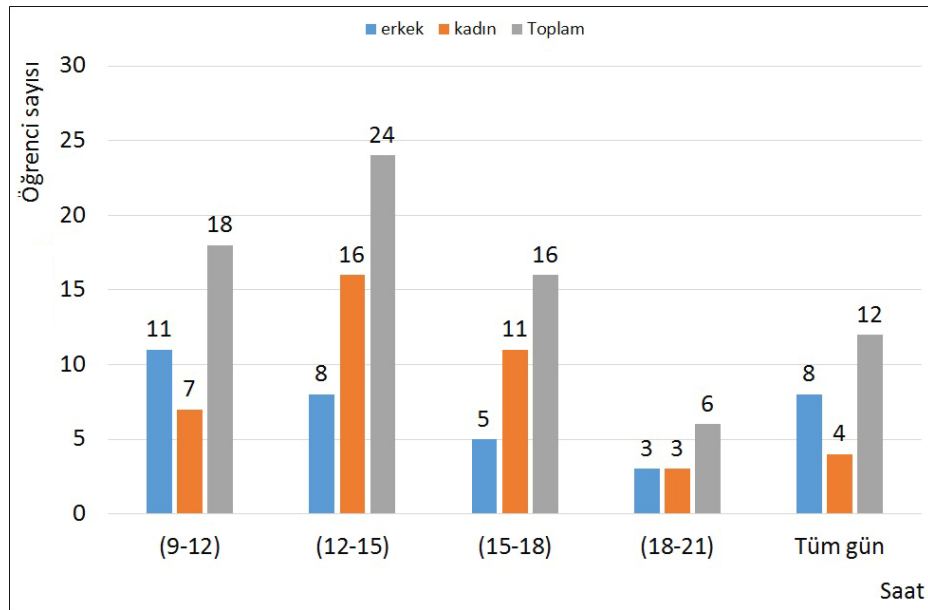

Şekil 5.40 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin ders saati dışında geçirdiği vakit.

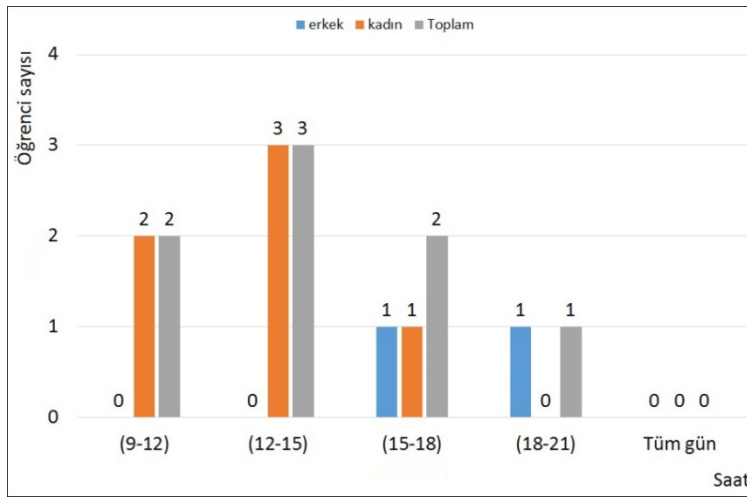
Şekil 5.41 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin ders saati dışında geçirdiği vakit.

Esenliği en düşük ve en yüksek 5 öğrencinin kampüs içinde ders saatleri dışında geçirdikleri vakit arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

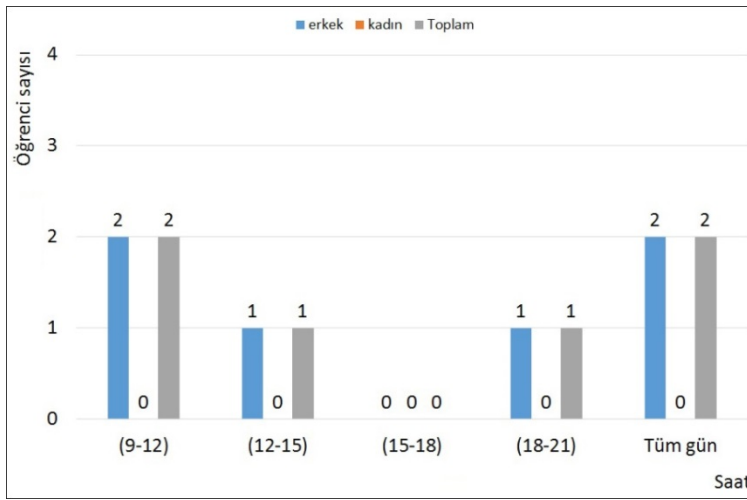

Şekil 5.42 : Kampüsün en yoğun kullanıldığı saatler (Anket soru 8).

Şekil 5.42'ye göre kampüs en yoğun 12-15 saatleri arasında kullanılmaktadır. Genele bakıldığında 9-18 arası kampüsün sıklıkla kullanıldığını söylenebilir. Ancak 18'den sonraki düşüş dikkat çekicidir. Bunun yanında yurttan kalan 17 öğrenci varken, tüm gün cevabı veren öğrenci sayısı 12 olmuştur. Yapılan görüşmelerde bu öğrencilerin bir kısmının serbest zamanlarını kampüs dışında geçirdikleri, bir kısmının da kampüs dışındaki işlerde çalıştıkları görülmüştür.

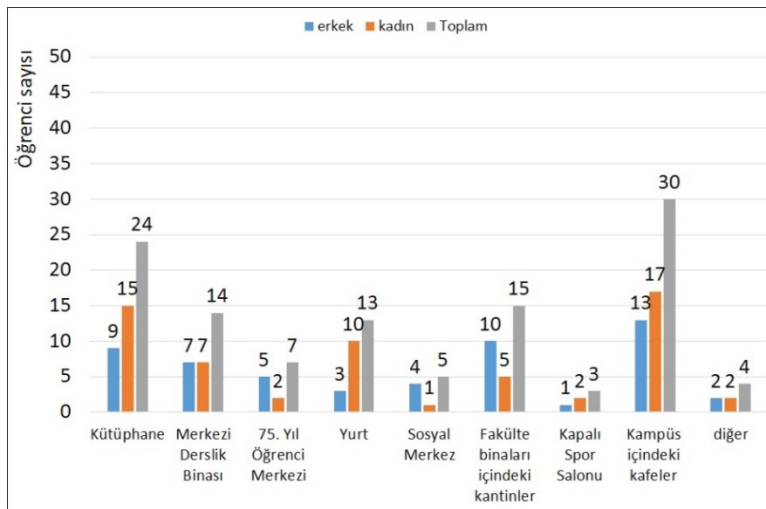

Şekil 5.43 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüsü en yoğun kullandığı saatler.

Şekil 5.44 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüsü en yoğun kullandığı saatler.

Esenliği en düşük ve en yüksek 5 öğrencinin kampüsü en yoğun kullandıkları saatler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Şekil 5.45 : Öğrencilerin kampüs içinde vakit geçirdikleri yerler (Anket soru 9).

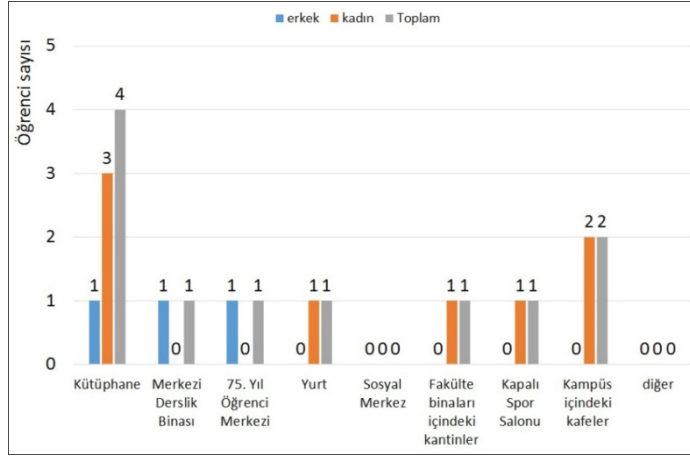
Şekil 5.45'e göre öğrencilerin kampüs içinde en çok vakit geçirdikleri yer kampüs içindeki kafeler ve sonrasında kütüphanedir. Bir kampüste kütüphanede vakit geçirmek anlaşılır olmakla beraber kafelerin tablodaki ağırlığı dikkat çekmektedir. Yapılan görüşmelerde, kafelerin öğrencilere “hızlı sosyalleşme” imkanı verdiği belirtilmiştir. Bu tip bir sosyalleşmenin bireyler arasında görme/işitmeye bağlı pasif kontakla gerçekleşme şansı vardır. Ancak bu ilişkinin tanışıklık, arkadaşlık ve yakın arkadaşlığa giden ilişkiler bütününe sağlaması zordur. Bu oluşan tanıdıklığın devam etmesi önemlidir, ancak kafe bu tip bir ilişkiyi devam ettirebilecek bir ortam değildir. Bu tip ilişki türleri, bireyin esenliği bakımından tercih edilen bir ilişki türü değildir.

Bunun yanında kampüsler ticari işletmeler değildir. Öğrencilerin para harcamadan sosyalleşebilmelerinin önü açılmalıdır. Çünkü en temel anlamda kafeler para harcamadan kullanılması mümkün olmayan mekanlardır. Görüşmelerde verilen kafe cevaplarının bazıları “ çay içmek, arkadaşlarla buluşmak, yemek yemek, sosyal ortam amacıyla” olmuştur. Bazı öğrenciler “hem ders çalışıp, hem de bir şeyler yiyip içebildiğim tek yer” cevabını vermiştir. Öğrencilerin sosyal ilişki ihtiyacı açıktır, hatta kendileri de bunun farkındadır ancak bu ilişkinin niteliği üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

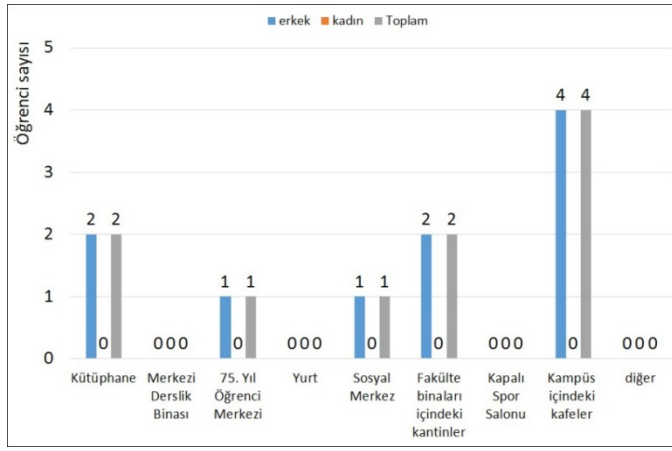
Görüşmeler sonucu anlaşılmıştır ki, kütüphanenin kullanım amacı da araştırma yapmaktan ziyade, ders çalışmaktır. Bunun yanında öğrenciler uyumak, film izlemek, oyun oynamak ve dinlenmek için de kütüphaneyi kullanmaktadırlar. Kütüphane araştırma mekanı olma durumunun yanında, öğrencilerin boş vakitlerini geçirdikleri bir mekan haline gelmiştir. Kampüs içinde öğrencilerin sessizlik ve mahremiyet ihtiyaçlarını karşıladıkları temel mekan kütüphane olmuştur.

Diğer cevaplarının içindeki 3 adet stadyum cevabı ve kapalı spor salonu ile beraber boş zamanlarda spor yapan öğrenci sayısı 5tir. Kampüsün sunduğu olanaklara rağmen bu sayı oldukça düşüktür. Öğrencilerin esenlikleri ve sağlıklı bir kampüs yaratma amacı dolayısıyla öğrencilerin sportif aktivitelere katılımı özendirilmelidir. Bu örnekte görüldüğü gibi fiziksel mekanların yeterli sayıda ve iyi nitelikli olması yeterli olmamaktadır.

Diğer cevaplarının içinde son olarak laboratuvar ve bilgi işlem bulunmaktadır.

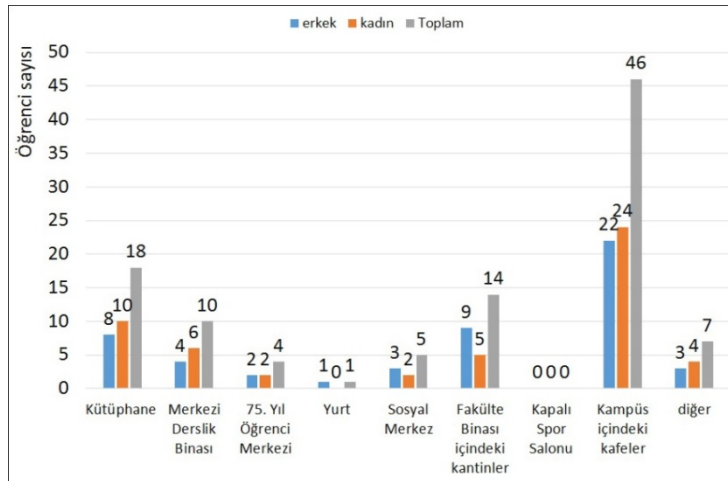

Şekil 5.46 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin vakitlerini geçirdikleri mekanlar

Şekil 5.47 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin vakitlerini geçirdikleri mekanlar

Şekil 5.46'ya göre esenliği en düşük 5 öğrencinin ders saati dışında en çok vakit geçirdikleri yer kütüphanedir. Şekil 5.47'ye göre esenliği en yüksek 5 öğrencinin ders saati dışında en çok vakit geçirdikleri yer ise kafelerdir. Esenliğe bağlı olarak kütüphane ve kafe tercihinin değişimi dikkat çekicidir.

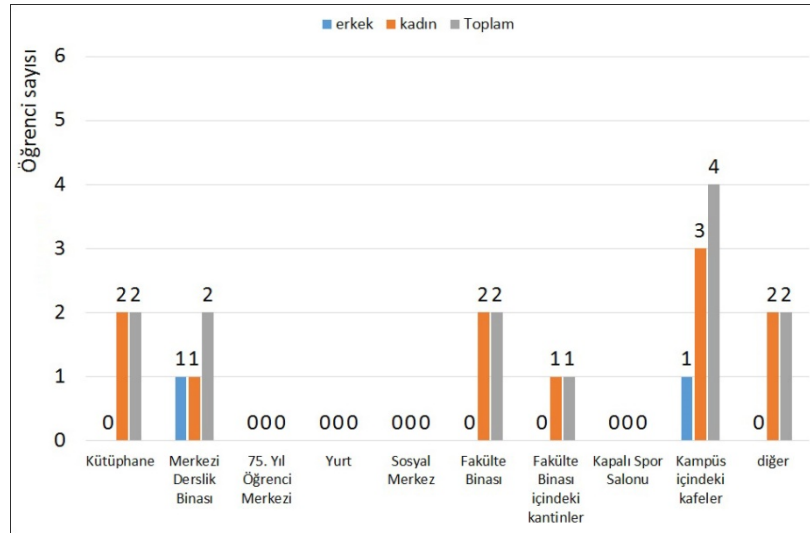
Şekil 5.48 : Öğrencilerin kampüs içinde arkadaşlarıyla beraber vakit geçirdikleri mekanlar (Anket soru 10).

Şekil 5.48'e göre öğrencilerin kampüs içinde en çok vakit geçirdikleri yer Şekil 5.45'deki gibi kampüs içindeki kafeler ve sonrasında kütüphanedir. Burada dikkat çekici olan arkadaşlarla beraber olduğunda kafe kullanımının artıp, diğer mekanların kullanımının azalmasıdır. Bireylerin yalnızken kullandıkları mekan ile başkası ile beraber kullandıkları mekan farklılaşmaktadır.

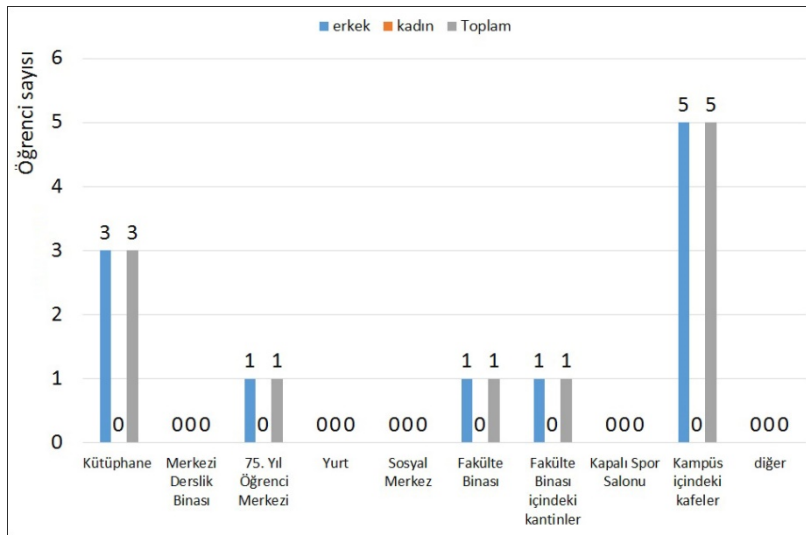
Yapılan görüşmelerde ve anket sonuçlarında öğrencilerin kütüphanede daha çok tek başlarına zaman geçirdikleri tespit edilmiştir. Öğrenciler, kütüphaneyi bir ders çalışma ortamı olarak gördüklerini ancak toplu çalışmalar için kütüphane içinde yeterli yer olmadığını söylemişlerdir.

Yurt ve kapalı spor salonu cevaplarının neredeyse hiç olmaması bir problemin göstergesidir. Yurt cevabının hiç olmamasının sebebi öğrencilerin burayı sevmemeleri olabileceği gibi yurdu sadece uyuma amaçlı kullanmaları da olabilir. Spor konusunda ise öğrencilerin bireysel olarak kapalı spor salonunu kullandıkları sonucuna varılabilir. Yüksek esenlik için bireyin yanında başkası ile birlikte spor yapması daha iyi bir durumdur.

Bu sorunun diğer cevapları içinde 5 adet kampüs içindeki yeşil alanlar cevabı vardır. Bunun yanında rektörlük ve kulüp odası cevapları da yer almıştır.

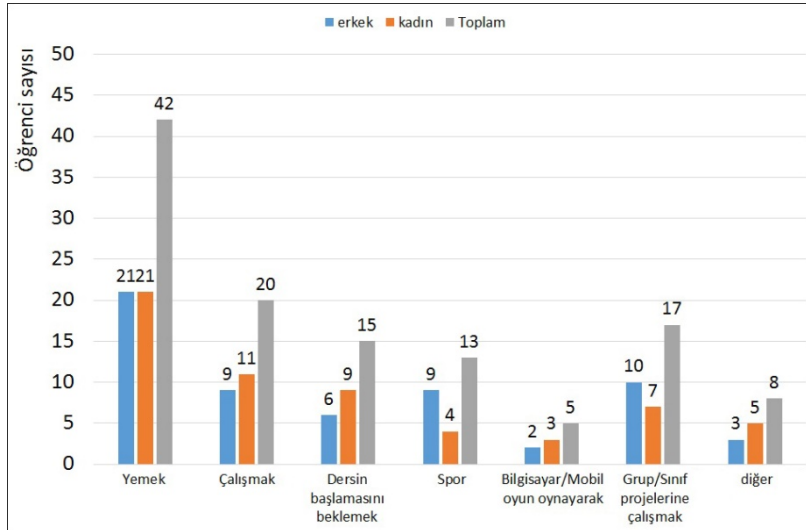

Şekil 5.49 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin arkadaşlarıyla beraber vakitlerini geçirdikleri mekanlar

Şekil 5.50 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin arkadaşlarıyla beraber vakitlerini geçirdikleri mekanlar

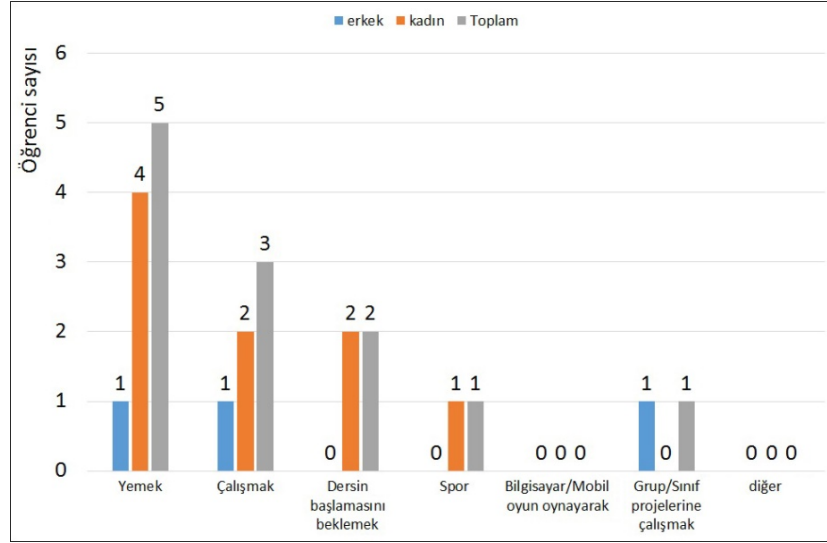
Şekil 5.49'a göre esenliği en düşük 5 öğrencinin arkadaşlarıyla beraber ders saati dışında en çok vakit geçirdikleri yer kafelerdir. Bu öğrenciler tek başlarına olduklarında en çok kullandıkları mekan kütüphane iken, arkadaşlarıyla beraber olduklarında mekan tercihleri değişime uğramıştır. Şekil 5.50'ye göre esenliği en yüksek 5 öğrencinin arkadaşlarıyla beraber ders saati dışında en çok vakit geçirdikleri yer yine kafelerdir. Kafe ve kütüphane tercihi düşük esenliğe sahip öğrencilerde değişirken yüksek esenliğe sahip öğrencilerde değişmemiştir.

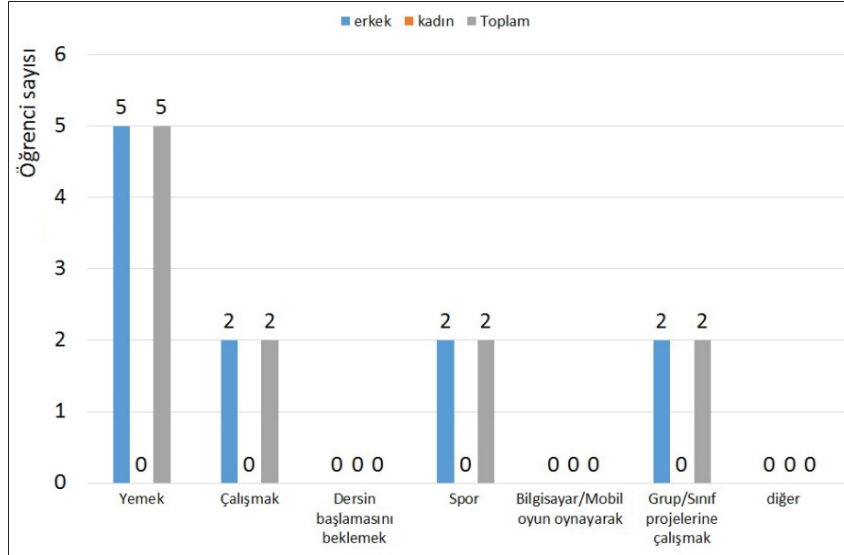
Şekil 5.51 : Öğrencilerin kampüs içindeki boş zamanlarında yaptıkları aktiviteler (Anket soru 11).

Şekil 5.51'e göre öğrencilerin kampüs içindeki boş zamanlarında en çok yaptıkları şey yemek ve çalışmaktır. Bu sonuç üstteki tablolardaki kafeler ve kütüphane cevaplarını destekler yapıdadır.

Diğer cevaplarda ise kulüp organizasyonlarına katılmak yer almaktadır.

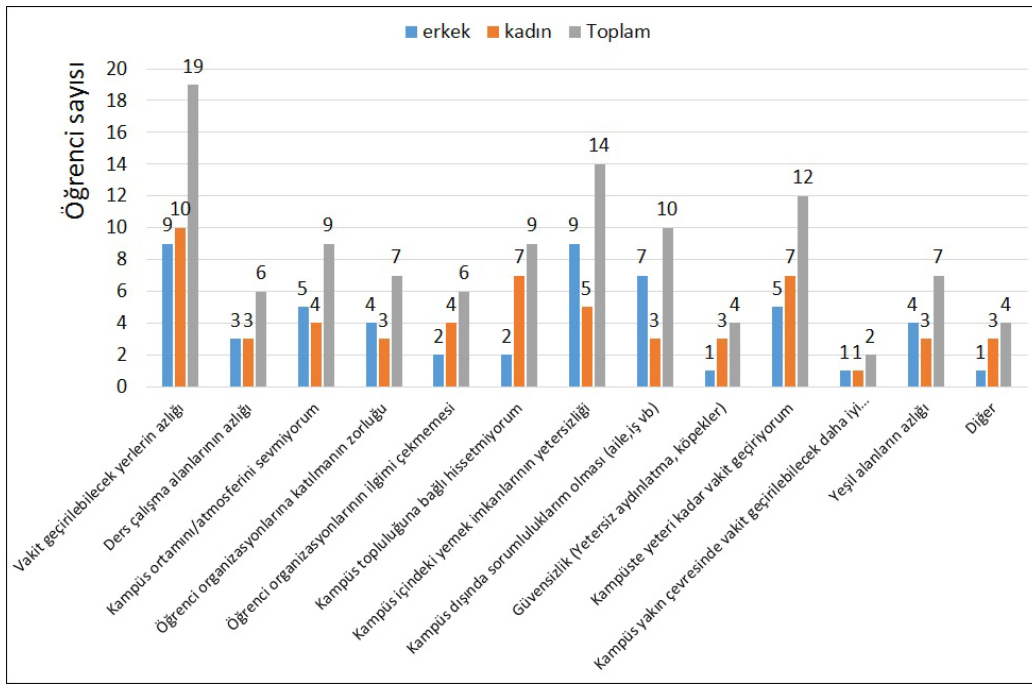

Şekil 5.52 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin ders saati dışındaki aktiviteleri

Şekil 5.53 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin ders saati dışındaki aktiviteleri

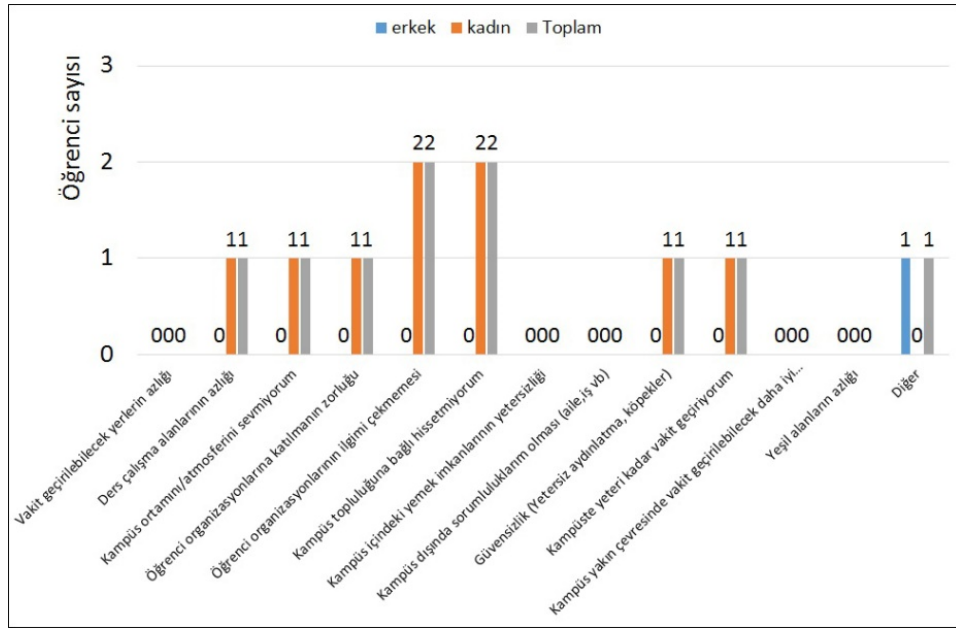
Şekil 5.52 ve Şekil 5.53'e göre esenliği en düşük ve en yüksek 5 öğrencinin ders saatleri dışında yaptıkları aktiviteler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Şekil 5.54 : Öğrencilerin kampüs içinde daha fazla vakit geçirmemelerinin sebebi (Anket soru 12).

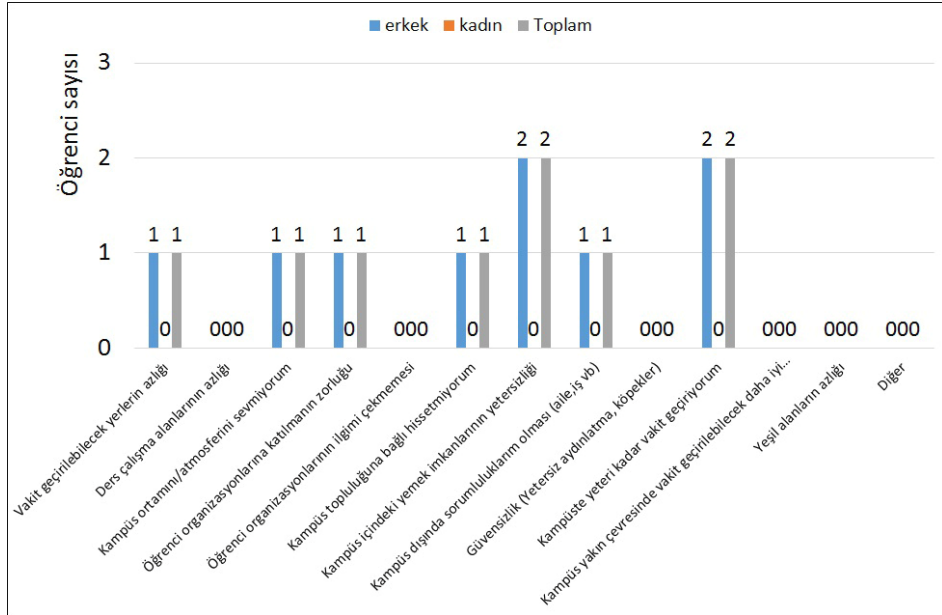
Şekil 5.54’e göre öğrencilerin kampüs içinde daha fazla vakit geçirmemelerinin sebebi vakit geçirilebilecek yerlerin azlığıdır. Bu cevap mekansal bir eksikliği tanımlamaktadır. Başka bir deyişle kampüs öğrencilerin ihtiyaçlarına gereken seviyede cevap verememektedir. Bunun yanında “kampüs ortamını/atmosferini sevmiyorum, öğrenci organizasyonlarına katılmanın zorluğu ve kampüs topluluğuna bağlı hissetmiyorum” cevapları kampüsün kişilerin esenliklerini destekleyen öğelere sahip olmadığını göstermektedir. Bu cevaplar mekandan çok organizasyonel eksiklikler olarak düşünülebilecekse de kampüslerde mekan ve organizasyonu ayırmak mümkün değildir. “Kampüs topluluğuna bağlı hissetmiyorum” şikkında kadın ve erkek öğrenciler arasındaki fark dikkat çekicidir. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha uzun süredir İTÜ öğrencisi oldukları göz önünde bulundurulsa da, bu sonuca neden olan durum disiplinler arası çalışmalarla anlaşılmalıdır.

Bazı öğrenciler kulüp organizasyonları için yeterli alanlarının olmadığını belirtmiş, kulüp çalışmalarını merkezi derslikte veya mevsim şartları el verdiği ölçüde yeşil alanlarda yaptıklarını söylemişlerdir.

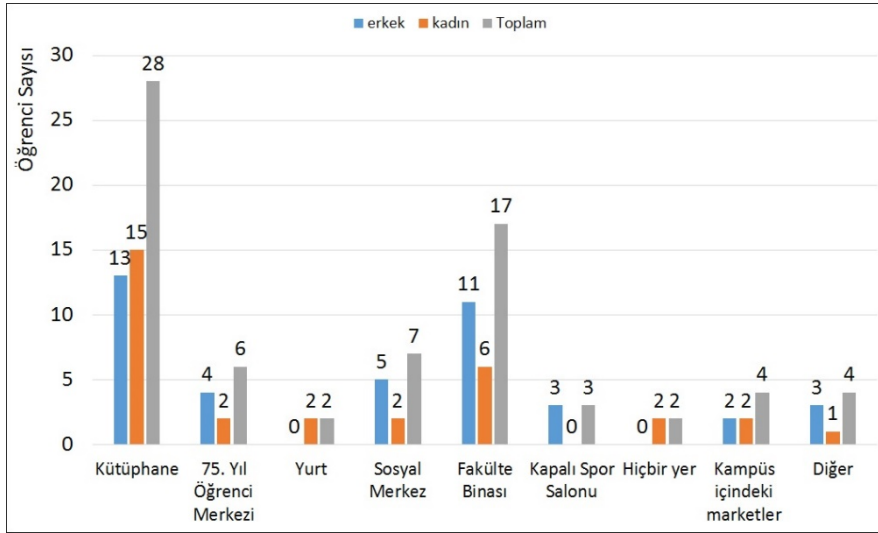
Şekil 5.55 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüste daha fazla zaman geçirmemesinin sebepleri

Şekil 5.55’e göre esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüste daha çok vakit geçirmemesinin ana sebepleri “öğrenci organizasyonlarının ilgimi çekmemesi ve kampüs topluluğuna bağlı hissetmiyorum” olmuştur. Bunun yanında güvensizlik, ders çalışma alanlarının azlığı ve kampüs ortamını/atmosferini sevmiyorum diğer cevaplar olmuştur. Bu cevaplardan yola çıkarak esenliği düşük olan öğrencilerin kendilerini kampüse yeteri kadar ait hissetmediği, kampüs topluluğuna katılma sorunları yaşadığı sonucuna varılabilir.

Şekil 5.56 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüste daha fazla zaman geçirmemesinin sebepleri

Şekil 5.56'ya göre esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüste daha çok vakit geçirmemesinin ana sebepleri “yemek imkanlarının yetersizliği” olmuştur. Ders çalışma alanlarının azlığı, kampüs ortamını/atmosferini sevmiyorum ve kampüs topluluğuna bağlı hissetmiyorum diğer cevaplar olmuştur. Ayrıca bu öğrencilerin bir kısmı kampüste yeteri kadar vakit geçirdiklerini düşünmektedirler.

Şekil 5.57 : Öğrenciler için kampüsün en anlamlı/önemli yeri (Anket soru 13).

Şekil 5.57'ye göre öğrenciler için kampüsün en önemli/anlamlı yeri kütüphane olmuştur. Burayı öğrencilerin kendi fakülte binaları takip etmiştir. Öğrencilerin en çok vakit geçirdikleri yer kafeler olmakla beraber bu mekanlar öğrenciler tarafından önemli/anlamlı bulunmamıştır.

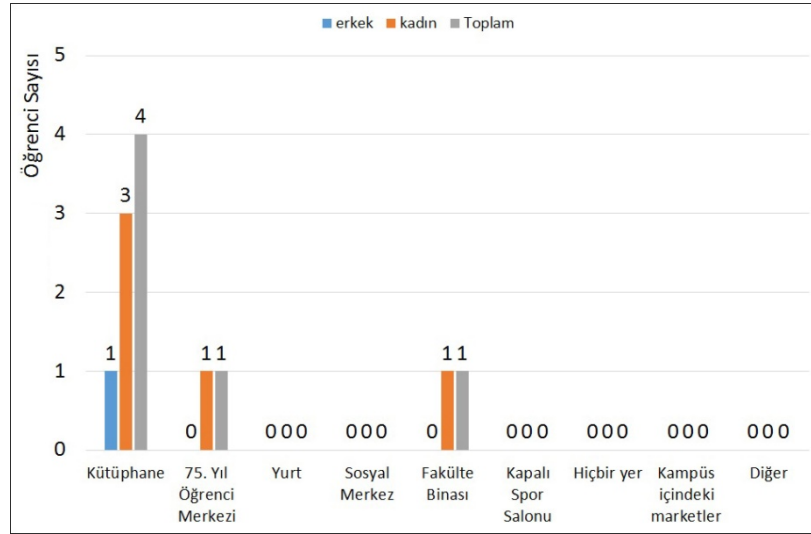
Kütüphane bir üniversitenin kalbidir. Fakülte binaları ise öğrencilerin vakitlerinin çoğunu geçirdikleri, derslere girdikleri ve bunun yanında tanıdıklık ilişkisinin üst seviyede olduğu yerlerdir. Yapılan görüşmelerde fakülte binaları için bazı öğrenciler “vaktimin çoğunu burada geçiriyorum evimden daha kıymetli, bu binadaki çoğu kişiyi tanıyorum, sevgilimle tanıştığım yer, atmosferini seviyorum, geleceğe burada hazırlanıyorum” gibi cevaplar vermişlerdir. Bu yorumlardan sonra denilebilir ki pek çok öğrenci fakülte binalarını özel yerler olarak görmekte ve fakülte binalarına dair bir aidiyet duymaktadır.

Yurtta kalan 17 öğrenci olmasına rağmen, yalnızca 2 öğrenci yurdu önemli/anlamlı bulmuştur. Bu sonuç öğrencilerle yurtlar arasında bir problem olduğunu göstermektedir. Görüşmeler sonucunda buna sebep olarak “yurtların fiziksel

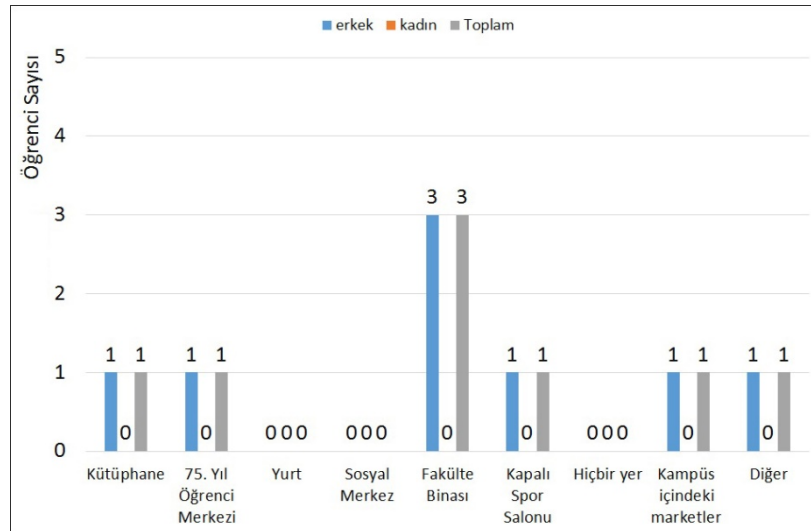
şartlarındaki sıkıntılar, yurtların kalabalık olması ve öğrencilerin mahremiyet ihtiyaçlarını yeteri kadar sağlayamadıkları” gibi unsurları göstermişlerdir.

Hiçbir yer cevabı veren 2 öğrenci bulunmaktadır. Kampüs öğrencilerin esenliğini destekliyor olsa idi, anket sonucunda hiçbir yer cevabına rastlanmaması gerekirdi.

Diğer cevaplarının içinde stadyum ve Merkezi Derslik Binası bulunmaktadır. Düzenli spor yapan öğrenciler spor alanlarını önemli görmektedirler. Merkezi Derslik ise hem ders çalışılabilen, hem de arkadaşlarla beraber vakit geçirilebilen bir binadır.

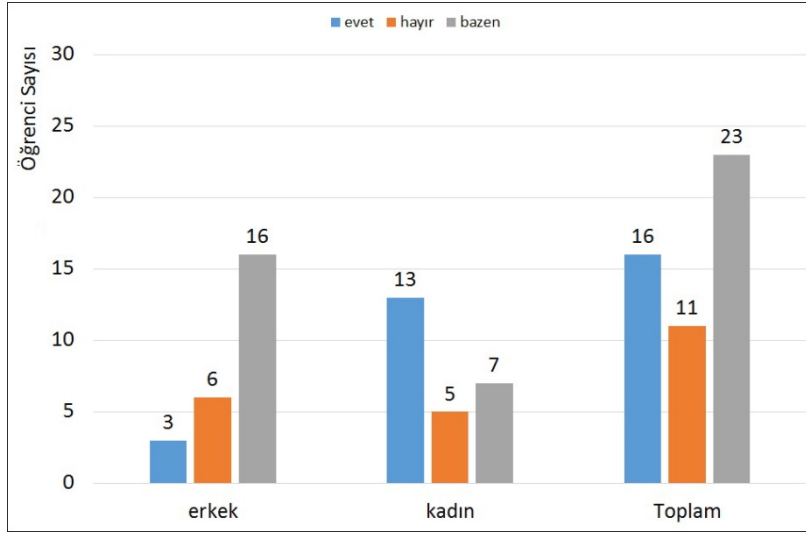
Şekil 5.58 : Esenliği en düşük 5 öğrenci için kampüsün en anlamlı/önemli yeri.

Şekil 5.59 : Esenliği en yüksek 5 öğrenci için kampüsün en anlamlı/önemli yeri.

Şekil 5.58’e göre esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüste en önemli/anlamlı bulunduğu yer kütüphane olmuştur. Bu öğrencilerin ders saatleri dışında en çok vakit geçirdiği yerin kütüphane olduğu dikkate alınır, bu sonuç anlamlıdır.

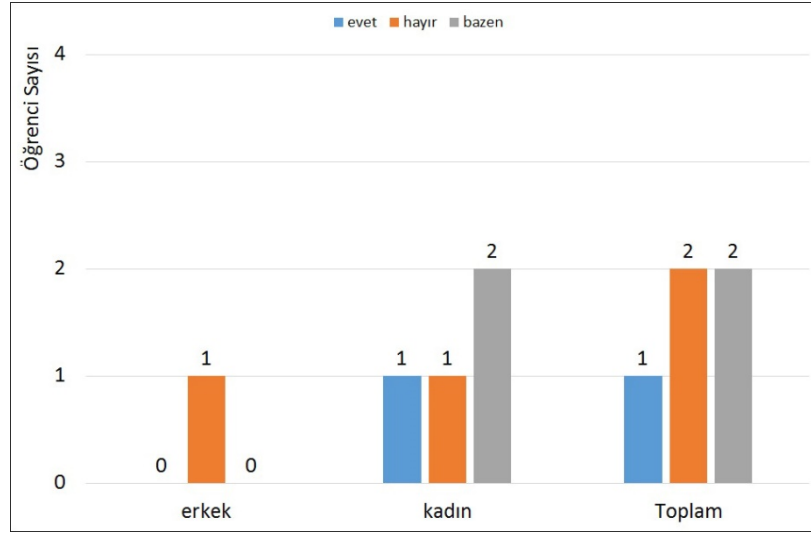
Şekil 5.59’a göre esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüste en önemli/anlamlı bulduğu yer fakülte binaları olmuştur. Esenliği en düşük ve en yüksek 5 öğrencinin ortak mekanları kütüphane, 75. Yıl Öğrenci Merkezi ve fakülte binaları olmuştur. Ancak bu mekanların tercih sıklıkları aradaki farklılık gözlenmektedir.

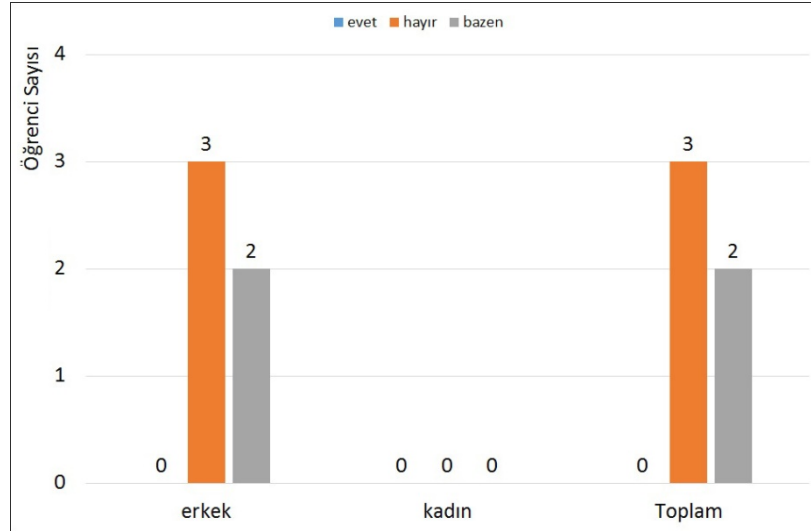
Şekil 5.60 : Kampüsün hafta sonu kullanılma durumu (Anket soru 14)

Şekil 5.60’a göre öğrenciler kampüsü hafta sonu da kullanmaktadırlar. Evet diyen öğrencilerin büyük kısmı yurttan kalan öğrenciler olmakla beraber düzenli olarak kampüsü kullanan öğrenciler spor alanlarını kullanan ve kulüp organizasyonlarına katılan öğrencilerdir. Yurttan kalan 6 erkek ve 11 kız öğrenci olduğu unutulmamalıdır. Yurttan kalan 3 öğrenci hafta sonları yurttan kalmadıklarını, hafta içi yeteri kadar vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bazen cevabını veren öğrenciler ise “sınav dönemleri ders çalışmak için sessiz bir ortam sağladığı ve topluca çalışabilme imkanı sağladığı için” kampüsü kullandıklarını belirtmişlerdir.

Kampüsün hafta sonu kullanımı tercihe bağlı bir kullanımdır. Ancak görüşmeler göstermiştir ki öğrencilerin pek çoğunun hafta sonu kampüs kullanımı mecburiyettendir. Cevaplardan anlaşılacağı üzere kampüs barındırdığı spor alanları, yemek imkanları ve yeşil alanlarına rağmen hafta sonu vakit geçirmek tercih edilmemektedir.

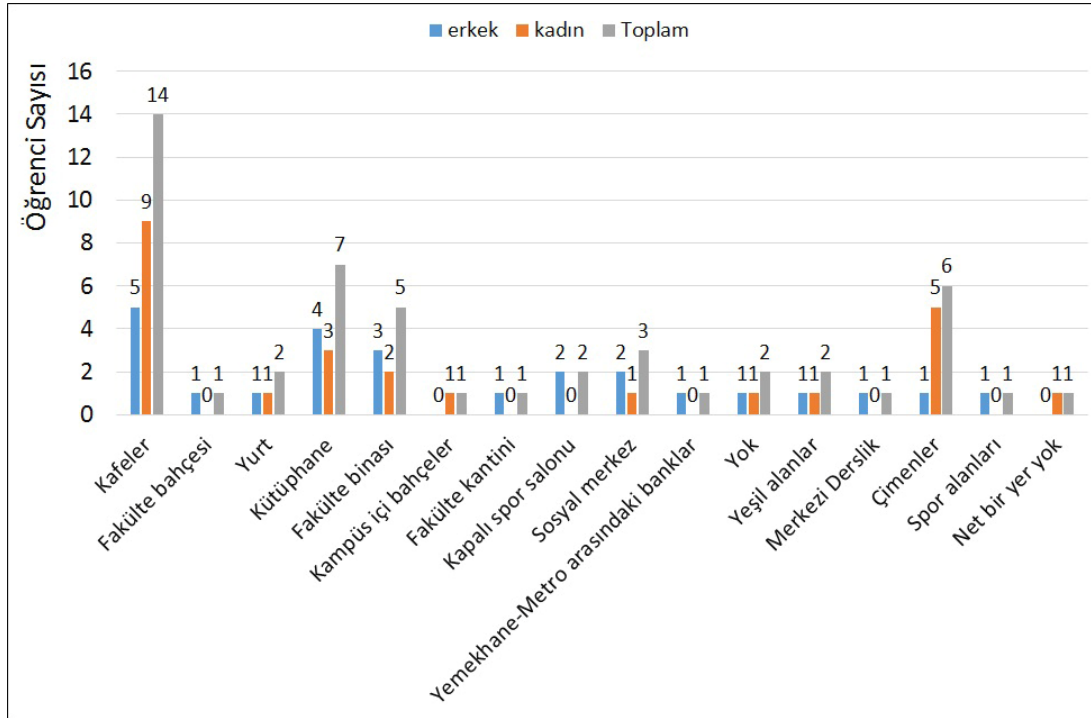

Şekil 5.61 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin hafta sonu kampüsü kullanma durumu

Şekil 5.62 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin hafta sonu kampüsü kullanma durumu

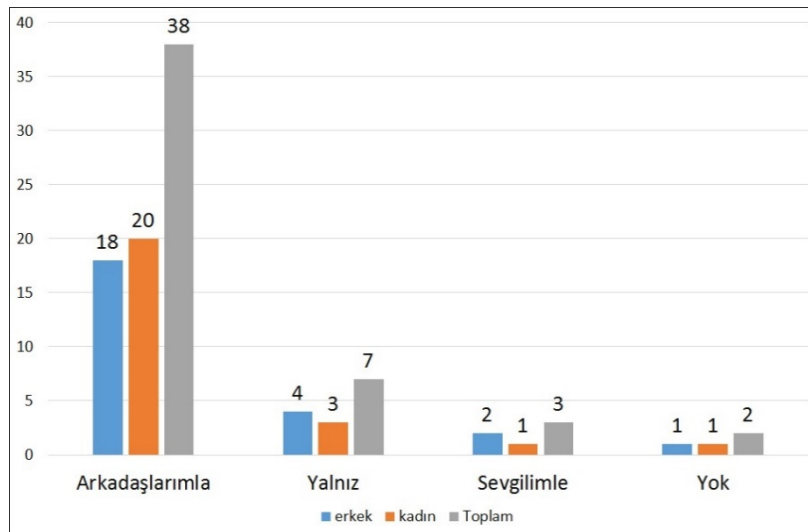
Şekil 5.61'e göre esenliği en düşük 5 öğrenciden yurttan kalan öğrenci hariç hafta sonu düzenli bir kampüs kullanımından söz edilemez. Şekil 5.62'ye göre esenliği en yüksek 5 öğrenciden biri yurttan kalmaktadır, ancak bu öğrenci hafta sonları kampüste kalmadığını belirtmiştir. Esenliği en yüksek ve en düşük öğrencilerin kampüsü hafta sonu kullanma durumları ile ilgili anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Şekil 5.63 : Öğrencilerin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerler (Anket soru 15).

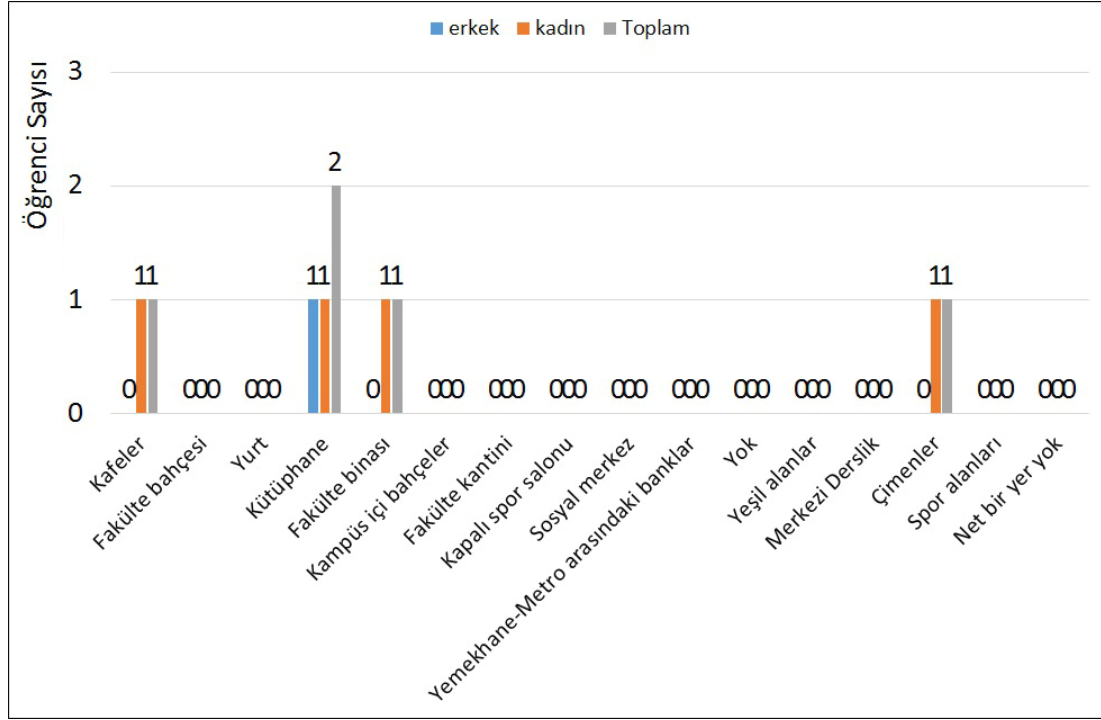
Şekil 5.63'e göre öğrencilerin içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yer kafelerdir. Kafeler cevabı veren 14 öğrenciden hepsi bu mekanlarda arkadaşlarıyla beraber olduklarını belirtmişlerdir. Kütüphane cevabı veren öğrencilerin 1 tanesi arkadaşıyla cevabını vermiş, diğer öğrenciler tek başlarına olduklarını belirtmiştir.

Yeşil alanlar, çimenler ve bahçeler cevaplarıyla beraber öne çıkan cevaplardan olmuştur. Öğrenciler bu mekanlarda rahatladıklarını, kendilerini özgür hissettiklerini ve kampüsün pek çok yerinden daha rahat bulduklarını belirtmişlerdir.

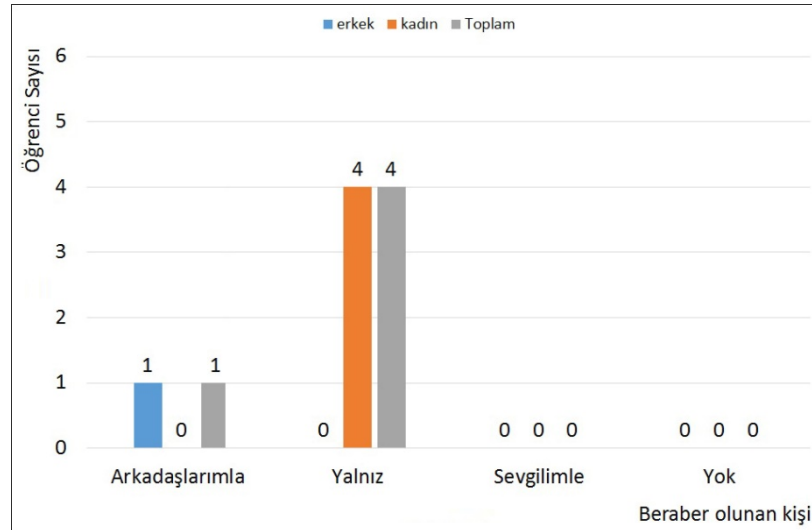

Şekil 5.64 : Öğrencilerin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerlerde beraber oldukları kişiler (Anket soru 15).

Şekil 5.64'e göre, soru 15'e cevap veren 7 öğrenci bu mekanlarda tek başına olduğunu söylemiş, 2 öğrenci böyle bir yerin olmadığını söylemiş ve geri kalan öğrenciler ise arkadaşları veya sevgilileriyle bu mekanı kullandıklarını belirtmiştir.

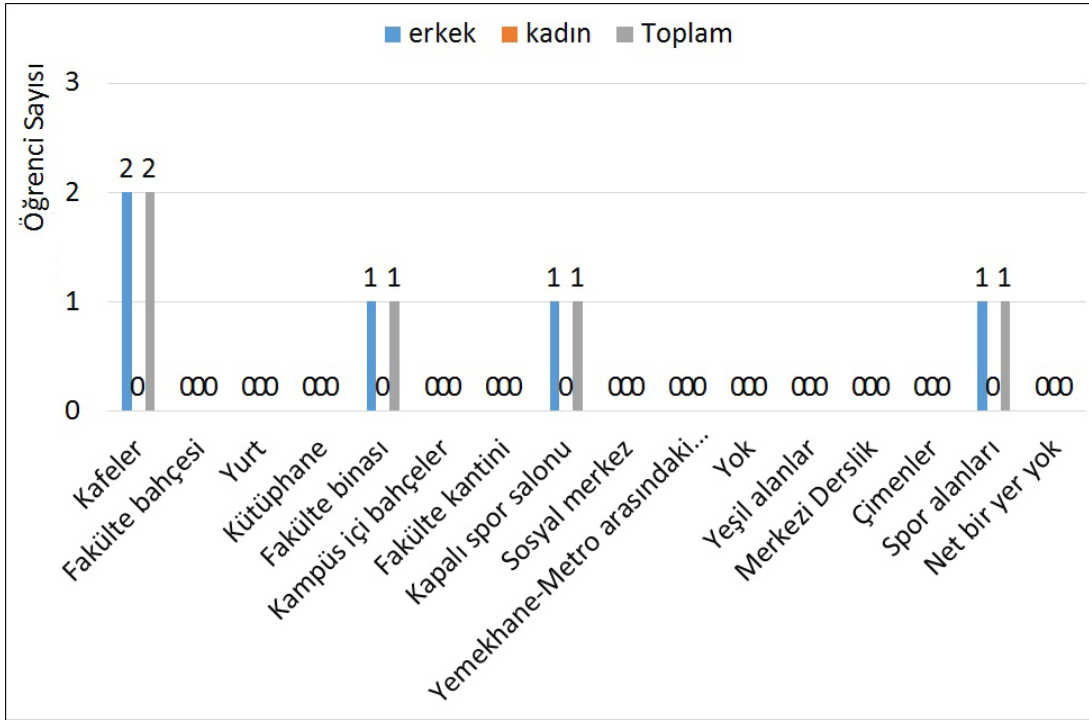

Şekil 5.65 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerler.

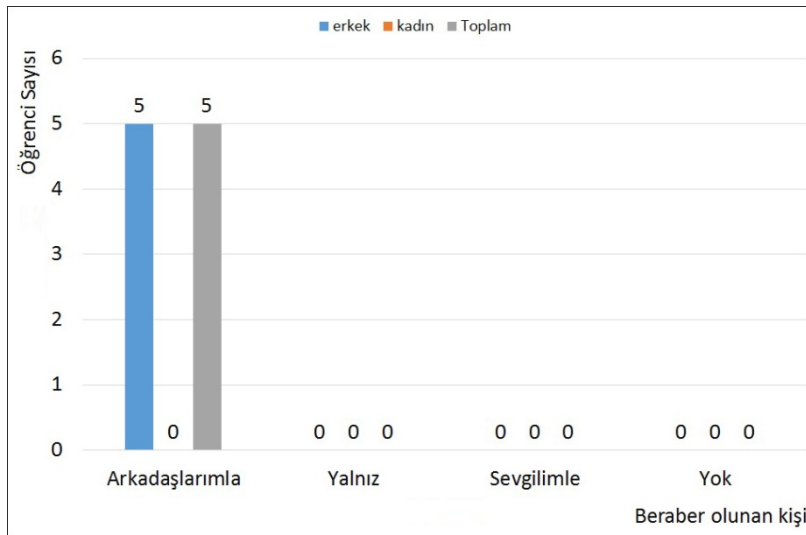

Şekil 5.66 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerlerde beraber oldukları kişiler

Şekil 5.65'e göre esenliği en düşük 5 öğrencinin içinde olmaktan en çok keyif aldığı yer kütüphanedir. Sonrasında kafeler, fakülte binası ve çimenler gelmektedir. Şekil 5.66'ya göre ise öğrenciler bu mekanlarda genellikle yalnız olmaktadır.

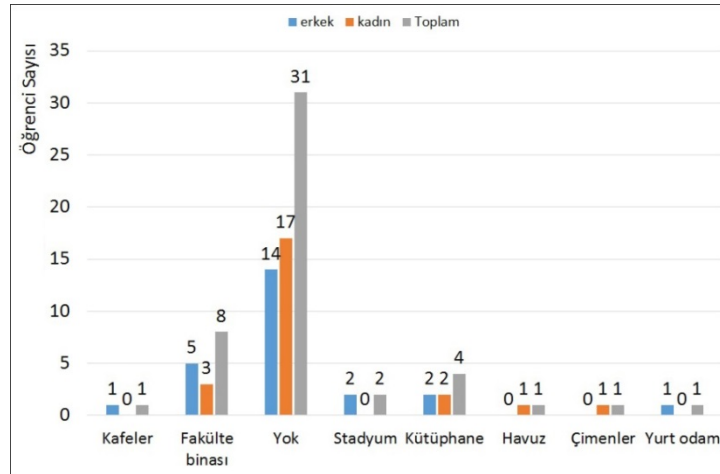
Şekil 5.67 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerler.

Şekil 5.68 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldıkları yerlerde beraber oldukları kişiler

Şekil 5.67'ye göre esenliği en yüksek 5 öğrencinin içinde olmaktan en çok keyif aldığı yer kafelerdir. Sonrasında fakülte binası, kapalı spor salonu ve spor alanları gelmektedir. Şekil 5.68'e göre ise öğrenciler bu mekanlarda arkadaşlarıyla beraber

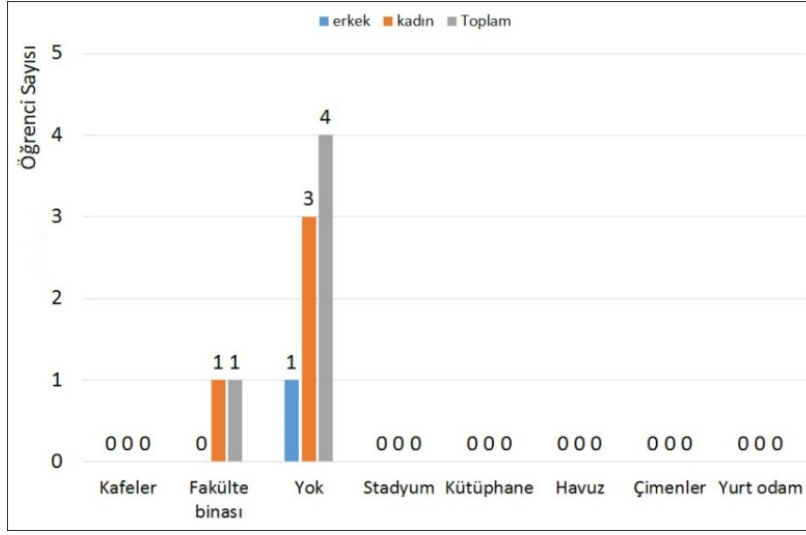
olmaktadır. Esenliği iyi olan öğrenciler, mekanları arkadaşlarıyla/diğer bireylerle beraber kullanmaktadırlar.

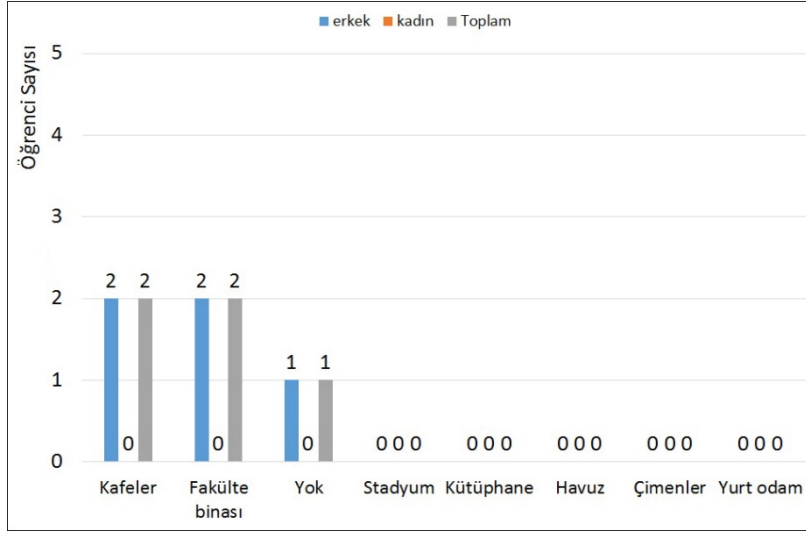
Şekil 5.69 : Öğrencilerin kampüs içinde kendilerine ait hissettikleri mekanlar (Anket soru 16).

Şekil 5.69’a göre, ankete katılan öğrencilerin yarıdan fazlası kendine ait bir mekan bulunmadığını belirtmiştir. Bunun sebeplerini “kampüsün çok fazla betonlaşması, sürekli devam eden inşaatlar, bir üniversite kampüsünde olduklarını hissettirecek entelektüel mekanlar olmaması, kampüsün çok kalabalık olması” olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin kendilerine ait hissettikleri yerlerin azlığı dikkate değerdir.

Yurtta kalan 17 öğrenci bulunurken sadece 1 öğrenci yurt odasını kendine ait hissettiğini belirtmiştir. Başka bir öğrenci “Uçak-Uzay Fakültesi’nin karşısındaki bank” cevabını vermiştir. Bu öğrenci net olarak bir mekan tanımlayan tek öğrenci olmuştur. Yapılan görüşmede burayı kendine aitmiş gibi hissetmesinin sebebinin “yalnız kalmak istediğimde uygun bir yer” olduğunu söylemiştir. Bu örneğin gösterdiği gibi mahremiyet/yalnızlık ihtiyacının karşıladığı yer bireyin kendine ait hissettiği yer haline gelmiştir.

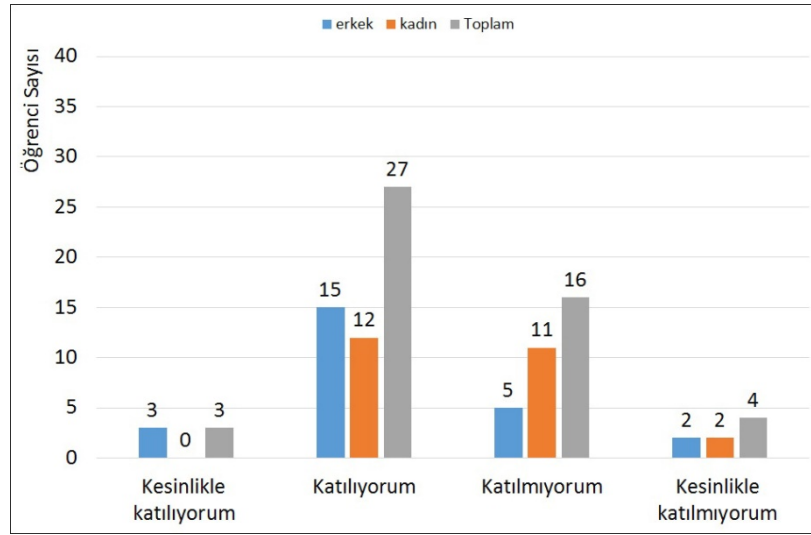

Şekil 5.70 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kampüs içinde kendilerine ait hissettikleri mekanlar.

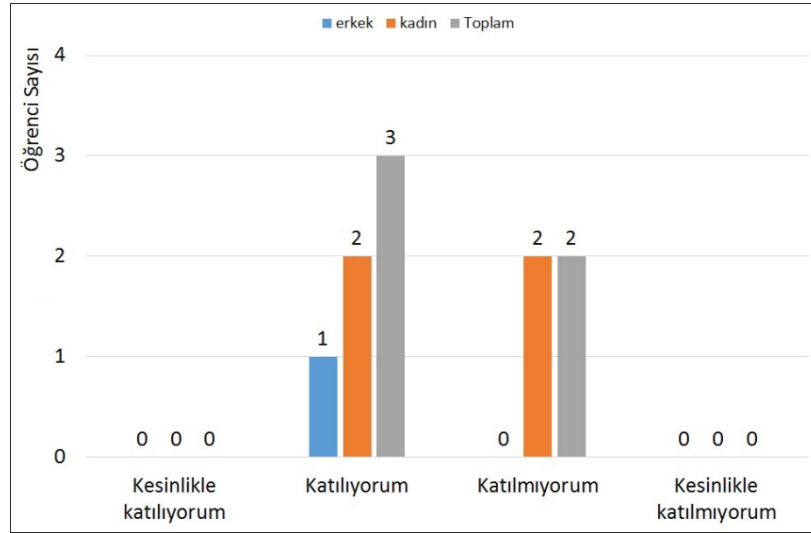

Şekil 5.71 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içinde kendilerine ait hissettikleri mekanlar.

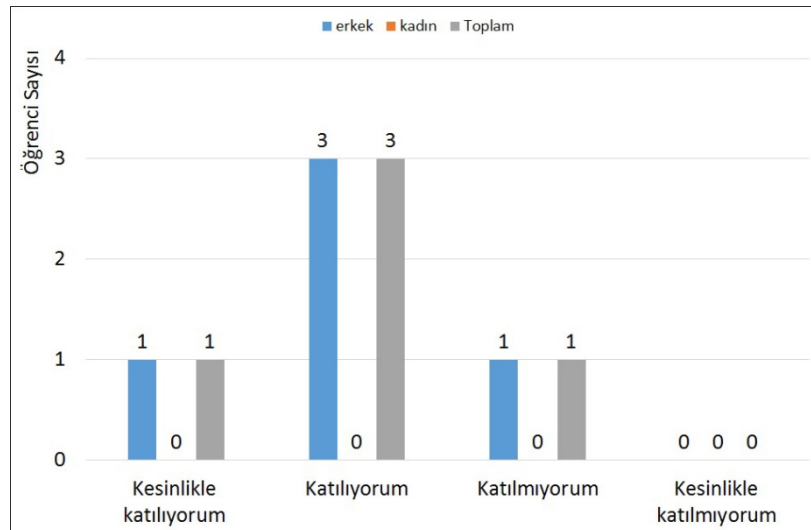
Şekil 5.70'e göre esenliği en düşük 5 öğrencinin büyük oranda kampüs içinde kendilerine ait hissettikleri mekan yoktur. Şekil 5.71'e göre esenliği en yüksek 5 öğrencinin kampüs içinde kendilerine ait hissettikleri mekanlar kafeler ve fakülte binaları olmuştur. Esenlik ile kendine ait hissedilen mekan arasında ilişkiye rastlanmıştır.

Şekil 5.72 : Okul günlerimin sonunda kişisel hayatım için yeterli enerjim kalır (Anket soru 17).

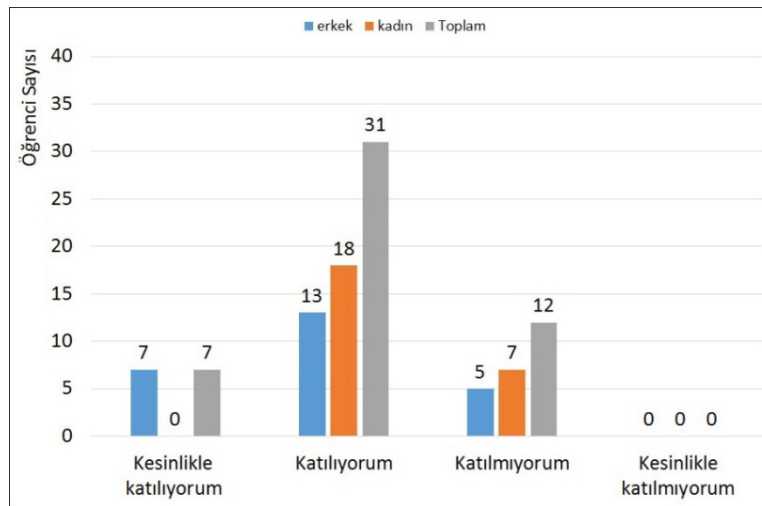
Şekil 5.73 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin okul günlerinin sonunda kişisel hayatları için yeterli enerjileri durumları.

Şekil 5.74 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin okul günlerinin sonunda kişisel hayatları için yeterli enerjileri durumları.

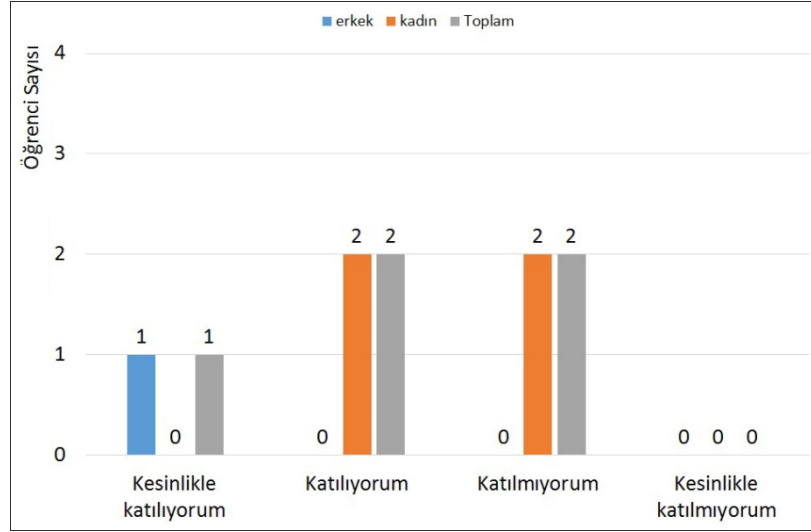
Şekil 5.72'ye göre 30 öğrenci okul günlerinin sonunda kişisel hayatları için yeterli enerjilerinin kaldığını düşünmekte, 20 kişi ise yeterli enerjilerinin kalmadığını söylemektedir. Buna göre öğrencilerin okuldan sonra çeşitli aktiviteler için yeterli enerjiye sahip oldukları söylenebileceği gibi bir kısım öğrencinin derslerin yoğunluğu, kampüsün dinlendirici bir mekan olmamasından dolayı enerjilerinin kalmadığı söylenebilir.

Şekil 5.73'e göre esenliği en düşük 3 öğrenci yeterli enerjiye sahip olduğunu düşünürken, 2 öğrenci yeterli enerjisi olmadığını düşünmektedir. Şekil 5.74'e göre esenliği en yüksek 4 öğrenci yeterli enerjisi olduğunu düşünürken, 1 öğrenci yeterli enerjiye sahip olmadığını belirtmiştir. Esenliği yüksek olan öğrencilerin gün sonundaki enerji durumu düşük olan öğrencilere göre daha yüksektir.

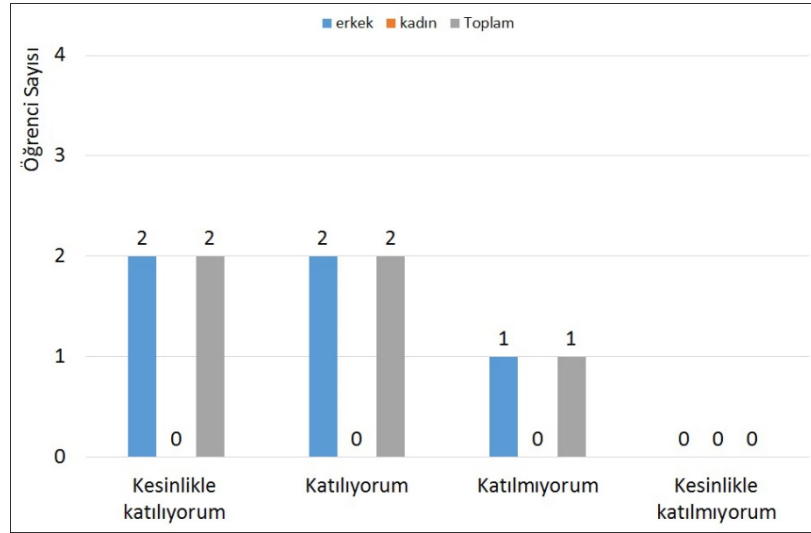

Şekil 5.75 : Kendimi üniversite toplumunun bir parçası olarak görüyorum (Anket soru 18).

Şekil 5.75'e göre 38 öğrenci kendini üniversite toplumunun bir parçası olarak görmekte, 12 kişi ise kendini üniversite toplumunun bir parçası olarak görmemektedir. Öğrencilerin sayıca fazla kısmının kendilerini üniversite toplumunun bir parçası olarak görmeleri olumlu olsa da diğer 12 öğrencinin durumu esenliği destekleyen bir kampüs ortamı için uygun değildir. Çünkü kendini üniversite toplumunun bir parçası olarak görmeyen bu öğrenciler izolasyon, toplumdan uzaklaşma gibi sıkıntılarla karşılaşabilip, sonrasında marjinalleşme veya mekanı terk etme gibi durumlarla karşı karşıya kalabilirler.

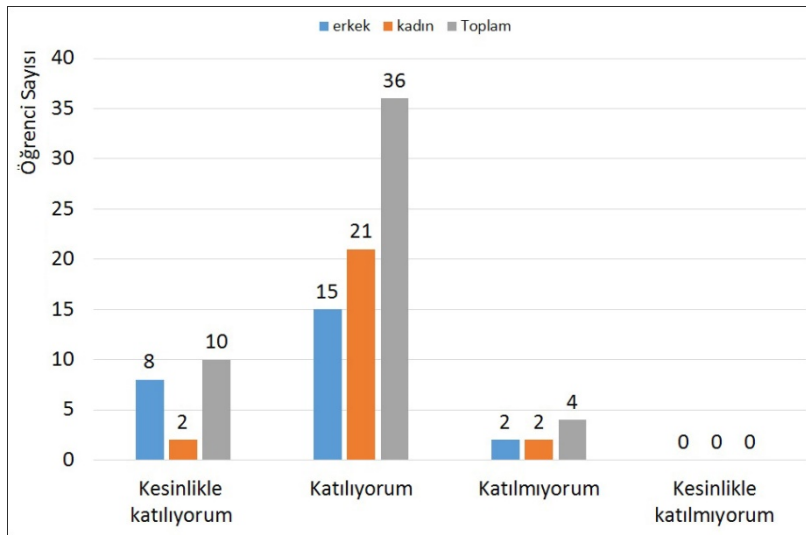

Şekil 5.76 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kendilerini üniversite toplumunun bir parçası olarak görme durumları.

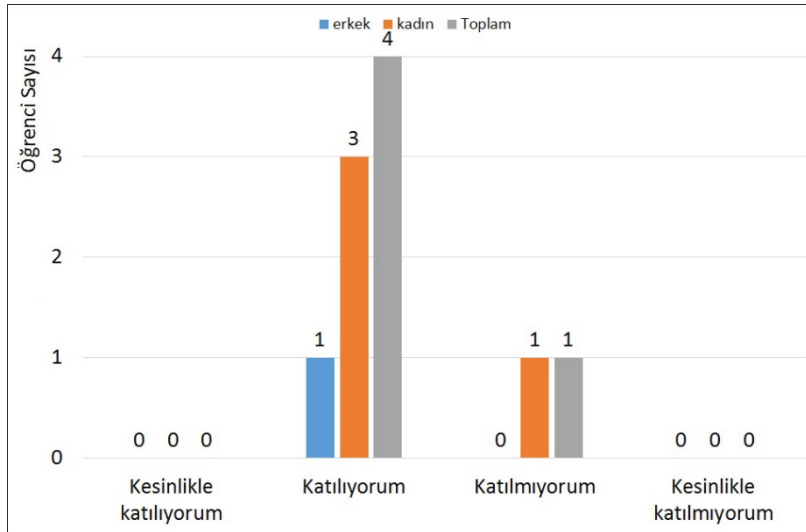
Şekil 5.77 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kendilerini üniversite toplumunun bir parçası olarak görme durumları.

Şekil 5.76'ya göre esenliği en düşük 3 öğrenci kendini üniversite toplumunun bir parçası olarak görürken, 2 öğrenci görmemektedir. Şekil 5.77'ye göre esenliği en yüksek 4 öğrenci kendini üniversite toplumunun bir parçası olarak görürken, 1 öğrenci görmemektedir. Esenliği en yüksek olan 5 öğrencinin kendilerini üniversite toplumunun bir parçası olarak görme durumu, esenliği en düşük 5 öğrenciye göre daha iyi denilebilir. Ancak örneklem sayısı arttırılırsa, daha kesin bir sonuç elde edilebilir.

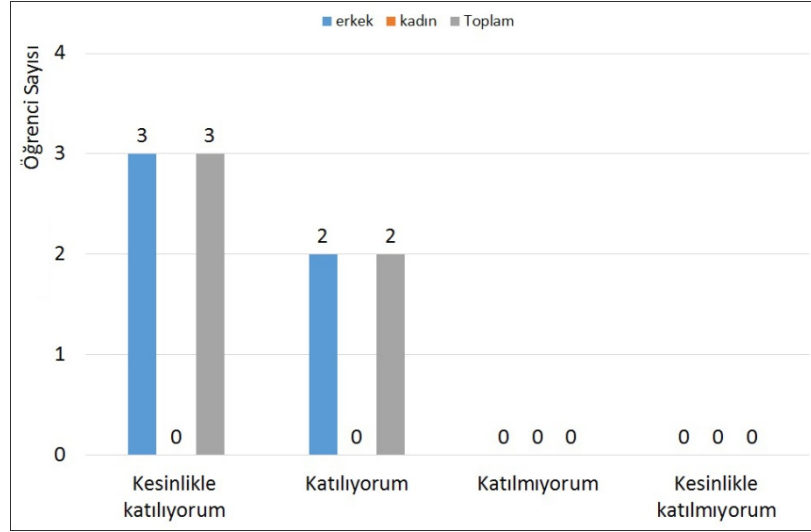

Şekil 5.78 : Bir öğrenci olarak benden beklenenin farkındayım (Anket soru 19)

Şekil 5.78'e göre 46 öğrenci kendinden beklenilenin farkında olduğunu belirtmiş, 4 öğrenci ise kendinden beklenilenin farkında olmadığını belirtmiştir. Buna göre öğrencilerin neden üniversite ortamında olduklarının ve orada yapmaları gereklerin farkında oldukları söylenilebilir.

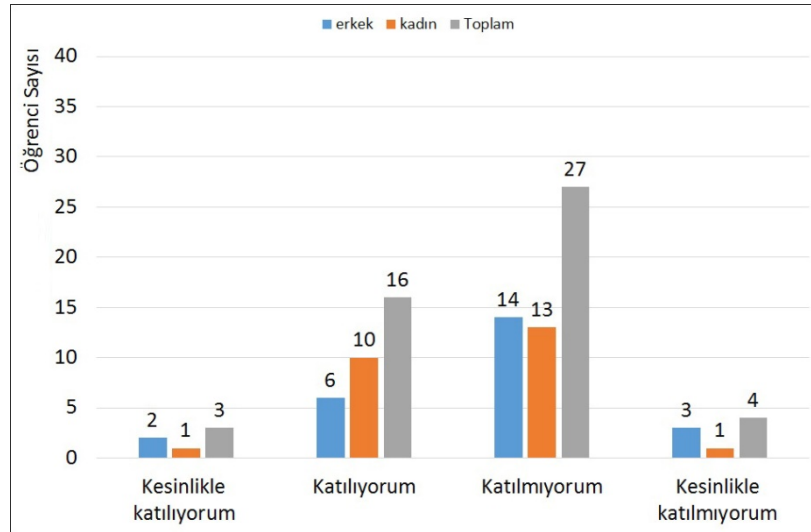

Şekil 5.79 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin kendilerinden beklenilenin farkında olma durumları

Şekil 5.80 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin kendilerinden beklenilenin farkında olma durumları

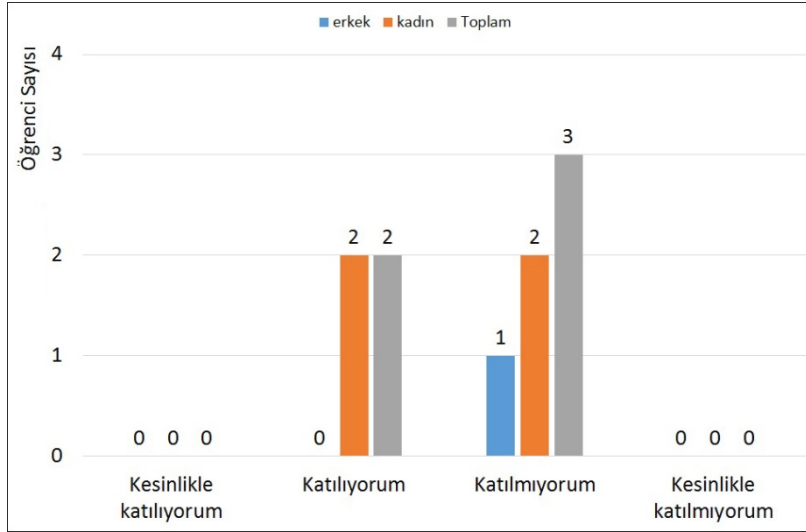
Şekil 5.79'a göre esenliği en düşük 4 öğrenci kendilerinden beklenilenin farkında olduğunu, 1 öğrenci ise farkında olmadığını belirtmiştir. Şekil 5.80'e göre esenliği en yüksek 5 öğrenci kendilerinden beklenilenin farkında olduklarını belirtmiştir. Esenlik ile öğrencinin kendisinden beklenilenlerin farkında olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

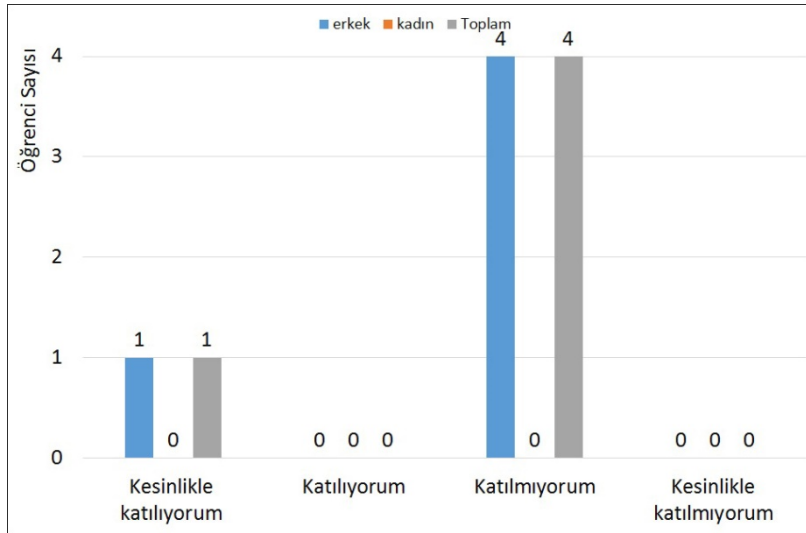
Şekil 5.81 : Üniversitemizde her kesimden insana eşit davranılır (Anket soru 20).

Şekil 5.81'e göre 31 öğrenci üniversitelerinde her kesimden insana eşit davranılmadığını belirtmiş, 19 öğrenci de her kesimden öğrenciye eşit davranıldığını belirtmiştir. Buna göre kampüsün olması gereken demokratik, herkesin eşit söylem ve kullanım hakkına sahip olduğu bir ortam olduğunu söylemek zordur. Kampüs gibi demokratik olması gereken bir ortamda öğrencilerin eşitsizlikten bahsetmesi,

bireylerin esenliğı konusunda kampüsün bu durumu destekleyen bir ortama sahip olmadığını göstermektedir.

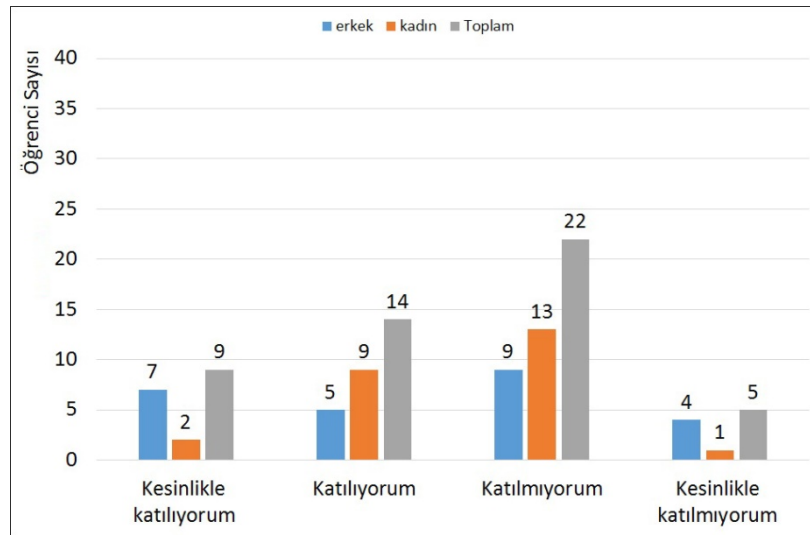

Şekil 5.82 : Esenliğı en düşük 5 öğrencinin kampüsteki eşitlik değeri.

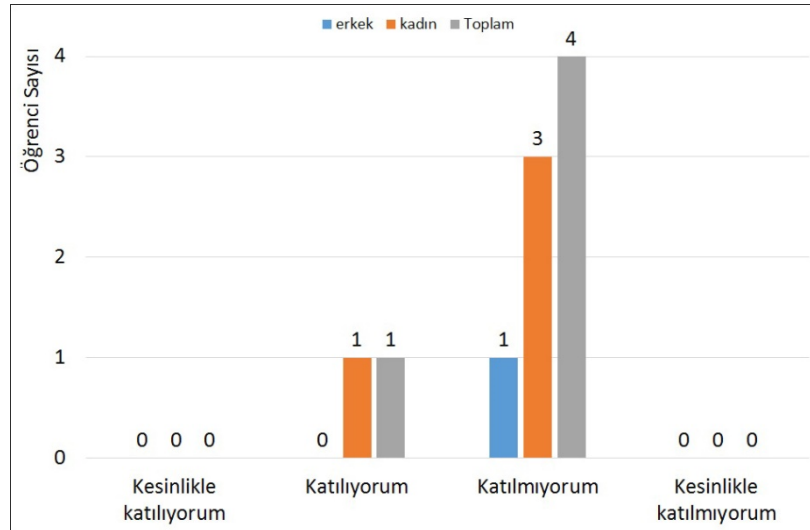
Şekil 5.83 : Esenliğı en yüksek 5 öğrencinin kampüsteki eşitlik değeri.

Şekil 5.82’ye göre esenliğı en düşük 3 öğrenci kampüste her kesimden insana eşit davranılmadığını belirtmiş, 2 öğrenci ise eşit davranıldığını belirtmiştir. Şekil 5.83’e göre esenliğı en yüksek 4 öğrenci kampüste her kesimden insana eşit davranılmadığını belirtmiş, 1 öğrenci ise eşit davranıldığını belirtmiştir. Bireylerin esenliğı ile kampüsteki eşitlik arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, bu bireylerin genel öğrenci toplumuyla benzer görüşleri paylaştığı gözlemlenmiştir.

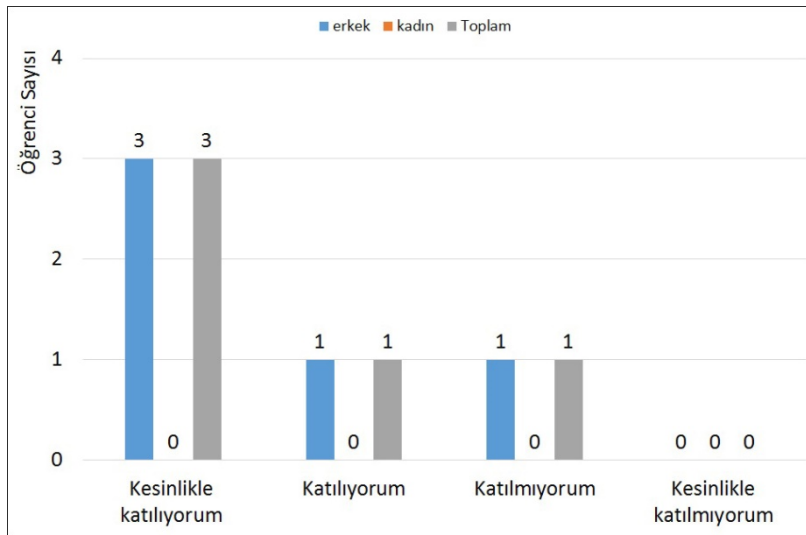

Şekil 5.84 : Kampüste insani becerilerimi geliştirme şansına sahibim (Anket soru 21).

Şekil 5.84'e göre 23 öğrenci kampüste insani becerilerini geliştirme şansına sahip olduğunu belirtmiş, 27 öğrenci de kampüste insani becerilerini geliştirme şansına sahip olamadıklarını belirtmiştir. Öğrenciler bu soruda “kampüs değil ama dans topluluğu, kulübüm, spor takımım” gibi cevaplar vermiştir. Mekandan önce organizasyonda yapılabilecek değişikliklerle veya çeşitli organizasyonlarla bireylerin bir araya gelme şansları artırılabilir.

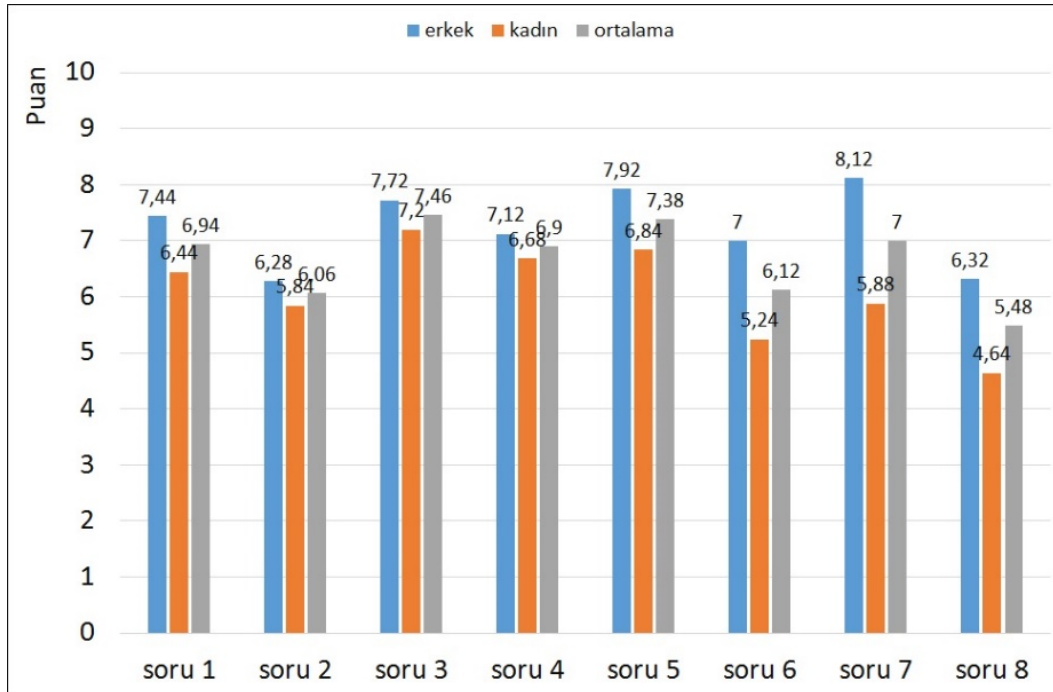

Şekil 5.85 : Esenliği en düşük 5 öğrencinin insani becerilerini geliştirme şansını değerlendirmesi.

Şekil 5.86 : Esenliği en yüksek 5 öğrencinin insani becerilerini geliştirme şansı değerlendirilmesi.

Şekil 5.85'e göre esenliği en düşük 1 öğrenci kampüste insani becerilerini geliştirme şansına sahip olduğunu belirtmiş, 4 öğrenci kampüste böyle bir şansa sahip olmadığı cevabını vermiştir. Şekil 5.86'ya göre esenliği en yüksek 4 öğrenci kampüste insani becerileri geliştirme şansına sahip olduğunu, 1 öğrenci ise böyle bir şansa sahip olmadığını belirtmiştir. Kampüste insani becerilerini geliştirme şansına sahip olan veya sahip olduğunu düşünün bireylerin esenliği diğer bireylere göre daha yüksektir.

Şekil 5.87 : Öğrencilerin kişisel esenlik değerlendirme

Demografik Veri	Örneklem	Maksimum	Minimum	Ortalama	Std. Sapma
1- Genel Memnuniyet	50	10,00	1,00	6,94	1,77
2- Yaşam standartları	50	10,00	0	6,06	2,14
3- Sağlık	50	10,00	0	7,46	2,33
4- Başarı	50	10,00	1,00	6,9	2,12
5- Kişisel ilişkiler	50	10,00	3,00	7,38	1,78
6- Kendini güvende hissetme	50	10,00	0	6,12	2,57
7- Topluluk üyeliği	50	10,00	3,00	7	2,20
8- Geleceğin güvenliği	50	10,00	0	5,48	2,66

Şekil 5.88 : Öğrencilerin kişisel esenlik istatistikleri

Şekil 5.88’e göre öğrencilerin en yüksek puan verdikleri soru “sağlık (M=7.46, SS=2,33)” ve “kişisel ilişkiler (M=7.38, SS=1,78)” boyutlarıdır. Öğrencilerin en düşük puanları verdikleri soru “geleceğin güvenliği (M=5.48, SS=2,66) ve yaşam standartları (M=6.06, SS=2,14)” boyutlarında gerçekleşmiştir. Katılımcıların görüşlerinin en farklı olduğu konu geleceğin güvenliğidir (SS=2.66).

Şekil 5.87’ye göre kadın öğrenciler tüm soru tiplerinde erkek öğrencilere göre düşük puanlar vermiştir. Kadın öğrencilerin güvenlikle alakalı soru 6 ve soru 8’e verdikleri düşük cevaplar dikkat çekicidir. Kadın öğrencilerin güvenlikleriyle alakalı bir problem yaşadıkları açıktır. Yapılan görüşmelerde kadın öğrenciler güvenlikleriyle alakalı “kampüs içindeki köpekler, akşamları yetersiz aydınlatma, kampüs içinde dolaşan ancak öğrenci olmayan insanlar” gibi unsurlar belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra “İstanbul gibi bir şehirde kendilerini güvende hissetmelerinin mümkün olmadığını, ülkemiz gibi gelişmesini tamamlamamış bir ülkede yaşadıklarını ve ne zaman ne olacağını bilemediklerini” söylemişlerdir. Güvenlik konusunda mekansal ve küçük ölçekli bir güvenlik sorunu olduğu gibi, kent ve ülke ölçeğinde değerlendirilebilecek bir güvenlik sorunu olduğu açıktır. Güvenlikle alakalı bu iki ölçek birbirinden ayıramayacak durumdadır. Bireyin en temel ihtiyaçlarından olan güvenlik sağlanamadıkça, yüksek seviyeli esenlikten bahsetmek mümkün değildir.

Katılımcıların sağlıklarına yüksek puanlar vermeleri olumlu bir durumdur ve bireylerin esenlikleri için pozitif bir değerlendirmedir. Güvenlikle ilgili değerlendirmeden sonra yaşam standartları unsurunun en düşük puanı alması, kampüste sağlanan standartların düşük olduğunu göstermektedir.

	Dedeoğlu (2015)		Şimşek (2011)
En yüksek	Sağlık		Başarı
	Kişisel ilişkiler	↔	Kişisel ilişkiler
En düşük	Geleceğin güvenliği	↔	Geleceğin güvenliği
	Yaşam standartları	↔	Yaşam standartları
Görüşlerin en farklı olduğu boyut	Geleceğin güvenliği M=5.48, SS=2,66	↔	Geleceğin güvenliği M=5.99, SS=2,58

Şekil 5.89 : Esenlik çalışmalarının karşılaştırması

Şekil 5.89’da Şimşek’in 2011 yılında Anadolu Üniversitesi’nde öğretim elemanıyyla yaptığı kişisel esenlik çalışması ile bu çalışmanın sonunda ulaşılan kişisel esenlik istatistikleri karşılaştırılmıştır. Bireylerin en yüksek ve en düşük değerlendirmelerinde tek fark üniversite öğrencilerinin en yüksek puanı “sağlık” konusuna vermeleri, üniversite öğretim görevlilerinin ise “başarı” konusunda en yüksek değerlendirmeyi yapmaları olmuştur. Sonuçların paralelliği, bu çalışmanın tutarlılığı açısından önemlidir.

Şimşek (2011)’in çalışmasındaki bireylerin kişisel esenlikleri, bu çalışmadaki bireylerin esenliklerinden daha yüksek olsa da, toplumdaki genel eğilim ve problemlerin yaş ve statü gözetmeksizin benzer olduğu gözlemlenebilir. Üniversiteye yeni başlamış bir genç ile hayatta pek çok şeyi başarmış ve geride bırakmış bir öğretim görevlisinin geleceklerinin güvenliği ve yaşam standartları unsurları söz konusu olduğunda, ortak noktada buluşmaları esenlik açısından olumsuz bir durumdur. Maddi koşulların bireylerin ihtiyaç ve beklentilerine cevap veremediği açıktır. En temel ihtiyaçlarımızdan olan güvenliğin toplumda bu kadar baskın olduğu durumun bireylerin esenliklerine olumsuz etkileri olması kaçınılmazdır.

5.5 Alan Çalışmasının Sonuçları

Çevre ve bireyin ilişkisi, çevrenin bireyin yaşamının geçtiği bir fon olmasının ötesindedir. Bu ilişki imajların, kültürlerin, gereksinimlerin, buyrukların çeşitli şekilde algılandığı veya karşılandığı bir süreçtir. Bu süreçlerin ve bireyin iç dinamiklerinin etkisiyle, bireylerin esenlik seviyeleri değişir. Bu durum mekan ve birey ilişkisinin önemini daha da arttırmaktadır.

Mekan-birey ilişkinin gerçekleştiği yerlerden biri de kampüslerdir. Üniversiteler öğrencilerin meslek hayatına hazırlanırken, sosyal etkinliklere katılmak, diğer bireylerle tanışmak, ortak projeler gerçekleştirmek, sosyal sorumluluk almak gibi

yollarla toplum yaşamına katılmayı öğrendikleri, toplumsal hayata hazır bireyler haline geldikleri yerdir. Bu yaştaki ilişkiler ve alışkanlıklar bireyin hayatı boyunca etkili olur. Tüm bu aktivitelerin gerçekleştiği yer olan kampüslerin, bireylerin esenlikleri üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlayan tez sonucunda, bireyin esenliğini etkileyen pek çok unsur bulunmuştur.

İTÜ Ayazağa Kampüsü'nde Simon Fraser Üniversitesi'ndeki gibi bir öğrenci-kentli ilişkisinden veya Indianapolis Üniversitesi'ndeki gibi öğrencilerin esenliklerini yükseltecek herhangi bir inisiyatif bulunmamaktadır.

Kampüslerde bireylerin esenliğini belirleyen unsurlardan biri cinsiyettir. Erkek öğrencilerin esenliği, kadın öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun İTÜ Ayazağa Kampüsü'ne mi has, yoksa ülkemizdeki diğer kampüslerde aynı durumun hakim olduğu sorunsalı, ileride yapılacak çalışmalarla anlaşılmalıdır. Ancak söylenebilir ki, İTÜ Ayazağa Kampüsü erkek egemen bir kampüstür. Kampüste yapılacak yeni mekanlarda ve kampüs planında kadın öğrencilerin düşük esenliklerini yükseltebilecek çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Kampüslerde bireylerin esenliklerini belirleyen unsurlardan bir diğeri yaş ve paralelinde okulda okuma süresidir. Öğrencilerin yaşı arttıkça, esenlikleri yükselmektedir. Bireyin mekanda geçirdiği süre arttıkça hem mekan tanıdıklığı artacak, hem de mekan içinde tanışıklığı olan kişi sayısı artacaktır. Bu sonucun bir sebebi de üst sınıfta okuyan öğrencilerin okul ve dersleriyle alakalı pek çok sorunu başarıyla arkalarında bırakmalarındır.

Bireylerin esenliğini etkileyen bir diğer parametre yaşadıkları yerdir. Yani yaşadığımız yer, esenliğimizi etkiler. Kampüsü kullanan öğrenciler arasında esenliği en düşük olanlar aileleriyle beraber yaşayan kadın öğrencilerdir. Esenliği en yüksek kadın öğrenciler yurttan yaşamaktadır. Öğrenci evinde ve aileleriyle beraber yaşayan erkek öğrencilerin esenlikleri birbirine çok yakınken, yurttan yaşayan erkek öğrencilerin esenlikleri diğer 2 gruba göre düşüktür.

Kampüs içindeki ulaşım şekli ile esenlik arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Kampüste geçirilen vakit ile esenlik arasında bir ilişki yoktur. Bir mekanda çok vakit geçirmek her zaman keyif alma sebebiyle gerçekleşmemektedir. Öğrenciler kampüsü ders dışı zamanlarda da çok sık kullanmakta ancak bu kullanım ders çalışma gibi zorunlu bir sebepten dolayı gerçekleşmektedir.

Öğrencilerin kampüs içinde en çok vakit geçirdikleri yerler kafeler olmuştur. Bu durum kampüste tüketime dayalı bir sosyalleşme olduğunu göstermektedir. Bu durum esenlik açısından sıkıntılar doğurabilir. Bu hizmeti elde etme olasılığı düşük olan bireyin daha az toplumsal katılım göstermesi ve daha az sosyalleşme imkanı bulması kabul edilemez. Kampüs içindeki birey satın aldığı hizmet karşılığında statü sahibi olursa, mekan üzerinden bir sosyal eşitsizlik yaratma durumu gerçekleşebilir.

Tüm bunlara rağmen kafeler cevabı anlaşılır olmaktadır. Çünkü bir kampüs ortamında bireylerin en önemli ihtiyaçlarını karşıladıkları yer sınıflardan sonra kafelerdir. Hem diğer bireylerle beraber olunabildiği, bu beraberlikte ders çalışabildiği ve yemek yenebildiği yegane mekanlar kafelerdir. Bireylere sadece ders çalışacak alanlar yetmemekte, pek çok şeyi bir arada yapabilecekleri mekanları tercih etmektedirler. Kafeler, bireylerin sosyalleşme ihtiyacına hizmet eder. Bireyler farkında olup veya olmayıp esenliklerini yükseltme amaçlı hareket ederler ancak bu tip bir sosyalleşme mekanı esenlik için istenen türde bir mekan kullanımı değildir.

Şekil 5.90 : Anket çalışmasında sıklıkla kullanıldığı belirtilen iki kafe.

Kampüste en çok kullanılan kafelerin mekansal özelliklerine bakıldığında benzerlikler göze çarpmaktadır. Bu iki mekan da kampüsün kalbi olarak nitelendirebileceğimiz aks üzerinde konumlandırılmış ve erişimi oldukça kolay yerlerdir. Bunun yanında sadece kapalı alanlardan oluşmayan, bunun yanında hem açık, hem yarı açık alanlara sahip oldukları gözlenmiştir. Bu yarı açıklık durumu önemlidir, çünkü kampüste bu durumun en kolay gözlemlendiği ve mekansal organizasyonu etkileyen yegane yerler kafelerdir. Bu mekanlar kullanıcıyı doğa şartlarından korurken, bir yandan da görsel olarak doğayla bağların devam ettiği, kullanıcıya dışarıyı görme imkanı veren mekanlardır.

Kafelerden sonra en çok tercih edilen yer kütüphanedir. Kütüphanenin en önemli işlevi eğitim amaçlı arşiv, ders çalışma, sessiz bir ortam olmasıdır. Ancak bu kampüste kütüphane bir çeşit izolasyon ve geri çekilme alanı olarak da çalışmaktadır. Öğrencilerin mahremiyet ihtiyaçlarını karşıladıkları, sıklıkla tek başına vakit geçirdikleri bir yer olmuştur. Kütüphanenin yoğun şekilde kullanıldığı ve kampüsün kalbi olduğu doğrudur, ancak kütüphane asıl işlevi dışında ve hatta gerçekleştirilmemesi gereken işlevlere de hizmet eder.

Şekil 5.91 : Kütüphanede çalışan ve uyuyan öğrenciler.

Bireylerin mekan tercihleri beraber oldukları kişilere göre değişmektedir. Bireyler arkadaşlarıyla beraberken kafe kullanımı artırıp, kütüphane kullanımı azalmaktadır.

Kampüsün daha sık kullanılmama sebeplerinden olan kampüs ortamını/atmosferini sevmiyorum, öğrenci organizasyonlarına katılmanın zorluğu ve kampüs topluluğuna bağlı hissetmiyorum cevapları, kampüsün esenliği desteklemediğini göstermektedir.

Öğrencilerin en çok kullandıkları yer kafeler olmakla beraber, bu mekanlar önemli/anlamli bulunmamıştır. Buna göre en çok kullanılan yer en önemli/anlamli yer olmamıştır. Bu durum bize çok kullanılan bir mekanın her zaman en önemli yer olmak zorunda olmadığını göstermiştir. Eğitim amaçlı fakülte binası ve kütüphane cevapları öne çıkmıştır. Öğrenciler bir üniversitede neden bulunduklarının farkındadır ama aynı zamanda kafelerde de zaman geçirmeyi istemektedirler. Bu iki fonksiyonu bir araya getirebilecek mimari program ve üretimlerin öğrencilerin esenliklerini yükseltme konusunda başarıya ulaşacağı şüphesizdir.

Öğrenciler en çok keyif aldıkları yer olan kafelerde arkadaşlarıyla beraber olduklarını belirtmişlerdir. Bu esenlik için olumludur. Kafe yerine spor alanlarında, stüdyolarda, gönüllü çalışmalarda, kulüp organizasyonlarında arkadaşlarıyla beraber olması ise esenlikleri için asıl tercih edilen durumdur.

Benzer şekilde bir mekanı çok kullanmak aidiyet yaratmaz. En çok kullanılan yer olan kafelere duyulan herhangi bir aidiyetten söz edilemez. Aidiyet söz konusu olduğunda fakülte binaları öne çıkmaktadır. Öğrenciler fakülte binalarında da çok sık zaman geçirirler ancak bu binalarda vakit geçirmenin ötesinde diğer bireylerle arkadaşlık ve tanışıklık ilişkisinden bahsedilebilir.

Öğrencilerin esenlikleri söz konusu olduğunda en düşük puanlar genellikle alakalıdır. Güvenlik en temel anlamda bir güven meselesidir. Çevreye, bireylere, geleceğe güven duymayan bir bireyin yüksek esenliğe sahip olması mümkün değildir. Bu durum esenlik gibi pozitif psikoloji meselesinden öte en temel insan gereksinimidir. Güvende olduğunu hissetmeyen mekanın sunduğu tüm olanaklara rağmen mekanı kullanmayacaktır.

6. SONUÇ

Esenlik ve mutluluk bireyin en temel yaşam amaçlarından biridir. Belki de bu yüzden mimarlık, psikoloji, ekonomi gibi dallarda en çok araştırılması ve anlaşılması gerekmektedir.

Bu tez bir arama çalışmasıdır. Çevre ile esenlik arasında bir ilişki olduğu açık olsa da, bu ilişkinin nasıl ve ne ölçüde gerçekleştiği çalışmanın açıklamaya çalıştığı bir durumdur.

Esenlik ve mutluluk senfonik müziğe benzetilebilir. Enstrümanlar arasındaki uyumsuzluk veya birinin eksikliği bile sonuca etki etmektedir. Yaşam çevreleri de bu enstrümanlardan biridir.

Bireyler sınırlı becerileri ile kendileri ve çevreleri adına en iyisini yapmaya çalışırlar. Mimarın veya tasarımcının görevi bireyi bu anlamda desteklemektir. Bu tez yoluyla üretilen bilgi, tasarımcılara bireylerin esenliklerini desteklemek için izlenebilecek yol ve yöntemler hakkında yardımcı olacaktır.

Bireylerin adaptasyon gücü olduğu açıktır. Denilebilir ki, bireyler bir şekilde mutlu olmanın bir yolunu bulurlar veya bulmak için çabalarlar. Ancak her bireyin adaptasyon gücü, geçmişi, deneyimleri, kişiliği aynı değildir. Adaptasyon yeteneği düşük olan bireyin esenliği de düşük olacaktır. Bu konuda genelleme yapmaktan kaçınılmalıdır. Böyle bir bakış açısı konuyu anlamakta dikkat edilmesi gereken pek çok ayrıntıyı arka plana iter ve tasarımcıyı yanlış yönlendirebilir.

Mimarın görevi bitmiş ve buyurgan mekanlar tasarlamak, kullanıcıya emirler vermek değildir. Konu esenlik olduğu zaman bireyin denetleme ve karar verici pozisyonunda olması önemlidir. Birey mekanda sadece kullanıcı olarak değil, mümkün olduğunca deneyimleyen olarak yer almalıdır.

Bu anlamda mimar bireylere bir iletişim ortamı sunmalıdır. Bireylerdeki güvensizliğin en büyük sebeplerinden biri çevreleriyle ve diğer bireylerle iletişimsizliktir. Esenlik için en önemli unsur olan sosyalleşmenin ilk şartı iletişimdir.

İletişimin olmadığı yerde sosyalleşme başlayamaz. Mekan, yaşayanlar arasında informal ilişkilere imkan verecek fiziksel ve mimari düzenlemelere sahip olmalıdır.

Bir mekanın çok kullanılması onun çok iyi düşünülmüş, planlanmış ve uygulanmış olduğu anlamına gelmemektedir. Konu esenlik olduğu zaman mekanın niceliği niteliğin önüne geçmemelidir. Birey mekanı mecbur olduğu için değil, keyif aldığı için kullanılmalıdır. Bu çalışmada bireylerin en çok kullandığı mekan olan kafelerin kullanımında bir mecburiyet durumu göze çarpmaktadır. Bu mecburiyet ihtiyaçların karşılanması içindir, ancak ihtiyaçların karşılanması mekan aidiyeti yaratmamıştır.

Kampüste bireylerin para harcamadan vakit geçirebilecekleri, aktivitelerde bulunabilecekleri, kulüp faaliyetlerini yapabilecekleri bir bina eksikliği gözlenmektedir. Öğrenci merkezi (Student Union) olarak adlandırılabilir olan bu bina gelecekte pek çok işlevi barındırabilecek ve öğrencilerin kampüsle olan ilişkisini pozitif yönde etkileyebilecek bir yapı olarak göze çarpmaktadır. İyi bir ön çalışma ve planlamayla bu tip bir yapının yapılması önerilmektedir.

İsminde “teknik” sözcüğü geçen bir üniversitede araştırma mekanları, laboratuvarlar veya bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri mekanların ön planda tutulması gerektiği unutulmamalıdır. Yeşil alanlar, kafeler ve hatta spor alanları çok önemlidir ancak bu kampüste asıl önemli mekanlar “teknik” teriminin mekansal ve organizasyonel anlamda karşılığının sağlandığı alanlardır.

Bir kentte olduğu gibi üniversite kampüslerinin de çalışma, dinlenme, barınma, ulaşım gibi içermesi gereken temel fonksiyonlar bulunmaktadır. Bu durum kent planlamasıyla kampüs planlaması arasında ortak noktalar bulunması sonucunu doğurmaktadır. Kampüsler kent gibi tasarlanması gereken yapılar olmakla beraber, ölçeğe dikkat edilmelidir. Kampüs tasarımı, bina ölçeğinin önemi unutulmamalıdır. Bu çalışmanın gösterdiği gibi, öğrenciler kendi fakülte binalarına aidiyet duymakta, kampüsle ve diğer bireylerle ilişkilerini bu bina üzerinden tanımlamaktadır. Evet kampüs planı önemlidir ancak bina ölçeği bireylerin esenliğine daha yoğun şekilde etki eden öğelerdir.

İTÜ Ayazağa Kampüsü’nde kuvvetli bir merkezden ziyade pek çok alt merkezden söz edilebilir. Bu durum bir olumsuzluk gibi gözükse de bu alt merkezler yerinde müdahalelerle esenliği destekleyecek potansiyel barındırmaktadırlar.

Esenliği ve çevre ilişkisini konuyu ele alma biçiminden, ölçeğine kadar uzanan çok çeşitli bir bilgi ortamında tartışmak mümkündür. Kampüs forumunu geliştirmek, onu

insanların çevre tercihlerine daha uygun hale getirmek, katılımlarını teşvik etmek ve esenliklerini en yüksek hale getirmek için yapılabilecekleri birkaç maddede özetlenebilir:

1. Tasarımcılar ve bu bağlamda kampüs, ulaşım seçenekleri dahil, çok sayıda hareket ortamı sağlamalıdır ki kişiler belirli bir aktiviteyle uğraşmak (örn: alış-veriş, ders) için ayrıntılı planlar yapmak zorunda kalmassınlar. Uzaklık, erişim güçlüğü, mekana gittiğinde ne ile karşılayamayacağını bilememek insanların o mekanı kullanmasını engeller.
2. Kampüsler ilginç ve ölçülü bir şekilde karmaşık olmalıdır. Bu durum kişilerde keşfetme isteği yaratacak ve kullanıcının kampüs mekanında olduğunu anlamasına yardımcı olacaktır.
3. Kampüsün algısal formları kişiler tarafından kolayca tanımlanabilir, algılanabilir ve hatırlanabilir olmalıdır. Kampüs içindeki tasarım elemanları arasında bir basitlik ve karmaşıklık dengesi kurulmalıdır.
4. Kampüs alanı, kişilerin nerede olduklarını anlamaları, kendilerini yönlendirebilmeleri, farklı mekanlara geçebilmeleri gibi konularda kolaylıkla kavranabilir olmalıdır. Bu şart, özgün mimari elemanlar ve iyi tasarlanmış kampüs haritalarıyla ile sağlanabilir.
5. Kampüsün sahip olduğu karakter yere bağlılık yaratmak amacıyla vurgulanmalıdır. Bu yaklaşım özgün yerel deneyimlerin sayısını arttırabilir ve monoton yapılanmanın doğurduğu tanıma ve algılama körlüğünün etkisini azaltabilir.
6. Yüksek düzeyde sosyal ve foksiyonel görev üstlenen düzenlemeler, mekanlar ve elemanlar, önemlerini pekiştirmek ve paylaşılan mekan hissini yaratmak amacıyla toplumun tümü tarafından kolaylıkla erişilebilir hale getirilmelidir. Böylece kampüs topluluğuna mal olmuş mekanlar kullanılarak değerli kalmaları sağlanabilir. Aynı zamanda herkesin kullandığı mekanlar bireyler arasındaki eşitliği sağlayacaktır.
7. Bireyler, mümkün olduğu yerlerde, yaşadıkları ya da kullandıkları kampüs mekanını kendi isteklerine göre manipüle edebilmeli ya da değiştirebilmelidirler. Bu aynı zamanda, çeşitlilik ve anlaşılabilirlik dengesi

kurmaya yarar. Ayrıca sınırlar dahilinde yapı çeşitliliğini arttırmaya yardımcı olur.

8. Kampüs mekanı bir dizi farklı deneyimi peş peşe yaşatacak şekilde dizayn edilmelidir. Kişilere bir bölgeden ya da alandan geçerken geniş çaplı deneyimler sunmak birey, mekan ve aktivite arasında güçlü bağlar kurulması konusunda yardımcı olacaktır.
9. Mimari üretim, kişilerin bu ortamlarda yapmayı planlayabilecekleri eylemler göz önüne alınarak yapılmalıdır. Potansiyel kullanıcıların ihtiyaçlarını, tercihlerini ve amaçlarını belirlemek amacıyla katılımcı yaklaşım burada önem kazanır.

Esenlik özelinde ve esenlik-çevre ilişkisinde ileride araştırılabilecek pek çok konu bulunmaktadır.

1. Bu çalışmada yer almayan tek bir mekana odaklanabilir. Yurt, öğrenci merkezi, fakülte binası gibi belirli mekanlar üzerinden esenlik okuması yapılabilir.
2. Üniversite kampüs tipleri arasında karşılaştırma yapılabilir. Hangi kampüs tipinde daha yüksek esenliğe sahip öğrenciler olduğunun bilinmesi, alandaki üretime faydalı bilgiler sağlayacaktır.
3. Edinilen bilgilerden sonra geleceğe yönelik çalışmalar için “sağlıklı kampüs planlama modeli” yapılabilir.
4. Bu tezde üniversite kampüsleri çalışılmıştır. Bunun yanında üniversite kampüslerine göre sağlığı daha ön planda değerlendirilmesi gereken sağlık kampüsleri hakkında çalışma yapılabilir.
5. Daha çok, öğrencilerin ihtiyaçları için yapılan üniversite kampüslerinde öğretim görevlileri ve çalışanların esenliği araştırılabilir.
6. İyi oluş derecesinin kent içindeki diğer yaşam alanlarındaki durumu yaş, cinsiyet, şehirde yaşanan yıl, gelir durumu gibi değişkenlere göre uzun vadeli çalışmalarla belirlenebilir.
7. Aşırı mutluluğun ya da yaşam doyumunun her zaman birey için daha iyi olup olmadığı araştırılması gereken başka bir konudur. Optimal esenlik derecesinin ne olduğu belirlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Adams, T., Bezner, J., Steinhardt, M.** (1997). The Conceptualization and Measurement of Perceived Wellness: Integrating Balance Across and Within Dimensions. *American Journal of Health Promotion*, 11, 3, s.208-218.
- Agamben, G.** (1978), Çocukluk ve Tarih. Çev. Betül Parlak. Kanat Kitap, İstanbul, s:16
- Aggleton, P.** (1990). *Health*. J&L Composition Ltd. London.
- Ağan, H.** (2000): Design Criteria of in-campus Sport Facilities with Reference to World University Sports Competitions a Case Study in IZTECH Campus, Master Thesis, IZTECH, İzmir.
- Aközer, E.** (1990). Architectural Space As A Representation of A Self Image, IAPS 11, Culture-Space History, 8-12 Temmuz, ODTÜ, Ankara
- Aktürk, D.** (1991) Kentsel Mekanların Tasarımında Psikolojik Boyut, 1.Kentsel
- Akyol, E.** (2006). Kent Mobilyaları Tasarımı ve Kullanım Süreci. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul.
- Alptekin, D.** (2011) Toplumsal Aidiyet ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi
- Altman, I.** (1976). Privacy: S conceptual analysis. *Environment and Behaviour*, 8, s. 7-29
- Altman, I., Rapoport, A., Wohlwill, J. F.** (1980) *Human Behaviour and Environment, Advances in Theory and Research*, Plenum Press, New York, 345p.
- Araştırma ve Etütler Merkezi.** (2007). Birinci Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi: Türkiye’de Yaşam Kalitesi. T.C. İçişleri Bakanlığı. Ankara.
- Arends-Toth, J. ve van de Vijver, F. J. R.** (2003). Multiculturalism and acculturation: Views of Dutch and TurkishDutch. *European Journal of Social Psychology*, 33, 249- 266.
- Atabek, E.** (2002). Kamusal Mekanlarda Kalite: Yıldız Teknik Üniversitesi Kampüsü’nde Kullanıcı Görüşlerine Dayalı Kalite Değerlendirmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul
- Australian Unity.** (2010). What Makes Us Happy? Deakin University. Melbourne

- Ayaz S, Tezcan S, Akıncı F.** (2005). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin sağlığı geliştirme davranışları. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 9(2): 26-34.
- Aymaz, R.** (2009), Isparta-Antalya-Burdur Üretim İşletmelerinin Çevre Konularına ve Çevre Muhasebesine Yaklaşımlarına İlişkin Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ayvacı, G.** (2009). Üniversite Kampüslerindeki Dış Mekan Tasarımında Kullanıcı Gereksinimlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. İstanbul Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Başaran, İ.** (2007). Sağlıklı Kentler Kavramının Gelişiminde Sağlıklı Kentler Projesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, Sayı: 3
- Baum, F. E.** (1993). Healthy Cities and change: Social movement or bureaucratic tool? Health Promotion International, 8, 31-40
- Begeç, H.** (2002) Üniversitelerde Kampus Yerleşme Biçimleri. Yapı Dergisi, sayı 252, Kasım 2002, s. 57-63
- Berkowitz, B.** (1996). Personal and community sustainability. American Journal of Community Psychology 24, 441-459.
- Berry, J.W.** (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. Applied Psychology: An International Review, vol:46, Issue:1, 5-34
- Bilgin, A.** (2006). Doğu Akdeniz Bölgesi ve Çevresinde Üniversite Kampus Planlaması Üzerine Bir İnceleme. Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. Adana
- Black, T ve Dhaliwal, R.** (2014). A Rationale to Address Well-being through Physical Spaces in Post-Secondary Settings. Simon Fraser University.
- Bowling, A.** (1991). Measuring Health. Open University Press, Milton Keynes
- Bradburn, N.M.** (1969). The Structure of Psychological Well-Being. Aldine Publishing Company. Chicago
- Braveman, P ve Gruskin S.** (2003). Defining equity in health. Journal of Epidemiology&Community Health. 57:254-258
- Brickman, P. ve Campbell, D. T.** (1971). Hedonic relativism and the good society. In M.H. Appley (Ed). Adaptation-Level Theory: A symposium . Academic Press.
- Burgstahler, S.** (2012). Equal access: Universal design of physical spaces. http://www.washington.edu/doit/Brochures/PDF/equal_access_spaces.pdf
- Butterworth, I.** (2000) The Relationship Between the Built Environment and Wellbeing: a Literature Review. Victorian Health Promotion Foundation. Melbourne

- Carter, T.J. ve Gilovich, T. (2010).** The Relative Relativity of Material and Experiential Purchases. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 98, No. 1, 146 –159
- Christakis, N. A. ve Fowler, J.H. (2008)** Dynamic spread of happiness in a large social network: longitudinal analysis over 20 years in the Framingham Heart Study. *BMJ*. 337, a2338
- Churchill, B., Doherty, T., Hansen, E. (2012).** People and Place: Developing a Research Program for Understanding and Addressing Place-based Health Inequities in Tasmania. Hobart: University of Tasmania/Department of Health and Human Service.
- Commonwealth Department of Health and Aged Care (1999).** National environmental health strategy. Australia. Canberra. *Community Psychology* 24, 441-459
- Cornell, P. (2002).** The impact of changes in teaching and learning on furniture and the learning environment. *New Directions for Teaching and Learning*, 92, 33-42.
- Cramer, V., Torgersen, S., Kringlen, E. (2004).** Quality of Life in a City: The Effect of Population Density, *Social Indicators Research*, Vol. 69, No. 1 s. 103-116)
- Cummins, R. A. (2003).** Normative life satisfaction: Measurement issues and a
- Çakıcı, Z. (2010).** Esenlik ve Akademik Tükenmişlik İlişkisi İstanbul'daki Vakıf Üniversiteleri Üzerine Bir Araştırma. Marmara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Çınar, E. (1998).** Üniversite Kampüs Planlaması ve Tasarımı Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul
- Çöltekin, A. (1997).** YTÜ Merkez Kampüs Örneğinde Üniversite Bilgi Sistemi. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul
- Deci, E. L., ve Ryan, R. M. (2008).** Hedonia, eudaimonia, and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9, 1-11.
- Demir, M. (2010).** Kentsel İletişim ve Kamusal İnsan Kavramları Perspektifinde Yaşanılır Mekan Olgusu ve Kamusal Alanların Organizasyonu. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Diener, E. (1984).** Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Diener, E. ve Seligman, M.E.P. (2002).** Very happy people. *Psychological Science*, 13(1), 81-84.
- Dober, R. P. (2000)** Campus Landscape: Functions, Forms, Features. John Wiley & Sons, Inc., New York
- Dober, R., P. (2000)** Campus Landscape: Functions, Forms, Features. John Wiley & Sons, Inc. New York.
- Dober, R.P. (1963).** Campus Planning. Reinhold Publishing Corporation. USA

- Dober, R.P.** (1992). Campus Design, John Wiley& Sons Inc. USA
- Dooris, M. ve Doherty, S.** (2010) Healthy Universities: current activity and future directions – findings and reflections from a national-level qualitative research study. Global Health Promotion 17:06-16.
- Earthman, G. I.** (2002). School facility conditions and student academic achievement, Los Angeles, CA: UCLA's Institute for Democracy, Education and Access (IDEA).
- Edelman CL, Fain JA.** Health defined: objectives for promotion & prevention. In: Edelman CL, Mandle CL (Editors). Health Promotion Throughout the Lifespan. Philadelphia: Mosby Comp Fourth Ed 1999: 3-24.
- Eid M. ve Larsen R. J. (2008).** The Science of Subjective Well-Being. Guilford Press. ABD.
- Ellaway, A. ve Macintyre, S.** (1996). Does where you live predict health related behaviours?: A case study in Glasgow. Health Bulletin 54, 443-446
- Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz?** (2013). Sabancı Üniversitesi. İstanbul.
- Erçevik, B.** (2008). Üniversitelerde sosyal mekan kullanımlarının incelenmesi Kent üniversitelesi, kent içi ve kent dışı kampüsler. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi
- Erdem, T.** (2012) Yerin Anlamları ile Yere Bağlılık Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir
- Erkman, U.** (1973). Mimaride Etki ve Görsel İdrak İlişkileri. İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Erkman, U.** (1990). Büyüme ve Gelişme Açısından Üniversite Kampüslerinde Planlama ve Tasarım Sorunları. İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi. İstanbul
- Esin, N. & Özsoy, A.** (1993). Toplu Konutlarda Büyüklük Değişme Esneklik Analizi, İTÜ Çevre ve Şehircilik Uygulama Araştırma Merkezi, İstanbul
- Eşigök, N.** (1986) Marmara Üniversitesi Psikolojiye Giriş. Ders Notu. İstanbul.
- Foucault, M.** (1975). Surveiller et Punir Naissance de la Prison, Hapısanenin Doğuşu, çev. M. A. Kılıçbay (1992) İmge Kitapevi Yayınları, Ankara
- Foz, D. M.** (1971) "Federal standarts and regulations for participation", E. S. Cahn ve B. A. Pasett (der.), Citizen participation: Effecting community change, Praeger, New York
- Gehl, J.** (1987). Life Between Buildings. Van Nostrand Reinhold Co. New York.
- Gibson, J. J.** (1977). The Theory of Affordances In Perceiving, Acting, and Knowing. Robert Shaw and John Bransford, ed., LEA Publishers, New Jersey.
- Giddens, A.** (1990). The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity.
- Glifford, R.** (2002) Environmental Psychology, Principles and Practice. Allyn and Bacon, Inc. Londra

- Göregenli, M.** (2010). Çevre Psikolojisi, İnsan-Mekan İlişkileri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Gustafson, P.** (2002). Tourism and Seasonal Retirement Migration. *Annals of Tourism Research*, 29 (4), 899-918
- Gür, Ş.Ö.** (1996). Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon
- Gürkaynak, M.** (1975) Behaviour Steam of Suburban Wives and Implications for House Design. 6 th Annual Conference of the Environmental Design Association. Kansas
- Hacıhasanoğlu I. Ve Hacıhasanoğlu O.** (1997) Engelsiz Üniversite Kampüsü için Tasarım Rehberi , İTÜ Ayazağa Kampüsü Örneği. İTÜ Araştırma Fonu. İstanbul
- Harari M.J.** (2002). A Psychometric Investigation of A Model-Based Measure of Perceived Wellness. Akron Üniversitesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Heerwagen, J.H.** (1990). Affective functioning, “light hunger,” and room brightness preferences. *Environment and Behavior*, 22(5), 608-635.
- Hoeger W.K, Hoeger, S.A.** (2005). Fitness and Wellness. Thomson Wadsworth Publishing. USA. homostatic model. *Social Indicators Research*, 64, 225-256.
- Hovsepian B.E.** (1998). Correlations Between Wellness Scores and Burnout Scores of Twenty-Six Male High School Teachers, New Brunswick Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- International Wellbeing Group** (2006). Personal Wellbeing Index-Adult. Melbourne: Australian Centre on Quality of Life. Deakin University.
- Irgatoğlu, A. N.** (2011). Üniversite Kampüsleri Fiziksel Gelişim Planlaması ve Tasarımı: Yozgat Bozok Üniversitesi Erdoğan Akdağ Kampüsü Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi
- Ittelson, W. H.** (1976). Environmental perception and contemporary theory. Holt, RinehartWinston. New York
- İnceoğlu, N.** (1982). Halkalı Kampüsü Ön Planlama ve Programlama Çalışması, Araştırma Çalışması. YTÜ Mimarlık Bölümü. İstanbul.
- Kaplan, S. ve Kaplan, R.** (1989). The visual environment: Public participation in design and planning. *Journal of Social Issues*, 45, 59-86.
- Karaaslan, M.** (1979). Üniversite Kampüs Planlaması. Edirne Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi. Edirne
- Karakaş, N. B.** (1999). Üniversite Kampüslerinin Fiziksel Gelişim Planı Hazırlama Süreci ve Bartın Orman Fakültesi'nin Bu Bağlamda İrdelenmesi. Karaelmas Üniversitesi. Zonguldak
- Karakon, E. B.** (2010). Alsancak Kıbrıs Şehitleri Yaya Bölgesi Örneğinde Kentsel Alanlarda İnsan-Mekan Etkileşiminin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi.
- Kearns, R. A., & Joseph, A. E.** (1993). Space in its place: Developing the link in medical geography. *Social Science and Medicine*, 37. 711-717.

- Keleş, R. (1972).** Yüksek öğretim ve büyük kent dışı üniversiteler sorunu. Mimarlık Dergisi, yıl 10, sayı 12, Aralık, s. 25-86
- Keyes, W. (2003).** Dimensions of well-being and mental health in adulthood. In: Bornstein, M. H., Davidson, L., Keyes, C. L. M., & Moore, K., Eds. Wellbeing: Positive Development Across the Life Course. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kılınç, H., Sevim, S. (2005)** Ergenlerde Yalnızlık ve Bilişsel Çarpıtmalar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt:38, sayı:2, 67-89
- Kısakürek, M. A. (1986)** Üniversitelerimizde Yenileşme; Programlar ve Öğretim Açısından, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:54
- Kortan, E. (1978).** Üniversite Tasarımı. ODTÜ Mimarlık Fakültesi. Ankara
- Krupat, E. (1985).** People in Cities. Cambridge University Press
- Lang, J. (1987).** Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Science in Environmental Design , Van Nostrand Reinhold, New York.
- Lang, J. (1994)** Urban Design: The American Experience, Jon Wiley & Sons
- Larsen, K. (2007)** The Health Impacts of Place-Based Interventions in Areas of Concentrated Disadvantage: A Review of the Literature. Sydney South West Area Health Service
- Lawrence, R. J. (1987).** Housing, dwellings and homes: design theory, research and practice. John Wiley & Sons Canada. Chichester
- Lawton, M. P. (1997).** Measures of quality of life and subjective well-being. Generations, 21, 45–47.
- Lynch, K. (2010).** Kent İmgesi. Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul
- Manolis, C. ve Roberts, J. A. (2012).** Subjective well-being among adolescent consumers: The effect of materialism, compulsive buying, and time affluence. Applied Research Quality of Life, 7, 117-135.
- Marcus C.C. ve Francis, C. (1997).** People Places: Design Guidelines for Urban Open Space. Wiley, 367p.
- Marcus, C. ve Francis, C. (1990).** People places: Design Guidelines for Urban Open Spaces. Van Nostrand Reinhold. New York.
- Maslow, A. (1971).** The farther reaches of human nature. The Viking Press. New York
- Mayers D.G. (1993).** The Pursuit of Happiness. Avon Books. New York. s. 23-24.
- McGillivray, J. A., Lau, A. L. D., Cummins, R. A., Davey, G. (2009).** The utility of the Personal Wellbeing Index Intellectual Disability Scale in an Australian sample. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 22, 276–286.
- McMillan, D. W. ve Chavis, D. M. (1986).** Sense of community: A definition and
- Memnun, S. (2006).** Algılanan Esenlik Ölçeğinin (Perceived Wellness Scale) Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması ve Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Esenlik Algıları. Marmara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul

- Montgomery, J.** (1998) Making A City: Urbanity, Vitality and Urban Design. Journal Of Urban Design, 93-115
- Morval, J.** (1985) Çevre Psikolojisine Giriş, çev. Nuri Bilgin, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir
- Murdoch Children's Research Institute.** (2011) 'Place-based approaches to supporting children and families.' Policy Brief, 23, 2011. Available at: www.rch.org.au/ccch/policybriefs.cfm.
- Nasar, J. L.** (1997) Environment, Behaviour, and Design; Urban Design Aesthetics. Plenum Pres, New York and London, 375p.
- Nuhoglu, A.** (1989). Ülkemizde Bazı Üniversite Kampüslerinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Oğuz, Ş.** (2014). Exploring Personal Well-being and Place. Londra: Office for National Statistics
- Oxman, R. & Carmon, N.** (1985) Responsice public housing: An alternative for low-income families. Environment and Behavior, 18
- Öner, S.** (1999) Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Merkez Kampus Alanı Peyzaj Planlaması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Özgül, H. G.** (2012) Engelli Ayrımcılığı Araştırması ve Engelli Ayrımcılığına Karşı Çözüm Önerileri Raporu, Engelli Ayrımcılığını Önleme ve Mücadele Platformu.
- Özgür G., Gümüş A., Durdu B.** (2010). Evde ve Yurtta Kalan Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi. 2010;1(1):25-32
- Öztürk, N.** (2009) Üniversite Kampüs Yapıları ve Üniversite-Kent İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Pavot, W. ve Diener, E.** (1993). The Affective and Cognitive Context of Self Reported Measures of Subjective Well-being. Social Indicators Research, 28, 1-20
- Rapoport, A. & Kantor R.** (1967) Complexity and Ambiguity in Environmental Design. Journal of the American Institute of Planners. Volume 33, Issue 4, s.210-221
- Rapoport, A.** (1977). Human Aspects of Urban Form, Towards a Man-Environment Aproach to Urban Form and Design. Pergamon Pres, Oxford.
- Rath T. Ve Harter J.** (2012). Wellbeing-Esenlik. T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi. İstanbul
- Roberts, J. A. ve Clement, A.** (2007). Materialism and satisfaction with over-all quality of life and eight life domains. Social Indicators Research, 82, 79-92
- Robinson J. ve Elkan R.** (1996). Health Needs Assessment. Pearson Professional Limited. New York.

- Saissy, C. K. M.** (2009). Acculturation, self-efficacy and social support among Chinese immigrants in Northern Ireland. *International Journal of Intercultural Relations*, vol:33, 291-300.
- Sennett, R.** (1977) *The Fall of Public Man*, Kamusal İnsanın Çöküşü, çev. S. Durak ve A. Yılmaz (1996) Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Simmel, G.** (1950a), *The Metropolis and Mental Life*, (In.) *The Sociology of George Simmel*, Translated K. Wolff. New York: The Free Press, 409- 424.
- Sönmezler, K.** (2003). *Modern Mimarinin Kentsel Deney Alanı: Üniversite Tasarımı*, Doktora Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi. İstanbul.
- Steward J.L.** (1998). *Reliability and ty of the Testwell: Wellness Inventory- High School Edition*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Middle Tennessee State University. U.S.A.
- Şimşek, E.** (2011). *Örgütsel İletişim ve Kişinin Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkileri*. Anadolu Üniversitesi. Doktora Tez. Eskişehir
- Talen, E.**(1999). Sense of community and neighbourhood form: An assesment of the social doctrine of new urbanism. *Urban Studies*, 36, no.8, s. 1361-1379. *Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, 80-88
- Taylor, R. B. & Ferguson, G.** (1980). Solitude and intimacy: Linkin territoriality and privacy experinces. *Fournal of Nonverbal Behavior*, 227-239 theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6-23theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6-23.
- Torun, H.** (2004). *Bilişsel Haritalandırmada Etkin Parametrelerin Ortaya Konması İTÜ Ayazağa Kampüsü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul
- Tsai, C.Y.** (2004). *The Relationship Between Leisure Participation and Perceived Wellness among Taiwanese Adult Ages 55-75 Years*. Incarnate Word Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Texas
- Türeyen, M. N.** (2002). *Yükseköğretim Yapıları – Kampus, Tasarım Yayın Grubu*. İstanbul.
- Tversky, B.** (2003) *Structures of mental spaces, Environment and Behavior*, cilt 35, 1
- Url-1** <http://www.nationalwellness.org/?page=Six_Dimensions>, erişim tarihi 21.11.2015.
- Url-2** < <https://tr.foursquare.com/v/it%C3%BC-stadyumu/4cb2dc5edb32f04d3cebd24d/photos?openPhotoId=5418a371498e4e8ef557dba6>>, erişim tarihi 21.11.2015.
- Url-3** < <http://www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/2547+say%C4%B1%C4%B1%20Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim+Kanunu/f439f90b-7786-464a-a48f-9d9299ba8895>>, erişim tarihi 21.11.2015.
- Url-4** < <http://www.sfu.ca/content/dam/sfu/healthycampuscommunity/PDF/SFU%20Health%20Promotion%20Physical%20Spaces%20Infographic.pdf>>, erişim tarihi 21.11.2015.

- Url-5** < http://www.healthyuniversities.ac.uk/toolkit/uploads/files/communicating_health_as_part_of_a_whole_system_healthy_universities_approach.pdf>, erişim tarihi 21.11.2015.
- Url-6** < <http://www.panoramio.com/photo/53933390>> erişim tarihi 21.11.2015.
- Url-7** < <http://www.sfu.ca/healthycampuscommunity/learningenvironments/WLE.html> >, erişim tarihi 21.11.2015.
- Url-8** < http://www.univcity.ca/wp-content/uploads/2014/06/1023-20140321-Phase-3-Development-Guidelines-and-Requirements-PARCEL-PLANS_Reduced.pdf>, erişim tarihi 21.11.2015.
- Url-9** < <http://www.disiliskiler.itu.edu.tr/ayazaga-kampusu-2/>>, erişim tarihi 21.11.2015.
- Url-10** < https://www.instagram.com/p/3J_fBvtPVZ/>, erişim tarihi 01.11.2015.
- Url-11** < <http://www.acqol.com.au/iwbg/members/primary-researchers.php>>, erişim tarihi 01.11.2015.
- Url-12** <<http://www.itu.edu.tr/kampus/adim-adim-yesil-kampus>>, erişim tarihi 05.11.2015.
- Veenhoven, R. ve Hagerty, M.** (2006). Rising happiness in nations 1946-2004: A reply to Easterlin. *Social Indicators Research*, 79, 421-436
- Westin, A. F.** (1970) *Privacy and Freedom*. Atheneum. New York
- Yıldırım, E.** (1997). Anthony Giddens'in Yapılanma Teorisi. 5. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresine (12-14 Kasım). ODTÜ. Ankara. s:38
- Yousefi, A. A., Mozaffari, K., Sharif, N., & Sepasi, M.** (2013). Reliability and validity of the 'Personal Well-Being Index- Cognitive Disability on mentally retarded students. *Iranian Journal of Psychiatry*, 8(2), 68-72.
- Zanussi, M.** (2003). Workshop on sustainable and healthy urban transport and planning: Sandnes Byke City, Nocosia
- Zeisel, J.** (1995). *Inquiry by design: tools for environment-behavior research*. Cambridge University Press. Cambridge

EKLER

EK A : Anket Soruları

EK B : Kişisel İyi Oluş İndeksi

EK B : İTÜ Ayazağa Kampüsü Planı

EK A

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz:
3. Bölümünüz:
4. Kaç yıldır İTÜ öğrencisisiniz?
5. Nerede yaşıyorsunuz?
☐ Ailem ile birlikte
☐ Öğrenci evi
☐ Yurt
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)
6. Kampüs içinde ulaşım şekliniz nasıldır?
☐ Otobüs
☐ Özel araç
☐ Yaya
☐ Bisiklet
7. Ders saatleri dışında kampüste ne kadar vakit geçiriyorsunuz?
☐ Haftada 1 saat veya daha az
☐ 1-2 saat
☐ 3-5 saat
☐ 6-10 saat
☐ 10 saatten fazla
8. Kampüsü en yoğun hangi saatler arasında kullanıyorsunuz? (Lütfen en fazla 2 şıkki işaretleyiniz)
☐ 9-12
☐ 12-15
☐ 15-18
☐ 18-21
☐ Tüm gün
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)
9. Kampüs içinde ders saati dışındaki vaktinizi nerede geçiriyorsunuz? Neden? (Lütfen en fazla 3 şıkki işaretleyiniz)
☐ Kütüphane.....
☐ Merkezi Derslik Binası.....
☐ 75. Yıl Öğrenci Merkezi.....
☐ Yurt.....
☐ Sosyal Merkez.....
☐ Fakülte binaları içindeki kantinler.....
☐ Kapalı Spor Salonu.....
☐ Kampüs içindeki kafeler (Fanfan/ Selfiş/ Aslı Börek/ Simitçi).....
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

10. Kampüs içinde arkadaşlarınızla beraber ders saati dışındaki vaktinizi nerede geçiriyorsunuz? (Lütfen en fazla 3 şıkkı işaretleyiniz)

☐ Kütüphane

☐ Merkezi Derslik Binası

☐ 75. Yıl Öğrenci Merkezi

☐ Yurt

☐ Sosyal Merkez

☐ Fakülte Binası

☐ Fakülte Binası içindeki kantinler

☐ Kapalı Spor Salonu

☐ Kampüs içindeki kafeler

☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

11. Kampüs içinde ders saati dışındaki zamanınızı nasıl geçiriyorsunuz? (Lütfen en fazla 3 şıkkı işaretleyiniz)

☐ Yemek

☐ Çalışmak

☐ Dersin başlamasını beklemek

☐ Spor

☐ Bilgisayar/Mobil oyun oynayarak

☐ Grup/Sınıf projelerine çalışmak

☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

12. Kampüs içinde daha fazla vakit geçirmemenizin sebebi nedir?

☐ Vakit geçirilebilecek yerlerin azlığı

☐ Ders çalışma alanlarının azlığı

☐ Kampüs ortamını/atmosferini sevmiyorum

☐ Öğrenci organizasyonlarına katılmanın zorluğu

☐ Öğrenci organizasyonlarının ilgimi çekmemesi

☐ Kampüs topluluğuna bağlı hissetmiyorum

☐ Kampüs içindeki yemek imkanlarının yetersizliği

☐ Kampüs dışında sorumluluklarım olması (aile,iş vb)

☐ Güvensizlik (Yetersiz aydınlatma, köpekler)

☐ Kampüste yeteri kadar vakit geçiriyorum

☐ Kampüs yakın çevresinde vakit geçirilebilecek daha iyi yerlerin olması

☐ Yeşil alanların azlığı

☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

13. Sizin için kampüsün en önemli/anlamlı yeri neresidir? Neden?

☐ Kütüphane.....

☐ 75. Yıl Öğrenci Merkezi.....

☐ Yurt.....

☐ Sosyal Merkez.....

☐ Fakülte Binası.....

☐ Kapalı Spor Salonu.....

☐ Hiçbir yer.....

☐ Kampüs içindeki marketler (Şok, Migros).....

☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

14. Kampüsü hafta sonu kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız neden?

15. Kampüs içinde olmaktan en çok keyif aldığınız yer neresidir? Neden? Burada yalnız mı olursunuz yoksa arkadaşlarınızla mı?

16. Kampüs içinde kendinize aitmiş gibi hissettiğiniz mekanlar var mıdır? Neden? Lütfen belirtiniz

17. Okul günlerimin sonunda kişisel hayatım için yeterli enerjim kalır.

Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum ()

18. Kendimi üniversite toplumunun bir parçası olarak görüyorum.

Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum ()

19. Bir öğrenci olarak benden beklenilenin farkındayım.

Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum ()

20. Üniversitemizde her kesimden insana eşit davranılır.

Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum ()

21. Kampüste insani becerilerimi geliştirme şansına sahibim.

Kesinlikle katılıyorum () Katılıyorum () Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum ()

0:Tümüyle Doyumsuzluk; 5:Kararsız; 10:Tümüyle Doyum

No	Yaşam Doyumu Ölçeği	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Kendi yaşamınızı ve kişisel koşullarınızı düşündüğünüzde yaşamınızdan bir bütün olarak ne kadar memnunsunuz?											
2.	Yaşam standartlarınızdan ne kadar memnunsunuz?											
3.	Sağlığınızdan ne kadar memnunsunuz?											
4.	Yaşamınızda başardıklarınızdan ne kadar memnunsunuz?											
5.	Kişisel ilişkilerinizden ne kadar memnunsunuz?											
6.	Kendinizi güvende hissetme düzeyinizden ne kadar memnunsunuz?											
7.	Kendinizi bir topluluğun üyesi olarak hissetmekten ne kadar memnunsunuz?											
8.	Geleceğinizin güvenliğinden ne kadar memnunsunuz?											

EK B

Tez çalışmasında KİÖİ-Y formu hesaplamaları internet ortamında çalışan Wellbeing Index Survey kullanılarak yapılmıştır. Herkesin kullanımına açık olan, Australian Unity ve Deakin Üniversitesi tarafından hazırlanan bu anket, Kişisel İyi Oluş İndeksi'nin internet tabanlı çalışan bir versiyonudur. (url:https://australianunity.au1.qualtrics.com/jfe/form/SV_3Wrr9BX1iBvSJfL)

Australian Unity

Take the Wellbeing Index Survey... It only takes a minute or two

How does your wellbeing compare to other Australians? The average Personal Wellbeing Index score nationwide is 75.7. If you take this brief survey you will instantly receive your personal wellbeing score.

Your Personal Wellbeing Index score comes with a report providing individualised information about how you are faring on the various aspects of wellbeing.

Australian Unity and Deakin University have created this Personal Wellbeing Index to support our customers, members and the community to achieve the greatest possible wellbeing.

What is your wellbeing?

How satisfied are you with your life as a whole? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

How satisfied are you with your standard of living? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

How satisfied are you with your health? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

How satisfied are you with what you are currently achieving in life? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

How satisfied are you with your personal relationships? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

How satisfied are you with how safe you feel? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

How satisfied are you with being part of your community? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

How satisfied are you with your future security? 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Your Personal Wellbeing Index is: 71.4

This is a general indication only, and should not be considered a recommendation or diagnosis. It is not an indication of any mental health condition nor should it be relied on as a substitute for proper medical or professional advice.

Please remember to click the submit button at the bottom of this page!

You're generally happy and satisfied with your life. The average score for Australians is around 75 - in other words Australian adults normally feel about three-quarters satisfied with their lives.

We all have a 'set-point' in which our wellbeing tends to sit, and we use the resources available to us (like money and relationships) to manage it within a healthy range. But it's also normal for some people to score much higher, or lower, than the average.

You might also be interested to know...

Your health is an area of vulnerability for you at this time. Consider seeking professional advice and taking action to improve your satisfaction with your health.

Your community connection is an area of personal strength for you at this time and is contributing positively to your wellbeing.

Your future security is an area of vulnerability for you at this time. A decade of research by the Australian Unity Wellbeing Index demonstrates that satisfaction with future security is a key contributor to subjective wellbeing. Consider what might be affecting this area of your life and how you can gain a stronger sense of future security. For example, seek financial advice.

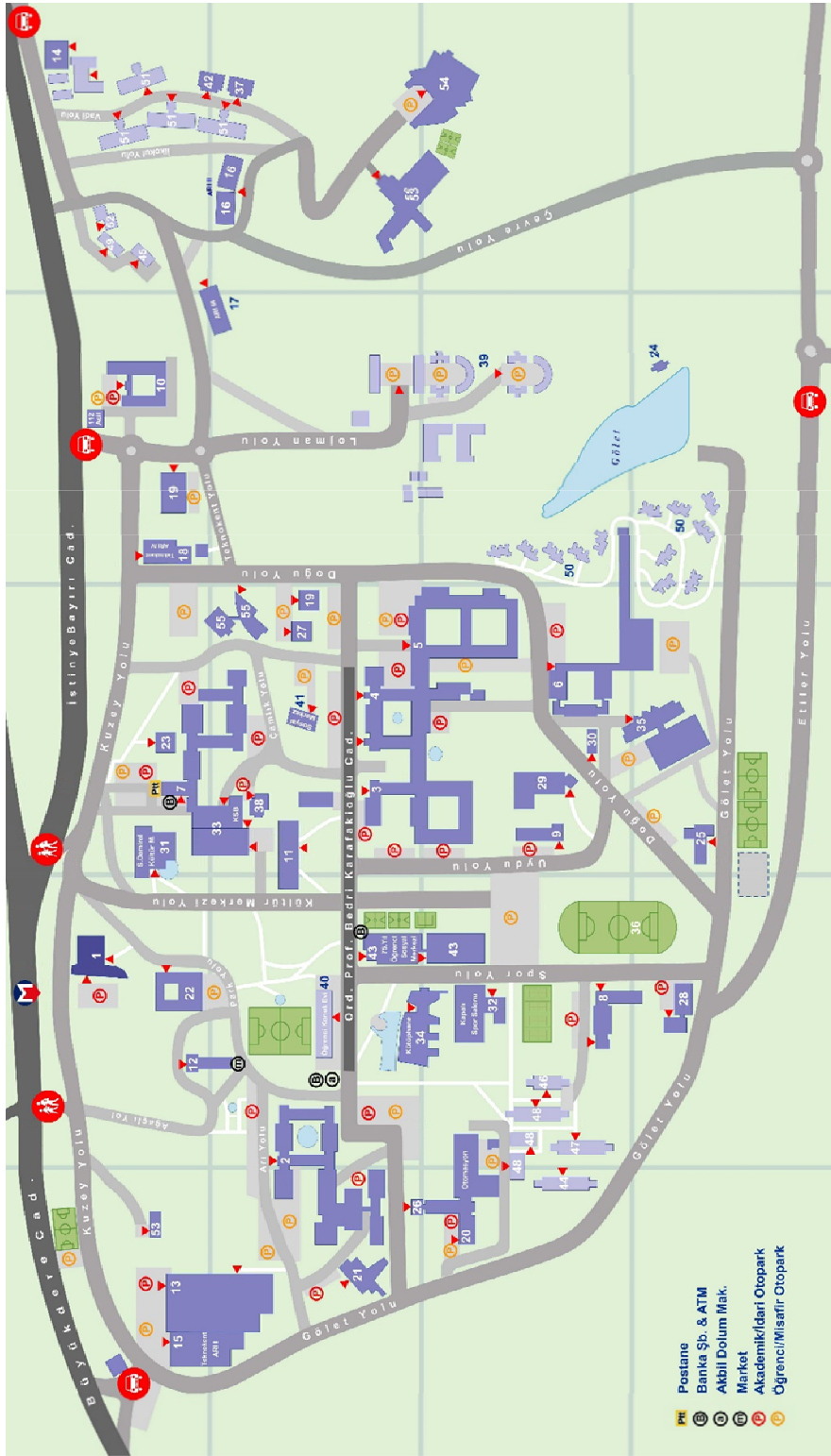
Start the survey

Submit

Bu anketin verdiği değer, genel yaşam doyumunu ölçen ilk madde dışında kalan yedi madde baz alınarak hesaplanır. Bir başka deyişle ilk soru olan “genel memnuniyet” kısmının sonuçlara bir etkisi olmamaktadır.

Yukarıda sistemin sayfaları görülmektedir. Puan (Ölçekten Alınan Toplam Puan/Ölçekten Alınabilecek En Yüksek Puan) x 100] hesaplamasına göre yapılmaktadır.

Tez kapsamında sorulara sırasıyla 6, 7, 5, 7, 8, 8, 10, 5 veren bir öğrencinin esenlik puanı 71,4 olmuştur. Bu öğrenci ölçekten toplam 50 [kişinin her soruya verdiği puanın toplamı] puan almış, bu puan ölçekten alınabilecek en yüksek puan olan 70’e bölünmüş ve 100 ile çarpılmıştır [(50/70)x100=71,4].

1- Rektörlük	11- Merkezli Derslik	21- Deprem Araştırma Merkezi	31- Süleyman Demirel Kültür Merkezi	41- Öğrenci Sosyal Merkezi-AVM	50- Gölet Yurtları
2- İnşaat Fakülteleri	12- Meslek Yüksek Okulu - Mediko Sosyal	22- Bilgi İşlem Merkezi	32- Kapalı Spor Salonu	42- Yemekhane	51- Vadi Yurdu
3- Elektrik-Elektronik Fakültesi	13 - Hidrolik Laboratuvarı	23- Moleküler Biyoloji	33- Doğa Bilim Müzesi	43- 75.Yıl Öğrenci Sosyal Merkezi	52- Verda Üründil Kız Öğrenci Yurdu
4- Maden Fakültesi	14- Mekatronik	24- Eko Yapı Araştırma Merkezi	34- Mustafa İnan Kütüphanesi	44- ARBİVEP Öğrenci Yurdu	53- Lise
5- Kimya- Metalürji Mühendisliği	15- ARI Teknokent 1	25- Havacılık Bilim Parkı	35- Kapalı Yüzme Havuzu	45- Arıoğlu Kız Öğrenci Yurdu	54- İlköğretim Okulu
6- Gemi İnşaat ve Deniz Bilimleri Fakültesi	16- ARI Teknokent 2	26- Öğrenci Otomasyon	36- Çamlık Lokali	46- Ayazağa Kız Yurdu 1	55- Anaokulu
7- Fen-Edebiyat Fakültesi	17- ARI Teknokent 3	27- Teknopark	37- Spor Salonu	47- Ayazağa Kız Yurdu 2	
8- Uçak- Uzay Fakültesi	18- ARI Teknokent 4	28- Trisontik Araştırma Laboratuvarı	38- Çamlık Lokali	48- Birkın Kız Öğrenci Yurtları	
9- Fen Bilimleri Enstitüsü	19- Kocşeb Lab.	29- Ulusal Yüksek Başarımli Hesaplama Merkezi	39- Lojmanlar	49- Gök Öğrenci Yurdu	
10- Enerji Enstitüsü	20- Motorlu Taşıtlar Lab.	30- Uydur Yer Terminali	40- Öğrenci Konuk Evi		

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Mert Göktuğ Dedeoğlu

Doğum Tarihi ve Yeri: 1987, Ordu

E-posta : mgoktugdedeoglu@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : Beykent Üniversitesi, Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yükseklisans** : İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

Ödüller:

- Konak Belediyesi Hizmet Binası ve Yakın Çevresinin Düzenlenmesi Mimari Proje Yarışması – Eşdeğer Mansiyon
- Borusan Neşe Fabrikası/ Organize Sanayi Bölgeleri’nde Kreş ve Gündüz Bakımevi Ulusal Mimari Proje Yarışması – 2. Ödül
- Uşak Belediyesi Hizmet Binası Mimari Proje Yarışması – 3. Mansiyon
- Çukurova İlçe Belediyesi Hizmet Binası – 2. Mansiyon
- Kepez Belediyesi Kongre ve Sergi Merkezi Mimari Proje Yarışması – 1. Mansiyon

Mesleki Tecrübe

Autoban Mimarlık, mimar, (2012– 2012)

KOTA Mimarlık, mimar (2012-2013)

Fores Mimarlık, mimar (2013-2015)